

OBSERVATIONES EPIGRAPHICAE.

XXXIV. OFFICIALIVM ET MILITVM ROMANORVM SEPVLCRETA DVO CARTHAGINIENSIA.

Epistula colonorum saltus Burunitani ad Commodum¹⁾ nuper in Africa eruderata cum inter alia complura nos docuisset procuratorem Caesaris Africae tractus Karthaginiensis et sedem habuisse Karthagine et tabularium²⁾, relecta anno 1881 ad ipsam Karthaginem sepulcreta duo eius tabularii administrandi aliquam imaginem nobis suppeditaverunt, quam hoc loco, scilicet in sylloge Caroli Graux memoriae honorandae destinata³⁾, enarrandam mihi sumpsi, quod versatur res in statu antiquo cum Africae hodie Gallicae tum Galliae ipsius. Nam privilegiorum, quibus inscriptionum Latinarum enarratores utuntur, non ultimum hoc est, quod argumentum si quod tractant, id doctis quidem omnibus commune est, sed idem prout res incidit huic vel illi nationi magis proprium et quodammodo patrium; neque abhorret eiusmodi disputatio Gallis potissimum a Germano destinata a memoria honoranda eius viri, qui per vitam ut brevem et laboriosam, ita utilem et plenam utrumque pari religione tenuit et cives nos esse sui quemque populi et litterarum humanitatem nullis territoriorum finibus contineri.

¹⁾ C. VIII, 10570. Aere expressam proposuit Carolus Tissot *Comptes rendus de l'Académie des inscriptions et belles-lettres* 1880 p. 86. Interpretationem dedi Hermae vol. XV (1880) p. 385—411. 478—480.

²⁾ Coloni ad imperatorem sic scribunt 3, 9 seq.: *ut se habent littere proc(uratorum), quae sunt in t[ab]ulario tuo tractus Karthag(ini)ensis*. Dixi de procuratoribus his C. VIII praef. p. XVII.

³⁾ Commentarius scriptus fuit inserendus syllogae quam egregii viri Caroli Graux nuper immatura morte nobis erepti memoriae Parisini et peregrini amici eius et admiratores dedicaverunt. Repetitur hoc loco propter duas causas, cum quod corpus illud argumenti miscelli ad horum studiorum cultores omnes non perventurum est, tum quod post scriptum commentarium altero sepulcreto patefacto tituli eiusdem argumenti complures accesserunt.

Monumentorum duorum, quae hic tractabuntur, alterum (nobis *A*) et aetate antecedens et prius repertum eruderatum est mense Maio a. 1880 ad moenia Carthaginis Punicae iuxta piscinas prope vicum qui nunc est Malga, obrutum ab harenis aggestis ita, ut ipsum integrum esset et intactum titulique ita in eo prostarent ut sepulcrorum conditores eos olim collocarant. Monumentum qui effodiendum curavit Delattre ita describit¹⁾:

La nécropole des esclaves de César occupe un terrain d'un demi-hectare environ. A l'exception d'un caveau qui renfermait un squelette et une urne remplie de cendres, toutes les sépultures se composaient d'un cippe rectangulaire, terminé au sommet par une corniche simple et peu saillante, et quelquefois surmonté d'un dôme semi-cylindrique avec une espèce de corne à chaque angle, mais le plus souvent se rétrécissant comme un piédestal. Chaque cippe, construit en maçonnerie, renfermait une ou plusieurs urnes. La principale était toujours au centre, recouverte d'une patère percée d'un trou auquel aboutissait un tuyau de terre cuite, communiquant à la partie supérieure du cippe. Quelquefois, au lieu de rencontrer l'urne noyée dans la maçonnerie, on trouvait une niche demi-sphérique, renfermant le vase funéraire avec les cendres et accompagnée de lampes, de patères et de lacrymatoires.

Quand un cippe contenait plusieurs urnes, la principale était au centre, avec son tuyau de communication aboutissant au sommet, et les autres étaient placées dans les angles inférieurs du pilier sépulcral, avec une tube assez large de terre cuite, communiquant à la face verticale correspondante.

Sans doute qu'au moment de l'érection du cippe, on y déposait, non-seulement l'urne principale renfermant les os calcinés et les cendres du mort, mais encore d'autres urnes destinées à recevoir les restes des membres de la famille. Quand le moment était venu, il était facile de faire glisser dans le tuyau, jusqu'au vase funéraire, les cendres retirées du bûcher. Peut-être encore ces communications servaient-elles à recevoir les libations en l'honneur des dieux mânes.

La plupart de ces tombeaux étaient de forme simple; mais quelques-uns étaient enrichis d'ornements en stuc; des figures étaient moulées en bas-relief sur la couche d'enduit qui revêtait chaque face.

Les dimensions des cippes variaient selon le nombre des urnes. J'en ai mesuré un qui n'avait que 0^m 75 de largeur et 1^m 58 environ de hauteur. C'est la grandeur ordinaire des tombeaux qui ne renferment qu'une seule urne.

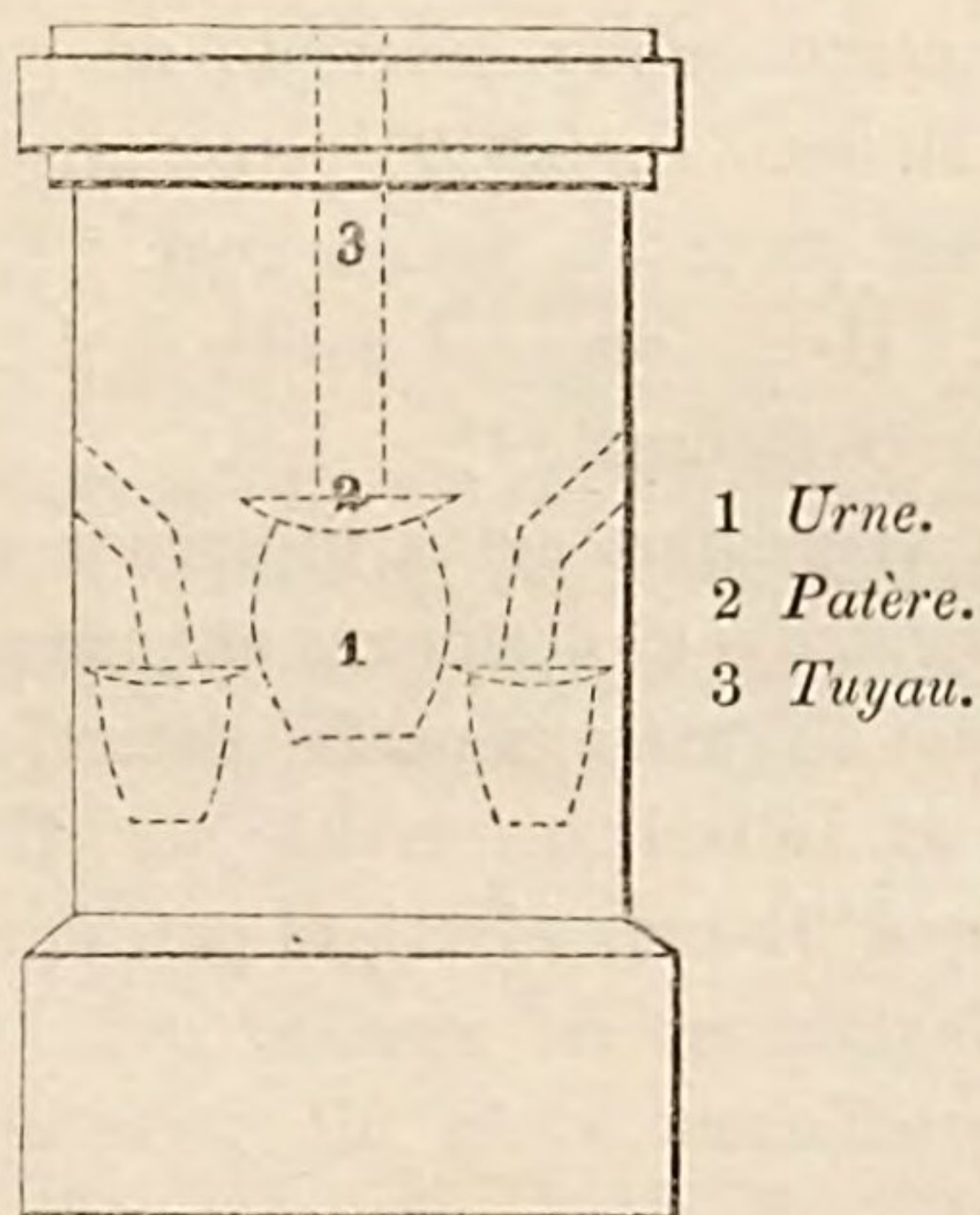
J'ai constaté que ces sépultures étaient groupées par familles et par corps de profession. C'est dans les premières fouilles que nous avons trouvé la plu-

¹⁾ p. 33 libelli qui inscribitur de l'utilité d'une mission archéologique permanente à Carthage, lettre à M. le secrétaire perpétuel de l'Académie des inscriptions et belles-lettres par l'archevêque d'Alger (de la Vigerie). Alger m. Aprili 1881. 8. pp. 62 et 64. Inscriptiones eo libello continentur CCLXXVII, quibus addendae sunt quinque editae ab eodem Delattre apud Florianum Vallentin *Bulletin épigraphique de la Gaule* 2 (1882) p. 179 n. 39—44. Illas citavi sub littera *A* adiecto numero, has adiecta ephemeridis pagina. Partem titulorum Parisios translatam ibi recognovit A. Schoene.

part de nos pedisequi, et c'est en revenant, plus tard, près du point de départ, que nous avons rencontré le reste. Les agrimensores ont été découverts dans une même fouille. Chaque groupe formait une réunion de cippes qui n'étaient séparés parfois les uns des autres que par quelques centimètres ¹⁾.

Idem in litteris ad me datis alia adiecit, quae publici iuris facere visum est, quoniam pertinent ad determinandam monumentorum plebeiorum multisque hominibus destinatorum formam aliunde ni fallor parum cognitam.

La forme des cippes était généralement celle que l'on voit dans l'Antiquité expliquée de Montfaucon, Tome V, P. P., planches LIX, LXI, LXXI et LXXXVIII, mais d'une plus grande simplicité. Chaque cippe était revêtu d'un enduit de plâtre et la plaque qui portait l'inscription était placée quelques centimètres au dessous de la corniche qui couronnait le cippe. L'urne funéraire, ordinairement percée d'un trou au fond, était située dans l'axe du monument et complètement noyée dans la maçonnerie. Une patère également percée d'un trou en fermait l'orifice et c'est au dessus de cette patère qu'était placé le premier des tuyaux de terre cuite qui aboutissaient au sommet du cippe ou à l'un de ses côtés. Mais l'urne, la patère et les tuyaux étaient fixés dans la maçonnerie au moment de la construction du cippe. Voici la coupe d'un cippe renfermant plusieurs urnes et plusieurs tuyaux.

Je n'ai pu constater de règle pour l'orientation des épitaphes. Elles étaient placées tantôt sur la face sud, tantôt sur une face regardant un autre point de l'horizon. La plaque de marbre était enfoncée de 3 à 4 centimètres dans la maçonnerie, de sorte que l'enduit formait une espèce de cartouche, renfermant l'inscription.

Quant aux dimensions des cippes, la hauteur était de 1^m 50 environ et la largeur variait entre 75 et 80 centimètres. J'en ai cependant remarqué un qui mesurait exceptionnellement 1^m 50 de côté.

¹⁾ Eo respicit titulus A n. 158: *Victori et Urbicae Aug(usti) ser(vis) parentibus piissimis Iucundus Aug. lib. a cognitionibus, quousque spatium permisit, renovavit.*

Un bon nombre de cippes sont restés intacts sous le sol et il sera encore possible de les mettre à nu. Le plus souvent, je me suis contenté d'enlever l'épithaphe sans entamer le cippe, qu'il fallait complètement détruire pour y trouver et en extraire les urnes.

Au mois de mars dernier, près du village de la Marsa, on a trouvé un cippe du genre de nos sépultures du cimetière de la Malga. Je trouvai moi-même en grattant avec mes mains le conduit circulaire qui descendait en ligne droite vers les cendres qui y reposaient. Mais au lieu de communiquer avec une urne, le conduit aboutissait à une niche intérieure formée de grandes briques carrées qui portaient chacune une estampille circulaire. Ce cippe ne portait d'épithaphe, mais chaque côté était orné d'un sujet en stuc d'un très beau travail. Trois de ces sujets représentaient une matrone romaine, d'abord faisant faire sa toilette par une servante, puis filant, puis lisant. La quatrième face était ornée d'un génie funéraire appuyé sur une torche renversée. On ne trouva dans la niche intérieure que des cendres d'ossements et une lampe romaine sans sujet.

A côté de ce cippe, on découvrit un carreau long de 2^m 50, large de 1^m 20 et haut de 2^m 50. Tout l'intérieur était enduit d'une belle couche de plâtre bien conservée. On y trouva avec les ossements trois vases de terre cuite et une petite fiole de verre.

Passibus CL a monumento modo descripto ad puteum q. d. *Bir el Djebana* autumnus a. 1881 alterum (nobis *B*) reiectum est macerie circumdatum, formae quadratae, longum metr. 36, latum metr. 28, quo continebantur tituli eiusdem generis CCXL. Huius quoque notitiam debemus eidem egregio soli Carthaginiensis exploratori Delattre¹⁾.

Ipsam rem antequam aggrediar, aetas titulorum utriusque sepulcri determinanda est; id quod quamquam certorum annorum indicia nulla suppetunt, ex nominibus defunctorum aliquatenus perfici potest. Scilicet cum reperiantur in utroque monumento et Iulii iique multi²⁾ et Claudii³⁾ quoque, nullus tamen neque horum neque illorum adscripto patrono Caesare, post Claudiam aetatem monumentum institutum sit necesse est. Contra Flavii ex priore monumento permulti prodierunt et in his complures patronum Augustum

¹⁾ Prodierunt alii in ephemeride Lugdunensi *les missions catholiques* a. 1882 Iun. 9 n. 1—8, Iun. 16 n. 9—32, Iul. 14 n. 34—49, Iun. 21 n. 50—73; alii apud Florianum Vallentin *Bull. épigraphique de la Gaule* vol. 2 (1882) p. 293—296 n. 54—93; vol. 3 (1883) p. 25—28 n. 94—138 et p. 85—88 n. 139—179 et p. 182—185 n. 180—221. Citavi priorem seriem sub praescriptione *miss.*, posteriorem sub praescriptione *Vallentin* additis numeris. Huius monumenti cippos servatos hodie Carthagine in museo S. Ludovici ibi excepit Iohannes Schmidt, quem de difficilioribus quibusdam consului.

²⁾ *A* n. 11. 61. 87. 105. 112. 146. 155. 174. 177. 183. 194. 202. 233. 236. 237. 266. 267. *B* *miss.* 7. 27. 58. Vall. 109. 183. 194. 196. 205.

³⁾ *A* n. 151. *B* *miss.* 56. Vall. 179. 188. 189.

enuntiantes¹⁾, ex posteriore minore numero neque ullus adscripto patrono Augusto²⁾; Cocceii pauci ex utroque³⁾, item Ulpii quidam tam ex priore⁴⁾ quam ex posteriore⁵⁾. *Aelii* in utroque adfuerunt magna copia; sed in priore quicumque eorum praenomen habent, *Publii* sunt⁶⁾, in posteriore et hoc reperitur et bis *Titi*⁷⁾. *Aureliorum* denique aliqua, sed tenuia admodum indicia deprehensa sunt in monumento utroque⁸⁾, posterioris aetatis plane nulla. Itaque in priore ducimur ad extrema tempora saeculi primi (nam a Flaviis imperatoribus manu missos plerosque probabile est post eos diem obiisse) primaque decennia secundi, in posteriore ad tempora Hadriani et Pii; videturque posterius coemeterium institutum esse propterea quod alterum plenum erat⁹⁾. Omnino non anxie haec tenenda sunt; ambo monumenta, ut fit in tali re, aliquamdiu simul in usu fuisse verisimile est, ut qui ius quaesitum haberent in vetere, carentes eo in novo monumento

¹⁾ *T. Flavius Aug. l. n. 48. 174. 186. 188. T. Flavius n. 61* (ubi pro TEI legit T FL. Schoenius noster). 86. 104. 208. *Flavia Aug. l. n. 7. 78. Flavius vel Flavia n. 4. 6. 19. 115. 122. 144. 183. 231. 239. 245. 249 (?)*.

²⁾ *T. Φλαύιος miss. 5. T. Flavius Vall. 195. 210. T. F. (per compendium) Vall. 192. Flavius, Flavia Vall. n. 90. 91. 92.*

³⁾ *M. Cocceius A n. 123. Cocceia B miss. 25. Vall. 180.*

⁴⁾ *M. Ulpus Caesaris n. l. A n. 247. M. Ulpus A n. 124. Ulpus vel Ulpia A n. 98. 265; Bull. ép. 2, 179 n. 42.*

⁵⁾ *M. Ul[pius] Aug. l. B miss. n. 10; M. Ulpus B miss. n. 6.*

⁶⁾ *P. Aelius Augustorum lib. n. 261. P. Aelius n. 205. 222. 260. Aelius vel Aelia n. 71. 103. 127. 129. 194. 227. 252.*

⁷⁾ *P. Ael(ius) Aug. lib. miss. n. 39. — T. Aelius Aug. lib. miss. n. 11; T. Aelius Vall. 176. — Aelia Aug. l. miss. n. 12. 37. 38. Vall. n. 62. — Aelius vel Aelia miss. n. 9. 20. 53. 67 bis. Vall. n. 74. 110 bis. 113. 114. 164. 182. 200. 208. — M. Macrius Trophimus Aug. lib. medicus miss. n. 41* (vidit titulum Schmidti et de lectione dubitari vetuit), cum gentis Macriae praeterea pertenuis memoria supersit (cf. *Q. Cornelius Felix Macrianus A n. 110*) et ne senatorii quidem ordinis quemquam Macrium adhuc norimus, quo iure Augusti libertus appelletur, quaeritur, ut pariter quaeritur de *L. Pompeio Aug. lib. Fortunato* tituli urbani C. VI, 1878 et de *C. Asinio Aug. lib. Paramythio Festiano* item urbani (eum nuper denuo repperit Stevenson in monte Mario lectionemque stabilivit) C. VI, 12533. Horum patronorum substantiam iudicat Hirschfeldius (*Verwaltungsgesch.* 1 p. 276) hereditate vel confiscatione ad principes pervenisse et sic hos patronos factos esse; fortasse recte, quamquam patronatus non pars est hereditatis. Denique, si in principe per exceptionem eiusmodi patronatus admissus esset, exempla similia abundarent.

⁸⁾ *Aurelius, Aurelia A n. 89. 114. 213. 235. B Vall. n. 82. 172. 214.*

⁹⁾ Id confirmant lucernae in duobus monumentis repertae plane diversae. Delattrius *les marques de fabrique*, inquit, *empreintes au dessous de ces lampes sont toutes, sans exception, différentes de celles que j'avais observées dans le premier cimetière des esclaves de la maison des Césars*. Lucernae hae extant hodie in museo S. Ludovici, sed ex utro monumento singulae profectae sint, iam non apparere Schmidti certiore me fecit. Mala igitur fortuna hic quoque utilia inventa rursus eripuit. Nam si verum est in duobus coemeteriis Carthaginiensibus altero saeculi secundi incipientis, altero medii lucernas omnes differre, quanta utilitas inde in nostram rem redundatura sit quivis intellegit.

conderentur et etiam post Pium sub Marco neutrum plane clausum esset. Ei aetati, temporibus scilicet Traiani extremis et Hadriani Piique, etiam sermonis proprietas convenit omnibus vetustae consuetudinis vestigiis destituta, sed aliena item a barbarismis aevi labentis, quamquam soloecismi tales, quales tenuiores omni aetate commiserunt, in his quoque titulis passim deprehenduntur. Verum est aliquoties reperiri pluralis significationem per litteram extremam geminatam vel triplicatam¹⁾ itemque duorum adeoque trium Augustorum mentionem inici²⁾; nec minus verum est, si communes leges sequimur, tam hoc quam illo indicio ad tertium saeculum rem transferri. At geminationem pluralis significandi causa hodie constat non alibi, sed in Africa iam Hadriano imperante in usu fuisse³⁾, ut id compendii genus conicias coepisse a grammatistis Carthaginiensibus, propagatum inde saeculo sequenti ad Italiam reliquasque provincias. Plures Augusti quomodo accipiendi sint ut adhuc parum constat⁴⁾, ita nemo opinor propter hunc scrupulum titulos detrudet ad saeculum Severi.

Iam ubi nos convertimus ad titulorum argumentum, quae in iis enuntiantur officia⁵⁾ praeter pauca militaria pertinent ad rem familiarem impe-

¹⁾ *Caes. nnn. ser. A* n. 24; *proc. Auggg. A* n. 63; [*ve*]rna *Auggg. A* n. 51 (vidit Schmidt); *Augg. ser.* similiterve 67. 68. 83.

²⁾ *Hospes Caes. nnn. ser. A* n. 24. — *P. Aelius Augustorum lib. A* n. 261; quocum componendi sunt tituli urbani *Publius Aelius Augg. lib. Callistion C. I. Gr.* 6346 = *C. I. L. VI*, 10657; *P. Ael. Augg. lib. Chrysanthus Orell.* 4509 = *C. I. L. VI*, 10876; *Aelius . . . s Augustor. [lib.] ib. VI*, 10620 similesque adlati ab Hirschfeldio *Verwaltungs-gesch.* 1 p. 276. Duorum Augustorum servi libertive reperti sunt magno numero in columbario utroque (*A* n. 51. 57. 67. 68. 83. 107. *B* miss. n. 9. 35. 49. 61. 65. 83. Vall. n. 118). — *Proc. Auggg. A* n. 63.

³⁾ *Coss.* legitur tam in senatus consulto de nundinis saltus Beguensis a. 138 (*C. VIII*, 270) quam in decreto Burunitano imperante Commodus scripto. Cf. *C. VIII* p. 1060.

⁴⁾ *Caes. nnn. servus* recte accipi poterit de Vespasiano Tito Domitiano. At *P. Aelii Augustorum liberti* quo proprie pertineant, anceps quaestio est. Quam proposuit Hirschfeldius l. c. interpretationem significari non tam principem manumissorem quam principes eo tempore, quo titulus positus est, imperantes, per se recte habet, nam Caesarum ius patronatus cum reliqua eorum re familiari ad principes posteriores descendit. Sed ita tituli hi Carthaginienses scripti sint necesse est sub imperatoribus Marco et Vero, id quod nullo modo admitti poterit. Henzenus urbanum VI, 10620 revocavit ad Hadrianum et Sabinam, per se item recte; sed eius mulieris nullum indicium tituli Carthaginienses dederunt. Quam ob rem videndum, annon pluralis consecutive accipiendus sit, ut duorum Augustorum libertus is appelletur, qui manumissus ab Hadriano post eius obitum Pium patronum habuerit. Utut est, hos titulos certum est esse aevi Hadriani et Pii. — *Procuratorem trium Augustorum* qui interpretabitur ad exemplum *servi Caesarum trium*, vix persuadebit, debebitque hic quoque fortasse accipi de eo qui pluribus imperatoribus ex ordine procuravit.

⁵⁾ In fragmento *B* Vall. n. 141 viso etiam Schmidtio:

$$\begin{array}{l} \text{cae} \left\{ \begin{array}{l} \text{S} \cdot \text{N} \cdot \text{SER} \\ \text{L} \cdot \text{A} \cdot \text{T} \cdot \text{O} \cdot \text{R} \cdot \text{I} \end{array} \right. \\ \text{uixi} \left\{ \begin{array}{l} \text{T} \cdot \text{AN} \cdot \text{XXX} \end{array} \right. \end{array}$$

quid fuerit incertum est; fortasse [*calcu*]latori.

ratoris, ut tuto possit adfirmari monumentum id de quo agitur destinatum fuisse familiae domus Augustae Carthaginiensi. Nam simul sepulti sepultaeve qui sunt non liberti servive Caesarum, ii et omnes officio carent et probabile est maiore ex parte mulieres fuisse coniugio contuberniove ad familiam Caesarum adiunctas earumque filios vel propinquos. Tenuioribus solis monumentum destinatum fuisse et res evidenter ostendit et consuetudo Romana requirit; nam honestiores vel certe divites homines etiam libertini ordinis eiusmodi sepulcri communionem fastidiunt. Iam vero familia illa Africana tota pendet e tabulario illo, cuius supra mentionem feci, uno ¹⁾ excepto homine *A n. 151 ex numero cubiculariorum Aug(usti)*, qui coniugi monumentum fecit in Africam, ut ait, se secutae. Quod si inde colligi posset imperatores quamquam vix umquam Africam adeuntes nihilominus stabilem domum habuisse Carthagine, eam et ipsam non miraremur quodammodo sub cura procuratoris eius tractus fuisse. Sed id ex unico titulo equidem non collegerim; nam et casui aliquid in tali re dandum est et potuit cubicularius ille in Africam venire cum Hadriano; certe non est in titulo, cur eum non redigas ad ipsum illud iter. Reliquorum recensebuntur primum officia cum tabulario ita coniuncta, ut res demonstratione nulla indigeat:

proc(uratoris) Auggg. libertus A n. 63; proc(uratoris) servus A n. 130.

proc(urator) reg(ionis) Assuritanae libertus B miss. n. 42.

ex proc(uratore) r[eg(ionis)] ... tanae libertus B miss. n. 10.

tabularius libertus A n. 186. 188.

custos tabulari servus A n. 209.

adiutor tabulari a mensa Vagensi libertus Pii B miss. n. 11.

adiut(or) tabul(ari) trib(utorum) servus B miss. n. 54 (ubi Schmidtus quod editum est TRIB·VIX·AN·L emendavit sic: TRIB·P·VIX·AN·L).

adiutor tabulari vel tabulariorum libertus Delattre Bull. ép. 2, 179 n. 41; servus A n. 51 (?). 66. 68. 87. 100. 136. 218. 253. 262. B miss. n. 3. 52. 53. Accedunt fragmenta duo inedita Schmidtio visa alterum: .. Diadu|[meni adi]utoris | [tabul. p. u. a.] ... VIII, alterum [F]ructu[s] | [adiutor] tabulario[rum].

disp(ensator) reg(ionis) Thug(gensis) servus B miss. n. 9.

adiutor a commentaris servus A n. 16. 69. 125. B miss. n. 2 (ubi est adiutor commen., confirmatum etiam a Schmidtio, omissa praepositione fortasse errore fabрили). 14. 15. 50.

librarius servus A n. 67. 214. 217. 244. 248. 250.

notarius servus A n. 57. 183. B miss. n. 16. 49.

praeco servus B miss. n. 22.

Procuratores Augusti ipsi tabulario praefectos ab his monumentis abesse eorumque in titulis mentionem non fieri nisi propter libertos servosve eorum

¹⁾ *Iucundus Aug. lib. adiut. a cognitionibus*, qui titulum supra p. 107 adn. relatum parentibus 'renovavit', quominus Romae id fieri iusserit nihil impedit.

consentaneum est. Procuratores regionum duo quorum inde elogia prodierunt libertini sunt et infimi ordinis, quales praeterea novimus saltus Massipiani et castelli Burunitani¹⁾. Horum condicio quaenam fuerit, illustrabitur iis quae mox dicentur.

Adiutorum tabularii sive tabulariorum (nam et singularis et pluralis reperitur perscriptus) cum magnam copiam tituli tam Italici quam provinciarum suppeditent, qui eorum in officiis urbanis versantur, id ipsum non raro enuntiant, praesertim honoratissimum omnium a rationibus²⁾, sed item vicesimae hereditatium³⁾ aliaque; contra qui ministrant in tabulariis provinciarum, praeter provinciam⁴⁾ munus determinare non solent, et primi sunt ni fallor duo tituli supra relati et adhuc soli, qui exceptionem faciant. Tributorum autem additamentum, quantum apparet, id tantummodo enuntiat quod ad omnes hos titulos pervenit; nam tabularium et hoc et reliqua provincialia tributorum causa constituta sunt. — Contra *adiutor tabulari a mensa Vagensi* et eo nomine a collegis differt, quod libertinus est, reliqui uno excepto servi, et aliquantum facit ad tributariam administrationem elucidandam. Iungendi autem sunt cum hoc titulo alii duo, alter ex eodem monumento prolatus *dispensatoris regionis Thuggensis*, nam mensa ut arcam requirit, ita dispensator quoque ubi adest, ibi arca fuerit necesse est, colligiturque hinc ut Vagae ita Thuggae quoque mensam fuisse; alter nuperrime repertus prope Avittam Bibbam hic⁵⁾: *Veneri Aug(ustae) sac(rum) Delius Abascanti Aug(usti) vil(ici) vic(arius) teloneum a fundamentis sua impensa restituit et ampliavit*, ubi cum propter locum situm in media Africa proconsulari de portorio cogitari non possit, *τελωνεῖον*⁶⁾ quod fuit Avittae sub vilico Augusti iure componetur cum mensa Vagensi recta ab adiutore tabularii Carthaginiensis Augusti liberto. Scilicet tabularium illud ita ordinatum fuit, ut per singulas tractus Carthaginiensis regiones (nimirum ordinis inferioris, non eo sensu, quo regio aequiparatur tractui) et procuratores res administrarent ordinis libertini et sub iis mensae fiscales sive *τελωνεῖα* constituerentur praeposito adiutore adiectoque dispensatore et vilico cum vicario eius, per quas mensas fiscus quae solvenda erant numeraret, quae praestanda erant acciperet. Similiter in Aegypto sub Ptolemaeis per singulos nomos *τράπεζαι βασιλικαὶ* constitutae fuerunt⁷⁾, videturque idem institutum quamquam no-

¹⁾ C. VIII praef. p. XVII n. 2.

²⁾ Hirschfeld *Verwaltungsgeschichte* I p. 33.

³⁾ Hirschfeld l. c. p. 68.

⁴⁾ C. I. L. III p. 1133. Sed in Africanis titulis provincia adhuc reperta non est et alibi quoque raro enuntiatur, utpote quam locus satis prodatur.

⁵⁾ Eum repperit I. Poinssot in rudibus Henschir Mehimes III chil. ab Avita Bibba inter meridiem et occidentem ediditque in eph. Oranensi *Bulletin des antiquités africaines* vol. I (1883) p. 313; mecum communicaverat ante quam prodiret Carolus Tissot.

⁶⁾ *Telonium Cirtense*, quod Renierius ex titulo corrupto C. VIII, 6956 efficere voluit, inde minime firmatur.

⁷⁾ Lumbroso *économie politique de l'Égypte* p. 330 seq.

minibus fortasse mutatis etiam Romana aetate ibidem mansisse¹⁾. Pertinet ad administratores eos, ni fallor, caput edicti praefecti Aegypti a. 69 (C. I. Gr. 4957 v. 21 seq.): *κελεύω . . . ὅστις ἂν ἐνθάδε ἐπίτροπος τοῦ κυρίου* (intellegitur *procurator usiacus* libertus Augusti, qualis Felix est C. III n. 5) *ἢ οἰκονόμος* (potest esse et dispensator et vilicus) *ὑποπτόν τινα ἔχει τῶν ἐν τοῖς δημοσίοις πράγμασιν ὄντων* (= eorum qui fisco quiddam debent), *κατέχεσθαι αὐτοῦ τὸ ὄνομα ἢ προγράφειν, ἵνα μηδ]εὶς τῷ τοιούτῳ συνβάλλῃ, ἢ μέρη τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῦ κατέχειν ἐν τοῖς δημοσίοις γραμματοφυλακίαις πρὸς ὀφείλημα*. Licebat igitur procuratori regionis fisci debitorem in mora constitutum in indicem proprium referre nomineque eius proscripto efficere, ne quis iure cum eo contrahere posset, denique partem substantiae ei ablatam pignoris loco in tabulario publico collocare. Similia etiam in Africa obtinuisse verisimile est. — Hinc edocti quod ait Tacitus²⁾ Tiberium fide labante opem tulisse *disposito per mensas milies sestertio factaque mutuandi copia sine usuris per triennium*, non amplius ad mensas privatas argentariorum referemus, sed per publicas vel potius fiscales mensas servis Caesaris commissas pecuniae eae dispensatae sunt.

Ad tabularii negotia administranda omnino item pertinent tabellarii sive cursores:

exercitator cursorum servus A n. 64.

cursor servus B miss. n. 73, qui titulus conceptus est sic: *D. M. s. Satorus Augg. ser. et Tiitcus* (THTCV/ legit etiam Schmidt) *Augg. ser. cursores hic s(iti) s(unt). Collegium cursorum et Numidaru(m) fecit.*

tabellarius servus A n. 88. 113. 118. 150. 166. 239; *ex tabellaris* n. 224; *tab.*³⁾ n. 30. 35. 83. 85. 108. B miss. n. 17. 18. 51. Vallentin n. 112.

ubi notabilia sunt cum numerus tabellariorum copiosus et forma collegii, cuius alia indicia alii tituli suppeditant⁴⁾ tum exercitatoris munus disciplinam ei corpori propriam et quodammodo militarem⁵⁾ significans. Etiam luculentius formam tabellariorum militarem declarat titulus urbanus C. VI, 9915, quo recensentur *optiones* eorum duo libertini, *tesserarius* unus item libertinus, *tabellari* duodeviginti libertini quindecim servi tres; accedunt alii duo *optiones tabellariorum* alter officii rationum C. VI, 8424a, alter stationis patrimonii C. VI, 9505. Nam optio proprie ad rem militarem pertinet pariter

¹⁾ Franz C. I. Gr. III p. 319. 320. Βασιλικὸς γραμματεὺς etiam Romana aetate in Aegypto fuisse ostendit edictum Capitonis C. I. Gr. 4956, 31.

²⁾ ann. 6, 17.

³⁾ Tabellarii hi erunt, non tabularii, nam servi sunt omnes.

⁴⁾ *Colegius tabelari* Theveste titulum posuit uni ex suis Augusti servo (C. VIII, 1878). Notum est epigramma tabellarii Carthaginensis hilaris magis quam docti C. VIII, 1027 (cf. *Revue de philologie* 1879 p. 80 seq.)

⁵⁾ *Exercitatores equitum praetorianorum et equitum singularium* respondent fere campidoctoribus militiae pedestris. Eodem redit, ut monuit Iohannes Schmidt, *grex cursorum cum magistro se exercens* in domo Trimalchionis (Petron. 29).

atque tesserarius; neque quicquam clarius illustrat bellum quod Aurelianus gessit cum nummulariis urbanis quam tituli C. VI, 42—44 officinatores monetae ita recensentes, ut duo optiones iis praesint. Eius generis collegia militari disciplina recta cum pauca fuerint, qui ex columbario posteriore prodiiit titulus *optionis m*.....¹⁾ et ipse ad hoc videtur pertinere, quamquam secundum vocabulum non perscriptum quod fuerit, non perspicio. — Cursores et Numidae sine dubio ita inter se opponuntur, ut illi sint servi Caesaris vernae (nam familiam hanc Caesaris ex se fere crevisse vernarum tituli plurimi declarant), hi natione Numidae ad eam condicionem ideo adsumpti, quod indigenae ei maxime apti erant.

Agrimensores quoque

agri mentor (sic A n. 174; *mentor agrarius* A n. 177. B n. 19; *mesor agror.* A n. 205. 208) servus A n. 177, B miss. n. 19; libertus A n. 174; ingenuus (?) A n. 205. 208.

cho[rog]rapus servus miss. B n. 57²⁾.

ii scilicet qui ex hoc monumento prodierunt, versati sunt in cura saltuum Africanorum et officialium locum tenuerunt sub procuratore constitutorum. Sane mensores vel, ut olim dicebantur, finitores, qui adhibebantur a privatis et ad quos pertinet edictum praetoris de mensore qui falsum modum dixerit, eundem fere locum tenuerunt atque iuris periti et advocati; nam, at ait auctor iuris (Dig. 11, 6, 1 pr.), *non crediderunt veteres inter talem personam et eum qui eam adhibeat locationem et conductionem esse, sed magis operam beneficii loco praebere et id quod datur ei ad remunerandum dari et inde honorarium appellari*³⁾. Sed horum mensorum proprie privatorum cum admodum raro tituli mentionem faciant⁴⁾, mensores a Caesare adhibitos

¹⁾ Titulus hic est editus apud Vallentinum n. 96, recognitus a Schmidtio:

D . M . S .
S E V I A . V E N V S T A .
P I A . V I X . A N N . X X X .
F E C I T . F E L I X . A V G . L I B . O P T I O .
M . H . S . E .

²⁾ Titulum sic excepit Schmidt; supplementum quod proposuit Delattre mihi certum videtur:

d m S
o / S . A V G . C H O
t rog P A P V S P I V S T
V I X I T . A N N I S . L X V I T
B C O N I V N X . C O N I V G I L
B E N E D E S E M E R E N T I S
Q F E C I T . H . S . E

³⁾ Cf. Dig. 50, 13, 1 pr.; Marquardt *Staatsverwaltung* 2, 408 quique ibi citantur.

⁴⁾ In termino Hispano C. II, 1598 sic scriptum est: *l(ongum?) p(edes) CXX. C. Iulius P. f. Gal. Rufus agrimensor Siccaenas*; hoc vocabulum quid significet, ignoratur, sed videtur Rufus mentor fuisse privatus. — *Mensores aedificiorum* (cf. VI, 8933 = Henzen n. 6329: *Patiens Aug. l. tabul. mesorum aedificiorum*; C. VI, 198: *C. Iulius Hermes mentor appicta*, ut monui I. R. N. 6773, ad latus pedis mensura; Plinius ad Trai. 17 B. 18) utrum iidem sint atque agri mensores necne, non definio, certe sunt condicionis privatae.

hic videmus meliore aetate libertina vel adeo servili condicione fuisse¹⁾. — In agris publice metiendis distinguendum est inter curam et operas. Scilicet terminationes inter territoria cum perficiantur in Italia non raro per tribunos praetorianos²⁾, in provinciis modo per praesides earum, modo per centuriones legionarios³⁾, hi omnes non tam ipsi metiuntur quam iudicant mensuris actis neque recte mensores appellantur. Immo mensores sunt quorum opera illi utuntur. Pristina aetate cum sine dubio mensores ii, de quibus supra dixi, ut privatim ita publice quoque adhibiti sint, sub imperatoribus eo officio milites potissimum funguntur, gregales scilicet vel ex gregalibus profecti⁴⁾.

Chorographum inter officiales fiscales adhuc nullum habebamus. Non idem est opinor atque agrimensur, Graece γεωμέτρης, sed cum eo coniunctus, destinatus scilicet formis agrorum pingendis et caelandis.

Pedisequi

pedisequus servus *A* n. 8. 54. 60. 91. 93. 119. 120. 249. *B* miss. n. 13.

quo spectent, minus apertum est; sed re considerata item ad procuratorem tabularii iure referentur. Scilicet hoc vocabulo cum scriptores significare soleant privatorum hominum comites condicionis servilis ministrosque⁵⁾, in titulis observavi iis potissimum pedisequos tribui, qui iure publico appari-

¹⁾ Ex nostris mensoribus ut ad familiam pertinent tres *A* n. 177: *Didymus Aug. ser.* et *B* miss. n. 19: *Victor Caes. n. ser.* et *A* n. 174: *T. Flavius Dapnus Aug. lib.*, ita duo alii *A* n. 208: *T. Flavius Apsens* et *A* n. 205: *P. Aelius Victor* magis est, ut ingenui fuerint. Cf. titulus in Mauretania inventus C. VIII, 8812: *imp.... Alexandro.... terminationes agrorum adsignantur colonis... iussu.. Axi Aeliani... proc(uratoris) Aug(usti) r(ationis) p(rivatae) per Cae(lium) Martiale(m) agrimensore(m).*

²⁾ Tribunus militum auctore Vespasiano *causis cognitis et mensuris factis* terminationem perfecit Pompeiis (C. X, 1018); simili officio functus est Asculi alius tribunus adsumpto gregali praetoriano (grom. p. 244).

³⁾ Illustre exemplum praebent tituli duo Dalmatici C. III, 2883 et alter nuper repertus Popovicii prope Benkovac, editus cura Michaelis nostri Glavinic (*Bull. Dalmato* II p. 146. V p. 65), quem ut paucis adhuc notum adscripsi: *ex edicto P. Corneli Dolabele leg. pro pr. determin[av]erunt (immo determinavit) fin[e]s.... Geminus pri(n-ceps) posterior leg. VII inter Neditas et Corinienses. Restituti iussu A. Duceni Gemini leg. Augusti pr. pr. per A. Resium Maximum (centurionem) leg. XI princip(em) posterior(em) et D. Aebutium Liberalem astatum posteriorem leg. eiusdem.*

⁴⁾ Ita modo vidimus in mensuratione Asculana a tribuno praetoriano adhibitum esse praetorianum militem. Eiusdem loci sunt *evocati* quoque in re mensoria occupati (vide infra p. 149), item veteranus legionis III Augustae Nonius Datus qui fecit cuniculum Saldensem (C. VIII, 2728). Fuerunt sane mensores metatores inter milites, et eorum opera cum militantium tum evocatorum vel veteranorum principes saepenumero nisi sunt. Conferri poterunt *libratores* (C. VI, 2454) et *architecti* (Orell. 3489) item gregales praetoriani. Sed vocabulum mensorum eo sensu inter principales num recte referatur, dubium est; plerique certe legionum cohortiumve mensores qui dicuntur, non metatores fuerunt, sed frumentarii (Marquardt *Staatsverwaltung* 2 p. 536).

⁵⁾ Cicero ad Att. 2, 16, 1. Nepos Att. 13. Dig. 31, 65 pr. 34, 1, 17. 40, 4, 59 pr. al.

toribus careant. Itaque et mulierum pedisequae¹⁾ saepissime nominantur et in pulchello elogio nobilissimi servi Tiberii dispensatoris ad fiscum Gallicum a vicariis suis Romae sepulti²⁾ inter alios aulae servilis homines pedisequi duo enumerantur. Id ipsum etiam ad procuratores pervenerit necesse est, quippe quibus iure neque lictores neque veri apparitores ulli adessent; et vere ex pedisequis domus Augustae non ita pauci ad certas rationes ita rediguntur, ut procuratori ei rationi praeposito eos ministrasse appareat³⁾. Quam ob rem eos quoque pedisequos servos Augusti, quorum officium nullo additamento determinatur, non tam ipsi Caesari quam procuratorum eius cuidam ministrasse probabile est. Carthagine autem inventos magno numero pedisequos iure ad procuratorem tabularii referemus eique statuemus pro apparitoribus fuisse.

Denique quae restant officia

paedagogus libertus *A* n. 154; servus *A* n. 50. 141.

aedituus servus n. 26. 91. 219.

custos Lar(um) min(ister) servus *B* miss. n. 20. Titulus sic conceptus est: *D. M. s. Felix Caesaris nost(ri) ser(vus) custos Lar(um) min(ister* potius quam *ministorum)* *p(ius) v(ixit) a(nnos) LXXVI m. III d. XV. Aelia Ianuar(ia) cons(erva) pia fec(it).*

communia sunt omnibus familiis separatim constitutis; habebant enim singulae familiae, rem publicam scilicet in his quoque imitatae, et ludum litterarium suum et aedem suam *Larum*. *Custos Larum minister* — sic enim similiterve solvendum quod traditur⁴⁾ — idem videtur esse atque *aedituus*.

Alieni ab officialibus sunt hi:

medicus servus Augusti *B* n. 21; liber extraneus a Caesaris familia *B* n. 56.

quamquam de priore dubitari potest, annon et ipse ad procuratorium officium pertinuerit. Item

φιλόσοφος *B* n. 6 in titulo hoc: *Τ. Φλάουιος Μάξιμος Κρῆς Γορτύ- νιος φιλόσοφος ἐνθάδε κεῖται, βιώσας ἔτη τεσσεράκοντα καὶ ὀκτώ. Ἐρμιόνη συνβίω· εὐψύχει, κύριέ μου Μάξιμε· ἐγὼ σοῦ περίψημα τῆς καλῆς ψυχῆς.*

saltatrix ancilla privatae *B* n. 23.

¹⁾ Inter has ut quaedam libertae inveniuntur (Henzen 6327 = C. VI, 5200; C. VI, 4002), ita nullum liberum hominem inter pedisequos offendi. Pedisequi mulierum excepta Livia Augusta vix reperiuntur.

²⁾ C. I. L. VI, 5197 = Henzen n. 6651.

³⁾ Ita *pedisequ. stationi castrese* Henzen 6335 = C. VI, 8523; *pediseq. rat. k(astrensis)* n. 8522; *pedissec. r. k.* n. 8521; *ped. num. castren.* n. 8524. Item *pediseq. do- mu(u)m Palatinarum* ib. n. 8658 similiterque n. 8657. Item *ped[iseq.] a vinis* ib. n. 8527. Pedisequorum Augusti tituli urbani cum non ita multi sint, pro re saepe procuratorum indicia in iis adsunt.

⁴⁾ Conferendi sunt inter alios tituli duo Nolanus C. X, 1269 *Fisiae Sex. f. Serenae*... *Larum ministri* et Campanus X, 3789 antiquae aetatis: *hisce ministris Lari- bus faciendum coe[rarunt]*, ubi sequuntur nomina libertini unius, servorum undecim.

Accedunt officiis ad rationem Africanorum praediorum pertinentibus alia quaedam diversa, sed coniuncta:

*proc(urator) IIII p(ublicorum) A(fricae) libertus A n. 123*¹⁾; officii incerti, servus *A n. 78*²⁾. Tertium fragmentum excepit Schmidtus
..... rymnus | [f.? Prim]i soc. IIII p. A. | [arc]ari vixit | [a.]
.. II. H. s. e.

adiutor tabularior(um) fisci castrensis A n. 255.

Quattuor publica Africae quamquam proprie quid significant ignoratur, constat esse vectigalia Africae antiqua et propterea non ad fiscum spectantia, sed ad aerarium populi Romani exercitaque per conductores³⁾. Horum curam quatenus imperator sibi sumpserat, ipsa re coniuncta fuit cum vectigalium Caesaris administratione. — Magis notabile est quod fisci castrensis ex hoc sepulcreto memoria emersit. Is fiscus quo pertinuerit, adhuc litigant viri docti, quique hodie in hac studiorum Romanorum provincia principem locum obtinet Otto Hirschfeld⁴⁾ si recte de eo iudicavit, fiscus castrensis ab administratione Carthaginiensi plane abhorret: scilicet revocavit eum ad domuum imperatoriarum in urbe Roma aedificationem et procurationem. Mihi cum non propositum sit in huius commentarioli angustiis quaestionem difficilem et late patentem pertractare, sufficiet breviter monuisse illi opinioni duo argumenta potissimum obstare: castrorum vocabuli usum et titulum Lambaese dedicatum Severo a *familia rationis castrensis*⁵⁾, quem et Wilmannsius noster et cum eo olim ipse Hirschfeldius recte composuerunt cum dispensatoribus et arcariis legionis III Augustae servis imperatoris. Quodsi fiscus castrensis significat administrationem pecuniarum Caesaris exercitibus alendis et curandis destinatarum, cum dubium esse non possit pecunias, quibus castra Africana sustinebantur, magna ex parte non Roma eo missas esse, sed Carthagine, sponte intellegitur, qui factum sit, ut eius rationis officialis Carthagine diem obiret.

Tituli militares simul prodierunt quinque, duo veteranorum nude (*A n. 237* et *B miss. n. 24*); tertius (*B miss. n. 58*) militis legionis I adiutricis, quam cum parum verisimile sit umquam in Africa castra habuisse⁶⁾, casu is in Africam videtur advenisse ibique diem obiisse; quartus *A n. 115* militis legionis VII geminae felicitis, quam cum constet per aliquod tempus tetendisse Lambaese⁷⁾, tum fortasse miles is Carthaginem missus naturae debi-

¹⁾ Pro *Pythagora. f.*, id quod in lapide Schoenius quoque legit, scribendum est *Pythagorae*.

²⁾ *Flavia Aug. lib. Successa. Princeps Aug. ser. IIII p. A. coniugi dulcissimae*, quod in lapide legerunt et Delattre et Schoenius, non satis intellego; desiderari videtur ante *IIII p. A.* officium.

³⁾ Videantur quae composuimus C. VIII p. XVII.

⁴⁾ *Römische Verwaltungsgeschichte* p. 195 et seq.

⁵⁾ C. VIII, 2702.

⁶⁾ Caesareae in Numidia tituli duo militum eius inventi sunt (C. VIII, 9376; Schmitter *Bull. épigr. de la Gaule* 2 p. 279).

⁷⁾ C. VIII p. XXII.

tum solvit; denique quintus *A* n. 25 militis cohortis I urbanae, de qua cohorte cum paullo diligentius agendum sit, primum componentur qui memoriam eius servarunt tituli ¹⁾).

1. *L. Licinius Licinianus* [tri]b. coh. primae urban(ae). — Capuae. I. R. N. 3623 = C. X, 3889.
2. *Papirius Sporus* p(rimi)p(ilaris) tribunus coh. I urbanae Antoninianae. — Romae. C. VI, 2861.
3. *M. Carantius Macrinus* centurio coh. primae urbanae, factus miles in ead(em) cohorte Domitiano II cos. [a. 73], beneficiar(ius) Tettieni Sereni leg. Aug. Vespas. X [sic] cos. [a. 77?], cornicular(ius) Corneli Gallicani leg. Aug. equestrib. stipendis Domit(iano) VIII cos. [a. 83], item Minici Rufi legati Aug., evocatus Aug. Domit. XIII cos. [a. 88], centurio imp. Nerva II cos. [a. 90] t(estamento) p(oni) iussit. — Carouge prope Genavam. Inscr. Helvet. n. 78 = Henzen n. 6770.
4. *Apertius Namfamo* miles coh. I urb. — Satafi in Mauretania Sitifensi. C. VIII, 8395.
5. *M. Curvelius M. fil. Aniens. Robustus* mil. cohort. I Faviae [sic lapis; scr. Flaviae] urban(ae centuria) Herenni. — Lugduni. Grut. 539,8; Boissieu p. 354.
6. Cirtensi C. Iulio Quadrato monumentum ponunt fratres tres Iulius Bassus centurio legionis III Augustae et Iulia Anucella et Iulius Modestus mil(es) coh. I urban(ae). — C. VIII, 2890.
7. .. [Iu]lius Do[nat]us mil. [coh. p]r. urb[a]nae; iuxta legitur titulus militis legionis III Augustae. Sra Wartan prope Siccam. Descripsit ad ectypum Ioh. Schmidt.
8. *Q. Iulius Victorinus* miles coh. I urban(ae). — Carthagine. De la Vigerie n. 25.
9. coh(ortis) I urb(anae, centuria) Clodi Rufi C. Regilius C. f. Volt. Priscus Vienna veteran(us) coh(ortis) eiusd(em). — Carthagine. C. VIII, 1024.
10. *L. Sommius Datus* mil. coh. I urb. Siccae. Bulletin de l'Académie d'Hippone d. 6. Oct. 1883.
11. *C. Cadienus Iustus* veteranus coh. primae urbanae. — Arimini. Mur. 800, 4 = C. XI, 389.
12. *L. Caelius Sabinu[s] fl(amen) p(er)]p(etuus), veter(anus) coh(ortis) I urb(anae), fisc[i] curator, mis[sus] honesta mis[sion]e.* — Madauris. C. VIII, 4679.
13. *M. Ulpius Iulianus* veter. cho(rtis) I urbane. — Romae. C. VI, 2862.

¹⁾ Quinque eorum Marquardtius recensuit *Staatsverwaltung* 2 p. 467; ceterum quam graviter errarit eandem iudicans primam decimamque urbanam, ex infra dictis apparebit. Ipsum quo nititur argumentum decimae cohortis milites honoris augendi causa primanorum vocabulum adsumpsisse, rationem non habet; neque enim magnopere militaris dignatio ab huiusmodi numeris pependit.

Cohors igitur I urbana teste titulo n. 5 Flavia fuit, id est instituta imperantibus Flaviis, cumque teste titulo n. 3 iam a. 73 extiterit, Vespasianus necesse est eam creavit. Eum cum ex rerum memoria constet devicto Vitellio cohortes tam praetorias quam urbanas ab hoc conscriptas exauctorasse et totum hoc militum genus nova ratione ordinavisse¹⁾, eius ordinationis sine dubio pars fuit cohors I ab eo instituta. Mansisse eam certe ad saeculi III initium colligitur ex titulo n. 2, ubi cognomine utitur Antoninianae. — Castra ubi habuerit si quaerimus, extra Romam ea fuisse inde intellegitur, quod tribuni quidem et veterani, sed ne unus quidem militis eius titulus ibi reperi- tus est. Immo indicia alia Lugudunum ducunt, alia Carthaginem. Nam Luguduni prodiit titulus militis n. 5, quique monumentum sibi fecit prope Genavam in provincia Narbonensi extrema centurio n. 3, is ipse ait meruisse se sub legatis Augusti, provinciae scilicet proximae Lugudunensis²⁾. Carthagine autem prodierunt tituli duo n. 8. 9, in Numidia n. 7. 10, in Mauretania n. 4. Accedit quod duo milites n. 6 domo Cirtensis et n. 4 cognomine utens Punico originem prae se ferunt Africanam; mature enim in provincia qui mererent ex ipsa delecti sunt; item quod veterani n. 9 et 12 post missionem Madauris vel Carthagine vitam exegerunt, nam saepenumero veterani post missionem in provincia ubi militarant sedem stabiliverunt.

Cadit igitur in cohortem primam urbanam id ipsum, quod de tertia decima urbana pariter monumenta aperuerunt. Eam enim cum olim demonstravissem non Romae meruisse, sed Luguduni, ubi non minus decem lapides memoriam eius servarunt³⁾, postea eiusdem cohortis militum trium tituli in Africa prodierunt, duo Carthagine, tertius Musti⁴⁾, quorum unus scriptus est imperante Domitiano neque ab ea aetate duo alii abhorrent. Non sine causa igitur Wilmannsius eam coniecit sub Flaviis castra habuisse Carthagine.

Vespasianus igitur cum cohortes urbanas denuo ordinaret, non solum urbis Romae curam egit, sed etiam Luguduni et Carthaginis, in illa vetus iustitutum secutus (nam suam cohortem Lugudunenses vel sub Augusto habuerunt), huic quantum nobis constat tum primum similiter prospiciens. Scilicet duas cohortes urbanas, primam et tertiam decimam non cum reli-

¹⁾ Vide quae nuper exposui in *Hermæ* vol. 16 p. 647.

²⁾ Borghesi *Bullettino dell' Inst.* 1844 p. 127 = opp. 7, 452. Cf. *Hermæ* vol. 3 p. 124. Privilegium veteranorum nuperrime repertum in Pannonia (supra p. 93) docuit C. Cornelium Gallicanum fascis tenuisse non a. 85, ut adhuc credebamus, sed a. 84 die Sept. 3.

³⁾ *Annali dell' Istituto* 1853 p. 74. Titulorum, quos composuit Boissieu p. 354 seq., cum plures ita comparati sint, ut nullo modo primo p. Chr. saeculo tribui queant, concidit quod Marquardtus *Staatsverw.* 2 p. 467 posuit magis quam probavit cohortem XIII circa Traiani tempora esse desiisse. Quod in missione a. 216 solae cohortes urbanae X. XI. XII. XIII nominantur omissis I et XIII, satis inde explicatur, quod hae extra urbem castra habuerunt.

⁴⁾ C. VIII, 1025. 1026. 1583. Q. Aelii Primi *mil(itis) coh. XIII urb(anae)* elogium prodiit in provincia proconsulari ad Avittam Bibbam (Poinssot *Bull. d'Oran* fasc. 5 p. 310).

quis in urbe collocavit, sed in Gallia et Africa, ita fortasse, ut primam Lugudunum mitteret, tertiam decimam Carthaginem; certe eo ducunt tituli duo saeculi primi exeuntis Genavensis supra n. 3 cohortis primae et Carthaginiensis cohortis tertiae decimae. Eae deinde sedem ita videntur mutasse, ut secundo tertioque saeculo prima in Africa praetenderet, tertia decima Luguduni; id enim flagitant utriusque provinciae tituli aetatis posterioris. — Prospexit autem Vespasianus hac militiae Africanae ordinatione fortasse non tam urbi magnae Africae capiti ibique degenti proconsuli quam vectigalibus Africanis procuratoribusque suis. Scilicet proconsuli notum est postea quoque partem aliquam legionis Africanae praesto fuisse¹⁾, neque verisimile imperium eius in milites ea aetate auctum esse. Sed etiam vectigalia Africana non sine militum adiutorio administrata esse et sponte intellegitur et confirmarunt duo monumenta nuper reperta, titulus ad Simitthu effossus aetatis Tiberianae militis legionis Africanae, qui cum *in praesidio esset in saltu Philomusiano, ab hoste in pugna occisus est*²⁾, et epistula supra citata colonorum Burunitanorum apud Commodum querentium de procuratore, quod eos vexasset *missis militibus in saltum Burunitanum*. Qui milites quinam essent, adhuc ignorabamus; nam legionarios sine dubio numero paucos ad officium proconsulis missos eis negotiis suffecisse probabilitatem nullam habebat. Iam vero postquam rescivimus cohortem miliariam Carthagine sedem habuisse, quaestioni illi habemus responsionem paratam, eoque magis paratam, quod reditus Africani imperante Nerone magnopere creverant et vectigalium curam nullus imperatorum diligentius egit quam Vespasianus. Praeterea cum ex titulis militum urbanicianorum in Africa repertis alii Carthagine prodierint, alii Musti et Siccae in provincia proconsulari et Satafi in Mauretania, hosce milites in promptu est missos esse eo ad custodiam saltuum Caesaris. Denique quod supra vidimus in monumento Carthaginensi nullos homines qui quidem officia habeant sepultos esse nisi aliqua ratione sub procuratore constitutos, iam apparet fortasse etiam ad legionarium militem, certe ad militem cohortis I urbanae pervenire inter reliquos ibidem sepultum.

¹⁾ Hadrianus in adlocutione ad legionem Africanam (C. VIII, 2532) inter difficultates militiae hoc quoque ponit, *quod omnibus annis per vices in officium pr[ocon]sulis mittitur*. Cf. *Staatsrecht* 2 p. 252.

²⁾ Eum edidimus Carolus Tissot apud Florianum Vallentin *Bulletin épigraphique de la Gaule* vol. I (1881) p. 99 et acceptum ab eodem Tissotio ego in hac *Ephem.* 4 p. 537 adiecta interpretatione.

XXXV. PROTECTORES AVGVSTI.

Protectores Augusti cum inter instituta militaria aetatis labentis locum non ultimum obtineant, in originem eorum vicesque nemo adhuc quod sciam inquisivit. Quam ob rem non supervacaneum visum est disceptare de iis titulis eorum compositis. Incipient qui ad Constantinum usque scripti sunt esse videntur, ut post aetatis plus minus certae sequantur quorum tempus accuratius definiri non potuit.

1. L. (sic) Petronio L. (sic) f. Sab. Tauro Volusiano v(iro) co(n)s(ulari) ordinario (sic), praef. praet. em(inentissimo) v(iro), praef. vigul. p(erfectissimo) v(iro), trib. coh. primae praet., protect. Augg. nn., item trib. coh. III praet. cet. — Dedicata inter a. 261, quo Taurus fasces gessit, et a. 267, quo ad praefecturam urbis pervenit in titulo non memorata. Arretii. Orell. 3100 (cf. vol. III p. 268); recognovit Bormann.
2. Genio imp. P. [Lic. Gall]ieni Clementius Silvius v. e. a(gens) v(ices) p(raesidis) et Val(erius) Marcellinus praef(ectus) leg(ionis), prot. Aug. n., a(gens) v(ices) l(e-gati), municipes ex provincia Raetia. Anni 267. — Aquinci. C. III, 3424.
3. [p]ro salute . . . Gallieni († 268) Aug. et militum vexill(ationum) leg(ionum) Germanicia[r(um) e]t Brittanici(narum) [cu]m auxiliis [e]arum [V]italianus [pro-t]ect(or) Aug. n. — Sirmii. C. III, 3228 (cf. p. 1155).
4. pro salute itus ac reditus d. n. sanctissimi G[alli]e[ni invic]ti Aug. . . . Aurelius Faustus prot. divini lateris Aug(usti) n(ostri). — Oericulis. Orell. 1869. Nominis imperatoris erasi quae deprehendit vestigia Nissenus, Bormanno suggerunt supplementa supra proposita.
5. imp. Caesar[i] M. Aur. Claudio vexillationes adque equites itemque praepositi et ducenar(ii) protect(ores) tendentes in Narb(onensi) prov(incia) sub cura Iul(ii) Placidiani v. p. praefect(i) vigil(um). — Anni 269. Gratianopoli. C. XII, 2228 = *Bull. dell' Inst.* 1880 p. 105.
6. Claudii Herculani protectoris Aureliani Augusti (a. 270—275) Claudius Dion[y]sius protector Augusti. — Nicomediae. C. III, 327.
7. Aur. Firminus pref. leg. II a[di.] ex prot. — Anni 287. Aquinci. Eph. ep. II n. 678.
8. M. Aur. Valerius v. p. ducen[ari]us ex protectorib(us) lateri[s] divini. — Anni 280. Naronae. C. III, 1805.

9. Aelius Aelianus praefectus leg(ionis) s(upra scriptae) — II adiutricis — protector Aug(usti). — Aquinci. C. III, 3529.
10. Aur. Muci[anus pro]tector aeq. [prae]torianorum. — Romae. C. VI, 2773.
11. M. Aurelius Processanus v. e. ex cent(urione) praet. cohort. VI, prot(ector) ducenarius. — Mutinae. C. XI, 837 = Grut. 539, 9.
12. Aur. Sabinianus v. e. proc(urator) duc(enarius) prov(in-
ciae) Dalmat(iae), trib(unus), protec[tor Augusti], pater
Sabiniani c(larissimi) pueri trib(uni) laticl(avi). — In agro
Salonitano. C. III, 1985 = Eph. ep. IV n. 256. Post Constantinum
scribi non potuit propter egregiatum (Hirschfeld *Verwaltungsgesch.*
p. 273); tribunus laticlavus ad tertium saeculum titulum revocat.
13. T. Fl. Constans (centurio) protec. titulum facit fratri (cen-
turioni) leg. XXX. — Coloniae. *Rhein. Jahrb.* vol. 57 p. 81.
14. Florio Baudioni viro ducenario protectori ex ordinario
leg. II Ital. Divit(ensium), vix. an. XL, mil. an. XXV. —
Spoletii. Orell. 3391. Titulus quamquam legioni II Italicae Divi-
tensium agnomen tribuit a meliore aetate alienum (redit C. VI, 3637,
conferendique sunt *exploratores Divitienses* titulorum Mogontiacen-
sium C. I. Rh. 991. 1237 et *Divitenses seniores, Divitenses Gallicani,*
equites Dalmatae Divitenses Notitiae Dignitatum), protectoris offi-
cium ita enuntiat, ut ad antiquiores necessario referendus sit scriptus
opinor sub Constantino.
15. Superinius Romanus (centurio), protect. d. n. — Coloniae.
Henzen 6728 = C. I. Rh. 318. Huic aetati adsignavi propterea
quod adiectum est *domini nostri* (vide p. 126).
16. T. Tor[i] Gemellian[i] quondam [d]oc(toris?) fabr(um)
leg. II a[di.] ... prot(ectoris) Aug. n. A !!!! — Saec. III
omnino. Aquinci. C. III, 3566.
17. [trib. coh.] XI urb., trib. coh. VI praet. et pro-
tector Auggg. nnn. — Curictis. C. III, 3126.

Accedit protector unus praefectorum praetorio:

18. Aurel(ius) Severus protect. pr. pr. — Sine dubio saec. III.
Romae. C. VI, 3238.

Qui sequuntur tituli, eos aut post Constantinum constat scriptos esse aut
certe indicia desunt aetatis antiquioris.

19. Ael. Titus ex protectore. — In Bosnia. C. III, 2760a.
20. Albinus ... ex si betranus [ex] protectore Nico-
mea (?). — Christiani est. In agro Friulano. C. V, 1796.
21. [M.] Aurelius [Ma]ximianus ex prote.... — Mutinae.
C. XI, 835 = Bortolotti spicil. Mod. p. 229.

22. Aurelius Romanus protector ducenarius. — Annemasse in Sabaudia. C. XII, 2576 = Herzog Gall. Narb. n. 584.
23. Earetes protector domesticus vixit annus XXV. — Christiani. Romae. Eph. ep. IV n. 913.
24. Εὐγνωμόνιος προτίκτορ τῶν γενναιοτάτων ἀριθμοῦ Μαρτησίων. — Anni 518. Ex Asia minore fortasse translata Parisios. C. I. Gr. n. 9449.
25. Fl. Aurelius prot. domesticus vixit annis L. — Mediolani. C. V, 6226.
26. Fl. Dalmatius v. p. ex pro[tect.], qui vixit an. XL. — Savariae. C. III, 4185.
27. Fl. Fandigil[u]s protector de numero armigerorum. — Christiani. Concordiae. C. V, 8747.
28. Fl. Gabso p[ro]tector domestic[us e]x tribu[no]. — Christiani. Treviris. Leblant *inscr. chrét. de la Gaule* n. 252¹⁾.
29. Fl. Marcus protector, natus in Dacia provincia militavit in vexillatione Fesianesa(?) annis XXIII, unde factus protector idequi (= indeque?) militavit in scola protectoru[m] annis [q]uin[q]ue; manumittit presentibus collegibus. — Cyzici. C. III, 371.
30. Fl. Memorius milit. int(er) Iovianos annos XXVIII, pro-(tector) dom(esticus) an. VI, prae(fectus) lanciariis sen[ioribus]rib(us) an. III, comes ripe an. I, comes Mauret. Ting(itanae) an. III, vix. an. LXXV. — Arelate. C. XII, 673 = Grut. 495, 3.
31. Fl. Pomentius . . . maritus et VECTORNAM(?) et protector. — Savariae. C. III, 4186. In corruptela quid lateat nescio; in mentem venit *decurio ornamentarius*.
32. Fl. Valens protector . . . vixit annos XLVIII civis Conco[rdiensis]. — Romae. Eph. ep. IV n. 912.
33. Fla. Viator protector. — Romae. C. VI, 1595.
34. Fl. Vitalis v. c. protec. et notarius. — Mutinae. C. XI, 830 = Mur. 374, 3.

¹⁾ Scriptus est, ut nuntiavit quem de eo consului Hettnerus museo Treverensi praefectus, litteris optimis et meliore saeculo dignis; sed id fabri meritum est, non aetatis. Rossius, quem ut de tituli aetate iudicium ferret rogavi, respondit litteris omnino iisdem scriptum esse Treverensem alterum sacris virginibus positum a Clematio v. c. (ann. Rhen. 55/6 p. 136) sine dubio saeculo IV posteriorem; monogramma sic formatum (non forma Treveris vulgari P) frequentari coeptum a medio saeculo V recte convenire epochae Constantii II, certum autem aetatis indicium peti non posse ex litteratura. Supplementum [e]x tribu[no] vel ex tribu[nis] verum esse patet; quod Borghesius apud Leblantium p. 606 proposuit [mo]x tribu[nus] a pedestri sermone abhorret.

35. Hariulfus protector domesitigus (sic) [f]ilius Hanhaval-di regalis gentis Burgundionum qui vixit annos XX et mensis nove et dies nove. Reuglo avunculu[s] ipsius fecit. — Treviris. Ann. Rhen. 61 (1877) p. 86; recognovit a me rogatus Hettner Trever et paenultimum vocabulum emendavit. Litteras idem iudicat saeculi esse fere quinti incipientis.
36. Martinianus ex protectoribus; .. germen Daqiscus ... anus militavit XLV. — Christiani. Mediolani. C. V, 6244.
37. Martinus .. vixit ann. XXXVIII, in prima Minerbes mil. ann. V, in und(ecima) ann. IIII, in lanciaria ann. V, in pr(otectoribus) ann. V. — Christiani. Romae. Eph. ep. IV n. 911. Formulae christianae et nominis forma cum ad tempora ducant Constantino posteriora itaque *pr(aetorio)* ut solvatur vix tolerari possit, magis compendium insolitum admisimus.
38. Μάξιμος πρoτ. — Anni 478 epochae Bostrenorum, id est p. C. 583. In Batanaea. Lebas et Waddington n. 2294.
39. Raus... Hatena pro(tector) duc(enarius) potius quam pro(curator) duc(enarius). — Sirmii. C. III, 3249 = 6439.
40. Sabinus decessit de seculo annum quin[qu]aginta ex [p]rotictoribux. — Christiani. Aquileiae. C. V, 8282.
41. ... Senui ... ducenario prot[ectori]. — Mediolani. C. V, 5833.
42. Val(erius)Pusintulus protector, qui vixit annos XXXVIII. — Anni 310. In Pannonia inferiore. C. III, 3335.
43. Val(erius) Thumpus .. militavit in leg. XI Cl(audia), lectus in sacro comit(atu) lanciarius, deinde protexit annis V, missus, pref(ectus) leg. II Hercul(iae) egit ann. II semise, vixit ann. XLV m. III d. XI. — Troesmi. C. III, 6194, ubi vide adnotata. Sed videor mihi ibi errore lanciarios habuisse pro agnomine undecimanorum, cum praeterea ii (memorantur cum in titulis hic recensitis n. 30. 37 tum C. VI, 2759. 2787, C. I. Gr. 4004 et passim in Notitia dignitatum et alibi) seorsum semper procedant. Nec quod tum me movit insigne undecimanorum lapidi praescriptum tanti est, ut propter eam causam legiones duae confundantur. *Lectus in sacro comitatu* utrum iungendum sit cum militia quae praecedit an cum ea quae sequitur, eo magis ambiguum est, quod tam undecimani quam lanciarii et seniores et iuniores secundum Notitiam in exercitu Orientis recensentur inter legiones sub magistris praesentalibus, id est in sacro comitatu versantes.
44. Val. Vincentius ac[t]uarius protectorum. — Nicomediae. C. III, 6059.
45. Verianus protect[or]. — Romae. C. VI, 2855.

46.tivus ex protectoribu[s]us classis Rabennatium
..... — Romae. Eph. ep. IV n. 923.

47. [milit]avi annos XV [pro]tector ... — Christiani.
Tolosae. Leblant *inscr. chrét. de la Gaule* n. 606.

Excludendus hic:

48. Q. Variu[s] Marcellus proc. corp. — Alexandreae Troadis.
C. III, 387. Paenitet me temptavisse restitutionem pessimi exempli
Bailiani; *protector corporis* praeterea exemplo caret.

Ducenarii vocabulum non emolumentum tantummodo significans, sed in cursu honorum equestri coniunctum cum augmento honoris crescentis cum stipendio, multi et varii equestris ordinis officiales adsumunt, ut procuratores (v. Hirschfeld *Verwaltungsgeschichte* p. 258 seq.), praefecti vehiculorum, praefecti legionum (Orell. 3444), imperatori a consiliis, alii, quorum recensum non est quod hoc loco instituamus. Sed non videntur omitti posse tituli aliquot saeculi tertii ducenarium ad officium militare adiungentes ita fere ut ei supra adiungi videmus protectoriam dignitatem. Nude ducenarius cum raro ponatur et ni fallor meliore aetate abusive¹⁾, significatur ita procurator provinciae tam in constitutionibus Constantinianis (C. Th. 8, 10, 1. 11, 1, 2. 11, 7, 1 cf. 9) quam in titulo Graeco C. I. Gr. 2509 bis, fortasse etiam in Latino C. VIII, 7978 *duc(enarii)* bis sub Severo scripto; quae omnia omitti potuerunt. Sed alias paucas inscriptiones ducenariorum nude ita comparatas, ut non inepte eos ad protectores referas, addidi, quoniam utiliter cum protectoriis expendentur.

49. insistente Aur. Marcellino v. p. duc(e?) duc(enario?)
muri Veronensium fabricati sunt iussu Gallieni a. 265. C. V,
3329.

50. Herculi Aug. consorti d(omini) n(ostri) Aureliani in-
victi August(i) res pub(lica) Pis(aurensium) cura agente
C. Iulio Prisciano v. e. duc(enario) cur(atore) re(rum)
p(ublicarum) Pis(aurensium) et Fan(estrium) p. m.
— Pisauri. Orelli 1031. Titulus periit, sed de lectione Bormanno
satis constabat; notae in fine quomodo interpretandae sint nescio.

51. Q. Livius Q. f. Palat. Velenius Pius Severus ducenar(ius)
trib(unus) sem(enstris) leg(ionis) XXII primig(eniae).
— Trebulae Mutuescae. C. IX, 4885. 4886.

52. Iunius Marinus v. e. ex ducenario. — Apud Nantuates. C.
XII, 149 = *inscr. Helv.* 19.

53. Attonius Quintianus men(sor?) ex CC imp. — In Britan-
nia. C. VII, 420.

¹⁾ Ducenarios saeculi quarti et sequentium, qui ordinem primum efficiunt in schola agentium in rebus et generaliter in numeris officiisque eius aevi (vide quae exposui C. III p. 1059) cave cum antiquioribus ducenariis confundas. Ad illos spectant tituli C. III, 6155. V, 1680. 1721. 1880. Eph. II n. 888.

Protectorum duo genera fuerunt, Augusti ipsius et praefectorum praetorio. Illorum plenum nomen, quod servavit unus titulus n. 4, fuit *protector divini lateris Augusti nostri*, vel, ut intellegitur ex n. 6. 16, *Augusti illius* nomine enuntiato. A protegendo latere imperatoris nomen sortitos esse ait etiam constitutio a. 416 (C. Th. 6, 24, 9). Breviatae formae sunt *protector lateris divini* n. 8, *protector Augusti* similiterve n. 1. 2. 3. 6. 9. 17, *protector domini nostri* n. 15. In titulis ante Diocletianum scriptis cum Augusti vocabulum adici soleat, posteriore aetate nusquam adscriptum reperitur. — *Protextit* loco protectoris ordini honorum insertum est n. 43. — *Protectoris pr(aefectorum) pr(aetorio)* memoriam servavit unus titulus n. 18. — Ducenarii protectores appellantur in titulis septem, sic ut *vir ducenarius protector* sit n. 14, *ducenarius protector* n. 5. 41, *protector ducenarius* n. 11. 22 et fortasse n. 39, *ducenarius ex protectoribus lateris divini* n. 8. Hoc quoque additamentum tertio saeculo usitatum non diu postea mansit; nam titulus n. 14, qui inter hos recentissimus esse videtur, scriptus videtur imperante Constantino. Ablatum esse videri protectoribus a Constantio infra exponetur.

Protectores ante tertium saeculum nullos fuisse ut ex silentio tam auctorum quam lapidum iure colligitur, ita quando coeperint in coniectura positum est. Qui vitas imperatorum scripserunt protectorum mentionem faciunt cum ubi agitur de Gordiano primo (vita Maximini c. 14: *Carthaginem pervenit cum pompa regali et protectoribus et fascibus laureatis*, quibus quae respondent apud Herodianum 7, 6, 2, haec sunt: εἶπετο δὲ αὐτῷ πᾶσα ἡ βασιλικὴ πομπή, τῶν μὲν στρατιωτῶν οἵτινες ἦσαν ἐκεῖ καὶ τῶν κατὰ τὴν πόλιν ἐπιμηκεστέρων νεανίσκων ἐν σχήματι τῶν κατὰ τὴν Ῥώμην δορυφόρων προϊόντων· αἱ τε ῥάβδοι ἐδαφνηφόρου) tum Antonini Severi f. res enarrantes (Carac. 5: *naufragii periculum adiit antemna fracta, ita ut in scapham cum protectoribus descenderet. c. 7: occisus est in medio itinere .. cum levandae vesicae gratia ex equo descendisset atque inter protectores suos coniuratos caedis ageret*). Sed his ad quaestionem decidendam periti non utuntur; solent enim scriptores illi suae aetatis coloribus antiquiora depingere. Titulos ubi inspicimus, eorum qui protectorum certam memoriam subministrant¹⁾ antiquissimus est Tauri (n. 1) eius qui fascis suscepit a. 261 et circa idem tempus praefecturam praetorio administravit; is cum ante eam praefecturam alteram vigillum gesserit, ante hanc tribunus praetorianus protectoriam dignitatem obtinuerit, recte inde efficietur protectores institutos esse ante Valerianum (253—260). Itaque circa saeculum tertium medium a Philippo fortasse vel a Decio protectores instituti sunt; cui aetati ut caedes principum a comitibus perpetratae propriae sunt, ita divini lateris singularis custodia fidei deficientis aperta confessio egregie convenit.

¹⁾ In laterculo militum praetorianorum a. 227 (C. VI, 2799 v. 12) et altero anni incerti (VI, 2415) quae leguntur 7 *Iuliani pr.* et [7] *Primi pr.* non recte traxisse me ad protectores monuit Bormannus adlegans quod legitur in titulo Pisano (C. XI, 1435 = Grut. 529, 2) ipsi viso: *M. Aur. Iustianus mil. coh. VIII pr. 7 Flori prio.* Neque iam dubito in cohortibus illis centuriones binos fuisse Iulianos Primos Floros ita distinctos, ut alter prior appellaretur, alter posterior.

Protectoratus quo loco fuerit primo tempore, tacentibus scriptoribus ex titulis solis aliquatenus elucidatur. Videtur autem ita coepisse, ut non tam per se concederetur, quam tamquam cumulus et officiorum et praemiorum adiceretur ad officia militaria diversa, quorum quae in titulis inveniuntur haec sunt:

1. *Praefectura legionis*: n. 2. 9. Praefectura praecedit, subiungitur protectoratus.
2. *Tribunatus cohortis praetoriae*: n. 1. 17, item n. 12, ubi est *tribunus nude*. Tribunatus item praecedit.
3. *Tribunatus legionis* num ita cum ducena coniungi potuerit, incertum est, verisimile tamen propter n. 51. Nam quod ducena praecedit, sequitur tribunatus, exemplis defenditur quale est C. X, 5336: *vir ducenarius, proc. rat. castr.*
4. *Centurionatus praetorianus*: n. 11. 13. 14. 15. Praetorianum intellegi centurionem in primo eorum extra dubium est; de secundo idem inde intellegitur, quod *centurio protector* opponitur centurioni legionario; similiter iudicandum esse de *centurione protectore* n. 15 verisimile est. Recedere videtur a communi lege titulus Baudionis n. 14, sed potest Baudio ex ordinario centurione legionario factus esse centurio praetorianus itemque protector ducenarius et hoc officium enuntiasse illo omisso.
5. *[D]octor fabrum legionis*: n. 18. Officium alibi non memoratum neque certissimum si recte restitutum est, doctor hic aliquatenus accedit ad campidoctores; eos autem dignitate eminere inter alia inde intellegitur, quod in titulo Tarraconensi C. II, 4083 invenitur centurio legionarius *praep(ositus)*, scilicet equitibus singularibus exercitus Hispanici, *simul et camp(idoctor)*. Cf. item C. VI, 533. 3239 a.
6. *[Pro]tector equitum [prae]torianorum* si recte effectus est ex lacero fragmento n. 10, significatur sine dubio *exercitator equitum praetorianorum* idem protectoria dignitate ornatus et propterea abusive ita appellatus, fere ut ex legato Germaniae viro consulari efficitur consularis Germaniae.
7. *Dux ducenarius* si adest in titulo n. 49 a. 265, qui iubente imperatore Veronae tum ducatum suscepit extra ordinem (nam ordinarii duces tum nulli fuerunt), item ducenae honorem stipendiaque a principe accepisse potest. Protectoris utrum vocabulum omiserit an protectoratu caruerit, non liquet.

In uno ex titulis his n. 17 inter utrumque officium copula ponitur, id quod non fit nisi in muneribus aliquo vinculo coniunctis. Semper praecedit praefectura tribunatus centurionatus, subiungitur protectoratus statim, nisi quod in n. 16 hic auctarii loco post alia adscriptus est, item n. 10, si verum vidi, perversa ratione utrumque coniunctum est. Adsunt eiusdem aetatis tituli quidam protectorum alteram dignitatem nullam enuntiantium, potestque fieri, ut is honor etiam sine alio delatus sit; sed magis crediderim in his alterum honorem tantummodo suppressum esse et vere Severum ita rem instituisse, ut

eminentes in militia viri, maxime centuriones et tribuni praetoriani, sed item praefecti legionum aliique in adeundo imperatore protegendoque, ut ipsi dicunt, divino latere praecipuum ius et officium eminens haberent reliquis militantibus licet in praetorio denegatum, et propterea protectoria dignitate et stipendio aucto cumularentur. Itaque in exercitu illo extraordinario, quem ad Gallias recuperandas Claudius a. 269 in Narbonensem provinciam misit sub duce praefecto vigilum urbis Romae (n. 5), recte post numeros non solum praepositi honorifica mentione afficiuntur, sed item ducenarii protectores, scilicet qui in eo exercitu erant praesertim ex praetorio viri non duces, sed protectoria dignitate super reliquos eminentes. — Praefectis autem praetorio ut consiliarii et commentarienses proprii adfuerunt (*Staatsrecht* 2, 1066) et aetate posteriore notarii praetoriani fuerunt pariter atque imperatorii, ita illi suos quoque protectores habuerunt. Ii sine dubio esse desierunt, cum imperante Constantino rerum militarium administratio a praefectis praetorio ad magistros militum translata est.

Stipendium protectoribus omnibus idem datum esse sestertium ducenorum verisimile est; certe protectorem qui stipendii mentionem faciat nullum adhuc invenimus nisi ducenarium. Dignitate non exaequatos fuisse consentaneum est, cum protectoratus reperiatur modo ad maiorem modo ad minorem militiam adiunctus; et vere inveniuntur protectores alii viri perfectissimi n. 8, alii viri egregii n. 11, item Taurus n. 1 ad perfectissimum per praefecturam vigilum demum evectus.

Hoc protectorum institutum quando mutatum sit, inveniri non potest nisi definitum erit, quomodo ab antiquis protectoribus novi differant; praecipientes igitur quod infra demonstrabitur hos proprium corpus effecisse a suo duce rectum iam videamus, quando incipiant protectores propter protectoratum antiquum officium deponere, item quando incipiant protectorum praepositi.

Prior quaestio pendet rursus quodammodo a grammatica, scilicet praepositionis *ex* cum condicionibus et honoribus coniunctae quaenam vis sit. Ea autem duplex est. Nam ubi sequitur pluralis vel plurativae significationis vocabulum, potest ita significari eum de quo agitur aut eo numero comprehendere aut eo loco olim fuisse. Illud ut communi sermone obtinet (nam *unus ex amicis*, *alter ex censoribus* optima aetate receptum fuit), ita a legitimo eoque quem tituli idonei repraesentant abhorret; is enim in eiusmodi locutionibus a praepositione abstinet soletque ad legionarium in antiquioribus titulis adscribi *legione illa*, aetate imperatoria *miles legionis illius*, nequaquam vero *miles ex legione illa*. Exceptionem faciunt tituli classiariorum et equitum singularium. In illis *miles classis* quidem dicitur esse, raro *ex classe*, sed *ex navi* usus requirit, non *navis* (C. X p. 1131); in his formulae quae sunt *ex numero equitum singularium*, *ex numero singularium*, *ex equitibus singularibus*, *ex singularibus* ut veteranis (C. VI, 3178. 3216. 3231. 3242) ita militantibus etiam tum (C. VI, 3259. 3294. 3305) adscribuntur nullo discrimine facto, saepenumero praeterea adicitur *ex turma*. Idem praepositionis usus fortasse ad collegia quoque aliquo modo pervenit, ut *ex tabularis* C. VI, 9072. 9074. 9075, *ex tabellaris* in titulo Carthaginiensi supra

p. 113, videntur esse non qui eo loco fuerunt, sed qui eorum numero comprehenduntur. — At castrensis usus praepositionis diversus est, significans, ut dixi, eo modo officium transactum et depositum. Praepositio ita usurpata cum a vetustiore sermone abhorreat nec reperiatur in melioris aetatis monumentis, invaluisse videtur saeculo secundo ex laterculis militum¹⁾ propagata in titulos eorum et quarto saeculo cum aliis plebei sermonis proprietatibus ad auctores quoque transiisse tales, quales sunt imperatorum qui vitas scripserunt et Ammianus. Omnino quae sunt *ex centurione*, *ex consule* et sic porro licet grammaticum offendant, brevitate et perspicuitate commendantur; nam quae requirit pura lingua adiectiva magna ex parte deficiebant, ut in centurione, aut propter significationem diversam usu receptam sic amplius adhiberi non poterant, ut in consule. Sed ut illam utilitatem praerberent, adhibenda erant cum singulari, et vere per aliquod tempus is videtur in ea re sollemniter obtinuisse et praefectus qui fuit appellatus esse *ex praefecto*, evitato plurali plurativaeque significationis vocabulis; *ex praefecto* enim ut barbarum fortasse, ita significationis certae est, *ex praefectis* autem praeterea ambiguum, poterat enim ita quoque praepositio accipi, ut accipitur in *uno ex amicis*. Nihilominus pluralis quoque ita usurpatur, ut verba biographi Gordiani c. 22: *a Gallicano ex consulibus et Maecenate ex ducibus interempti sunt* respondent Graecis Herodiani 7, 11, 3: ἀνὴρ ἀπὸ ὑπατείας νεωστὶ Γαλλικανὸς ὄνομα . . . καὶ ἕτερος στρατηγικὸς τὸ ἀξίωμα Μαιζήνας καλούμενος, reperiturque in titulis saeculi quarti optimae notae *v(ir) c(larissimus) ex praefectis urbi* (C. VI, 1712; Eph. IV n. 800); ad quod exemplum explicandus erit non solum *veteranus ex legione*, id quod non semel legitur (C. VIII p. 1081 cet.), sed etiam *veteranus ex centurionibus* (C. X, 3370) et *ex trierarchis* (C. XI, 86; cf. adn. ad X, 3348). Eum usum Seeckius, quem de his rebus cum fructu consului, iure eo revocat, quod Graeci pro *ex consule* dicere solent ἀπὸ ὑπάτων. Secundum haec cum de eo quod est *ex protectore* (n. 19, modo lectio vera sit) et *betranus [ex] protectore* (n. 20) ambigi nequeat, etiam *ex protectoribus* qui dicuntur (n. 8. 36. 40. 46) videntur esse officio functi. Nec recte opponetur n. 8 *ducenarius ex protectoribus lateris divini*²⁾; nam protectoris officium est non perpetuum, ducena dignitas perpetua pariter atque perfectissimatus et egregiatus³⁾. Denique castrenses illi homines cum scribunt modo *ex protectore*, modo *ex protectoribus*, modo per compendium ad utramque formulam pari iure explicandum, non quaesitam diversitatem enuntiare voluerunt, sed eandem rem paullo diverse significaverunt.

Hinc descendit usus praepositionis ad distinguendam militiam administratam et codicillarem. Scilicet cum iam Constantinus (C. Th. 7, 21, 1) sanxe-

¹⁾ Laterculus militum dimissorum c. a. 134 C. III, 6178 officia omnia recenset adiecta praepositione.

²⁾ Eadem ratione est in titulo Sidensi (C. I. Gr. 4346) δουκηνάριος ἀπὸ ἐπιτρόπων πριμιπιλάριος.

³⁾ Constantinus a. 317 (C. Th. 8, 4, 3): *primipilaribus post emeritam militiam perfectissimatus vel ducenae vel centenae vel egregiatus dari dignitas potest.*

rit iis, qui ex protectoribus vel ex praepositis vel ex tribunis¹⁾ epistulas reportassent neque aciem vidissent, non eadem privilegia esse atque iis qui ordine militiae decurso ad eandem condicionem pervenissent, inde colligitur, quod alibi quoque saepe apparet, honores eos per codicillos ita datos esse, ut tamquam peractis iis dimitteretur non tam tribunus et sic deinceps factus quam ex tribuno. Inde postea honorum illa duo genera ipso vocabulo differre coeperunt, scilicet ita ut qui tribunus meruisset, etiam tribunatu deposito tribunus appellaretur, honorarius tribunus ex tribuno vocabulo contentus esset. Eius usus in comitibus exemplum illustre proponit ordo salutationis Thamugadi nuper eruderatus, de quo fortasse alibi disserendi locus erit, in tribunis autem titulus Trevirensis supra relatus n. 28; nam *protector ex tribuno* cum nullo modo accipi possit de tribuno deinde facto protectore, cum vel infimi ordinis tribunus supra protectorem sit (cf. C. Th. 8, 5, 49), recte ita vocabitur protector dimissus cum tribunatu epistulari²⁾. Ceterum hic loquendi usus non videtur pervenisse nisi, ut ait Constantinus, ad honores militares: *ex consule* non est consul codicillarius, sed consulatu functus et sic deinceps. Multo minus transferri debet ad officia minora numquam ita per codicillos permissa imaginarie, itaque *ex protectore* sive *ex protectoribus* omnino is dicitur qui protector cum fuisset, esse desiit. Ne in militia quidem contenderim severe eam legere observatam esse neque usquam usurpari *ex tribuno* sive *ex tribunis* vocabulum de eo qui tribunatum gesserit; sed legitimum usum vocabulorum ea aetate recte mihi videor definiisse.

Haec ubi sequimur, inter titulos supra relatos primum novorum protectorum indicium, quod sit anni certi, Aquincensis praebet anni 287, qui quartus est Diocletiani; ibi enim invenitur praefectus factus legionis antea protector. Sed fortasse anteriora his suppeditant scriptores. Constantius Constantini magni pater, qui videtur militare coepisse imperante Aureliano, secundum Anonymum Valesianum c. 1 *protector primum, exin tribunus, postea praeses Dalmatiarum fuit*; itaque nisi scriptor suae aetatis vocabulis anteriora enarravit, iam sub Aureliano protectores ad tribunatum promovebantur. — Diocletianum auctores cum scribant imperatorem creatum esse *domesticos tum*

¹⁾ *Ex tribunis* locutio praeter titulum codicis Theodosiani supra citatum inscriptum de testimoniali *ex tribunis et protectoribus* (ubi nota vocabulum *ex tribunis* usurpari pro substantivo singulari numero) in legibus non invenitur, Rossiusque noster, quem de ea consului, respondit sibi non repertam esse nisi in titulis tribus urbano (Crescimbeni *stato della basilica di S. Maria in Cosmedin Romae* 1719 p. 30): *Flavius Bulicus v(ir) d(e)vo(t)issim(us) ex tribunis* et Aquileiensi vol. V n. 1652: *Fl. Aparenta . . . ex tribunis* et Lugdunensi apud Leblantium n. 41: *Flavius Flori . . . ex tribunis qui vixit annos octoginta et septem, militavi(t) ann. triginta et novem . . . et probatus annorum decim et octo*; praeterea in libello precum a Marcellino et Faustino dato ad Theodosium seniores (Sirmondi opp. 1 p. 154 ed. Venet.) *nobilis domus . . . Severi ex tribunis*.

²⁾ Tribunum codicillarem sive honorarium cave confundas cum tribuno vacante. Tribunus vacans, ut ex Ammiano potissimum apparet, quamquam numero non praeest ut praeest non vacans, nihilominus militat; tribunus honorarius aut numquam militavit aut militavit loco diverso et codicillos accipiens militare desinit.

regentem (vita Numeriani 13; Victor Caes. 39) vel adeo comitem domesticorum (Zonaras 12, 31: ἄλλοι δὲ κόμηται δομεστίκων αὐτὸν γενέσθαι φασί), non recte inde colligetur eo tempore fuisse milites palatinos domesticos dictos, cum id nomen, ut infra dicetur, quarto demum saeculo medio incipiat, nec magnopere offendit protectorum vocabulo eo tempore usitato a posterioribus substitutos esse domesticos; sed sub domesticorum vocabulo antiquos praetorianos latere eorumque puta tribunatu Diocletianum tum functum esse, parum verisimile est. Immo haec eo ducunt ante Diocletianum corpus quoddam extitisse a praetorianis diversum custodiae imperatoris destinatum et habens ducem suum. Constitutio Diocletiani anni incerti Cod. Iust. 10, 48, 2, quae sola inter eius leges protectorum meminit, immunitatem confirmans iis *qui aut ex protectoribus sunt aut ex praepositis*, cum proxime accedat ad inscriptionem Gratianopolitanam a. 269 (n. 5), potest omnino ad antiquos protectores trahi, sed non minus ad novos ex illis ita enatos, ut multae ordinationes utrisque pariter conveniant. Contra quod in libro de mortibus persecutorum (c. 19 cf. c. 18) scripto a. 313/4 Lactantius narrat Maximinum vulgo Dazam ab avunculo Galerio primum scutarium factum esse, deinde protectorem, mox tribunum, denique a. 305 adolescentem etiamtum Caesarem, ad protectores saeculi tertii parum se accommodat, recte omnino ad instituta posteriora, nisi quod in transitu ex schola scutariorum ad protectores aliquid gratiae dandum est.

Itaque tam titulis quam scriptoribus testibus ab Aureliano inde corpus fuit protectorum sub duce suo custodiae imperatoris potissimum destinatum et eminens supra praetorianos. In legibus tamen horum protectorum mentio certa nulla reperitur ante annum 325¹⁾. — Domesticorum vocabulum non offendi ante Constantium²⁾, neque absimile veri est utrosque non simul institutos esse, sed protectoribus reformatis fortasse ab Aureliano post intervallum, non magnum tamen, domesticos adiectos. — Protectores et domesticos vere differre et tam hos quam illos laterculum proprium et sic decem primos suos habuisse declarant leges duae Honorii C. Th. 6, 24, 8. 9 aperte coniunctae. Differunt autem ni fallor eo nomine, quod protectores proprie appellantur qui stipendiis emeritis, domestici proprie qui nobilitate et gratia ad eum locum perveniunt, qua de re infra dicetur. Sed differunt ita, ut re omnis diversae originis effectus tollatur et non solum officia et privilegia, sed ipsa illa vocabula inter nobiles iuvenes veteranosque ad hunc honorem pariter admissos quodammodo communicentur. Scilicet qui praesunt iis comites duo appellantur domesticorum equitum et domesticorum peditum,

¹⁾ Eius anni est Cod. Th. 7, 20, 4: *comitalenses et ripenses milites atque protectores*. Anni sequentis sunt ib. 7, 22, 2 et 8, 7, 2; anni 328 C. Th. 7, 20, 5. Constitutio a. 313/5 C. Th. 7, 21, 1 memorans eos, qui *ex protectoribus vel ex praepositis vel ex tribunis* dignitatem non militia, sed codicillis impetrarint, etiam antiquiori ordinationi apta est. Id ipsum valet de constitutione a. 333 C. Th. 7, 22, 5 praeterita potissimum respiciens.

²⁾ C. Th. 12, 1, 38, sine dubio Constantii, fortasse anni 346. Ad eandem aetatem pertinet locus Ammiani 14, 10, 2.

cum comitis protectorum appellatio perraro inveniatur (C. V, 8120, 7), praesuntque hi pariter tam domesticis quam protectoribus; neque de quo cogitavi domesticos equites nobiles illos esse, domesticos pedites veteranos, ullo certo argumento fulcitur. Protectorum nomen generale esse et domesticis quoque ita tribui, ut sollemniter appellentur protectores domestici, praeter alia ipsa lex modo citata 6, 24, 9 declarat protectoribus eadem concedens quae paucis ante diebus protectoribus domesticis concessa essent; sed inde ne colligas protectori veterano domestici nomen denegatum esse, refragatur tam ducum vocabulum quam titulus n. 30 protectoris domestici omnino veterani, ut hanc vocabulorum differentiam fortasse initio receptam, sed certo postea abiectam esse necesse sit. Constitutiones quoque praeter leges aliquot, quae primum domesticis, deinde veteranis eadem privilegia tribuunt (C. Th. 6, 24, 6. 8. 9), promiscue fere appellant modo protectores domesticos, modo domesticos aut protectores, modo protectores, modo domesticos solummodo¹⁾, idemque promiscuus usus utriusque vocabuli testibus tam titulis quam scriptoribus ad sextum saeculum et fortasse ulterius quoque mansit²⁾. Similiter vocabula adhiberi in titulis recens quem dedimus declarat³⁾, neque discedunt auctores, ut Ammianus et Symmachus⁴⁾. Quid quod cum in constitutionibus inter has antiquissimis inveniatur *domesticorum seu protectorum consortium* a. 346 (C. Th. 12, 1, 38 cf. 12, 1, 88 et sic fere Ammianus 16, 10, 21. 25, 10, 9) similiterque *protectorum domesticorum schola* a. 364 (C. Th. 6, 24, 3), utroque loco, maxime hoc aperte uno corpore comprehenduntur tam

¹⁾ *Protectores domestici* a. 364 (C. Th. 6, 24, 3). 366 (C. Th. 8, 7, 9). 416 (C. Th. 6, 24, 9); *domestici protectores*: a. 389 (C. Th. 8, 5, 49). — *Protectores aut (vel) domestici*: a. 382 (C. Th. 12, 1, 88). 396 (C. Th. 7, 21, 3). 397 (C. Th. 12, 1, 153). 406 (C. Th. 7, 4, 27); *domestici et (ac, atque) protectores*: a. 387 (C. Th. 6, 24, 4). 416 (C. Th. 6, 24, 7) et inser. tituli C. Th. 6, 24 et C. Iust. 12, 17; *domestici seu (aut) protectores*: a. 346 (C. Th. 12, 1, 38). 386 (C. Th. 8, 8, 4). — *Protectores* nude praeter constitutiones a. 346 anteriores omnes (vide p. 131 n. 1): 353 (C. Th. 7, 21, 2). 364 (C. Th. 7, 20, 8). 368 (C. Th. 8, 5, 30). 369 (C. Th. 13, 1, 7). 382 (C. Th. 9, 27, 3). 385 (C. Th. 13, 1, 14). 390 (C. Th. 10, 22, 3). 416 (C. Th. 6, 24, 9). 420 (C. Th. 7, 16, 3). 426 (C. Th. 4, 10, 3). — *Domestici* nude: a. 362 (C. Th. 6, 24, 1). 364 (C. Th. 6, 24, 2). 393 (C. Th. 6, 24, 5). 395 (C. Th. 6, 24, 6). 416 (C. Th. 6, 24, 8; 6, 25, 1). 432 (C. Th. 6, 24, 11). 433 (C. Th. 8, 1, 17). Theodosii II (Nov. eius 21; C. Iust. 12, 17, 3). Iustini a. 519 (C. Iust. 2, 7, 25, 3). Iustiniani (C. Iust. 12, 17, 4). Quibusdam locis, ubi domestici soli appellantur, iure ambigitur, utrum protectores veterani item comprehendantur, ut 6, 24, 2, ubi domesticorum filii referri inter domesticos iubentur. Sed ii pauci sunt et ut eos demas, quod supra posuimus in suo statu nihilominus manet.

²⁾ Leges Theodosiano codice posteriores quae horum mentionem faciunt numero paucae domesticorum vocabulo solo utuntur; sed protectorum quoque aetate Iustiniana et post eam in usu mansisse Procopius et auctores Byzantii alii declarant, idemque habent tituli n. 24 anni 518 et n. 33 anni 583.

³⁾ *Protector domesticus* quater reperitur n. 23. 25. 28. 30, *protector* passim.

⁴⁾ Vegetius protectores non nominat, nominat domesticos 3, 10: *quis comes, quis tribunus, quis domesticus*.

nobiles quam veterani. Itaque unum genus hoc fuit officialium ex parte adsumptum propter natales, ex parte propter militiam veteranam.

Consortium protectorum (hoc vocabulo deinceps significabimus universos tam veteranos quam nobiles) quomodo constitutum fuerit, parum constat. Duo fuerunt genera militantium *intra palatium* (C. Th. 16, 5, 42), alterum scholarum sub magistro officiorum constitutarum scutariorum gentilium armaturarum, alterum hoc domesticorum comitibus oboediens, et propterea opponuntur hi scholari militiae in legibus a. 346 (C. Th. 12, 1, 38) et 366 (C. Th. 8, 7, 9) et in Notitia Dignitatum, significaturque universitas, ut modo vidimus, vocabulo *consortii* similibusque. Sed mox scholarum vocabulum ad hoc quoque genus porrigitur usurpatum ab Ammiano (26, 5, 3: *domesticorum praefuit scholae*; 14, 7, 9: *scholis palatinis et protectorum cum scutariis et gentilibus*) et in constitutionibus Iuliani (C. Th. 6, 24, 1 a. 362: *domestici per singulas quasque scholas*), Valentiniani (C. Th. 6, 24, 3 a. 364: *protectorum domesticorum schola*), Theodosii II (C. Th. 6, 25, 1: *ex devotissimis domesticorum scholis*). Bipertiti, scilicet equites alii, alii pedites cum protectores ab ipso initio videantur fuisse, duae scholae equitum altera, altera peditum certo testatae non sunt nisi in constitutionibus saeculi sexti (Cod. Iust. 2, 7, 25, 3. 12, 7, 4. 5). Eodem num spectet pluralis in legibus supra citatis Iuliani et Theodosii II usurpatus, dubium est, cum singulari utantur Valentinianus et titulus Cyzicenus n. 29; rectius fortasse eam sermonis inconstantiam inde explicabis, quod propter instituti condicionem vere gemellam protectores proprie et domestici proprie et pro uno consortio haberi potuerunt et pro duobus. — Protectores *collegas* se appellant in titulo supra n. 29 et apud Ammianum 15, 3, 10. c. 5, 22. 18, 8, 11. — *Actuarium protectorum* nominat titulus n. 44 (cf. Cauer in hac Eph. IV p. 430).

Ad protectoratum pervenitur, ut ait constitutio Valentiniani (C. Th. 6, 24, 3), *variis itineribus*, id est, ut ibidem innuitur, aut propter emerita stipendia aut favore praesertim nobilitatis. Illam causam Constantinus enuntiat in lege a. 328 (C. Th. 7, 20, 5) memorans *veteranos protectoria dignitate cummulatos*, et diserte Symmachus ep. 3, 67 Firmum domesticum suum *militiae stipendiis cum honestate perfunctum* commendans amico *legitima praemia* desiderantem: *huiusmodi quippe veteranis praerogativa debetur, ut illis protectorum dignitas tamquam pretium longi laboris accedat*. Alia plura composuit Gothofredus ad C. Th. l. c. Certa exempla et scriptores suppeditant et tituli. Ita Gratianus pater imperatoris Valentiniani (nati a. 321) *natus apud Cibalas ignobili stirpe ob validi corporis robur post dignitatem protectoris atque tribuni comes praefuit rei castrensi per Africam* (Ammianus 30, 7, 2. 3; cf. Victor epit. 45). Item Antonius memoratus apud Ammianum (18, 5, 1) ad a. 359 *ex mercatore opulento rationarius apparitor Mesopotamiae ducis, tunc protector*¹⁾ miles est ex duciano ad protectoratum evectus, nec dubium est a regeneratoribus imperii Diocletiano Constantinove ducibus

¹⁾ Non recte Marinius *iscr. Alb.* p. 70 eumque secuti alii hinc effecerunt eo tempore ducem Mesopotamiae protectores suos habuisse.

omnibus permissum esse, ut ex officialibus suis principem crearent eundem militem et transacto officio cum protectoria dignitate dimittendum. Sed eius instituti Notitia dignitatum scripta sub Arcadio et Honorio tantummodo ruderata monstrat. Scilicet postquam Constantius ni fallor agentes in rebus instituit constitutos sub magistro officiorum, plerisque magistratibus maioribus principes officiorum ex agentium schola deputati sunt, et quo tempore Notitia scripta est, ut in Occidentis partibus nulli duci permittitur principem scholae ex suo officio adsumere, imminuto scilicet iure ducum Stilichonis potentia, ita in Oriente quoque cum reliquarum dioecesium duces principem accipiant de schola agentium, in his Mesopotamiae, quem sub Constantio antiquo iure usum esse vidimus, mansit antiqua ordinatio in solis dioecesibus Thraciarum et Illyrici, ut ibi princeps scholae ex duciano officio profectus *completa militia*, ut ait Notitia, *adore*t protector¹⁾. Horum protectorum ex militia profectorum exempla tituli quoque suppeditant, rari ii, cum hac aetate cursus honorum perscribi fere desierint, sed luculenti:

n. 14 *ordinarius leg. II Italicae Divitensium* — *protector*,

n. 43 *miles leg. XI Cl.* — (*miles leg.*) *lanciariorum* — *pro*tegit a. V — *missus* — *praef. leg. II Herculiae annos II menses VI* — vixit a. XLV. In legione hunc meruisse per annos c. XX in adnotatione demonstravi,

n. 30 (*miles leg.*) *Iovianorum a. XXVIII* — *protector domesticus a. VI* — *praefectus lanciaris senioribus* — (sequuntur honores alii) — vix. a. LXXV,

n. 37 *miles leg. I Minerviae a. V* — *miles leg. XI a. IV* — *miles leg. lanciariae a. V* — *protector a. V* — vixit a. XXXVIII,

n. 29 *eques vexillationis Fesianesae(?) a. XXIII* — *protector a. V*.

Hoc nomine protectoratus duobus modis coniunctus est cum institutis militaribus saeculi melioris. Primum quod demonstravi cum secundum illorum titulorum edebam militiam legionariam saeculo secundo tertioque ita factam esse annorum quinque et viginti, ut milites stipendia mererent ordinaria XX, immunia V, aperte in protectoribus his quodammodo duravit, quamquam iidem tituli ostendunt spatia non anxie retenta esse, sed pro saeculi labentis licentia modo aucta inveniri, modo imminuta. Potest etiam per gradus res processisse; fortasse cum protectores novi primum fierent selecti tantum veterani, praesertim qui ordines duxissent, eum locum ceperunt, postea vero honor vulgatus est. — Deinde quod praetorianos Diocletianus imminuit,

¹⁾ *Protectorem* quod traditur constat aut ita emendandum esse aut fortasse scribendum *pro protectore*. Ad antiquam ordinationem hoc quoque aliquatenus redit, quod secundum Notitiam dignitatum princeps officii ducis deputatus ex schola agentium in rebus transacto officio 'ducenarius adorat'; scilicet post institutos agentes in rebus ducenarius a protectoria dignitate divulsus tum fere iis datus est cum qui eos praecesserant ad protectoriam dignitatem admissi essent. — Vitalianus, quem Ammianus 25, 10, 9 ait militem e numero Herulorum (qui in Notitia dign. inter auxilia Palatina comparent) domesticorum consortio adiunctum esse, non tam pro veterano quam speciali gratia promotus est, fere ut Daza (vide p. 131).

Constantinus abolevit, aperte fecerunt, quoniam praetorianis carere poterant propter protectores; nam pari loco utrique sunt non solum eo nomine, quod corporis custodia principis tam praetorianis incumberebat quam protectoribus, sed item propter originis paritatem. Scilicet cum a Severo inde milites lecti ex legionibus in praetorium transferrentur, id ipsum in protectores quoque cadit. Itaque inter titulos praetorianorum quos habemus qui fortasse recentissimus est C. VI, 2759 militis cuiusdam *corti X pretorie, qui militabit legione Mesiaca* (XI Claudia?) *ann(i)s V, inter lanciarios annis XI, in pretoria ann[is] ...*, eum non mirabimur proxime accedere ad supra recensitos protectorum. Quid quod fortasse non casu accidit, quod eadem fere legiones, quae in hoc titulo comparent, etiam protectores illos dederunt, ut ex iis praecipue Constantinum conicias primum praetorianos, deinde protectores adscivisse. Hoc solum igitur mutavit praeter nomen, quod cum antea legionarii paucorum stipendiorum in praetorium transferrentur¹⁾, iam stipendia plus minus viginti requirebantur. — Ita quod supra posui sublatum praetorium a Constantino coniunctum esse cum institutis vel potius reformatis protectoribus, videor mihi satis comprobavisse et rei militaris reformationem Constantinianam ita aliquatenus elucidavisse.

Restat altera causa protectoris creandi in lege Valentiniani, quae varia itinera ad protectoratum ducentia ingenue admodum declarat, ita significata, ut protectoribus veteranis opponantur protectores facti *vel suffragio vel potentia vel gratia*. Potuit addi *vel natalibus*; certe a. 364 lege (C. Th. 6, 24, 2) sanctum est, ut domesticorum filii et propinqui impuberes statim inter domesticos referrentur itaque iusta aetate impleta hoc loco militarent. Ad id genus supra rettulimus Maximinum Galerii Caesaris sororis filium. A Constantio inde exempla abundant, propterea tantum opinor, quod eius aetatis res gestas longe accuratius et plenius traditas habemus quam per tempora Diocletiani et Constantini. Qui nominatur ab Ammiano 14, 10, 2 ad a. 354 *Herculanus protector domesticus, Hermogenis ex magistro equitum filius* nequaquam ex veterano protector factus est, nec magis Iovianus comitis domesticorum Varroniani filius, qui natus a. 331 et a. 361 *etiamtum protector domesticus* (Ammianus 21, 16, 20) post triennium primum in eorum consortio locum tenens (Amm. 25, 5, 4), miles tamen etiamtum (Themistius ad Iovianum p. 66: *αἰχμοφόρος*) imperator creatus est. Ipse Ammia-

¹⁾ Tituli legionariorum saeculi tertii in praetorium translatorum, quos composuit nuper Oscar Bohn (*über die Heimat der Prätorianer*. Berolini 1883 p. 13), stipendiorum numeros adscriptos habent hos (urbani sunt omnes et sexto volumine comprehensi): X: n. 2697; IX: n. 2437; VI: n. 2605. 2672. 2772; V: n. 2673; IV: n. 2785. 2977; II: n. 2601 (cf. n. 2758). Ipsam translationem Bohnius censet post Severum raro tantum usu venisse sine causa; nam qui ex militia minus honorata ad altiore gradum pervenerunt, saepenumero de illa silent, ut centuriones facti de gregalibus stipendiis; item evocatos cum constet omnes in ordine meruisse, longe plurimi eorum evocationem solam ponunt. Sane verisimile est gratiam multum in translatione valuisse, neque omnes praetorianos antea in legione meruisse contendo; sed iure id mansisse Constantiniana quoque reformatione confirmatur.

nus *ingenuus*, ut ipse ait (19, 8, 6), natus c. a. 330 protector domesticus (15, 5, 22) per a. 353—357 officia publica executus est.

Quos supra adlegavi nobiles sunt originis Romanae. Pari modo alienigenas, Germanos maxime labente saeculo militiam Romanam suscepisse insigni exemplo declarat titulus Treverensis n. 35. Is enim quinto fortasse saeculo, certe non ante quartum positus est adulescenti ex gente regia Burgundionum oriundo¹⁾ Hariulfo, qui defunctus est protector domesticus annum agens vicesimum primum. Multi sine dubio ex Germanis in re publica Romana eorum temporum summos honores militares adsecutis simili modo per protectoratum cursum honorum ingressi sunt.

Hoc modo ad protectoratum evecti cum iam Valentiniani lege illa pro loco quinquagenos solidos solvere iuberentur protectoribus veteranis gratis creatis²⁾, consentaneum est tempore procedente veteranos protectores exolevisse et protectoratum venalem factum non tam nobilitate et gratia parari quam pecunia. Res quo pervenerit saeculo sexto, diserte explicat Procopius hist. arc. 24: εἰπὶ δὲ καὶ ἕτεροι τῶν ἐν παλατίῳ πολλῶ ἀξιώτεροι, ἐπεὶ καὶ πλείω τὸ δημόσιον αὐτοῖς χορηγεῖν εἴωθεν, ἅτε καὶ μείζω κατατιθεῖσι τοῦ τῆς στρατείας ὀνόματος τὰ τιμήματα, οἱ δὲ δομέστικοί τε καὶ προτήτορες ἐπικαλοῦνται καὶ ἀνέκαθεν ἀμελέτητοί εἰσι πολέμιων ἔργων· τάξεως γὰρ καὶ προσώπου ἕνεκα μόνον ἐν παλατίῳ εἰώδασι καταλέγεσθαι. Id cum a calumniatore proferatur licet non pro vituperio (Iustinianum enim non ob corruptam militiam reprehendit, sed ob debita militibus illis stipendia fraude intercepta), verum esse ipsae leges declarant. Ita Iustinus imperator (C. Iust. 2, 7, 25, 3) beneficii causa fisci patronis ius tribuit singulis annis singulorum domesticorum equitum peditumque nominandorum, ut pro singulis bina solidorum milia 'nihilque amplius' comitibus eorum dependant.

Stipendium protectori multo largius datum esse quam militibus reliquis ex supra dictis colligitur et ex ipsa re satis patet. Antiquum stipendium sestertium ducenorum et ipsum fortasse aliquamdiu duravit ut durare potuit re nummaria tota mutata, scilicet in dignitatis vocabulum conversum. Diu tamen ne hoc quidem mansit; nam posteriore aetate protectores ducenariorum vocabulo amplius non utuntur. Id redit opinor ad institutionem fortasse Constantii scholae agentium in rebus, cui et pars officiorum tradita est antea

¹⁾ *Regalis gentis Burgundionum*, id quod in titulo legitur, respondet locis Ammiani 16, 12, 23 seq.: *ductabant populos (Alamannos) Chnodomarus et Serapio excelsiores ante alios reges . . . hos sequebantur potestate proximi reges numero quinque regalesque decem et optimatum series magna armatorumque milia triginta et quinque* (similiter 17, 12, 9: *Zizais etiam tum regalis*. 18, 2, 13: *reges omnes et regales et regulos*. 27, 10, 1: *Alamannus regalis Rando nomine*; cf. 17, 13, 24). Explicat vocabulum grammaticus de differentiis apud Hagenum anecd. Helvet. p. 277: *inter regem et regalem hoc interest, quod regius puer est 'regalis', 'rex' qui regit regnum* (sic enim verba legenda et distinguenda esse apparet ab editore parum intellecta). Cf. Waitz *deutsche Verfassungsgeschichte* 1³ p. 305.

²⁾ Redit idem, cum protectores ad officium promoventur: veteranis datur immune, a promotis gratia (ii enim aperte intelleguntur) sportulae exiguntur (C. Th. 7, 20, 13).

a protectoribus administratorum et proprium quodammodo factum vocabulum ducenariorum (p. 125 adn.).

Dignitatem protectores in universum perfectissimatus videntur habuisse, qui adscribitur in titulo n. 26. Decem primi tamen utriusque ordinis ex lege a. 414 (C. Th. 6, 24, 7 cf. 8. 9) et alii quidam (6, 25, 1) clarissimum obtinuerunt, qui adscriptus est in titulo n. 36. — Ut notariatus maioris dignitatis cum tribunatu, ita inferioris ordinis notariatus cum protectoratu legitime coniunctus fuit; id quod et titulus n. 34 testatur et constitutiones anni 381 C. Th. 6, 10, 2. 3. Ibi enim cum notariatus tres gradus enumerentur, scilicet qui exeant cum honore aut proconsulatus aut vicariatus aut consularitatis, primo et secundo loco constituti *tribuni et notarii* dicuntur, tertio *domestici et notarii*.

Officio protectorum quamquam hac quoque aetate divini lateris custodia comprehendebatur et saepenumero tamquam speciale protectorum privilegium memoratur ius purpuram sacram adorandi, id est ipsum imperatorem adeundi, magis custodia ea scholaribus commissa est, et vere ob aliam causam protectores instituti esse videntur, scilicet ut munera publica capesserent, interim autem, donec caperent, publica negotia secundum iussa principis exequerentur. Utrumque egregie explicat qui ipse protectorum locum tenuit Ammianus 16, 10, 21: *provectis e consortio nostro ad regendos milites natu maioribus adulescentes eum* (Ursicinum magistrum militum per Orientem) *sequi iubemur, quidquid pro re publica mandaverit impleturi*; addi potest alter locus 15, 5, 22 de eodem Ursicino misso magistro militum in Gallias *tribunis et protectoribus domesticis decem, ut postularat, ad iuvandas necessitates publicas ei coniunctis*. Eiusmodi mandata exequentes protectores cum passim reperiantur, quaenam ea mandata fuerint exponere nihil attinet. Promotos autem esse protectores domesticos Ammianus ait *ad regendos milites*. Scilicet fiunt alii praefecti legionis, ut facti sunt duo in titulis n. 30. 43 memorati, alii tribuni, ut qui nominatur apud Ammianum 18, 3, 5 ad a. 359 *Valentinus ex primicerio protectorum tribunus* (cf. item 30, 7, 3), itemque ait lex a. 432 (C. Th. 6, 24, 11 = C. Iust. 12, 17, 2) primicerium eorum tribunatum accipere solere. Accuratius ne haec quidem persequemur, cum pendeant a quaestione non facili de cursu honorum militarium qui fuit saeculo quarto.

Hoc autem non praeteribimus, quamquam intellegenti per se patet, totius instituti Constantiniani causam et rationem hinc pendere. Scilicet postquam senatores et omnino nobiliores a temporibus inde Gallieni militare desierunt, duces fere ex gregalibus sumebantur; et passim ea aetate primipilares similisque condicionis veterani inveniuntur provecti ad honores maiores. Eorum igitur seminarium protectores sunt veterani, nimirum destinati, ut ait Ammianus militibus regendis. Alterum autem genus protectorum, sive id Constantinus ipse adiecit sive filii eius, eo redit, quod Constantiniana aetate nobiles rursus admissi sunt ad militiam interdictione Gallieniana ita temperata, ut tam veteranis ex gregalibus quam nobilibus hominibus milites regendi permitterentur. Et quamquam postea res eo deducta est, ut pro-

tectores natalibus claris potissimum crearentur fisci ditandi causa, graviter errabit qui eorum admissionem ipsis vocabulis ducum militumque testatam ad abusum solum trahet neque in ea agnoscat consilium vere imperatorium et cum rei publicae reformatione perficienda coniunctum, ut nobiles homines neque soli eam administrarent neque ab ea arcerentur. Tenemus igitur in hoc instituto rem gravissimi momenti et rerum scriptori, scilicet eo nomine digno, utilissimam; ipsam ut exequamur, tenuitas commentariorum horum epigraphicorum non admittit.

Protectoratus ex castrensi aulicus factus sui dissimilis ita fere evasit, ut dissimiles fuerunt Zeno et Anastasius Diocletiani et Constantini. Sed ea rei militaris mutatio, cuius haec protectorum pars est, utrum etiam protectorum vocabulis et institutis vestigia sua impresserit, quaeritur. Tituli tres duo ex sepulcreto Concordiensi saec. V incipientis¹⁾ eruderati n. 27 *protectoris de numero armigerorum* et n. 59 (vide infra) *domestici de numero Batavorum seniorum* tertiusque ex Asia n. 24 *protectoris numeri Martensium* anni 518 quos proposuerunt protectores domesticos non comitibus domesticorum parentes, sed relatos ad numeros certos, de iis auctores legesque huius aetatis tacent, quodque dixi duos illos edens (C. V p. 1059) protectores hos longe discedere a notis praeterea neque satis de iis liquere, adhuc verum est. Fortasse ad hos respiciens Iustinianus in legibus C. Iust. 2, 7, 25, 3 et 12, 17, 4 protectores domesticos vulgo notos nominat *domesticos praesentales*.

In regno Italiae quod Theodericus formavit ut pleraque alia instituta Romana etiam protectores domesticos mansisse auctor est Procopius²⁾ confirmantque epistolae Cassiodorianae; nam et comitum domesticorum eo tempore inter illustres numeratorum in iis adsunt formulae³⁾ et primicerii eorum, qui iam domesticus appellatur κατ' ἐξοχήν item ad illustrissimum evectus⁴⁾,

¹⁾ Certe eo ducunt quicumque tituli in eo sepulcreto reperti sunt cum anno adscripto (C. I. L. V p. 1058), neque adsentior Rossio (*Bull. cristiano* 1874 p. 142) titulos tribuenti epochae posteriori.

²⁾ Hist. arc. c. 26: Ἰταλίαν Θεωδέρικος ἐλὼν τοὺς ἐν τῷ Ῥώμῃ παλατίῳ στρατευομένους αὐτοῦ εἶασε, ὅπως τι διασώζοιτο τῆς πολιτείας τῆς παλαιᾶς ἰχνοῦς, μίαν ἀπολιπὼν σύνταξιν ἐς ἡμέραν (= singulas annonas diurnas) ἐκάστῳ· ἦσαν δὲ οὗτοι παμπληθεῖς ἄγαν, οἳ τε γὰρ σιλευντιάριος καλουμένος καὶ δομέστικοι καὶ σχολάριοι ἐν αὐτοῖς ἦσαν, οἷς δὲ ἄλλο οὐδὲν ὑπελείπειτο ἢ τὸ τῆς στρατείας ὄνομα μόνον, καὶ ἡ σύνταξις αὕτη ἐς τὸ ἀποζῆν ἀποχρῶσα μόλις αὐτοῖς, ἅπερ ἐς τε παῖδας καὶ ἀπογόνους Θεωδέρικος αὐτοῦ παρέμπειν ἐκέλευσε. Hoc ita videtur accipiendum esse protectoris filio in idem corpus recepto secundum legem a. 364 (supra p. 135) non suum stipendium datum esse, sed successionem solam paterni.

³⁾ Var. 1, 10: *domestici patres equitum et peditum, qui nostrae aulae videntur iugiter excubare nobis supplicatione conquesti sunt, ab illo arcario praefectorum pro emolumentis sollemnibus nec integri ponderis solidos percipere et in numero gravia se dispendia sustinere. Patres vocabulum varie temptatum ideo adiectum est, quod domestici filii salario carent.*

⁴⁾ Formula comitivae domesticorum est var. 8, 12, comitivae domesticorum vacantis var. 2, 15. 6, 11.

et ipsarum scholarum duarum mentio fit equitum et peditum stipendium ex publico accipientium¹⁾. Appellantur solo domesticorum vocabulo; protectorum apud Gothos non reperitur.

E contrario apud Vandalos domestici qui certum in re publica locum obtineant nulli reperiuntur²⁾. — Francici regni domestici³⁾ si quidem expressi sunt ad rem publicam Romanorum, ad protectores domesticos imperatoris redigantur necesse est; poteruntque aliquo modo comparari militibus illis aut propter stipendia emerita aut propter genus insignibus selectis ad regia iussa exequenda. Sed quidquid instituto Romano proprium est et formae certae, ut sunt comites domesticorum et equitum peditumque scholae aliaque plura cum apud Francos non inveniantur, e contrario cura villarum praediorumque regionum tam Francicis domesticis propria sit quam a protectoribus domesticis Romanis aliena, equidem crediderim hos originis esse Germanicae et vocabulo tantum Latinos.

Domestici de quibus egimus cum propterea ita appellentur, quod versantur in domo imperatoris (C. Th. 6, 24, 8), de domesticis privatorum quaedam addenda sunt, quoniam ii et ipsi inter officia certa et publica recepti ambiguitatem generant, cuius qui fortasse haec curabunt videntur admonendi esse.

Officia publica qui administrant, iis praeter officiales mercede conductos adsunt comites ordinis honestioris, qui licet operam dent in re publica administranda et propterea iam liberae rei publicae aetate de publico salarium accipiant, vere neque officiales sunt neque magistratus, unde Notitia Dignitatum utrosque recensens hoc genus plane omisit. Propius tamen ad magistratus accedunt; unde corpora iuris (Dig. 1, 22; Cod. Theod. 1, 35; Cod. Iust. 1, 51) de iis agunt in fine tractatus de magistratibus publicis populi Romani. Inter adiutores eos cum per multum tempus nullus emineat et certum in re publica locum teneat praeter adsessorem, postea duo alii ad hunc accedunt domesticus et cancellarius; quo pertinent tituli modo citati utriusque codicis *de adsectoribus, domesticis et cancellariis*. Et ut cancellarium omittamus, domestici huius⁴⁾ ex matriculis quae supersunt una meminit

¹⁾ Var. 10, 11 (cf. 12): *primiceriatus qui et domesticatus nominatur ab indictione XIV tibi conferimus dignitatem*. Vide supra p. 137.

²⁾ Nam quod rex Geisericus cum quodam ex proceribus loquitur *praesentibus episcopis atque domesticis suis* (Victor Vitensis 1, 6, 19), aperte aulici saeculares ita significantur, similiterque accipiendi sunt domestici ibidem 1, 11, 35 et 2, 7, 24. Alio loco 3, 27 = 5, 4 idem vocabulum iam sublatum est utpote interpolatum.

³⁾ De iis plene exposuit Waitz *deutsche Verfassungsgeschichte* II³, 2 p. 45 seq.

⁴⁾ Egit de domestico hoc Gothofredus ad C. Th. I, 12 (iam 35) et in paratitlo et ad l. 3 solita doctrina, non solita felicitate. Conferri poterunt item interpretes ad Ammianum 15, 6, 1.

ab imp. Anastasio ad ducem Libyae Danielelem data¹⁾ his verbis: καὶ ἕκαστον ἔτος [παρέχονται] . . . ἐκ πάντων τῶν ἀριθμῶν . . . διαφόροις κατὰ τὴν ἀ[ξί]α[ν] π[ροσ]ῳπ[ο]ῖς . . . οὕτως· συνκαθέρω τοῦ περιβλέπτου δουκὸς νο(μίσματα) ροδ'· δομεστικῶ τοῦ αὐτοῦ νο(μίσματα) ρκς' (vel ρκγ')· κανκελλαρίῳ τοῦ αὐτοῦ νο(μίσματα) κδ' (vel ρδ'). Quem locum tenuerit, non facilis indaginis est; crediderim tamen eum proprium fuisse eorum qui milites regunt. Sane domesticos sensu latiore, familiares dico in domo versantes, potentior quivis habuit nec statim ubi domesticorum ita mentio fit legitima vocabuli significatio admittenda est²⁾. Certa autem exempla domestici illius adessori comparandi quantum vidi continentur in re militari³⁾. Habuerunt domesticos magistri militum, ut Silvanus a. 355 apud Ammianum 15, 6, 1; Aspar a. 431 apud Procopium bell. Vand. 1, 4: ὁ δὲ τῶν ἀπορρήτων Ἀσπαρι ἔφη κοινὸς εἶναι· δομέστικον δὲ τοῦτον τῇ σφετέρᾳ γλώττῃ καλοῦσι Ῥωμαῖοι; Belisarius Solomonem ib. 1, 11: Σολόμων, ὃς τὴν Βελισαρίου ἐπετρόπευε στρατηγίαν· δομεστικὸν τοῦτον καλοῦσι Ῥωμαῖοι. Plures domesticos magistrorum militum adiutores apud Byzantios scriptores inventos composuit Ducangius in glossario Graeco s. v. Item habuerunt domesticum magister officiorum (Ammianus 30, 2, 11); comes domesticorum (Nov. Theodosii II 21 = C. Iust. 12, 29, 1); dux Libyae (Daniel supra citatus et Vitalianus, de quo mox); dux Sardiniae (C. Th. 9, 27, 3 a. 382). Addi poterunt opinor ex institutis Theoderici *domestici comitis Gothorum nec non et vice domini* (var. 5, 14), *domestici comitum* accipientes praeter annonas sex annuos solidos ducentos auctoque deinde stipendio ducentos quinquaginta (var. 9, 13); certe et salarium eo ducit et vice domini appellatio recte convenit domestico nostro. Commendat praeterea eam coniecturam, quod constitutionis a. 417 (C. Th. 8, 1, 16 = C. Iust. 1, 51, 6) ad Vitalianum ducem Libyae datae verba *nemo de numerariis tui officii seu domesticis vel scriniariis sive adiutoribus* Iustinianus commutavit ita: *nemo de domesticis ducum vel comitum militarium, officiis eorum connumeratus*; nam ut scripturae primitivae domestici nullo modo accipi poterunt de domestico constitutionis Anastasiana, ita quae Tribonianus interpolavit et recte ad eum referuntur et id ipsum quod supra posui enuntiant. —

¹⁾ C. I. Gr. 5187; Paulus Krueger *zur Kritik des Iustinianischen Codex* p. 191; optime Z. a Lingenthal in actis acad. Berolinensis minoribus 1879 p. 137. — Aetatis Iustinianae matriculae quotquot supersunt (composuit eas Krueger l. c. p. 138) tam praefectorum praetorio et praesidum quam ducum domesticum non habent.

²⁾ Ita quem domesticum suum supra p. 133 vidimus appellare Symmachum, Firmus sine dubio ita accipiendus est (cf. idem ep. 2, 71); neque aliter accipiemus in lege a. 380 (C. Th. 3, 6, 1) *administrantium filios nepotes propinquos participes domesticosque*, item fortasse in coniuncta lege C. Th. 8, 15, 6 et in tertia 6, 28, 3.

³⁾ Inveniuntur sane constitutiones quae cum ad domesticos hos videantur referendae esse, ut C. Th. 1, 35, 3 = Cod. Iust. 1, 51, 8 et C. Iust. 1, 51, 3. 4. 9, generaliter eos iudicibus, id est praesidibus adscribunt. Titulum corporis Theodosiani qui huc pertinet si integrum haberemus, certius omnino de domesticis iudicarem. — A matriculis ducum, quos per Africam Iustinianus constituit (C. Iust. 1, 27, 2), quod domesticus abest, factum esse potest ad impensas officiorum minuendas.

Sed ut haec video ulteriore examine indigere neque fortasse domestici privatorum iidem fuerunt aetate Constantini et aetate Iustiniani, ita quae exposui sufficient ad declarandam diversitatem quae intercedat inter imperatoris protectores domesticos et domesticos magistrorum ducumque. Sed tamen tituli solum domestici nomen habentes, quorum quos collectos habui subieci:

54. Agrecius domesticus vixit annos XXXIII. — Christiani. Viennae. C. XII, 2103 = Leblant n. 685.
55. Εὐστάθιος δομέστικος. — Cyrrhi. C. I. Gr. 8897.
56. Φιδήλιος δομ(έστικος). — Smyrnae. Anni 533. C. I. Gr. 9276.
57. Fl. Alatancus domest. — Christiani. Concordiae. C. V, 8738.
58. Flabius Abus domesticus. — Christiani. Masculae. C. VIII, 2272.
59. Fl. Carpilio domesti(cus) de num(ero) Bat(avorum) sen(iorum). — Christiani. Concordiae. C. V, 8743.
60. Fl. Faustinianus v(ir) d(evotissimus) dom(es)t(icus). — Anni 423. In agro Florentino. Eph. Flor. 1767 p. 299 = C. XI, 1731.
61. ὁ λαμπρ(ότατος) δομ(έστικος) Ἰωάννης. — In Galatia. C. I. G. 9253.
62. Leo ex domestico. — Anni fortasse 411. Salonis. C. VI, 2656.
63. ἐπὶ Ἰανουαρίου τοῦ ἐνδοξοτάτου πατρικίου ἐκτίσθη καὶ Παύλου τοῦ λαμπροτάτου δομεστίκου. — Corinthi. C. I. Gr. 8824.
64. σῆμα [δ]ομεστίκου Φιλίππου (natus in Galatia, vixit a. XXXIII). — Christiani. Romae. C. I. Gr. 9579.

ita comparati sunt, ut ad utrum genus referas plerumque ambigas. Nam domestici nomen ubi subiunctum est alteri hominis maioris dignitatis, ut n. 63, intellegitur sine dubio is de quo modo egi; e contrario *domesticum de numero Batavorum seniorum* n. 59 vix erit qui secernat a *protectore de numero armigerorum*. Itaque de reliquis anceps iudicium est.

XXXVI. EVOCATI AVGVSTI.

De protectoribus qui disputat, cogitatione necesse est perpetuo recurrat ad evocatos; protectores enim et evocati etsi nullo modo re coniuncti sunt nec minus diversi quam Augustus dissimilis Constantini, nihilo minus eo nomine recte comparabuntur, quod utrique medii sunt inter militiam gregalem et ducatum et ita medii, ut tam evocati quam protectores non tam certa munera subeant quam iussa principis quaecumque sunt pro re exequantur. Ita non inepte illi commentariolo observationes quaedam adiungentur de evocatis Augusti. Sed cum de protectoribus post Iacobum Gothofredum nemo paullo diligentius disseruerit, de evocatis autem nuper data opera in ephemeride Herma vol. 14 (1879) p. 321 seq. egerit Iohannes Schmidt noster, hunc locum diversa ratione tractabimus. Is enim cum pleraque perite et diligenter explanarit, satis habebam exponere, si quid mihi deficere visum est vel aliter se habere, in plerisque ad eum remittens. Laterculum evocatorum Schmidti non adiecit, sed quae composuit adsumptis iis quae singillatim infra adnotabuntur pro re sufficere videntur.

Evocatorum condicio quae fuit ante Augustum cum titulis parum illustretur¹⁾, tota praeteriri non potest, quoniam si quid video Schmidti eam non recte definivit et ita instituti fundamenta pervertit. Nimirum tria genera militiae quae antiqui auctores fuisse tradunt, sacramentum tumultus evocatio²⁾ rectius rediguntur ad duo, militiam scilicet legitimam iussu publico susceptam et susceptam sponte eius qui militat. Legitime ad militiam cives vocantur aut dilectu, quo sacramento rogantur³⁾, aut tumultu, quo coniuratio fit; differunt autem duo genera eo, quod miles factus sacramento

¹⁾ Spectat ad eos ex titulis quos habemus, praeter notum Campanum X, 3886 legionarii Caesariani *leg(ione) VII evocati*, Minturnensis X, 6011: *Q. Ancharius C. f. Pol. Narbone(n)s(is) eques evocatus annor. nat. XXIII ala Scaevae*, nullo modo is aptandus ad evocatos institutos ab Augusto, Caesarianus miles fortasse et ipse (cf. b. G. 3, 20: *multis viris fortibus Tolosa et Narbone nominatim evocatis*), ut Scaeva quoque, sub quo praefecto meruit, fortasse est M. Caesius Scaeva notae fortitudinis centurio (Caesar b. c. 3, 53; Valerius Maximus 3, 2, 24 cet.) et propterea magnis donis donatus (Caes. l. c.; Cicero ad Att. 14, 10), fortasse etiam equo publico et praefectura alae. — *Ala* autem in hoc titulo id significat, quod deinde significare solet, neque habemus opinor eius usus testem hoc titulo antiquiorem.

²⁾ Tradunt haec commentatores Vergiliani ad Aen. 2, 157. 7, 614 et Terentiani ad Eun. 4, 7, 2 et Isidorus orig. 9, 3, 53—55, hic illic errantes, sed in summa rependentes ex tralatitia divisione optimae auctoritatis.

³⁾ Dilectui utrum sponte se offerant milites an mereant coacti, perinde est; nam iubentur militare illi quoque sacramentoque rogantur tam ultro milites facti quam coacti. Itaque voluntarii qui dicuntur nullo modo confundendi sunt cum evocatis; immo ex dilectu hoc sensu veniunt quicumque merent in legione aliove corpore militari iure recepto. — Utrum Romae dilectus fiat an regionatim per conquisitores, ad ius militiae nihil facit, nec recte Schmidti evocationem rettulit ad dilectum per conquisitores institutum.

militia non solvitur nisi missione, miles factus coniuratione solvitur militia ipso iure tumultu finito. Iussis militare his opponuntur qui arma capiunt rogati, scilicet in subitis periculis qui evocantur, id est ad arma vocantur a cive cui animus est et auctoritas¹⁾ verbis 'qui rem publicam salvam esse velint se sequantur'. Haec fundamenta ut per universa liberae rei publicae tempora aequabiliter manserunt, ita militia rogata, olim angustis finibus circumscripta et aliquando fortasse non admissa nisi extrema necessitate, posteriore tempore eo potissimum crevit, quod coeperunt duces non tam ex causa publica, quam privato nomine ad militiam invitare, ut modo nominatim amicos et necessarios compellarent, modo per edictum certa hominum genera, maxime qui apud se aliumve sibi coniunctum ducem antea meruissent, ad militiam recipiendam vocarent. Ex eo genere militum ut per bella civilia magna ex parte exercitus omnium partium constituti sunt, ita principatu instituto eiusmodi evocationes exoleverunt. Vetustam legem, quae ut id fieret periculum publicum tantummodo requirebat, cum ipsa libera res publica quodammodo sustulisset, militia privato rogante suscepta sub principatu nullo modo manere potuit; scilicet qui eum fundavit etsi primas legiones, quibus praefuerat, hoc ipso quasi iure privatus compararat evocatis veteranis paternis, eo minus permittere potuit id ipsum alii ut facerent. Potuit sane princeps cives ut iubere militare, ita rogare, et vere reperiuntur duo triave exempla invitationum eius generis ad milites qui fuissent a principe directarum²⁾. Sed rarissime id factum est cum ob alias causas tum fortasse quod secundum antiquam consuetudinem evocati ita ad certum corpus redigi non potuerunt neque legiones cohortesve per evocationem ullo

¹⁾ Magistratus ut sit iure non requiritur, immo magistratus ubi similiter ad arma vocat, plerumque evocationi substituitur tumultus. Inde maxime pendet, quod evocatus dicitur non miles esse, sed pro milite. In pristina evocatione iusiurandum nullum requiri ex his colligitur; eo quoque nomine evocati a militare iussis differunt, quod nullum iis ius est in stipendium certum neque in legione vel cohorte aliqua merent neque certos duces habent. Stipendium tamen extra ordinem sine dubio semper acceperunt idque saepe auctum, neque improbabile etiam iusiurandum ab iis aliquando exactum esse iubente ita imperatore.

²⁾ In exercitu Tiberii a. 759 bello Pannonio meruerunt plura quam decem veteranorum milia, quibus cum opponantur et legiones alae cohortes et voluntarii, sine dubio intelleguntur evocati. — Claudius quod ad bellum Britannicum certos viros evocavit, ut tribunum militum Aventicensem inser. Helv. 179, fortasse fecit aemulans liberae rei publicae consuetudinem. — Praetorianos a Vitellio missos Vespasianus invitavit ad militiam recipiendam (Tacitus hist. 2, 82) et extat titulus unius eorum urbanus C. VI, 2725 (egi de eo Herm. 14 p. 32), qui postquam missus est honesta missione ex cohorte IX praetoria *revoc(atus) est ab imp(eratore)*. — Denique Lugduni extat titulus (Orell. 3580) secundi saeculi, ut recte ait Schmidtius p. 331, veterani legionis XXII, qui *missus honesta missione, castris inter ceteros conveteranos suos revocitus bello interfectus obiit*. Haec omnia ad evocatos Augusti nullo modo pertinere et per se patet et inde confirmatur, quod in titulo modo citato urbano revocatio haec in castra et evocatio proprie sic appellata una nominantur tamquam diversae. — Evocati Galbae (Suet. c. 10) sui tantum similes sunt.

modo effici; a qua formatione cum res militaris magis magisque penderet, in subitis belli aliae viae quaesitae sunt et inventae.

Sed evocati antiquae rei publicae cum sub principibus raro inveniantur, inter nova instituta rei militaris quae fecit Augustus locum suum obtinet corpus urbanum evocatorum Augusti. Utrumque genus recte a Langio et Marquardtio distinctum quomodo Schmidtus contendere potuerit iure non differre, non perspicio. Recte sine dubio Dio significat ex evocatorum manu, quam secundum antiqua instituta Caesar filius post patris caedem ad arma vocaverat, profectos esse evocatos qui Augusto postea adfuerunt et ad eius exemplum principibus omnibus; nam invitabantur ad militiam tam hi quam illi, et mansit nomen. Sed evocati antiqui certum bellum suscipiunt, quo finito ipso iure solvuntur, evocati Augusti militant sine termino certo. Illi extra ordinem merent et causa finita esse desinunt; horum militia ordinaria est corpusque perpetuum. Illi proprie rei gerendae destinati sunt, hi officia quaedam civilia potissimum administrant. Ad illam militiam invitantur quoscumque imperatori placet invitare, ad hanc certa aliqua militia honeste perfuncti. Itaque iam videamus, novos evocatos quibus legibus principes formarint.

Evocati Augusti¹⁾ instituti sunt ab Augusto²⁾ ut reliqua fere corpora militaria quae consistunt in urbe Roma.

Miles ut evocetur, requiruntur stipendia legitima expleta in corpore militari urbano vel suburbano³⁾. Comprehunduntur eo nomine corpora haec.

- 1) Cohortes praetoriae utpote et ordine et numero primum inter corpora militaria urbana longe maximum numerum evocatorum dederunt. Ita ex militibus CXCI, qui in praetorium recepti sunt a. 143/4, militia finita evocati facti sunt XIII; ex militibus CXIII, qui militia eadem videntur soluti esse a. 209, evocati VIII⁴⁾.
- 2) Ex cohortibus urbanis qui profecti sint evocati longe minore numero reperiuntur; scilicet inter milites qui in iis militare coeperunt per

¹⁾ De vocabulo recte exposuit Schmidtus p. 352. Nomen Augusti perraro adsumunt (Orelli 153. C. X, 5064); is enim honos reservatur fere maioribus, praesertim legatis provinciarum. Graece vocabulum retinetur (Eph. II n. 352) idque ipsum significat Dio 45, 12, quamquam addit posse Graece appellari ἀνακλήτους; eoque nomine deinde utitur 55, 24. 78, 5.

²⁾ Praeter Dionis testimonium 55, 24 id comprobatur titulus Praenestinus evocatorum qui extant facile antiquissimus Orell. 153 (cf. vol. X p. 777): *Sex. Iulius S. f. Pol. Rufus evocatus divi Augusti, praefectus I cohortis Corsorum et civitatum Barbariae in Sardinia*. Possis tamen dubitare annon hic (pariter atque Scutarius Suetonii Aug. 56) ad evocatos antiquiores pertineat, cum praesertim et vocabuli forma (v. not. 1) et promotionis ordine (v. p. 153 not. 4) ab evocatis Augusti aetatis posterioris aliquatenus recedat. Sed tamen cum titulus scriptus sit sub Tiberio, magis credo recentiorum unum esse, institutum autem evocatorum fortasse primo tempore paullo diverse ordinatum fuisse.

³⁾ Quae sequuntur egregie exposuit Schmidtus.

⁴⁾ C. VI, 2379. Eph. IV n. 896. Numeravi, ut debui, eos homines solos, quibus aut officium adscriptum est aut nullum constat adscriptum fuisse.

biennium 197. 198 numero CXCIX, militia finita evocati facti sunt tres ¹⁾, nec praeter eos huius originis evocati plus tres adhuc innotuerunt ²⁾).

3) Misenates cum castra in urbe habuerint, et ipsi ad evocationem admissi sunt, sed raro; nam unum adhuc novimus evocatum ex classe ³⁾).

4) Id ipsum fortasse dicendum est de militibus legionis II Parthicae a Severo inde tendentis in monte Albano ⁴⁾).

Praeter hos qui in urbe tendebant equites singulares non videntur admissi esse ad evocationem. In provincia autem constituti exercitus nullum umquam evocatum dederunt neque alae cohortesque ⁵⁾ nec legiones civium Romanorum ⁶⁾. — Ita qui stipendia sui quisque ordinis legitima emeruerunt, si ita placet et ipsis et principi (hoc enim sine dubio mansit, ut evocatus nemo fieret nisi invitatus, nemo item invitatus), non mittuntur, ut evocati fiant, sed pro missione evocationem accipiunt ⁷⁾. Invitados esse consentaneum est eos potissimum, qui merito vel gratia in gregali militia emnuissent et inter principales locum sibi fecissent; unde saepissime inveniuntur beneficiarii praefectorum praetorio vel signiferi qui fuerunt deinde facti evocati ⁸⁾. Sed certa lex in ea re non apparet neque obtinuisse verisimile est. Dignitate evocatus gregalem praecedit, infra centurionem est,

¹⁾ C. VI, 2384 + 3884.

²⁾ C. VI, 2870. 2893 (cf. infra p. 150). Inscr. Helv. 78.

³⁾ C. X, 3417.

⁴⁾ C. VI, 793 anni 244.

⁵⁾ Huebnerianum supplementum tituli Britannici C. VII, 435 Schmidtus p. 335 recte reiecit.

⁶⁾ Nam mero errore tam meo quam aliorum Nonius Datus veteranus legionis III Augustae relatus est inter evocatos propterea, quod in epistula C. VIII, 2728 procurator Numidia ad eiusdem provinciae legatum sic scribit: *misisti ad me Nonium Datum evocatum uti tractarem cum eo de operibus*, scilicet non condicionem hominis enuntians, sed hoc significans se invitasse eum, quem iubere venire non posset. Evocati ex legione nulli inveniuntur; de evocatis legionis infra dicetur.

⁷⁾ Ita qui militare coeperunt in legione II Parthica a. 218 militia finita a. 244 titulum C. VI, 793 dedicant *h(onesta) m(issione) missi et evok(ati)*. Ita restituendum esse videri quod traditur INHIS|O ET EVOK ibi adnotavi; quod receperunt editores *in his [v]et(eram) evok(ati)* quid significare possit nescio. Similiter a. 166 Lambaese aram (*recueil de Constantine* a. 1882 p. 382) dedicarunt *centuriones et veterani leg. III Aug. qui militare coeperunt* a. 140. 141, scilicet qui post expleta stipendia aut missionem accipiebant aut centuriones interim facti missione non utebantur. Non obstat titulus supra p. 142 n. 2 citatus praetoriani a Vitellio missi, revocati a Vespasiano et deinde evocati facti; nam missio cum sublata sit revocatione, evocationi locus est. Veteranus evocatus non magis est quam qui stipendia emeruit centurio; *veteranus evokatus* quod semel legitur (X, 3417), abusive dictum est pro veterano ex evocato, ut *veteranus signifer, veteranus centurio* in titulis male conceptis aliquoties invenitur.

⁸⁾ Praeter ea quae composuit Schmidtus p. 340 conferri poterunt quae Cauerns luculenter exposuit Eph. IV p. 466 de principalium promotione.

sed proximus ei, ut et vitis insigne utrique commune sit et adeo abusive ipse centurio appelletur¹⁾. — Stipendia quoque vel potius salaria (nam stipendiorum vocabulum evocati evitant) ad centurionica proxime accessisse dubitari non potest. — Pro praemio militari evocato datur corona aurea²⁾ pariter atque centurioni; torquium armillarum phalerarum, sine quibus centurioni corona dari non solebat, in evocatis exemplum nullum inveni; cuius differentiae causa infra explicabitur. — Corpus evocati effecerunt proprium, *σύστημα ἴδιον*, ut diserte ait Dio, confirmatque auctor de castris metandis c. 6 evocatis in pedatura quidem cohortium praetoriarum locum adsignans, sed ut item appareat eos iis iure non comprehendi. Confirmat denique egregie titulus C. VI, 1009 M. Aurelio Caesari tum dedicatus ab exercitu urbano civium Romanorum, ubi *evocati* suo loco collocantur post centuriones praetorianos et urbanos et statorum, ante milites centurionibus illis parentes. Qui obstare videbantur laterculi cohortium praetoriarum et urbanarum enumerantes inter reliquos milites evocatos, tanquam et ipsi pariter atque signiferi et optiones in ipsis cohortibus militarent, ab iis iam Bormannus nos liberavit, postquam in hac Ephemeride IV p. 317 egregie docuit laterculos eos certe plerosque spectare ad missionem³⁾; ita enim si qui pro missione ad militiam maiorem transibant, eam consentaneum est et ipsam adscriptam esse, intellegiturque iam non solum cur evocatio in iis diligentius perscripta esse videatur quam officia principalium⁴⁾, sed etiam cur centurionatus legionarius similiter adscriptus inveniatur⁵⁾. Idque ipsum quamquam intervidit et quodammodo praecepit Schmidtus p. 351, invento ad hunc scrupulum eximendum non est usus. Quod res requirit et vere aliter esse non potuit, ut evocati ex antiquis numeris tollerentur redacti ad pro-

¹⁾ Haec omnia recte Schmidtus p. 341 exposuit, nisi quod p. 345 (cf. p. 338) in titulo VI, 2662: *Valerius Taurus miles cortis VII pretorie centurio evocatus* iusto profundiora quaesivit, cum aperte homo *nationatu Panonius* balbutiat.

²⁾ Henzen 6767. Evocatus Augusti *donis donatus bis corona aurea torquibus phaleris armillis ob triumphos belli Dacici* a Traiano (C. III, 6359) sine dubio priore bello Dacico gregalis merens donatus est torquibus phaleris armillis, altero evocatus donatus corona aurea.

³⁾ Difficultatem faciunt tituli duo pariles C. VI, 212. 213, quos a. 181 geniis centuriarum duarum praetorianarum dedicaverunt centurio, *item evocati et milites*, quorum nomina adscripta esse dicuntur, iam vero desiderantur. Eos Bormannus l. c. p. 320 rettulit ad milites qui tum in ea centuria essent omnes, idque flagitat praeter verba ipsa etiam anni imparitas (cf. Bormann l. c. p. 318); sed ita evocati quoque ad centurias illas rediguntur, in quibus numerari iam desierant. At potest responderi milites, qui centuriae eius olim fuissent et ita ex ea exiissent, ut neque militare desinerent neque urbem relinquerent, non absurde in re sacra ad milites adiungi in eadem centuria eo tempore merentes.

⁴⁾ Nam in laterculo VI, 2386 tribus hominibus evocatio adscripta est, officium nulli.

⁵⁾ In laterculo cohortium urbanarum VI, 3884 II, 1 adscriptum est: *7 leg. XVI F. f.* Adscriptum VI, 2381 (a III, 2) *c. leg.* significabit cornicularium legionis simile officium.

prium sibi, id quae in titulis observatur evocatorum ad cohortes relatio confirmat, modo universa testimonia coniuncta recte expendas, id quod non fecit Schmidtus (p. 347). Scilicet inter titulos evocatorum, quorum mihi praesto sunt centum fere et quinquaginta, longe plerique aut evocati nomen solum ponunt aut, ubi et evocationem et cohortem enuntiant, eas separant modo ad hoc exemplum: *militavit cohorte illa annos tot, evocatus fuit annos tot*¹⁾, modo et etiam frequentius ad hoc: *evocatus, miles cohortis illius*. Utrumque ubi iungitur, aliquoties simul significatur militiam praecessisse, evocationem secutam esse²⁾; cohortis autem vocabulum genetivo casu ad evocatum adiungentes titulos qui expendit numero paucos et labentis linguae omnes, non dubitabit ad abusum referre³⁾. Itaque hinc quoque stabilitur, quod supra posuimus, evocatum non in cohorte meruisse, sed extra eam in corpore separato.

Quo numero evocati fuerint, Dio (55, 24) ait nescire se, neque nos coniectura eum adsequi potuimus; nam ex supra positis etsi intellegitur ex missiciis praetorianis, quos solos fere in computum venire dubium non est, decimum tertium quemque evocatum factum esse, non solum ignoramus, quot homines ex corpore illo ad missionem pervenire soliti sint, sed ignoramus item id, a quo tota res pendet, per quot fere annos evocati in sua conditione manserint. Non ita paucos fuisse suadet titulorum multitudo comparata exempli gratia cum raris titulis duarum centuriarum statorum; sed copia illa rursus non ex numero solo pendet, sed ex officiorum genere quoque et condicionibus vitae.

Evocatos paruisse praefectis praetorio inde potissimum colligitur, quod quidam eorum iique honoratiores adscribunt apud praefectos eos se militavisse⁴⁾, et eorum quoque, qui officium non enuntiant, aliquot aiunt me-

¹⁾ C. VI, 2440. 2530. 2725 cet. Haec sollemnis et optimae aetatis formula sola sufficit ad deficiendum locum evocati; nam evocatus si in cohorte mansisset, ita scribi non debuit.

²⁾ *Evoc(atus) Augusti sal(ariorum) VI ... profecit ex coh. V pr.* (Romae C. VI, 2589). — *[Ev]ok(atus) ex sp[e]clato[re] eqq. praet.* (Aquinci Eph. ep. II n. 618). — Similis est, sed perturbatus VI, 3419, cui nollem Schmidtus (p. 347) tantum tribuisset: *Aur. Iulianus evok(atus) ex b(e)n(e)f(iciario) salarior(um) VIII chor. III ... nat. Dacia*; bonus Hungarus scribere debebat *evocatus salariorum VIII ex beneficiario cohortis III praetoriae*. — *Evocatus Aug. ex praetor(io)* (Trallibus III, 446); *evok. ex coh. II pr. p. v.* (Romae VI, 2462); *evoc. Aug. ex coh. III pr.* (Romae Orell. 6775); *veter. evoka. ex cl. pr. Mis.* (Miseni X, 3417). De usu praepositionis vide quae supra p. 128 observavimus.

³⁾ Quos inveni hi sunt: urbani quinque VI, 2495 (*evk., nat. Dacus*). 2526 (*pret.*). 2626 (*cho. VII pre. p. v.*). 2870 (Christiani). Eph. IV n. 921 (*coh. III pre. p. v.*); Salernitanus X, 115 (*evocatus cortis tertie pretorie*); Tergestinus V, 543 (*evok. Aug. n. coh. VIII praet. p. v. Severian.*, scriptus igitur sub Alexandro); Collipponensis anni 167 (Eph. ep. I p. 44 n. 139). Praeter ultimum in provincia longinqua scriptum saeculi tertii omnes sunt et soloecismis abundant.

⁴⁾ Sunt hi *evocatus Augusti a quaestionibus praefectorum praetorio* et *evocatus maioriarius praefectorum praetorio*, de quibus infra dictum est; plane certus neuter est.

ruisse se in castris praetoriis¹⁾. Signum autem evocatorum et dux et proprie principales nusquam comparent, nisi quod unus invenitur *optio evoc(atorum)*, *salar(iorum) curat(or) ab indicib(us)*²⁾ sive (idem enim officium videtur significari) *evocatus Augusti ab indicibus*³⁾, neque tamen is inter evocatos summum locum obtinuit, cum post optionatum ad aliud officium item evocatorium promotus esse inveniatur, et sic recte comparari poterit fisci curator praetorianorum et urbaniciorum creatus sine dubio ad salaria collegis pernumeranda. In tanto titulorum numero tantaque in his rebus ambitione defectus ille cum casui tribui nequeat, iure inde colligemus neque signum evocatis Augusti commune ullum fuisse neque ducem communem, id quod fere retinuerunt ex evocatis antiquis⁴⁾ et est sine dubio inter causas, cur evocati potissimum et ipsi vocitentur. In castrorum forma quoque iunguntur cum primipilaribus imperatorem comitantibus, quos pariter duce et signo suo caruisse verisimile est.

Quam ob causam evocatos Augustus instituerit et quibus officiis functi

¹⁾ C. VI, 2772: *Aur. Mestro ex evok. qui mil. in l(egione) an. VI, in cast. praet. an. XXI ... v. ann. XXXVI* (immo XXXXVI). Anni XXI omnino comprehendunt tam stipendia gregalia in praetorio quam evocativa. Sed ei titulo sui generis unico nec aetatis bonae non multum tribuendum est. Magis huc pertinet dedicatio supra p. 145 citata; nam cum in ea post praefectos praetorii enumerentur tribuni militesque tam praetorianarum cohortium quam urbanarum itemque statores et evocati, absint autem vigiles, classarii urbani, equites singulares, verisimile est illos numeros eo nomine coniungi, quod parebant praefectis praetorio. Id etiam ad urbanas cohortes quodammodo pervenire vel inde colligitur, quod iure unum corpus cum praetorianis faciebant; crediderimque fere ut in Africa, ubi legio III Augusto legato ita parebat, ut certum numerum hominum ad proconsulem deputaret, ita in urbe Roma cohortibus civium Romanorum praefectos certum numerum earum deputasse praefecto urbi.

²⁾ Titulus Ravennas Bormanno visus (C. XI, 19 = Orell. 3464) sic est: *M. Apicio T. f. Cam. Tironi p(rimi)p(ilari) leg(ionis) XXII primig(eniae) p(iae) f(idelis), prae-f(ecto) leg(ionis) XIII gem(inae, centurioni) leg(ionis) XV Apoll(inaris), evoc(ato) a comment(ariis) cust(odiarum), optioni evoc. salar. curat. ab indicib., patron. mun. Raven., pontif.* Alterum *evoc.* deleri iussit Schmidtius p. 342 not. 344 not., fortiter magis quam prudenter. Idem tamen recte me reprehendit ob reiectam interpretationem Orellianam *salarii* vel potius *salariorum curatoris* defensam omnino comparatione fisci curatoris apud praetorianos. Sed quod gravissimum est, *optio* neque nude procedere potest neque inter evocatorum vocabulum bis repetitum interpositus ab iis recte separari; praeterea ipsa vocabuli repetitio ita optime explicatur, ut non *evocatus* bis ponatur, sed distinguatur *evocatus* cum adiecta determinatione ab *optione evocatorum*.

³⁾ C. VI, 3414: *L. Antistio L. f. Sab. Quieto evoc. Aug. ab indices.*

⁴⁾ Appianus b. c. 3, 40 enarrans evocationem veteranorum paternorum post dictatoris caedem a filio institutam ἤγεν, inquit, ἐς μυρίους ἄνδρας οὔτε ὠπλισμένους ἐν-τελῶς οὔτε συντεταγμένους πω κατ' ἔλας, ἀλλ' ὥς ἐς μόνην τοῦ σώματος φυλακὴν ὑφ' ἐνὶ σημείῳ. *Antonium praefectum evocatorum* suorum memorat Cicero Ciliciae proconsul ad fam. 3, 6, 5. Evocati quales tum erant ut nec signis nec ducibus plane carere poterant, ita re magis habebant quam iure et quidquid de iis traditum accepimus, luculenter ostendit ordinationem legitimae militiae ad eos nullo modo pertinuisse.

sint, auctores non tradiderunt, ut quidquid de ea re statui possit, aut ex universi instituti condicione et proprietate colligendum sit aut ex auctorum locis paucis titulisque item non multis, qui in singulis evocatis officium enuntiant vel indicant. Cum constet saepenumero evocatos promotos esse ad centurionatus¹⁾, adhuc credidimus illud corpus tamquam seminarium fuisse centurionum; sed haec ut alia tralaticia multa de re militari Romanorum vere fundamento carent, possisque pari iure contendere tribunos militum institutos esse propter procuraciones. Immo obstat non solum, quod praeter evocatos etiam ex principalibus optiones et magis etiam cornicularii legitime ad centurionatum promoventur²⁾, sed multo magis, quod ita nulla causa apparet, cur urbani milites soli ad evocationem admittantur. Nam quamquam centuriones certe legionarii maxime labente aetate magna ex parte ex militia urbana provenerunt, qui in legione in ordine merebant a centurionatu nullo tempore arcebantur³⁾, nec facile rerum peritus admittet Augustum seminarium centurionum legionariorum ita condidisse, ut urbanae militiae soli pateret. Quam ob rem etsi evocatorum corpus multos dedit, qui centurionatum in legione caperent, ipsum sine dubio ob alias causas institutum est. Eae ut intellegantur, colligenda sunt quae de singulis evocatorum officiis supersunt testimonia, videndumque num inde aliquid efficiatur quod ad ipsum corpus perveniat⁴⁾.

- 1) *Evocatus Augusti ab actis fori* repertus est in titulis Auximatibus duobus C. IX, 5839. 5840, *evocatus in foro ab actis* in Atellano X, 3733.
- 2) *Evocatus a comment(ariis) cust(odiarum)* invenitur in titulo supra p. 148 n. 2 relato invento Ravennae; conferri potest C. Th. 9, 3, 5: *ad commentariensem receptarum personarum custodia observatioque pertineat* cum adnotatione Gothofredi. — Vononi regnum Parthorum adfectanti et rege eorum Artabano petente Pompeiopolim in Cilicia relegato custodiae causa Remmium evocatum appositum esse Tacitus narrat (ann. 2, 68 cf. 61).
- 3) *Evocatus Augusti a quaestionibus praefectorum praetorio* est in titulo

¹⁾ Schmidt p. 345; cf. Cauer in hac Eph. IV p. 480. Dio 78, 5 inter coniuratos in Caracallae caedem nominat Iulium Martialem ἐν τε τοῖς ἀνακλήτοις στρατευόμενον καὶ ὀργὴν οἰκείαν τῷ Ἀντωνίνῳ ἔχοντα, ὅτι ἑκατονταρχίαν αἰτήσαντι οὐκ ἔδεδώκει.

²⁾ Cauer l. c. p. 471. 475. Optiones tamen num sollemniter ita promoveantur, non sine causa in dubitationem vocavit. Qui ad centurionatum ex loco inferiore perveniunt, ut signiferi et beneficiarii, eos saltu promotos esse verisimile est.

³⁾ Magnopere desiderandum est, ut colligantur documenta de condicionibus centurionatus, dico de origine stipendiisque ante factis quaenam leges apud Romanos per diversa tempora in usu fuerint ut explicetur.

⁴⁾ Notae VI, 2379 III. 57: EVO B et IV, 51: EVOC B quid significant, ignoratur. *Evocatus beneficiarius* defendi non potest nisi ut id abusive scriptum sit pro *evocato ex beneficiario*; sed cum in eodem laterculo recte scriptum sit *evoc(atus) ex sig(nifero)*, in hunc certe id non cadit.

urbano, si quidem recte utrumque coniungitur¹⁾, *evokatus Augusti a questionibus* in Clusino Orell. 3503.

- 4) *Architectus armamentarii imperatoris* evocatus eo officio per annos XXIII functus nominatur C. VI, 2725; hoc enim significant verba: *fact(us) evoc(atus) Aug(usti), arcitect(us) armament. imp., evoc(atus) ann(os) XXIII.*
- 5) *Evocatus Palatinus* tituli Britannici C. VII, 257 Huebnero et Schmidtio creditur idem atque solitus evocatus Augusti, mihi occupatus aliquo modo in cura palatii custodiendi vel reficiendi.
- 6) (*Agri*) *ensor* evocatus memoratur in sententia, qua proconsul Macedoniae Q. Gellius Sentius Augurinus (C. III, 586) fines terminavit inter Lamienses et Hypataeos *adhibito Iulio Victore evocato Augusti mensore.* Item apud Hyginum gromaticum p. 121 Lachm. refertur *quidam evocatus Augusti, vir militaris disciplinae, professionis quoque nostrae capacissimus* quid fecerit, *cum in Pannonia agros ex voluntate et liberalitate imp. Traiani Augusti Germanici adsignaret.*
- 7) *Evocatus maioriarius* et supra p. 27 n. 38 legitur in titulo Tyanensi et in altero urbano C. VI, 3445: [*M. U*]lpio *M. f. [Ma]rciano evok. [mai]oriario prae[f. pr.] mesorum,* ubi cum spatium vix admittat substantivum aliud ante ultimum vocabulum, fortasse nominatus fuit *maioriarius mensorum.* Agri mensores utrum significantur an annonarii, dubium est, illud tamen probabilius. *Ex maioriario* dicti qui inveniuntur C. IX, 1084. 3350, et ipsi fortasse evocati fuerunt.
- 8) *Evocati legionis* nominantur vel certe possunt significati esse in titulis qui sequuntur²⁾.
 - a) In laterculo C. VI, 2379 militum in praetorio probatorum a. 143 et 144 duobus hominibus (VI, 27. 36) adscriptum est *evoc. leg.*
 - b) *P. Tarrutenius Stel. Proculus Taurinis evocatus legionis II adi(utricis) stip(endiorum) XLVI.* Aquinci (C. III, 3565).
 - c) *T. Vibius Rufinus evo(catus) in leg(ione) XVI F. f. Romae*³⁾.
 - d) *Faonio Paterno* titulus positus est in urbe C. VI, 2893 *ex evokat(o), qui se probavit ann. XVII, militavit coh. XI urb. ann. XIII,*

¹⁾ C. VI, 2755: *militavit 7 coh. II vig. evoc. Aug. a quaestion. pr. pr. speculator Aug. in coh. X pr.* Potest, ut fecit Cauer p. 421, comma *a quaestionibus pr. pr.* iungi cum eo quod sequitur *in coh. X pr.*; sed simplicius referetur ad comma praecedens commendatque id maxime titulus Clusinus.

²⁾ His scriptis nuntiavit Poullius Constantinensis Lambaese repertum esse laterculum positum M. Aurelio *ab ordinibus et centurionibus et evocato legionis III Augustae,* qui deinceps enumerantur; evocatus perscriptus est omnium postremus. Intellegitur inde singulis legionibus singulos evocatos attributos esse. Laterculus prodibit in proximo annali societatis Constantinensis.

³⁾ C. VI, 627: *Silvano s. T. Vibius Rufinus coh. IIII [pr.] 7 Log. AL·PO·F·G·evo. in leg. XVI F. f. vo. l. s. m.* Post centurionis nomen, sub quo meruit Rufinus in cohorte IIII, quid significetur, parum constat, nec satisfacit quod ibi proposui *a libellis praefecti, optio, fisci curator.*

pavit leg. X gem., vixit ann. LVIII. Itaque is miles factus annorum XVII in cohorte XI urbana meruit a. XIII, deinde evocatus factus pavit legionem X geminam, donec missus est; deinde ex evocato obiit annos natus LVIII¹⁾. Haec quamquam eo nomine a solitis recedunt, quod Paternus non post XX demum legitima stipendia, sed post XIII ad evocationem admissus videtur esse, nihilo minus ostendunt eum evocatum frumentum legioni cuidam subministravisse.

- e) *Mar. Marcellus med(icus) sub c(ur)a(gente?) P. Va[l(erio)] Praesent(e) evok(ato).* Aquinci (C. III, 3413).
- f) *Marti et Minervae Augg. sacrum Aur. Gaius evok(atus) scolae suae v(otum) s(olvit) l(ibens) a(nimo).* Lambaese (C. VIII, 2636).
- g) Fortasse addi poterunt *salariarii* legionis duorum titulorum Brigetionensium, C. III, 4308 = Eph. II n. 877: *Aur. Eutyche(s) sal(ariarius) leg(ionis) s(upra) s(criptae)*, scilicet I adiutricis, et Eph. II n. 886: *Ulpus Celerinus salariarius leg(ionis) I adiutricis) p(iae) f(idelis) Antoni(nianae).*

Postquam supra ostendimus ex legione nullum evocatum processisse, iam intellegitur evocatos quosdam in administratione rerum legionis versatos esse. In vocabulo formando etsi *evocatus legionis* meliore auctoritate nititur quam *evocatus cohortis*, tamen genetivum hunc quoque evitant qui diligentius loquuntur et aut evocatum dicunt in legione aut alio modo sententiam formant, scilicet quod vere evocatus is qui res legionis curat non est legionis ipsius ut miles et centurio. In iis negotiis fuisse curam frumenti titulus Paterni diserte enuntiat, potestque fortasse comparari, quod in libello de castris metandis praeter evocatos etiam primipilares similem stationem in castris habent, eos autem notum est a quarto inde saeculo frumentum ad castra transmittendum curavisse. Reliqua fere posita sunt in coniecturis incertis. Scholam aliquam legionis III Augustae cur suam appellet evocatus Lambaese consistens, adhuc explicari non potest, nec magis cur medici legionis dicantur sub cura evocati legionarii fuisse. *Salaria* cum evocatorum quodammodo propria sint et stipendiis militum centurionumque opponantur, quae de re statim dicetur, *salariarius* autem recte appelletur qui salarium accipit ut mercennarius qui mercedem, iure opinor cum titulos eorum edebam salariarios legionis evocatis aequiparavi, eaque coniectura iam postquam intellectum est legionibus singulis evocatos singulos attributos esse aliquantum firmatur.

Haec fere sunt quae de evocatorum muneribus ad nos pervenerunt. Ut officia diversa sunt et sine dubio magna ex parte pendent ex iussis pro re iniunctis, ita unum habent commune, scilicet nullum in iis reperiri vere castrense et ad rem gerendam quod pertineat; immo versantur omnia in re-

¹⁾ Schmidtus p. 336 titulum non recte interpretatus est.

bus forensibus et civilibus, nimirum quatenus eae militarem vel quasi militarem operam aut requirunt aut certe admittunt, ut in carcere custodiendo et quaestionibus exercendis, in negotio mensorio, in alendis exercitibus. Neque casu evenisse, quod singula ad civilem administrationem potissimum ducunt, inde comprobatur, quod hoc sumpto proprietates corporis eius recte explicantur.

Anni evocationis quamquam non raro cum annis tam militiae caligariae quam centurionatus connumerantur et diversis illis militiis functus dicitur militavisse annos tot, stipendiorum vocabulum legitime ad evocationem non pertinet¹⁾ quique annos evocationis numerat, aut ait evocatum se fuisse annos tot²⁾ aut numerat *stipendia evocativa*³⁾ aut denique *salaria*⁴⁾. Hoc cum observabam, erravi inde id repetens, quod salarii verbum honestius sit quam stipendium; nam centurioni quoque, qui evocato honoratior est, non salaria dantur, sed stipendia scilicet centurionica. Immo explicatio inde pendenda est, quod salarii vocabulum hac certe aetate civile est ut stipendii militare, et usurpatur fere de adsectoribus et professoribus et medicis. Itaque certum id indicium est evocatos ut iure milites, ita re versatos esse in officio non militari.

Quod de stipendiis obtinet, fortasse ad caligam quoque pervenit. Sane caligati gregales sunt; at *militia in caliga*, quantum vidi, nusquam opponitur centurionatui, sed soli evocationi⁵⁾, neque inepte statuetur centurionem et ipsum caliga usum esse, evocatum calceo communi et inde eam locutionem derivari.

Neque aliam ob causam opinor evocato, cum dona militaria accipit, corona sola datur (p. 146), non adduntur quae ob rem manibus gestam tam gregali quam centurioni dari solent torques armillae phalerae.

Duce quoque cur evocati caruerint, id quod factum esse supra vidimus, iam explanatum est.

Denique cum origo evocatorum ex exercitu urbano supra exposita sit, nunc eius rei causa reddi potest. Nam cum aetate imperatoria permulta negotia vere indolis civilis et olim a cingulo aliena per milites administrarentur⁶⁾, res ita temperata est, ut arcerentur ab iis milites provinciales;

¹⁾ Duos titulos repperi C. VI, 3411 et X, 3417 infimi ordinis utrumque stipendia gregalia et evocativa communi stipendiorum vocabulo connumerantes, annos evocationis qui stipendia nude appellet nullum.

²⁾ C. VI, 2440. 2448. 2530. 2725. Orell. 3547.

³⁾ C. VI, 2578, ubi opponuntur *stipendia militaria*. Brambach 717: *stip(endia) XLVI, milit(aria) XVI, curatoria veteran(or)um IIII, evocativa III*, praeterea centurionica. — Stipendia post missionem, quae contraria sunt, non recte Schmidtus p. 334 effecit ex titulo Africano C. VIII, 2961, annos vitae cum stipendiis confundens.

⁴⁾ C. VI, 2495. 2589. 3419.

⁵⁾ C. VI, 2440. IX, 5840. Orell. 1646. Supra p. 57 n. 148.

⁶⁾ Quaenam ea fuerint hoc loco ego non exequar; sed ipsa res digna est quae diligenter tractetur, exponatur scilicet, exempli causa in re mensoria vel frumentaria principes quos adiutores adhibuerint et quatenus militare officium ad negotia illa sua natura nequaquam castrensia translatum sit.

itaque versantur in iis fere milites militiae urbanae et omnium maxime ex praetorio. Quae autem supra exposuimus de officiis per evocatos administratis, eorum pleraque ita comparata sunt, ut non tam proprie evocatorum videantur quam communia militiae urbanae universae. Egregie Schmidtus animadvertit (p. 341) evocatum quendam (C. VI, 2454) in caliga etiamtum libratores meruisse, ut in hoc evidenter officium non ab evocatione coeperit, sed per evocationem stipendiis expletis continuatum sit. Similiter evocatus ille vir militaris disciplinae, cuius gromaticus auctor meminit, artem suam non evocatus didicit, sed per militarem disciplinam ad eam institutus in eodem loco stipendiis emeritis permansit. Et ut uno verbo rem complectar, haec mihi videtur causa esse instituti evocatorum Augusti, ut qui per militiam urbanam ad rerum publicarum partes per militares viros tum potissimum administratas instituti et formati essent, vel post stipendia expleta in eadem condicione, loco tamen ut par erat honoratiore, aucto quoque salario et insignibus centurionicis exornati retinerentur. Inter privilegia militiae urbanae et maxime praetorianorum (nam ad reliqua genera evocationem iure magis vidimus quam re pertinuisse) hoc sine dubio non ultimum fuit; nam in legione qui merebat vel in auxiliis neque ad vitem pervenerat, stipendiis expletis, quantum apparet, cum vellet militiam continuare non poterat, sed praemiis veteranorum contentus esse debuit; veterani condicionem ut aliquatenus evitare possent, solis praetorianis concessum est¹⁾. Centurionatum eos fere eiusmodi condicioni praetulisse²⁾ nec raro etiam post pauca stipendia evocativa vitem obtinuisse monumenta testantur³⁾; sed non desunt evocati qui per multos annos, quot in vera militia vix umquam offenduntur, in evocatione permanserunt⁴⁾. Legitimum finem ut militia habet, ita non habet evocatio; scilicet qui cum possit mitti, invitatus sponte sua remanet, non ad certum aliquem numerum annorum se obligat (certe eiusmodi militiae apud Romanos nullum indicium reperitur), sed in perpetuum

¹⁾ Vexilla veteranorum milites comprehendunt dimissos et praemia expectantes, neque ullo modo cum evocatis recte comparari poterunt; nam evocatio est missionis recusatio et continuatio stipendiorum itaque evocatus contrarium veterani.

²⁾ Hoc quoque sine dubio saepe accidit, ut qui in praetorio merebat et instante missione non ad ordinem quidem pervenerat, sed ab ordinis spe prope aberat, interim evocatus fieret, donec locus ei fieret vitis impetrandae. Militi legionario, quantum nobis scire datum est, nisi ante missionem ad centurionatum pervenerat, annis impletis nullus locus patuit, quo eum expectaret. Hoc respectu aliquatenus defendi poterit recepta opinio evocatorum corpus seminarium quoddam fuisse centurionum.

³⁾ Supra p. 149 n. 1. Per saltum promoti evocati inveniuntur ad tribunatum cohortis C. VII, 953. 974, ad praefecturam supra p. 144 n. 2. Id cur neget fieri potuisse Schmidtus p. 345, non perspicio; sane raro evenit.

⁴⁾ Nominatur C. VI, 3424 evocatus qui militavit a. LI, obiit a. LXXVII, fortasse in officio. Parem stipendiorum numerum alibi vix reperiess; quamquam centuriones stipendiorum XLVIII et L (v. huius Eph. IV p. 236) ad evocatum hunc prope accedunt. Addi poterunt evocati salariorum XXIII (C. VI, 2725) et XXVII (C. VI, 2495). Cf. item p. 150 sub 8b et p. 152 n. 3.

ita, ut tam promotionis quam missionis arbitrium apud imperatorum sit¹⁾. Itaque qui non promoventur, manent evocati, donec officio solvantur iubente ita imperatore. Veterani vocabulum ad evocatum ita missum raro et vix legitimo usu²⁾ refertur, sed appellatur fere *ex evocato*, non tam quod hoc vocabulum magis honorificum est (nam veterani etiam centuriones recte, quamquam non frequenter appellantur) quam ob eandem causam, propter quam stipendiis salaria substituuntur et caligae opponitur evocatio, quod civile officium potius sustinuit quam castrense. Ne in praemia quidem veteranorum evocato dimisso ius fuisse verisimile est, cum in eorum locum quodammodo succederet officii perpetuatio cum spe ordinis coniuncta; quamquam sine dubio sive lege sive gratia effectum est, ut evocatus dimissus aliquod militiae praemium et vitae reliquae adiumentum auferret.

Evocati cum fere ex praetorianis eligerentur, iis sublatis antiquum locum in re publica retinere non potuerunt, neque tamen, ut censet Schmidtus p. 353, cum iis interierunt, sed manserunt aliquatenus, lecti scilicet ex cohortibus urbanis, etiam post urbem Romam factam Christianam³⁾. Negotia tamen olim per eos curata quarto saeculo ad officia potissimum praesidium et ducum translata sunt.

XXXVII. IVSIVRANDVM IN C. CAESAREM AVGVSTVM.

Novantiqua componentur hoc commentariolo non tam illustratione indigentia quam iunctura; ipsa enim pro illustratione erit. Tabellae aeneae prodierunt duae, altera a. 1659 in Lusitania ad Tagum amnem supra Olisiponem extracta ex ruderibus oppidi raro memorati Aritii, altera a. 1881 Assi in Troade, dum Americani ibi antiqua rudera explorant; illa Latina, haec Graeca; illa notissima et saepe edita (C. II, 172 cet.), haec publici

¹⁾ Id ad centuriones quoque aliquatenus pervenit. Scilicet cum missionem iure postulent quicumque per certum annorum numerum in ordine militarunt, is quoque qui per eos annos centurionatum adsecutus est cum reliquis dimitti potest, nec desunt in missionum documentis quae pertineant ad centuriones (cf. C. III p. 914. 915). Sed ubi invitante principe centurio a missione abstinebat, id quod saepe factum esse apparet, condicio similis fiebat evocati, videturque militia ita suscepta iure perpetua fuisse, ut non solveretur nisi aut promotione aut arbitraria missione. Hinc omnino originem cepit corpus illud quod supra tetigimus primipilarium vacantium in comitatu imperatoris constitutorum. Nimirum centurio in officio manens missione omissa cum solito ordine ad primipilatum pervenisset, saepenumero videtur neque eum locum diu obtinuisse neque statim promotus esse, sed interim in comitatu principis retentus.

²⁾ Duo exempla mihi nota *veterani ex evocato* C. VI, 3430 et *veterani evocati* (supra p. 145 n. 7) aetatis infimae sunt et auctoritate destituta.

³⁾ C. VI, 2870.

iuris facta in America anno praeterito a Lawtono ¹⁾, in hoc nostro hemisphaerio nondum quod sciam typis repetita et paucis hodie nota. Latina haec sunt scripta a. 37 d. Mai. 11:

C. Ummidio Durmio Quadrato | leg(ato) C. Caesaris Germanici imp. | pro praet(ore) |

Iusiurandum Aritiensium. |

Ex mei animi sententia, ut ego iis inimicus | ero, quos C. Caesari Ger-
 5 *manico inimicos esse | cognovero, et si quis periculum ei salutiq(ue) eius |*
in[f]er[t] in[f]er[e]tque²⁾, armis bello internicivo³⁾ | terra mariq(ue) per-
sequi non desinam, quoad | poenas ei persolverit: neq(ue) me [neque]⁴⁾
liberos meos | eius salute cariores habebo, eosq(ue), qui in | eum hostili animo
fuerint, mihi hostes esse | ducam: si s[c]i[e]ns fa[ll]o fefellerove, tum me |
 10 *liberosq(ue) meos Iuppiter optimus maximus ac | divus Augustus ceteriq(ue)*
omnes di immortales | expertem patria incolumitate fortunisque | omnibus
faxint.

[A. d.] V idus Mai[as] in | Aritiense oppido veteri Cn. Acerronio | Pro-
culo, C. Petronio Pontio Nigrino cos., | mag(istris) | Vegeto Tallici, .. ibio
 15 *... arioni.*

Graeca scripta eodem anno haec sunt, retenta litterarum maiorum minorumque quae in aere cernitur diversitate:

Ἐπὶ ὑπάτων Γναίου Ἀκερρωνίου | Πρόκλου καὶ Γαίου Ποντίου Πε-
τρωνίου Νιγρίνου |

Ψήφισμα Ἀσσίων γνώμη τοῦ δήμου. |

5 *Ἐπεὶ ἡ κατ' εὐχὴν πᾶσιν ἀνθρώποις ἐλπισθεῖσα Γαίου | Καίσαρος Γερμανι-*
κοῦ Σεβαστοῦ ἡγεμονία κατήνγελται, | οὐδὲν δὲ μέτρον χαρᾶς εὐρηκὴν (sic)
ὁ κόσμος, πᾶσα δὲ πόλις | καὶ πᾶν ἔθνος ἐπὶ τὴν τοῦ Θεοῦ ὄψιν ἔσπευ-
κεν, ὡς ἂν τοῦ | ἡδίστου ἀνθρώποις αἰῶνος⁵⁾ νῦν ἐνεστῶτος, |
 10 *ἔδοξεν τῇ βουλῇ καὶ τοῖς πραγματευομένοις παρ' ἡμῖν | Ῥωμαίοις καὶ τῷ*
δήμῳ τῷ Ἀσσίῳ κατασταθῆναι πρεσβείαν ἐκ τῶν πρώτων καὶ ἀρίστων
Ῥωμαίων τε καὶ Ἑλλήνων τὴν ἐντευξομένην καὶ συνησθησομένην αὐτῷ |
 15 *δεηθῆσομένην τε ἔχειν διὰ μνήμης καὶ κηδεμονίας | τὴν πόλιν, καθὼς καὶ*
αὐτὸς μετὰ τοῦ πατρὸς Γερμανικοῦ | ἐπιβὰς πρώτως τῇ ἐπαρχείᾳ τῆς
ἡμετέρας πόλεως | ὑπέσχετο. |

¹⁾ Report on the investigations at Assos 1881 by Joseph Thacher Clare (Papers of the Archaeological Institute of America. Classical Series I). Boston 1882. p. 133.

²⁾ IN FEERII INPERITQVE exemplum melius; emendavi ego apud Huebnerum. Pro que requiritur ve.

³⁾ Sic exemplum melius, non internecivo, noruntque periti internicivum formam genuinam esse.

⁴⁾ NEQ · ME · LIBEROS traditur. Apud Huebnerum emendavi neque liberos; iam magis crediderim errore fabрили alterum neque excidisse.

⁵⁾ Traditur ΑΙΩΝΟΥ.

Ὁρκος Ἀσσίων. |

20 Ὅμνυμεν Δία σωτήρα καὶ Θεὸν Καίσαρα Σεβαστὸν καὶ τὴν | πάτριον ἀγνὴν
παρθένον εὐνοήσειν Γαίῳ Καίσαρι Σεβασ|τῷ καὶ τῷ σύμπαντι οἴκῳ αὐ-
τοῦ, καὶ φίλους τε κρίνειν, | οὓς ἂν αὐτὸς προαιρῇται, καὶ ἐχθροὺς οὓς
ἂν αὐτὸς προβά[λ]|ληται. Εὐορκοῦσιν μὲν ἡμῖν εὖ εἴη, ἐφιορκοῦσιν δὲ
τὰ ἐναν|τία. |

25 Πρεσβευταὶ ἐπηγγελάντο ἐκ τῶν ἰδίων:

Γαίος Οὐάριος Γαίου υἱὸς Οὐολτινία Κάστος |

Ἑρμοφάνης Ζωίλου |

Κτήτος Πισιστράτου |

Αἰσχυρίων Καλλιφάνους |

30 Ἀρτεμίδωρος Φιλομούσου, |

οἵτινες καὶ ὑπὲρ τῆς Γαίου Καίσαρος Σεβαστοῦ Γερμανικοῦ | σωτηρίας εὐξά-
μενοι Διὶ Καπιτωλίῳ (sic) ἔθυσαν τῷ τῆς πόλε|ως ὀνόματι.

Iuris iurandi Gaio praestiti auctores quoque meminerunt, sed aliqua diversitas est inter relationes eorum et tabulas supra relatas. Scilicet Dio postquam Gai res gestas in universum adumbrans quantum sororibus dederit exposuit, ut et in votorum formulam reciperentur et per eas quoque iuraretur (59, 3: καὶ τοὺς ὅρκους τοὺς ἐς τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ φέροντας καὶ ὑπὲρ ἐκείνων ὁμοίως γίνεσθαι), mox ad secundum annum Gai adnotat solitum ius-iurandum excluso Tiberio in acta Augusti Gaiique praestitum esse (59, 9): περὶ δὲ δὴ τοῦ Αυγούστου τοῦ τε Γαίου τὰ τε ἄλλα ὥσπερ εἴδιστο καὶ ὅτι καὶ σφῶν αὐτῶν καὶ τῶν τέκνων καὶ ἐκείνων καὶ τὰς ἀδελφὰς αὐτοῦ προτιμήσουσιν ὥμοσαν. Similiter Suetonius (Gai. 15): *de sororibus*, ait, *auctor fuit, ut omnibus sacramentis adiceretur: neque me liberosque meos cariores habeo quam Gaium habeo et sorores eius*. At sorores, propter quas rerum auctores iuris iurandi meminerunt, a tabulis absunt, neque non abesse poterant; nam cum Tiberius obiisset a. d. XVII k. Apr., interpositis diebus duobus et quinquaginta in angulo illo Lusitaniae oppidani ad sacramentum hoc adacti sunt, eodemque fere tempore, certe ante k. Iul., cum consules adscripti sint semestris prioris, etiam Assii iurarunt. Illud autem de sororibus adiciendis eo minus per primos novi imperii dies a Gaio institui potuit, quod aperte redit ad eius aliquod decretum edictumve, ab iis autem in imperii initiis eum abstinuisse Dio (59, 2) auctor est, tam popularem eum scribens fuisse, ὥστε μήτε τῷ δήμῳ ἢ τῇ γε βουλῇ γράψαι τι μήτε τῶν ὀνομάτων τῶν ἀρχι-κῶν προτθεῖσθαι τι.

Ex ea ipsa re iuris iurandi Gaiani condicio et proprietas descendunt. Scilicet sacramentum in acta principum qui fuerunt eiusque qui nunc est et in ipso imperii principio et quotannis k. Ianuariis exactum a militibus, praestitum ab omnibus¹⁾, quamquam auctores non tradiderunt quomodo adactum sit principe mutato, dubium esse non potest communi iure novum principem id exegisse sive per edictum publice propositum sive litteris datis

¹⁾ *Staatsrecht* 2 p. 768.

ad magistratus Italiae praesidesque provinciarum. Ab iis cum secundum Dionis locum supra relatum Gaius abstinuerit, nihilominus autem statim sacramentum per universum orbem terrarum Romanum praestitum esse tabulae supra relatae declarent, necessario sequitur Gaio imperatore facto id sponte susceptum esse; id quod item egregie convenit publicae laetitiae, qua illa imperii translatio omnes antea postea factas longe superavit, ab aequali Philone luculenter enarrata et similiter item enuntiata in exordio tabulae Assiorum. Ita cum formulam iuris iurandi non princeps dictarit, sed qui sacramentum illud primi praestiterunt, id est, ut ait Tacitus in Tiberio, *Romae consules patres eques*, in Gaio facile immutari potuit et augeri, idque vere factum esse verisimile est, quamquam certo id demonstrari non potest, cum sollemnis formula sacramenti qualis fuerit ignoretur. — In sacramento utroque distinguenda sunt communia sacramentorum, quaecumque Aritii et Assi publice adigerentur, et propria sacramenti imperatorii. Clausula sacramenti tam Latina quam Graeca ad communia pertinet; illam olim observatum est redire in annalibus belli Hannibalici¹⁾, haec iisdem verbis reperitur in titulis aliis Graecis²⁾. Numina quoque communia sunt, ea scilicet per quae secundum unius cuiusque civitatis leges publice iuratur. Nam quod Assii iurant per numina sua more Graeco, Lusitani more Romano peregrini utrique, id cum eo coniunctum est, quod illi Graeca lingua utuntur, hi Latina et omnino quod imperium Romanum non ita ut Graeca barbarorum quoque quos dicunt instituta publica admisit et sua aliquatenus fecit. Gaiani sacramenti propria haec non sunt. Sed ipsum quod iuratur in utroque instrumento ita parili modo procedit, ut aperte ex formula pendeat tam Lusitanis quam Asianis ex urbe transmissa et Gaii causa concepta. Potuerunt omnino verba eadem tum usurpari quibus ante Gaium et post eum cives subditique imperatoribus sacramentum praestiterunt; sed magis crediderim in Gaianam proprium quiddam novi imperatoris studium intulisse; neque verisimile in verba Tiberii vel Traiani per universum imperium ita iuratum esse, ut amicos hostesve omnes sibi fore sponderent qui eodem animo in principem essent. Accedit quod formulam eam auctores referunt tamquam singularem et insolitam fortasse non solum propter sororum adiectionem, sed etiam propter ipsa verba. Hoc ut in coniectura positum est, illud certum videtur esse cum coniuratione illa sponte suscepta coniunctum fuisse, ut sacramentum non solum in tabulas publicas referretur, id quod communi iure obtinebat, sed praeterea ad legis formam in aere perscriptum

¹⁾ Scipio apud Livium 22, 53 cives patriam deserturos cogit ut iurent in verba haec: *ex mei animi sententia, ut ego rem publicam populi Romani non deseram neque alium civem deserere patiar: si sciens fallo, tum me Iuppiter optimus maximus domum familiam remque meam pessimo leto adficiat.*

²⁾ Proxime accedit ad hanc formula pacto Latiorum et Olontiorum Cretae insulae subiecta (C. I. Gr. 2554, 175): ὁμνύω τὰν Ἑστίαν cet. εὐορκέοντι μὲν ἡμεν πολλὰ καὶ ἀγαθὰ, ἐφορκέοντι δὲ τὰ ἐναντία. Similia reperiuntur ibidem n. 1688. 2555. 3137; egit de his, etiam de forma ἐφιορκεῖν vel ἐφορκεῖν pro ἐπιφορκεῖν, Boeckhius ibidem vol. 1 p. 808.

publice proponeretur. Hoc enim si iure ad omnia eius generis sacramenta pervenisset, sine dubio alia plura similia instrumenta superessent; quod duo quae extant Aritiensium et Assiorum ad unum Gaium pertinent, significat proprium id fuisse sacramenti Gaiani. Itaque iam statuemus formulam quam tenemus sacramenti Gaio praestiti pertinere ad primum sacramentum post mortem Tiberii susceptum, scriptores autem quae referunt ad sacramenta posteriora k. Ian. a. 38 et deinceps, ita tamen ut formula anni primi maneret adiectis sororum vocabulis.

Praeterea quae in tabula Assia leguntur interpretis operam non requirunt. Gaius natus a. 12 (Aug. 31) parentes sexennis in Syriam comitatus (Suetonius c. 9) Asiam quoque provinciam tum adiit; ii enim ab Euboea Lesbum profecti sunt, ubi Agrippa Iuliam enixa est, et inde, ut ait Tacitus ann. 2, 54, *extrema Asiae Perinthumque ac Byzantium* Germanicus lustravit *cupidine veteres locos et fama celebratos noscendi*. Ita Assum quoque adierit necesse est, quo appellit a Lesbo continentem petens; filius tamen cum matre Lesbi remansit neque Assum venit, cum Assii tantum dicant eum adiisse provinciam, *πρώτως* addentes adulatione, scilicet spem ita significantes futuri itineris Asiani alterius.

Unum addam diversum, sed coniunctum. Sorores Gaii cur absint ab his tabulis, supra explicavi; sed iussi eius de earum nominibus suo addendis in sacramentis et in votis (Dio l. c.) et in consulum relationibus (Suetonius c. 15: *quod bonum felixque sit C. Caesari sororibusque eius*) et omnino ubicumque sollemniter imperatoris nomen sic ponebatur, monumenta item vestigium servarunt adhuc non agnitum. Scilicet acta Arvalium a. 38 mensis Ianuarii indictionis reliquias exhibent¹⁾ sic explendas:

Quod bonum faust / VM felix fortunatum salutareq. sit c. caesari aug
 GER) manico ipsi so / RORibusq. eius p. r. quirilibus fratribusq. arualibus
 MIH) ique sacri / FICIVM • IN luco domoque
 C • CAES) a RIS AVGVSTI GERMANICI magistri erit
 A • D • V • K • IVNIAS domi
 A • D • IIII • K • IVNIAS • IN luco
 A • D • III • K • IVNIAS domi
 A • D • III • K • FEBRVAR
 TAVRVS • STATILIVS • CORVINVS • PROMAGISTER collegii fratrum arualium
 NOMINE • IN CAMPO AD ARAM PACIS : . immolauit

Confirmatur ita quod Dio tradit de adiciendis sororibus Gaium edixisse primo imperii anno et iam a. 38 incipiente secundum eam formam vota reliquaue similia instituta esse.

¹⁾ C. VI, 2028^b = Henzen Arval. p. XLII. Fragmentum in quo sunt principia vv. 1. 2. 3. 4 Q | GER | MIH | C CAES hodie desiderari nuntiavit a me interpellatus Christianus Huelsen; fragmenti maioris idem ectypum subministravit, in quo clare apparent v. 4 litterae in editione omissae RIS. Supplementa ab Henzeno proposita referre nolo inventis veris.

XXXVIII. MILITVM PROVINCIALIVM PATRIAE.

Quod multi ex multo tempore desideraverunt, ut patriae militum componantur, cum inde tam in dilectus formam aetatis imperatoriae quam in ius personarum rerumque publicarum aliquantum lucis redundaturum esse fortasse non sine causa speretur, id laterculis subiectis non perficitur quidem, nec recte perfici poterit nisi sylloge inscriptionum Latinarum, a quibus haec disquisitio tota fere pendet, aliquando absoluta. Sed donec publici iuris factae erunt quas adhuc aegre desideramus, Italiae mediae et Germaniarum praesertim inscriptiones et his superstructi indices meliores et pleniores elaborabuntur, interim ex his quoque proficietur. Adhibui ad conficiendos eos subsidia et communia omnium et ea quorum mihi copia per amicos facta est, praesertim eos apud quos schedae adservantur paratae ad perficiendas partes syllogae nostrae nondum publici iuris factas, Eugenium Bormann, Hermannum Dessau, Ottonem Hirschfeld. Eorum adiutorio potissimum debetur quod, ut dubium non est quaedam omissa esse, quae addi potuerunt et debuerunt, ita non multa confido desiderari eorum quae hodie nota sunt. Patrias militum paucis exceptis non recepi nisi diserte in titulis enuntiatas; nam licet saepenumero locus tituli inventi pro patria defuncti accipi possit, cum in tali re facile errori locus sit neque huius commentarioli forma disputationem admittat, eius generis titulos excludere malui quam dubiis certa turbare. Proponuntur collectanea forma simplici laterculorum; quos ut diluant verborum ambagibus et libellos librosve inde efficiant nomine specioso magis quam iusto historiae legionum auxiliorumve classiumve ornatos, aliis relinquo. Ego quomodo rem ordinarim, breviter explicabo.

Ad Italiam indices hi eatenus tantummodo perveniunt, quod in altero milites legionarii tam Italici quam provinciales recensentur; eiusmodi enim laterculo qui in dilectum militum aetatis imperatoriae inquirat nullo modo carere potest. Italicos ex praetorio, item cohortium urbanarum vigilumque equidem non collegeram; nam ut testimoniorum eius generis numerus maior est, ita utilitas minor neque eadem disputandi forma. De iure enim tam personarum quam populorum, quod ad Italiam attinet, eatenus tantum ambigitur, quod quo tempore et quatenus in legione Itali merere desierint restat quaerendum; cui indagationi quae in altero indice composui sufficere visa sunt. Sed tamen cum Oscarus Bohn haec parata haberet non inserta nuper ab ipso edito commentario srpra p. 135 citato, non committendum duxi ut occasione ne uterer, et facile ab eo impetravi, ut laterculos eos meis adderet (infra p. 250). In indicem autem primarium patrias militum tantummodo provinciales admisi, in provinciis recensendis secutus ordinem enchiridii Marquardtiani.

Militum patrias collegi, omisi ducum et praepositorum cum senatorii et equestris ordinis tum centurionum peditum et equitum decurionum; nam dilectus, ad quem universa quaestio redit, ad illos non pervenit, ad centuriones

et decuriones etsi eo nomine pervenit, quod plerique eorum ex gregalibus ad locum honoratiorem adscenderunt, nihilo minus genera militiae originesque in honoratis his ita tolluntur, ut ad hanc quaestionem centuriones decurionesque ii soli admitti possint, quorum statum ante locum illum adeptum traditum habemus. Sane praepositorum infimos gradus, ut centuriones cohortales et magis etiam decuriones alarum hoc nomine tum cum gregalibus recte aequiparabimus, cum apparet vocatos esse ad eum ipsum numerum regendum, in quo in ordine meruerant. Itaque eius generis quorum mihi copia erat numero perpauca admisi; eos autem, quos patebat aliunde profectos militibus his vel illis praepositos esse, procul habui. Quanta diversitas autem, praesertim ubi de origine agitur, intercedat inter centuriones legionarios reliquosque loci insignioris et milites gregales, inde intellegitur, quod, cum Italici imperante Vespasiano (ut alibi ostendam) militare desierint, id ad centuriones nullo modo pervenit¹). Habebit omnino harum

¹) Non abs re est diversam centurionum et militum legionariorum originem aliquatenus illustrare exemplis petitis maxime a legione Africana titulisque Lambaesis. Perveniebatur ad centurionatum legionarium triplici via, aut per stipendia in provincia facta, maxime legionaria, rarius per alaria vel cohortalia, aut per stipendia urbana, aut nulla militia gregali peracta favore et natalibus. Hoc probabile est abusu potissimum invaluisse, pertinuitque fortasse praesertim ad eos, qui ex equestri ordine venientes reddito equo publico centuriones facti sunt. Ad ea, quae de his adnotavi in hac Eph. IV p. 235) iam addo titulum nuper repertum in Africa prope Simitthu a Cagnato et insertum uberrimae eius relationi alteri p. 88: *C. Octavio Q. fil. Cornel. Honorato 7 adlecto ex eq(uite) R(omano) a divo Pio in leg. II Aug., 7 leg. VII Claudiae piae fidel., 7 leg. XVI Flaviae fir(mae), 7 leg. X gem. p. f. (cohorte) V princ(ipi) posteriori.* — Urbica militia ad vitem perduxit fere per gradus duos, aut corniculariatum apud praefectos praetorii administratum (v. Cauer in hac Eph. IV p. 475) aut evocationem (v. Schmidt in Hermae vol. 14 p. 345 quaeque supra dicta sunt p. 145); ab utroque enim loco proximus gradus centurionatus legionarius esse solet. Haec promotio cum ad praetorianos potissimum pertineat, inveniuntur etiam centuriones legionarii profecti ex corporibus militum in Italia consistentium loci inferioris, ut cornicularium vigilum primus Marcus ita promovit (Orell. 3456), item sic promoti sunt navarchus classis Misenensis (C. VIII, 1322) et qui meruerant inter equites singulares (C. II, 4147. VIII, 2817). — Denique quod olim solum obtinuit, ut in ordine qui meruisset, deinde ordinem duceret, id in provinciali quoque militia etiam postea mansit, ut inter alios ostendunt centuriones exercitus Africani C. VIII, 217. 2354 et Germanici tituli Brambachiani n. 1752 anni p. C. 191. Itaque in militum originem qui inquit, ei centurionatus legionarius procul habendus est, cum ad eum locum ex diversis generibus militiae perveniatur. Provincialium autem diversitas si qua obtinuit in militum dilectu, ad centurionatum ea non pervenit. Primum cum soleant centuriones ab una legione ad aliam transferri, plerumque non omnes centurionatus enumerant, sed eum quem forte gerunt vel quem postremum obtinuerunt solum ponunt; itaque de plerisque centurionibus a qua legione inceperint dubium est. Deinde ibi quoque, ubi de centurionatu primo edocemur, gregalis militiae condicio inde tuto colligi nequit; nam qui ordinem accipit, saepenumero simul legionem mutat. Illustrabunt haec quae accepimus de centurionibus legionis African. Inter eos qui patriam enuntiant tredecim repperi, quae patriae sunt Campania (n. 2801 fortasse), Clunia Hispaniae (n. 2807), Ara Agrippina Germaniae (n. 2785. 2907), Aquincum Pannoniae

quoque domuum collectio suam utilitatem, eo maxime quod aliquatenus declarabit, quando imperium Romanum ab Italis administrari desierit et provinciales quomodo per gradus Italis hoc respectu aequiparati sint vel adeo praelati; nam ut cardinales papae Romani ex mundanis facti sunt Itali, ita e contrario imperii Romani magistratus ex Italis evaserunt, ut utar verbo apto magis quam Latino, imperiales. Sed alia res est neque recte finibus militiae circumscribenda; complectatur necesse est honores universos, cum praesertim tam civilia quam militaria officia et senatoria et equestria ab iisdem fere hominibus suscepta sint.

Hinc oritur ambiguitas quaedam in veteranis. Missio cum perveniat ad omnes qui per annos legitimos militaverunt, mittuntur quidem tam centuriones quam milites; sed qui ante missionis tempus vitem adsecutus est, saepe a missione abstinet et militare pergit, id quod militi, quantum scimus, non permittitur. Propterea titulum Lambaesitanum a. 166 dedicant (*centuriones*) et *veterani leg. III Aug., qui militare coeperunt* a. 140 et 141 (ann. Const. 1883 p. 382). Sequitur inde numerum centurionum post missionem defunctorum pro portione aliquanto minorem fuisse quam militum. Etiam magis inde imminuitur, quod centuriones post annos coactae militiae expletos sub signis retenti legitimo cursu ad primipilatum perducere solent nec facile mittuntur nisi post adeptum eius ordinis gradum summum. Haec qui considerat minus mirabitur, quod tam exiguo numero tituli suppeditant centuriones honesta missione dimissos et quod in iis lingua Latina melioris aetatis proprio vocabulo caret respondenti primipilari, ut commune veterani etiam centurionem qui fuit complectatur. Castrensi demum sermone postquam invaluit officii depositi significatio per praepositionem *ex*, dici coeptum est non tam *ex centurione* (C. VIII, 9600) parum concinnum, sed *veteranus ex centurione* sive *ex centurione veteranus* (C. III, 225. 1471. 5820. V, 2831. VIII, 9236. X, 3365; rarum est *veteranus ex centurionibus* X, 3370, de qua locutione dixi p. 128 in tractatu de protectoribus) vel *ex centurione missus honesta missione* (III, 6234. VIII, 2618b 2. 7080), cum soloecismus *veteranus*

(n. 2826), Moesia (n. 2786), item Viminacium (n. 3001) et Ratiaria (n. 2871), Pelagonia Macedoniae (n. 2865), Traiana Thraciae (n. 2964), denique in Africa Theveste (n. 2878), Lambaesis (n. 2980), Cirta (n. 2890 ut videtur). Itaque ea aetate, qua milites legionis Numidicae origine omnes fere Afri erant, centuriones maiore ex parte aliunde in Africam venerunt. Ad quodnam genus ex tribus supra relatis centuriones hi referendi sint, in coniectura positum est, cum praesertim centuriones facti plerumque de gregali militia taceant; multos probabile est ex praetorianis proficisci. De primo centurionatu ubi constat, interdum susceptus est in provincia, in qua miles ortus est et gregalem meruisse eum verisimile, ut Moesiacus n. 2786 ordinatus est in legione I Italica, similiterque n. 2354 (aetatis Traianae) miles legionis III Augustae et sine dubio origine Afer postea in ala Africana meruit sesquiplicarius et duplicarius, deinde centurio factus est legionis III Augustae; sed e contrario tam Viminacensis n. 3001 quam Agrippinensis n. 2907 vitem primum gesserunt in legione VI victrice Britannica, miles legionis III Augustae n. 217 in legione II Italica, quae Norico praesidebat. Haec similiaque de centurionum origine et promotione ut non inutile erit colligere et comparare, nostra tota turbarent sine discrimine admissa.

centurio adhuc opinor in classiariis solis testatus sit (X p. 1130). Sed cum quae in re militari regnat ambitio hic eo se prodat, quod qui centurio fuit non sibi satisfacit communi veterani vocabulo, nihilominus aliquoties eius condicionis homines communi veterani nomine contenti fuerunt, ut extra dubium est in *tribuno ex vet(erano)* C. III, 3237. Itaque veteranos nude dictos omnes quidem admisi, cum non multos inter eos esse confidam qui sint ex centurione; cautione nihilominus in his utendum est. Ita C. Amarfius Saturninus *veteranus Augg. nn. ex legione secunda Parthica* post missionem decurio factus apud Ligures Baebianos (C. IX, 1459) magis ordinem duxisse videtur quam in ordine meruisse.

Sed alio quoque nomine veteranorum tituli ambiguitate laborant: scilicet domum quam enuntiant non raro quaeri potest utrum habuerint tum cum probati sunt an cum missione vel post missionem adquisierint. Ita veterani duo tituli Lugudunensis (Boissieu p. 306), qui sic conceptus est: *M. Aurel. Primus veteranus leg. I M. missus honest. mission. civis Remus sibi fecit et C. Modestin(io) Peregrino veterano leg. eiusd. misso honest. mission. civ. Agripp. contubernal(i) mihi carissim.*, milites facti esse possunt dilectu Durocortorensi et Agrippinensi, sed item post missionem originem antiquam mutavisse accepto praedio in civitatibus memoratis. Veteranos eius generis quos repperi etsi adscripsi omnes, patria eorum maxime, qui eam non cum nomine, sed post condicionem enuntiant, non tuto ad dilectum referetur.

Laterculus qui sequitur primarius (*I*) milites enumerat quadripertito.

1. Praetoriani provinciales incipiunt, quibus interposui paucos provinciales repertos inter urbanicianos et vigiles. Separavi in illis qui fuerunt ante Severum (*A*) et posteriores eo (*B*), id quod quatenus pendemus ex laterculis facile perficitur, cum de eorum aetate in universum constet. Sepulcrales tituli utrius saeculi sint, saepe ambiguum est, nec tamen errores eius generis a me commissi multum nocebunt, cum leges dilectus ex solis laterculis satis eluceant. — Huius ordinis milites provinciales Severo anteriores desumpsi ex commentario nuper edito Oscari Bohn *über die Heimat der Prätorianer* (Berolini 1883) paucis additis mutatisve. In praetorianis Severo posterioribus secutus sum, ut dixi, potissimum laterculos editos alios in C. vol. VI n. 2385 (emendatius Eph. IV p. 327 n. 896; anni est 209) et deinceps, alios compositos a Bormanno Eph. IV p. 324.

2. Legionarios provinciales, qui originem adscriptam habent, secundum legiones composui in laterculo altero (*II*), secundum origines in hoc remissione facta ad alterum.

3. Auxiliarium index bipertitus est.

4. Alarum et cohortium vocabula, quae quidem a dilectu primario derivata sint¹⁾, ita composui, ut pro fundamento sumerem indicem corporis

¹⁾ Intellego quae ethnicum enuntiant per substantivum genetivo plurali; adiective formata nomina notum est aliam originem aliamque explicationem habere. Horum non recepi nisi quae per exceptionem adiectivum pro substantivo admiserunt; nam sunt quaedam exempla licet rara eius usus vel potius abusus.

maxime voluminis III, in quo privilegia militum collecta exhibentur, adiunctis postea repertis in Ephemeride hac editis, item indices voluminum reliquorum huc pertinentium adhuc editorum II. V. VII. VIII. IX. X, plerumque non repetens numeros titulorum, sed in sola voluminis adlegatione subsistens. Adsumpsi quae scriptores memorant, ut Tacitus et Arrianus, quatenus mihi constabat propria vocabula apud eos referri. Notitia dignitatum aevi Theodosiani cum multas alas cohortesque nominet, longe plurimas earum, scilicet quas aut certum aut verisimile esset institutas esse post Diocletianum, ab his laterculis procul habui, vetustioris originis quae viderentur, recepi. Eminent inter has quae recensentur in Britannia (Occ. c. 40) *per lineam valli*; nam cum sint numero tres et viginti omnes, undeviginti adscendunt ad saeculum secundum¹⁾, ut cum praeterea per totum imperium castra per tertium quartumque saeculum subinde mutata auctaque reperiantur, ad vallum illud immota fere steterint necesse sit. Propter eandem causam non magis admisi numeros, ut sunt *Brittonum*, *Delmatarum*, *Treverorum*, similes alii; nam ante Marci tempora vix locum in militia Romana habuerunt (invenitur *n. Brit. et explorat. Nemaning.* in titulo anni 178 Brambachii n. 1751; *numerus exploratorum Batavorum* in altero aetatis Severianae apud eundem n. 7; *n. Cattarensium* in tertio a. 225 apud eundem n. 1317), et expendendi sunt una institutis, quae militiae reformationem Diocletianam quodammodo incohabant. — Alae et cohortes cum praeter numerum vocabulis pluribus nominari soleant, frequenter autem non omnibus utantur, nos non in eo elaboravimus, ut hae diversitates plene recenserentur et curiose distinguerentur, sed formam maxime plenam potissimum repraesentavimus, breviatione indicata plerumque additis uncis rotundis. Omittitur autem aut ethnicum alterum (ut *Hispani Astures* plerumque dicuntur *Astures* nude, *Astures et Callaeci* modo hoc, modo illo vocabulo solo utuntur), aut, ubi nomen primum duplex est ethnicum et personale, alterum utrum (ut *ala Tungrorum Frontoniana* plerumque hoc solo vocabulo appellatur) aut cognomen honorarium (ut sunt ethnica adiective formata *Macedonica*, *Dacica*, item *torquata*) aut quod militarem formam enuntiat (ut sunt *miliaria*, *quingenaria*, *equitata*, *peditata*) vel militum condicionem civilem (ut *civium Romanorum*, fortasse etiam *civium Latinorum*); denique ipsi numeri, maxime in primis alis cohortibusque iis quae secundam nullam habent, sed etiam in aliis, non raro breviando praetereuntur. Vocabula imperatoria in perpetuum adsumpta, respondentia scilicet Flavio legionum IV et XVI, Traiano sive Ulpio legionum II et XXX, omnia posui vel certe ponere volui, cum ad institutionem singulorum auxiliorum pertineant; abiecti autem quae gerebant tertio saeculo desumpta a principe modo regnante, item quae tum obtine-

¹⁾ Quattuor reliquorum numerorum, qui sunt *cohors prima Cornoviorum* — *numerus Maurorum Aurelianorum* — *cuneus Sarmatarum* — *ala prima Hercula* (sic), cum tres aperte quarti saeculi notam habeant, de Cornoviis dubitari potest; at si sunt, ut esse creduntur, Cornavii Ptolemaei populus Britannus, cohors posterioris originis et ipsa est; nam Britannicus dilectus meliore aetate non per populos factus est.

bant piae fidelis similiaque agnomina ab huius elenchi consilio aliena. — Alas cohortesque ex eodem populo lectas eundemque numerum, praesertim primum habentes plures passim in exercitibus reperiri non minus certum est quam ambigua saepe iusta earum distinctio; ut Alpinorum duae cohortes primae equitata altera, altera peditata in lege publica anni p. C. 80 iuxta positae inveniuntur cognomine nullo addito similiterque alibi cohortes duae primae Thracum (vide ad C. III, 109). Eiusmodi difficultates ubi adsunt vel possunt adesse, cum ad hanc nostram disquisitionem eae non magno-pere pertineant neque in transitu queant elucidari, in hoc indice satis habuimus iuxta ponere quae accepimus, eandem esse alam vel cohortem similis nominis neque affirmantes neque negantes. Ita ex hoc indice cognoscetur Gallorum exempli causa cohortes ad quem numerum adscendant et quinam inter numerum primum et summum aut defuerint aut hodie ignorentur; notorum numerorum aliquot num duplicati vel adeo triplicati extiterint, ex indice cognosci certo non potest. — Alae et cohortes quae ethnico caruerunt aut certe appellantur eo omisso neque certa ratione supplendo, quamquam ad hos laterculos ipsae non perveniunt, nihilominus de iis quae parata habebam appendicis loco composui, alis recensitis in laterculo VI, cohortibus in laterculo VII, ideo praesertim quod propter breviationem modo significatam haec quoque aliquatenus cum nostris coniuncta sunt.

B. Auxiliares provinciales, qui originem adscriptam habent, seorsum composui, equites singulares in laterculo III, alarios in laterculo IV secundum alas, cohortales in laterculo V secundum cohortes; ad quos laterculos remissione facta in laterculo primario (A) inveniuntur distributi secundum patrias.

4. Classiarii, qui quatenus origo eorum traditur omnes fere provinciales fuerunt (Italici pauci compositi sunt C. X p. 1128), digesti sunt secundum patrias ita, ut quatenus veniunt ex corporis volumine X, solus voluminis numerus ponatur, cum nationes classiariorum ibi in indice peculiari p. 1128 recenseantur. Reliquos titulos classiarios citavimus adiecto numero, etiam qui comprehenduntur in corporis volumine XI nondum edito; nam classiarias inscriptiones Ravennates ex voluminis eius plagulis a Bormanno missis repetivit Hermannus Ferrero in libro *l'ordinamento delle armate romane* edito Taurinis a. 1878, poteruntque donec ipsum volumen publici iuris fiet qui his uti cupiunt Ferrerianam compilationem adhibere.

I. MILITES PROVINCIALES.

I. SICILIA.

Milites nulli.

II. SARDINIA.

1. praet. —

2. leg.:

Caralis: III Aug.

3. auxilia:

- A. { *c. I gemina Sardorum et Corsorum* III.
 c. (I) Sardorum X. Sultan Hissar *Bull. de corr. hellén.* 7
 p. 275.
 c. II Sardorum VIII.

B. *Cares(ius)*: coh. II gem. Lig. et Curs.

4. *classiarii*:

Sardi V, 8819. VI, 3101. 3105. 3121. X tredecim. XI, 113.
 121. Eph. II D. LIX (leg. ex class.)

Fifens(is) ex Sardinia D. XXXV.

III. CORSICA.

1. *praet.* —

2. *leg.* —

3. *auxilia*:

A. *c. I gemina Sardorum et Corsorum sive Cursorum* III.

I (traditur τ) *c. Corsorum Praeneste* (Orelli 153; cf. C. X
 p. 777).

c. II gemina Ligurum et Cursorum III.

[*c.*] *Corsorum civium Romanorum* IX, 2853.

B. —

4. *classiarii*:

{ *Cursicus* II, 4063.

{ *Corsus* VI, 3172. X duo. XI, 109.

Opinus ex Corsica D. XLI.

Corsus Vinac(enus) D. XXXII.

IV. BAETICA.

1. *praet.* —

2. *legionarii*:

Hispalis: X gem.

Italica: VI ferr. — X gem.

Malaca?: IX Hisp.

Nertobriga: IIII Mac. (3).

Tucci: IIII Mac.

3. *auxilarii* —

4. *classiarii* —

V. LVSITANIA.

1. *praetoriani*¹⁾:

A. *Collippo* Eph. I p. 44.

Norba VI, 230.

Salacia VI, 2685.

Scallabis VI, 2614.

B. —

¹⁾ Non recte a Bohnio p. 20 inter praetorianos Lusitanos referuntur VI, 2475 c 31
 . . . *Iustus Calpu* (nam Calpurniana mansio prope Cordubam rem publicam non habue-
 runt) et praetorianus is, cuius filia sepulta est prope Ossigi II, 2102.

2. legionarii:

Norba: II Aug.*Olisipo*: II (Aug.).*Pax*: VII gem.*Scallabis*: III Aug. vel VII gem.

3. auxiliarii:

A. c. I Augusta (praetoria) Lusitanorum III. VII, 1054.*c. I Lusitanorum Cyrenaica* III.*c. (I) Lusitanorum* III. V, 7425. X, 7884. Eph. V D. LXXIV.
Not. Dign. Or. 31, 58.*c. Lusitanorum* Eph. II p. 235 n. 306.*c. III Lusitanorum* III. II, 432. Brambach 312. Ronchi
prope Aquileiam *Arch. epigr. Mitth.* 4 p. 84.*c. VII Lusitanorum* III. V, 5267. VIII. Eph. II D. LXI.*c. . . [Lu]sitanorum* XII, 2603 = *inser. Helv.* 79.*B.* —

4. classiarii —

VI. TARRACONENSIS. — Cf. *vita Hadriani* 12: *omnibus Hispanis Tarrac-*
conem in conventum vocatis dilectumque ioculariter detrectantibus Italicis,
vehementissime ceteris prudenter et caute consuluit.

1. praetoriani:

A. Asturica: VI, 2536.*Bia(tia?)*: VI, 2381 *b*, 1, 13.*Birbilis*: VI, 2728.*Caesar. Aug. (Aniensis)*: VI, 9.*Calubriga*: II, 2610.*Carthago (Sergia)*: VI, 2607.*Lucus Augusti* (si est Tarraconensis): VI, 2754. — Coh. I
classicae v. ind. V.*Oscia*: VI, 2629.*Sego[briga]*: VI, 2454.*[T]urias(o)*: VI, 2379, 2, 23.*B.* —

2. legionarii:

Asturica: VII gem.*Caesaraug(usta)*: XI.*Cal(lagurris)*: X gem.*Castulo*: VII gem. (?).*Clunia*: XIII.*Iuliobriga*: VII gem.*Lucus Augusti (Galeria)*: VII gem. (?).*Palentia*: VII gem.*Segisama*: VII gem.*Tarraco*: VII gem.*Toletum*: VII gem.

3. auxiliarii:

- A. a. (I) *Hispanorum Auriana* III. V, 4095. 8660. Eph. II D. LXI. Arrianus *ἑταξίς* p. 80, 6 Herch. (cf. Grotefend philol. 26 p. 22). Not. Dign. Or. 38, 22.
- a. *Hispanorum I Aquinci* Hirschfeld *arch. epigr. Mitth.* 7 p. 91.
- a. *I Hispanorum* III. II, 1180. Brambach 890 cf. 889.
- a. *Flavia Hispanorum civium Romanorum* II, 2600.
- a. *Hispanorum* III. V, 4058. VI, 3539. XIV, 22 = Wilmanns n. 76. Lucae XI, 1527 = Orti *ill. di lapida vic. l'anfiteatro di Lucca* (Veronae 1831) p. 6.
- a. *Hispana* XII, 408 = Orelli 2156. Brambach 1227.
- a. *II Flavia Hispanorum (civium Romanorum)* II, 2554. 2600. 2637. Caesareae Mauretaniae (titulus ineditus Val. Las-civi descriptus a Schmidtio). Cf. a. *II Hispanorum* Not. Dign. Or. 31, 43.
- c. *I Flavia Ulpia Hispanorum miliaria civium Romanorum* III.
- c. *I Flavia Hispanorum (miliaria equitata)* VI, 3506. VIII, 9360. 9612 (?). X, 6426. Romae *Bullett. dell' Inst.* 1868 p. 60.
- c. *I Aelia Hispanorum miliaria equitata* VII.
- c. *I Hispanorum civium Romanorum* III.
- c. *I Hispanorum equitata* III. VII. Eph. II n. 577. Camerini Orell. 804.
- c. *I Hispanorum veterana* III.
- c. *I Hispanorum* III. V, 7425. VII. VIII, 853. Eph. II n. 1027. IV D. LXIX. V D. LXXV. Inscr. Helv. 116. D. anni 83 mox edendum. Not. Dign. Occ. 40, 49.
- c. *Hispanorum equitata* Sestini *Bull. dell' Inst.* 1856 p. 141.
- c. *Hispanorum* VIII. III, 6334 (cum Eph. II n. 510). C. I. Gr. 5043. 5046. 5047.
- c. *II Hispanorum equitata civium Romanorum* IX, 5066.
- c. *II Hispanorum equitata sive equitata Hispanorum* III.
- c. *II Hispanorum miliaria equitata* II, 2213.
- c. *II Hispanorum scutata Cy(renaica)* III.
- c. *II Hispanorum* III. VIII. Eph. IV n. 207. Eph. V n. 59 et D. LXXIV. Nicaeae *Bull. dell' Inst.* 1848 p. 74. Not. Dign. Occ. 26, 14.
- c. *II Hispana* Lyon Boissieu p. 269.
- c. *III Hispanorum* Inscr. Helv. 344, 12. Mevaniae Hirschfeld *Verwaltungsgesch* p. 55 cf. p. 300.
- c. *IIII Hispanorum equitata* III.
- c. *II[I]* vel *II[II]* *Ispanorum* Brambach 1759 (vidit Zange-meister).
- c. *V Hispanorum* D. IX. VIII, 4416. Eph. IV D. LXVIII.

- c. V eq. Spanorum* VI, 3519 = XI, 1597.
c. VI Hispanorum C. I. Gr. 3902 *c. Ameriae* Grut. 1104, 3.
c. . . . Hispanorum IX, 2649.
c. I Ligurum et Hispanorum civium Romanorum III. V, 7896.
 7900.

- a. I (Hispanorum) Ar(a)vacorum* III. VI, 1607. Eph. V D. LXXIV.
a. II Ar(a)vacorum III. Eph. V D. LXXIV.
a. Ar(a)vacorum III. V, 4095.
 **c. I Auset[anorum]* II, 1181.
a. (I Hispanorum) Campagonum III. VI, 3238 (appellatio praeterea ignota).
c. II Cantabrorum III.
c. Carietum et Veniaesum V, 4373 (cf. Plinius h. n. 3, 3, 26).
c. I Celtiberorum III. II, *2552 (ubi id ipsum latere videtur in corruptela *i coh. cel. et baeticae*). *2553. 4141. Eph. V D. LXXV.
 **c. III Celtiberorum* III, 2553.
c. I fida Vardullorum civium Romanorum equitata miliaria III. VII. VIII, 5532. Eph. IV D. LXIX (cf. V n. 249). V D. LXXV.
c. II Vardul(lorum) Brambach 315. Cf. V, 875.
c. II Vasconum civium Romanorum III. Cf. Tacitus hist. 4, 34.
c. II Vasconum equitata II, 1086.
c. II Hispana (?) Vasconum civium Romanorum. Nemausi Herzog n. 107 (vidit Hirschfeld; HISPANAE vel ROMANAE vel HADRIANAE exempla antiqua; hodie cernitur ///IANAE).
a. Hispanorum Vettonum civium Romanorum III. VII. Eph. IV n. 670.

- a. I (Hispanorum) Asturum* III. VII. IX, 4753. XI, 393 = Henzen 6729. Eph. III p. 132. V D. LXXV. Not. Dign. 40, 35.
a. Asturum II, 1086. VII, 221. X, 6976. Châlon-sur-Saone Canat *inscr. de Châlon* p. 33.
a. II Asturum VII. Eph. III n. 100. Not. Dign. 40, 38.
 **a. III Astorum Viterbi* Orelli 3507 (lectio dubia).
c. I Asturum et Callaecorum III. II, 4211.
c. Asturum et Callaecorum III; *c. Aesturorum et Callaecorum* Brambach 1232.
c. I Asturum III. VI, 3588. VIII, 9047. Brambach 1231 cf. 1621. Eph. IV D. LXVIII. LXIX (cf. Eph. V n. 249). Pisauri Henzen 6519. Not. Dign. 40, 42. — Propter VIII, 2766 cf. *c. II Asturum*. Cf. p. 188.

- c. Asturum* III.
c. I Callaecorum II.
c. II Asturum et Callaecorum III.
c. II Asturum III. II, 4251. V, 539. VI, 1850. VIII, 2766
 (ubi pro COH · P · corrigendum esse COH · II · monuit
 Schmidt). Brambach 666. Eph. II n. 704 (cf. adn.).
 Nomenti Orell. 208. Pisis XI, 1437 = Gori I. E. 3,
 154. Not. Dign. Or. 28, 36 (traditur *astarum*).
c. III Asturum equitata civium Romanorum Ameriae Orelli
 2211 (genuina omnino). Not. Dign. Occ. 26, 19.
c. V Asturum V, 6874. Brambach 478. Inscr. Helv. 35.
c. VI Asturum II, 2637.

- c. I Bracaraugustanorum* III. Eph. IV n. 205.
c. I Augusta Bracarum VIII, 9358.
c. II Bracaraugustanorum VI, 1838.
c. III Bracaraugustanorum III. VI, 1822. 3536. VIII, 3005.
 XII, 672 = Orell. 3655. Eph. II D. LXI. V D. LXXV.
c. IIII Bracarum VIII, 7079.
c. V Bracaraugustanorum III. VI, 3539. Eph. II D. LXI.

- c. I Lucensium Hispanorum* Brambach 1235 cf. 6b.
c. I Lucensium III. Bull. Dalm. 6 p. 3. 17.
c. II Lucensium III.
c. III Lucensium III. II, 2584. 4132.
c. V Luciensium et Callaecorum III.
c. V Callaecorum Lucensium III. Eph. V D. LXXIV.
c. V Lucensium III.

B. Hispanus: ala I Pann. (decurio).

Astur transmontanus castelo Intercatia: c. V Asturum.

Cant[abe]r: ala Ba . . .

Caperensis: ala II Thracum.

Hispanus Cauriesis: ala Vettonum.

Leonica: ala Patruī.

Lucocadiacus: ala Pannoniorum.

Susarru(s) domo Corunniace: ala Pannoniorum.

Termestianus: ala Sebosiana.

4. classarii —

- VII. NARBONENSIS. — *Torquatus Novellius P. f. Atticus* [leg. a]d cens.
accip. et dilect. et [proco]s. provinciae Narbon. Tibure (Henzen 6453:
 vidit Accursius). Vixit sub Claudio et post eum (Plinius h. n. 14, 22,
 144). — *Praef(ectus) tir(onum) Gall(iae) Nar[bonen]sis.* Vixit imperante
 Augusto. Sestini in Umbria Borghesi opp. 8 p. 543 = Hirschfeld comm.
 Mommsen. p. 440.

1. praetoriani et urbaniciani:

A. *Arelate*. *coh. XVIII vol. v. ind. V.

Carpentorate? XII, 1187 = Herzog 417 (domus non enuntiatur, enuntiatur tribus).

Forum Iulii (Aniensi): urbanicianus X, 6230. — vigil VI, 221.

Lucus Augustus: coh. I classica v. ind. V.

Reii Apollinares: praet. et urb. VI, 2714.

Vasio: VI, 2623.

Vienna: praet. VI, 2549. 2763. IX, 4682; urban. VIII, 1024.

B. *Lucus Augusti* (lect. inc.; si vera est, utrum Narbonensis an Callaeciae, dubium) Eph. IV, 896, 1, I, 47.

2. legionarii:

Alba: I Germ. (2).

Aquae Sextiae: VI vic. — XXII pr.

Arelate: VIII Aug. (?) — XV Ap.

Baeterrae: IIII Mac. (2) — XXI.

Cabellio: XVI Gall.

Carcaso: II (Aug.).

Dinia: II Aug.

Forum Iulii (Aniensi): IIII Mac. (3) — VIII Hisp. — XI Claudia — XIV gem.; item fortasse *Forum Iulii (Arn.)*: II adi.

*Lucus Augustus*¹⁾ (*Voltinia*): I Germ. — I Ital. — VIII Aug. — XI — XXII pr. — inc.

Narbo: IIII Mac. — VII gem. — XV Ap. — XXII pr.

Nemausus: VII gem. — XXI.

Sextantio: VII gem.

Tolosa: IIII Mac. — X gem. — XIII.

Vienna: I Germ. (3) — III Fl. — IIII Mac. (3) — VIII — XI — XIII — XIII (3) — XV Ap. — XVI Gall. — XX — XXII (2).

3. auxiliarii:

A. a. (*Augusta*) *Vocontiorum* VII, 1080. Brambach 67. 161.

B. *Narbone(n)sis*: ala Scaevae (evocatus; v. supra p. 142 n. 1).

4. classiarii —

VIII. AQUITANIA. — Cf. *dilectator per Aquitanica[e] XI populos* (Lugduni: Boissieu p. 246).

1. praetoriani —

2. legionarii:

Augustonemetum: III Aug. — XI.

Burdigala: III Aug.

¹⁾ Vocontiorum oppidum *Lucus Augustus* appellatur in titulo infra relato ad leg. I Germanicam, *Lucus Augusti* apud Plinium h. n. 3, 4, 37 similiter atque oppidum Callaeciae.

3. auxiliarii:

- A. c. I *Aquitانorum equitata* X, 5331.
 c. I *Aquitانorum veterana* III.
 c. I *Aquitانorum* III. Brambach 1422. Eph. IV D. LXVIII.
 c. I *Aquitانica* VI, 2131.
 c. *Aquitانorum* III. X, 7596. Eph. IV n. 357.
 c. II *Aquitانorum* III. Eph. II D. LXI; IV D. LXVIII.
 c. III *Aquitانorum (equitata civium Romanorum)* III. Brambach 1436b. 1728. 1761. Eph. IV D. LXVIII.
 c. IIII *Aquitانorum (equitata civium Romanorum)* III. Brambach 1284. 1747. 1748. Eph. IV D. LXVIII.
 c. I (*Aquitانorum*) *Biturigum* III. II, 4203.
 c. II *Biturigum* Brambach 1120.
 B. *Biturix*: ala Claudia nova — ala Longina — ala II Thracum.
Petrucorius: ala Rusonis.

4. classarii —

IX. LVGV DVNENSIS.

1. praetoriani similesque:

- A. *Gallus* X, 1759.
Lugudunum: coh. XXXII vol. v. ind. V.
 B. —

2. legionarii:

- Autricum*: III Aug.
Lugudunum: II adi. — II Aug. — III Aug. — IIII Mac. — VI vic. — XVI Gall. — Aegypt.

3. auxiliarii¹⁾:

- A. a. I *Claudia Gallorum* III. VI, 3517.
 a. (I *Flavia Gallorum*) *Tauriana* VIII, 2394. 2395. Tacitus hist. 1, 59.
 a. (*Gallorum*) *Flaviana* III. V, 2841. Caesareae Maur. Bull. ép. de la Gaule 1 p. 103.
 { a. *Gallorum Petriana*. Anni 56; Mogontiacy Hettner *west-deutsche Zeitschrift* 2 p. 430²⁾.
 a. *Petriana milliaria civium Romanorum bis torquata* Orell. 516.
 a. (*Augusta*) *Petriana (torquata miliaria civium Romanorum)* III. VII. Eph. V n. 249. Tacitus hist. 1, 70. 4, 49. Not. Dign. Occ. 40, 45.

¹⁾ Gallorum alas cohortesque rettuli ad Lugudunensem potissimum provinciam, quoniam Narbonensis auxilia nulla dare potuit, Aquitania sua habet, in Belgica secundum civitates dilectus factus est, quamquam certe in alis nuncupandis verisimile est magis de tribus Galliis cogitatum esse quam de sola Lugudunensis.

²⁾ ALA · G I /// R · PE I ANA in ectypis cernitur subministratis ab Hettnero Treverensi et Iacobo Keller Mogontiacensis musei praefecto. *Petrianam* alam Hettnerus vidit significari; *Gallorum* fuisse mihi liquebat. Scilicet cernitur post G elementi A vestigium certum, item post hiatum trium fere litterarum adsunt reliquiae minus certae litterae R.

- a. (Augusta Gallorum) Proculeiana* Eph. IV D. LXVII. V D. LXXV.
- { *a. veterana Gallorum* IX, 5439. Not. Dign. 28, 28.
a. veterana Gallica III.
- a. Gallorum* III. VI, 3191. 3239 *a.*
- a. Gallica* V, 3356.
- a. (I) Gallorum et Pannoniorum* III.
- a. Gallorum et Pannonior(um) catafract(aria)* Camerini Orell. 804 (sic exempla proba).
- a. (nova) firma (miliaria) catafractaria* III. Eph. II n. 598, fortasse eadem.
- a. II (Gallorum) Sebosiana* (numerus non additur nisi in altero exemplo D. XXI) III. VII. Brambach 894. Eph. III p. 144 n. 1269, 43. Tacitus hist. 3, 6.
- a. II Gallorum* IX, 3610. Not. Dign. 38, 24; cf. Arrianus *ἑκταξίς* p. 80, 11 Herch.
- c. I Gallorum Dacica* III.
- c. I Ulpia Gallorum* (Γαλατῶν) C. I. Gr. 3953 l.
- c. I Gallorum* XI, 709 = Henzen 6948. Inscr. Helv. 116.
- c. I Gallica (civium Romanorum)* II 3851. Luguduni Henzen 5530.
- c. II Gallorum Macedonica* III.
- c. II Gallorum equitata* II, 3230. In agro Placentino XI, 1303 = Mur. 53, 15.
- c. II Gallorum* III. VII. IX, 4784. X, 3889. Eph. V D. LXXV. Oriculanus ineditus praefecti . . Valerii L. f. [La]eti.
- c. III Gallorum* III. II. XII, 2456 = Herzog n. 581. Eph. IV D. LXVIII.
- c. IIII Gallorum equitata* VII, 1001. X, 4873.
- c. IIII Gallorum* III. VII. VIII, 9374. IX, 5357. Eph. II D. LXI; IV n. 697; V D. LXXV. C. I. Gr. 6771. Not. Dign. Or. 40, 46; Occ. 40, 41.
- c. V Gallorum equitata* V, 875.
- c. V Gallorum* III. VII, 1083. Eph. III n. 122; IV p. 207; V D. LXXIV.
- c. VI Gallorum* VI, 1449.
- c. VII Gallorum* III. Tomis Hirschfeld *A. Ep. Mitth.* 6 p. 14.
- c. XI Gallorum* Eph. IV n. 237. Lectionem certam esse ad-severavit qui vidit Glavinicius.
- B. Lugudunum*: coh. I Thracum.
- Namnis*: ala Indiana.

- X. GERMANIA SUPERIOR.
- XI. GERMANIA INFERIOR.
- XII. BELGICA.

1. praetoriani et urbaniciani:

A. *Ara Agrippina*¹⁾: mil. coh. XIII urb. (Luguduni: Boissieu p. 358). — coh. XXV vol. v. ind. V.

Equestris: mil. coh. XVII Luguduniensis (Luguduni, v. Herm. vol. 16 p. 645).

B. *ex provincia Germania inferiore*: VI, 2514 cf. 2835.

Bataus: VI, 2543.

Remus: VI, 46.

Tunger: Eph. IV p. 326.

Divodurum: Eph. IV p. 325.

Ara Agrippina (?): VI, 2399 (potius Anthedon Palaestinae).

ex provincia Belgica, Augusta Veromanduorum: VI, 2821. 2822.

2. legionarii:

Belga: XX.

Ara Agrippinensium: I Min.(2) — II adi. — III Aug. — IIII Fl. — VII gem. — XIII (4) — XV (4) — XXX (2).

Equestris: XX.

Sumelocenna: VIII — XXII pr. (?).

Taunensis civitas: XXII pr. (?).

Traiana: XXII pr. — inc.

Batavus: XXII pr. — XXX.

Remus: I Min. (?).

Trevir: XXX.

3. auxiliarii:

A. c. I *Nervana* (*Germanorum miliaria equitata*) VII.

c. I *Germanorum* (*civium Romanorum*) III. XIV, 160 = Henzen 6520. Brambach 1608. 1616. Eph. IV D. LXVIII. Sentini Orelli 4949.

c. *Germanorum Praeneste* Orelli 125.

c. I *Baetasiorum* (*civium Romanorum*) III. VII. Not. Dign. Occ. 28, 18.

a. (I) *Batavorum* (*miliaria*) III. II, 2926 (?) Eph. IV n. 166. Tacitus hist. 4, 18.

c. I *Batavorum* (*miliaria*) III. VII. Eph. III p. 349. Cf. Tacitus Agr. 36; Not. Dign. 40, 39.

¹⁾ Usu castrensi aetatis melioris plerumque dicitur *Claudia Ara* (ita praeter titulos infra passim citatos VIII, 2769. 2785. 2907), raro *Claudia Ara Agripp.* (III, 4479; Boissieu Lyon p. 358), semel *Ara* (Brambach 1178). Posteriore aetate Arae vocabulo omisso *colonia Claud(ia) Aug(usta) Agrippinensium* dicitur in titulo Beneventano C. IX, 1584 et c. C. A. A. in nummo Postumi (de Witte p. 9 n. 17), *col. Cl. Agrip.* in alio nummo eiusdem (de Witte p. 8 n. 16), *colonia Agrippinensis* X, 3896, *colonia Agrippina* vel *Agrippina* nude passim saeculo tertio et quarto.

- c. II Batavorum miliaria* III.
- c. III Batavorum miliaria* III.
- c. VIIII Batavorum (miliaria)* Eph. II D. LXI (cf. V p. 92).
C. I. Gr. 6771, ubi traditur ΧΕΙΑ ΧΟΟΡ (vel ΚΟΟΡ) Θ ΒΑ-
ΤΑΟΝΩΝ (sic Viscontius et Sirmondus cod. Paris 9695 f. 6;
ΒΑΡΑΟΝΩΝ Scaliger). Not. Dign. Occ. 35, 24, ubi quod
libri habent: *tribunus cohortis nova Batavorum Batavis*,
sic emendandum esse iam intellegitur.
- *Batavorum* VI, 3547.
- cohortes VIII Batavorum*: Tacitus hist. 1, 59. 64. 2, 27. 66.
69. 4, 12. 19. 24. cf. ann. 14, 38.
- c. I Belgarum* III. Brambach 1030. Eph. IV n. 350.
- c. I Belgica* Brambach 1101.
- a. (I) Cannanefatium (civium Romanorum)* III. V, 5006.
Brambach 968. Eph. IV D. LXVIII. Vulsiniis Orelli 96.
Cf. Tacitus hist. 4, 73.
- c. I Cann(inefatium)* III. Cf. Tacitus hist. 4, 19.
- c. I (Ulpia Traiana) Cugernorum (civium Romanorum)* III.
VII. Eph. III n. 186.
- c. I Frisiavonum* III. VII. Eph. IV n. 674. Not. Dign. 40,
36 (quod traditur *frixagorum*, emendavit Henzen ann.
Rhen. 13 p. 84).
- c. I Helvetiorum* Brambach 1559. 1560 (ubi praestabit legere
cohors I Helvetiorum et Brittones Aurelianenses, ut his
duobus verbis numerus significetur, quam *Brittonum Aure-*
lianensium). 1563 c. d. 1583. 1586.
- c. I Lingonum (equitata)* III. VII. Carpineae Fabretti 486, 164.
- c. II Lingonum* III. VII. Eph. IV D. LXIX. Forosempronii
Orelli 4039. Not. Dign. Occ. 40, 48 (quod traditur *ler-*
gorum, emendavit Boecking).
- c. III Lingonum equitata* Mur. 1122, 4.
- c. IIII Lingonum* III. VII. VI, 1523. Eph. V n. LXXV.
Not. Dign. Occ. 40, 48 (quod traditur *lergorum*, item
emendavit Boecking).
- c. * II Mattiacorum* III.
- c. I Menapiorum* III.
- c. I Morinorum* III. Not. Dign. Occ. 40, 52.
- c. Nemetum*. Tacitus ann. 12, 27: *P. Pomponius legatus*
auxiliares Vangionas ac Nemetas addito equite alario [im-
mittit].
- c. I Nerviorum* III. Cf. Tacitus hist. 4, 33.
- c. II Nerviorum* III. VII. Eph. III n. 103; IV D. LXIX;
V D. LXXV.
- c. III Nerviorum (civium Romanorum)* III. VII. Eph. III
p. 128. Not. Dign. Occ. 40, 53.

- c. VI Nerviorum III. VII. Eph. V D. LXXV. Not. Dign. Occ. 40, 56.
- c. I Sequanorum et Rauracorum (equitata) Brambach 1738. 1740. 1744. Ann. Rhen. 53/4 (1873) p. 154.
- c. I (Claudia) Sugambrorum III. VI, 1543. Cf. Tacitus ann. 4, 47.
- c. IIII Sygamborum VIII. St. Denis du Sig Bull. d'Oran fasc. 1 p. 47.
- c. I Sunucorum III. VII. Cf. Tacitus hist. 4, 66.
- a. Treverorum Tacitus ann. 3, 42. hist. 2, 14. 28. 4, 18. — [Titulum Treverensem d. m. | L. Tuto... | alae... | eq. Tre... | ff. ppp. spurium dixit Haug röm. Denksteine in Mannheim p. 50, confirmavit Zangemeister.]
- a. I Tungrorum Frontoniana sive a. I Tungrorum sive a. Tungrorum sive a. Frontoniana III. VII. Eph. IV D. LXIX; V D. LXXIV. Tudere Mur. 844, 9. Brambach 271. Bull. Dalm. 6 p. 3.
- c. I Tungrorum (miliaria) III. VII. Carros prope Vintium Blanc épigr. des Alpes marit. I p. 87 (coh. pr. T[ungro- rum?]: vidit Pais; scr. litteris optimae aetatis). Cf. Tacitus hist. 2, 14. 4, 16. Agric. 36; Not. Dign. Occ. 40, 40.
- c. II Tungrorum (miliaria equitata c(ivium) L(atinorum)) VII.
- c. I Vangionum (miliaria equitata) III. VII. Cf. Tacitus ann. 12, 27.
- c. I Ubiorum III. Eph. II n. 472. Cf. Tacitus hist. 4, 18.
- c. Ubiorum equitata. Ronchi prope Aquileiam Arch. epigr. Mitth. 4 p. 84.
- c. Ubiorum (peditum et equitum) X, 4062. 6015.
- c. Usiporum Tacitus Agric. 28.
- B. Germanus: eq. sing.
- Ara Agrippina: eq. sing. (4)
- Durocortorum Remorum: ala Pannoniorum.
- Ulpia Noviomagus: eq. sing. (2) — ala I Flavia (decurio).
- Ulpia Traiana: eq. sing. — ala Petriana.
- Baetasius: ala II Flavia.
- Batavus: eq. sing. (4) — ala Hispanorum — ala Aug. Ituraeorum.
- Canonefas: eq. sing.
- Cattus: ala Pann.
- Cugernus: ala Claudia nova.
- Frisaevo s. Frisius: eq. sing. (3) — ala Auriana — ala Thracum.
- Helvetius: eq. sing. (2) — ala Gemelliana — ala Hispanorum (2).
- Marsaquius: eq. sing.

Menapius: coh. I Pann.

Rauracus: ala Indiana — coh. III Gallorum.

Remus: ala Longiniana.

Sequanus: ala I Flavia — ala Scubulorum — numerus Ursariensium.

Suebus: eq. sing.

Sunucus: coh. II Nerviorum — coh. I Sunucorum.

Texander: coh. II Nerviorum.

Trevir: eq. sing. — ala Ai... — ala Agrippiana — ala I Canninefatium — ala Indiana — ala Noricorum — ala Vocontiorum — coh. I Thracum (eques).

Tribocus: ala Claudia nova — coh. Aquitanorum.

Tunger: coh. I Asturum (eques).

Ubius: ala Asturum.

4. classiarii:

Germanus X unus. XI, 95. 99.

XIII. ALPES.

Huc rettuli quidquid auxiliorum habemus ex Gallia cisalpina Alpibusque maritimis Cottiis Graiis Poeninis.

1. praetoriani:

Cemenelum: VI, 2382a 12.

Forum Vibii Caburum: VI, 2382b 20.

Pedo: VI, 2753.

Segusio: VI, 2382b 7.

2. legionarii:

Cemenelum: II Aug. — XX — XXII prim.

Forum Vibii Caburum: XIII (2).

3. auxilia:

A. c. I *Alpinorum* (equitata) III. Agri Tudertini Mur. 844, 9 (cohors, non ala, I *Alpinorum* secundum exempla proba).

c. I *Alpinorum* (peditata) III. Eph. IV D. LXXII.

c. I *Alpinorum* III. VII Eph. V D. LXXIV. Hirschfeld arch. epigr. Mitth. 5 p. 203.

c. II *Alpinorum* (equitata) III. Eph. V D. LXXIV.

c. III *Alpinorum* III. IX, 2564. Bull. Dalm. 6 p. 3. Not. Dign. Or. 37, 35; Occ. 32, 53. 57.

*c. XII *Alpinorum* Severus a. 197 (Cod. Iust. 2, 50 [51], 1). Numerus sine dubio corruptus.

c. *Alpinorum* Excisi in Aquitania Boudon de St. Amans antiq. du dép. de Lot et Garonne p. 66.

c. *Alpina* V, 4951.

c. I *Ligurum* III. V. XI, 838 = Grut. 1160, 3. Cf. Tacitus h. 2, 14.

c. I *Ligurum et Hispanorum* (civium Romanorum) III. V, 7896. 7900.

c. II *gemina Ligurum et Cursorum* III = X.

c. *I Montanorum (civium Romanorum)* III. V, 7425. X, 6426.

Eph. II n. 471; V D. LXXIV. Cf. V p. 903.

c. *Trumplinorum* V, 4910. Cf. V p. 515.

a. *Vallensium* Brambach 1631.

B. *Bodio(nticus?)*: coh. III Alp. (si recte huc refertur).

Caturix: coh. III Alp.

{ *Montanus*: (2) }
{ *natus Monte*: } coh. Raetorum.

Sueltrius: ala Aravacorum.

4. *classiarii*:

Camunnus (?) XI, 42 (cf. Hermes 16 p. 465).

XIV. BRITANNIA.

1. *praetoriani* —

2. *legionarii*:

Camulodunum: inc.

Glevum: VI vic.

3. *auxilarii* ¹⁾:

¹⁾ Brittones et Britannos eosdem esse antiqui aiunt (Ausonius ep. 108—113; Procopius b. Goth. 4, 20; Isidorus orig. 9, 2, 102; cf. Zeuss *die Deutschen* p. 193), eaque sententia in numerorum vocabulis interpretandis obtinuit, donec Borghesius (opp. 5 p. 5) utrosque distingui iussit, motus eo quod in diplomate n. XII iuxta ponuntur *cohors I Britannica* et *cohors I Brittonum*, evidenti errore; nam ut concedamus illud quoque vocabulum a dilectu Britannico proficisci (id quod verisimile est, sed certum nequaquam), recte duae cohortes primae ita ab eodem populo diverse appellari potuerunt ad ambiguitatem vitandam. Nihilominus cum exinde Brittones a Britannis diversi haberi coepti essent, Vincentius de Vit commentario de ea re scripto (*della distinzione tra i Britanni o Brittoni dell' isola ed i Britanni o Brittoni del continente* in eph. Mutinensi *opuscoli religiosi letterari e morali* ser. 2 tom. 10 a. 1867 p. 42—70. 193—214 et brevius *Bullett. dell' Inst.* 1869 p. 29) ultra progrediens Britannos proprie ad insulam revocare ausus est, Brittones proprie ad Belgicam, quamquam ipse confessus utrumque nomen promiscue usurpari adeoque Belgicae populum qui unus nominat Plinius h. n. 4, 17, 106 non Brittonum nomen ei tribuere, sed Britannorum. Eam opinionem Vitius nullo idoneo argumento fulsit; nam Procopius quae de Britannia narravit Goth. 4, 20 ut fabulosa sunt et erroribus referta, ita qui Brittonum insulam Procopianam esse iudicat Cimbricam paeninsulam, ipso Procopio multo magis nugatur, subsistendumque omnino in sobrio iudicio quod de Procopianis illis Zeussius (*die Deutschen* p. 492) tulit. Britanni autem ad Ligerim, qui nominantur ab auctoribus saeculi quinti (cf. Zeuss p. 576), ad hanc quaestionem non pertinent. Vere Britanni illi Belgicae provinciae uno loco Plinii memorati in numerorum vocabulis locum nullum tenent et quotquot reperiuntur sive Brittonum dicti sive Britannorum, pari iure ad insulam revocandi sunt. Neque enim admitti potest, quod admisit Vitius, populum illum obscurum sex cohortes et fortasse alam quoque, praeterea numeros complures dedisse, multo minus autem ita nullos fere milites reperiri a provincia Britannia nuncupatos (cf. Tacitus hist. 1, 70). — In numerorum vocabulis ubi de altera utraque forma constet, item ubi propter hiatum vel compendium utraque locum habere potuerit, intellegitur ex laterculo supra proposito, appellanturque in his insulani plerumque *Brittones*. *Britanni* bis tan-

- A. *a. *Britt* *vetran* VIII, 9764.
- a. I (*Flavia Augusta*) *Britannica* (*miliaria civium Romanorum bis torquata ob virtutem*) III. Eph. V p. 28 n. 41. In hac *Britannica* fortasse accipiendum quasi esset *Britannorum*.
- c. I *Flavia Brittonum* III. Pisauri Henzen 6519.
- c. I *Aug(usta)* *Nerv(ia)* [*Brittonum?*] D. XXVI (cf. D. XLIV).
- c. I *Ulpia Brittonum miliaria* III.
- c. I *Aelia Brittonum* (*Britton*. IX, 5357, *Brit*. III, 4812) III, 4812. IX, 5357.
- c. I *Brittonum miliaria* III.
- c. I *Britannica miliaria* (fortasse etiam *miliarensis*) *civium Romanorum* III. Eph. V D. LXXIV. Diversa est a praecedente et fortasse ut distingueretur ab ea adiective appellata.
- c. I *Br* *miliaria equitata* V, 6995.
- c. I *Britt* . . . III, 1193.
- c. I *Brit* . . . III, 3256. 5455.
- c. I. *Br* VII, 1229.
- c. II *Flavia Brittonum equitata* Camerini Orell. 804.
- c. II *Flavia Brittonum* III. Eph. II n. 355.
- c. II *Br* *equitata* V, 6995.
- c. II *Augusta Nervia Pacensis miliaria Brittonum* III.
- c. III *Britt[o]num veteranorum equitata* XI, 393 = Henzen 6729.

tummodo inventi sunt in cohorte tertia, quae ipsa item *Brittonum* appellatur. Nam adhibita forma vocabuli diversa duas cohortes eiusdem numeri distinguere quamquam per se admitti potest, id quod ipse quoque aliquando admisi, cum tam *Britanni* privilegii n. XXIV (certe alterius exempli) et tituli V, 7117 quam *Brittones* privilegii n. LXI (ubi *Britt*. aliter expleri non debet) et Notitiae Dignitatum (ubi pro *Brittorum* male emendatur *Britannorum*, cum sit *Brittonum*) ad Raeticum exercitum pertinuerint, ad eandem cohortem quattuor hos locos spectare extra dubium est, nec magis dubium numeros quoque *Brittonum*, quorum alios nuncupant tituli Germanici, alios Notitia Dignitatum (Or. 9, 22: *Brittones seniores*; Or. 31, 45: *ala quarta Brittonum* cet.) ex insula venisse. Sermone castrensi (ad communem enim id non pervenit et multo minus ad Graecos) substantivum receptum fuisse quod est *Britto*, adiectivum *Britannicus* vel *Britannicianus*, clare demonstrat Notitia Dignitatum, ubi eadem legio nuncupatur modo *secundani Brittones* (Occ. 7, 8), modo *secunda Britannica* (Occ. 5, 241) et respondent *invictis senioribus Britannicianis* (Occ. 5, 206, cf. 207), *victoribus iunioribus Britannicianis* (Occ. 7, 154) *invicti iuniores Brittones* (Occ. 7, 127), *Britanni* autem nusquam leguntur nisi ubi editores eos male intruserunt. Similiter Iordanes loquitur (v. ed. meae p. 158). Haec visum est plenius persequi, quoniam non solum auctore Borghesio multi errarunt, sed quidam adeo viri docti temere Vitium secuti sunt, ignari videlicet, quem locum ita in re militari Romanorum tribuant Britannis illis Belgicae provinciae, si quidem umquam fuerunt; nam id ipsum non sine causa in quaestionem vocari potest.

c. III Britannorum III D. XXIV (in exemplo altero est *Brittaninorum*). V, 7717.

c. III Britt[onum] Eph. II D. LXI. Not. Dign. Occ. 35, 25 (traditur *brittorum*).

c. III Brit III, 1703, 3 (cf. Eph. IV n. 206). 5935.

c. III Br VII, 1230.

c. II.. Britt . . . III, 6152.

c. IV Brit VII, 177. 458. 1231.

c. VI Brittonum II, 2424. VIII, 5363.

σ[πεῖρα] . . [B]ε[ετ]ταννική C. I. Gr. 4340*b*.

B. Britanicianus: equ. sing.

Britto: eq. sing. — coh. I Ulpia Brittonum.

Brit . . .: coh. inc.

Brigans: coh. II Thracum.

4. classarii —

XV. RAETIA.

1. praetoriani:

A. —

B. Raetus: VI, 3430 (evocatus).

Aelia Augusta (Vindelicum): Eph. IV p. 324.

2. legionarii:

Aelia Augusta Vindelicum: VIII Aug. — XXII pr. (2).

3. auxiliarii:

A. c. Raetorum et Vindelicum Brambach 895. 1236. Cf. Tacitus ann. 2, 17.

c. I Raetorum III. VI, 1625*a. b.* VIII, 9990. Eph. II D. LXI. Baeterris Allmer rev. *épigr.* 1 p. 359. Cf. *c. I Flavia Raetorum* Not. Dign. Occ. 35, 23.

c. Raetorum Brambach 892. 1128. Ann. Rhenani 73 (1882) p. 156.

c. II Raetorum (civium Romanorum) III. V, 3358. Brambach 935. 1427. 1431*d.* 1520. 1521. 1522. Eph. II D. LXI; IV D. LXVIII.

c. IIII Raetorum X, 6976. Arrianus *ἑπταξίς* p. 80, 7 Hercher. Not. Dign. Or. 38, 28.

c. V Raetorum VIII, 8934.

c. VI Raetorum III, 5202. Inscr. Helv. 344, 8. 9.

c. VII Raetorum (equitata) III (ubi dele n. 5202). II, 3237. Eph. IV D. LXVIII. Attidii Orelli 516. Inscr. Helv. 344, 10.

c. VIII Raetorum III. Eph. V D. LXXIV.

a. Vallensium Brambach 1631.

c. I milliaria Vindelicorum III. X, 4873.

c. Vindelicorum III.

c. IIII Vindellicorum III. Brambach 1439 et passim in tegulis
castrorum Germaniae superioris. Eph. IV n. 636.

B. Raetus equ. sing. (11) — coh. II Raet.

4. classiarii —

XVI. NORICVM.

1. praetoriani et urbaniciani:

A. Celeia V, 360*¹⁾. VI, 2382 *a* 3. 5. 13. 14. 22. 2522. 2534.
2619. 2751. — Coh. VIII vol. v. ind. V.

Iuvavum VI, 2382 *a* 7 (si recte ita emendatur). Urbaniciani
VI, 3884, 6. 11, ubi hoc oppidum magis significatur
quam Iuvanum Samnii.

Solva VI, 2375 *a* 1, 5. 6. 2382 *a* 2. 2543. 2547.

Teurnia VI, 2382 *a* 4 (traditur *Teurin*).

Virunum VI, 209. 2483; cf. III, 4838. 4843. 5073. Urbani-
cianus III, 4845. VI, 2914, ubi eundem hominem nomi-
nari tam domi quam in urbe Roma vidit Bohnius.

B. Noricus VI, 2712; *oriundus ex provincia Norica* VI, 2482.

Aguontum Eph. IV p. 324.

Celeia Eph. IV p. 325 et n. 896, 1 (I, 20). 2, 1.

Cetium Eph. IV p. 324.

Solva Eph. IV p. 326 et n. 896, 2, 16.

Virunum Eph. IV p. 326.

2. legionarii:

Noricus: VI vic.; *in Norico*: II Ital.

Celeia: XIII — XIII(?) — inc.

Iuvavum: XV Ap.

Solva: III Aug. — VI vic.

Virunum: IIII Mac. (2) — VII Cl. — XIII — XXII pr. (2).

3. auxiliarii:

A. a. Noricorum III. Brambach 168. 187. 285. 1118. 1229.

c. I Noricorum III. IX, 5363. 5364. Eph. V D. LXXIV.

B. Noricus equ. sing. (6) — ala Sabiniana.

Celeia: ala Noricorum.

Iuvavum, Noricus: coh. I Asturum.

Virunum, Noricus eq. sing. (2); *Virunum* eq. sing.

4. classiarii —

XVII. PANNONIA SUPERIOR.

XVIII. PANNONIA INFERIOR.

1. praetoriani et urbaniciani:

¹⁾ *M. Valerius M. f. Vol. Cl. Celeia Ingenuinus mil. coh. III pr.* — Marosticae. Titulus, quem nuper patefactus codex musei Britannici n. 14092 a suspitione liberavit, eo nomine memorabilis est, quod inde stabilitur in Claudia Celeia similibusque Claudiam vocabulum oppidi esse, non tribus (cf. vol. V p. 631).

A. *Emona* VI, 2504. 2518. 2718.

Poetovio VI, 2375 a 13 (si *Petavi* pro *Poetovione* est, non pro *Patavio*). 2571.

Savaria VI, 2375 b 2, 35. 36. 2379, 4, 39. 2710. *Urbanicianus* V, 943.

Siscia VI, 2644. 2689.

B. *Pannonius* VI, 2488. 2662 (hic *nationatu* pro *natione*). 2673 (transl. ex leg.). 2697. 2746. 2758. 3411 (evocatus).

Pannonia sup(erior) VI, 2521.

{ *Pannonia inferior*, *Aquincum* VI, 3431 (evocatus).
Aquincum VI, 2388, 9. 2401, 6. Eph. IV p. 324 et n. 896, 2, 4.

Bass(iana) VI, 2388, 2.

Carnuntum VI, 2388, 4. Eph. IV p. 324 et n. 896, 1 (I, 46).

Cibalis VI, 2833 (sex). Eph. IV p. 325 et n. 896, 1 (I, 29).

Emona Eph. IV p. 325.

Pannonia superior, *Fausti(ni)anum municipium* VI, 2494.

Mursa VI, 2386 a 6. 2388, 8. 11. 2397, 9. 2833 (tres). Eph. IV D. LXVI p. 185 et p. 325 et n. 896, 1 (I, 44).

Poetovio VI, 2388, 2. 11. 2401, 2. 11. 2416, 7. 10. 2552. 2579. V, 4371. Eph. IV D. LXXIII p. 513 et p. 325 et n. 896, 1 (II, 1). 2, 21. *Urbanicianus* VI, 2579.

Savaria VI, 2385, 22, 2. 2388, 8. 2416, 4. 8. 3336. Eph. IV p. 325 et n. 896, 1 (I, 18. 30. 36. II, 30). 2, 6.

Scar[bantia] VI, 2398.

Sirmium III D. LVII. VI, 2385, 24, 2. Eph. IV p. 326 et n. 896, 1 (II, 24). 2, 7.

{ *Pannonius*, *colonia Siscia* Eph. IV p. 336 n. 903.
Siscia VI, 2397, 6. 7. 2416, 10. Eph. IV p. 326 et n. 896, 1 (II, 9. 31). 2, 9.

ex prov. Pannonia inferiore, *natus castello Vixillo* VI, 2544.

2. legionarii:

Pannonius: I adi. — II adi. — XIII gem. — inc. (2).

Bassiana: II adi.

Carnuntum: II Trai. — X gem.

Mursa: II adi. — II Parth. (?)

Poetovio: X gem.

Savaria: I adi. (4) — II adi. (2) — III Aug. — XV Ap.

Sirmium: II adi. (2) — XV Ap. (2).

Siscia: III Aug. — XI Cl. — inc.

3. auxiliarii:

A. a. (I) *Gallorum et Pannoniorum* III.

a. (I) *Pannoniorum (Tampiana)* III. VIII. IX, 5363. X, 4873.

a. *Flavia Pannoniorum* III.

a. *Pannoniorum* III. V, 4095.

- a. II Pannoniorum* III. Madyti *Bull. de corr. hell.* 4 p. 507.
c. I Pannoniorum et Dalmatarum equitata civium Romanorum X, 5829.
c. I Augusta Pannoniorum Not. Dign. Or. 28, 41.
c. I Ulpia Pannoniorum (miliaria equitata civium Romanorum) III.
c. I Pannoniorum III. V, 885. 4343. VI, 3540. IX, 2649. Brambach 740. 743. 1519. D. anni 83 mox edendum. Caesareae Mauretaniae (titulus filii L. Gavii Libonis ineditus descriptus a Schmidtio).
c. II Pannoniorum III. VII, 417d. 692. IX, 1619.
c. III Pannoniorum III.
c. IIII Pannoniorum IX, 3924.
c. I Breucorum equitata civium Romanorum V, 875.
c. I Breucorum III. II, 4136. V, 6478. X, 4619. Eph. II D. LXI et n. 1063.
c. Breucorum V, 7153. Brambach 223 p.
c. II Breucorum VII, 1054. VIII, 9391. IX, 5066. In Mauretania Caesariensi de la Blanchère *Bulletin de corr. africaine* 1882 p. 117. 121.
c. II Br equitata V, 6995.
c. III Breucorum III. IX, 4753. X, 3847.
c. V Breucorum III. X, 6102.
c. VII Breucorum (civium Romanorum) III. Brambach 897. Eph. II n. 773.
c. VIII Breucorum Brambach 159. 232.
a. I Illyricorum III, 6284. VI, 3234; cf. *vexillatio equitum Illyricorum* D. XXXIII.
a. Sarmatarum VII, 229. 230. Numerus magis quam ala; v. ib. n. 217 et Huebner p. 58.
B. Pannonius: eq. sing. (14; ex provincia altera utra 5) — ala Scubulorum.
Andautonia: ala Frontoniana — coh. I Thracum.
ad aquas Balizas (addito pago et vico): eq. sing.
Brigetio, leg. I adi.: eq. sing.
Pannonius, Faustianus: eq. sing.
Pannonius, Mursa: eq. sing. (2).
Pannonius, Poetovio: eq. sing. (?)
Pannonius, Savaria vel Savaria nude: eq. sing. (6, semel addito vico)
Pannonius, Sirmio: eq. sing. — coh. I Alp.
Siscia vel Siscianus: eq. sing. — ala I Aravacorum.
Azalus: coh. II Alp.
Boius: eq. sing. ex ala I Thrac. — ala Frontoniana — ala I Hisp.

Breucus: ala Pannon. — coh. I Pann.

Eraviscus: ala I Thracum — coh. I Alpinorum.

Iasus: eq. sing. (?) — coh. I Lusitanorum.

Nar[ist]us: eq. sing. (?).

Scordiscus: eq. alae Frontoniana.

Varcianus: eq. sing. — coh. II Hispanorum.

4. *classiarii*:

Pannonius D. VIII. C. VI, 3146. 3156. X quinque. XI, 33.
39. 72. 97. 340 cf. 114. Boulogne (*classiarii* videtur)
Desjardins *géogr. de la Gaule* p. 366 = Ferrero *armate*
n. 511.

Pannonius, *Sirmio* X, 3375.

XIX. DALMATIA.

1. *praetoriani*:

A. *Flanona* VI, 209.

Iader VI, 2379, 6, 20. Eph. IV, 887, 2, 8.

Seni(a) VI, 2451.

Varvaria VI, 2375b 2, 27.

B. *Dalmatae* cf. VI, 2817.

Salo(nis) VI, 2416, 11. Eph. IV, 896, 1 (I, 43).

2. *legionarii*:

Aequum: I adi. (3) — II adi. (1 vel 2) — inc.

Iader: I adi.

3. *auxiliarii*:

A. c. I *Pannoniorum et Dalmatarum equitata civium Romanorum*
X, 5829.

c. I *miliaria Delmatarum* III. V, 707.

c. I *Delmatarum* III. VI, 1607. VII. IX, 1618. X, 5382.

c. II *Delmatarum* VII, 760. Not. Dign. Occ. 40, 43.

c. III *Delmatarum (equitata civium Romanorum)* III.

c. III *Delmatarum* III. Brambach 1436c. 1537h.

c. IIII *Delmatarum* III. II, 3583. Brambach 741. 742. 869.

c. V *Delmatarum* III. Brambach 1069. 1518.

c. VI *Delmatarum* VIII, 9377.

c. VII *Delmatarum* VIII, 9384.

c. *Delmatarum* III.

B. *Delmata*: eq. sing. — alae inc. — coh. IIII Delm.

Aequum: ala Pannoniorum.

Dalmata ex mun. Magab }
Dalmata ex mun. Salvia: } coh. I Asturum.

[*Da*]esitias: coh. I Belg.

Daverzus s. *Daversus*: coh. III Alp. — coh. IIII Delm.

Ditio: coh. IIII Delm.

Docleas: coh. V Delm.

Maeseius: coh. V Delm.

4. classiarii:

Dalmata VI, 3108. 3126. 3149. X octo. XI, 44. 53. 54. 68. 69.
71. 85. 89. 90. 98. 100. 108. 118. 343. 349. 601. Raven-
nae Ferrero *armate* p. 150 n. 437 bis. Civitavecchia
Bull. dell' Inst. 1865 p. 44.

Claudia Liburn(a) Varvar(ia) XI, 104.

Dalmata, castrum Planae XI, 76.

Desidias D. VI (leg. ex cl.).

Ditio V, 541.

Maezeius D. VII.

{ XX. MOESIA SUPERIOR.

{ XXI. MOESIA INFERIOR.

1. praetoriani et urbaniciani:

A. *Nicopolis* (Sergia) VI, 375 (si intellegitur *Nicopolis Moesiae inferioris*; cf. III, 6144).

B. *Mesacus* VI, 2818.

Callatis (ut videtur) Eph. IV p. 324.

cives Cotini ex provincia M[oesia superiore] VI, 2831.

ex Dardania (addito vico) VI, 2845 (duo).

Durostorum Eph. IV, 896, 2, 11. 12. 17.

* *Horrea Margi* VI, 2388, 8.

Marcianopolis Eph. IV p. 325. Cf. VI, 2808.

Mesacus civis Meletinus vico Perepro VI, 2736.

Mursa VI, 2388, 4.

Naissus VI, 2386b 4. 2388, 15.

Nicopolis (fortasse haec) VI, 2399. Eph. IV p. 325.

{ *Mesia inferiore, domo Escum* VI, 2760.

{ *Oescus* s. *Aescus* VI, 2638. Eph. IV p. 324. 325.

{ *Mysia superiore, reg. Ratiarese, vico Cinisco* VI, 2730.

{ *Ratiaria* VI, 2385, 11, 4. 2401, 7. Eph. IV p. 325 et n. 896,
2, 19.

Scupi VI, 2385, 11, 5. Eph. IV p. 325 et n. 896, 1 (I, 17. 33.
48). 2, 8. 20.

Viminacium VI, 2386a 16. 2388, 9. 2525.

2. legionarii:

Moesia superior: XIII (?).

*Moesia superior, regio *Scina*: VII Cl.

Moesia inferior, castellum Abritanum: XI Cl.

{ *Marcianopolis*: III Aug.

{ *[Moesia] inferior, [reg.] Mar(cianopolis)* adiecto vico: I adi.

Nicopolis (videtur haec): I Ital. — XIV.

Oescus: V Mac. (2).

regio Viminacium: III Fl.

3. auxiliarii:

- A. a. (I) Bosporanorum* III. X, 1258. Eph. IV n. 177.
a. (I Vespasiana) Dardanorum III. VIII, 9990. C. I. Gr.
 4340b. Troesmi *Arch. epigr. Mitth.* 6 p. 39.
c. Dardanorum C. I. Gr. 6771.
B. Mysius: eq. sing. (2).
 ... *Moesia inferior*: eq. sing.
Ratiaria: coh. I Pann.
Scupis, natione Bessus: eq. sing.
Dardanus: eq. sing.
natus in Dardania vico Zatidis: (coh.) Claudia mil.

4. classiarii:

- Musiaticus* X, 3640.

XXII. DACIA.

1. praetoriani:

- A. —*
B. Dacus VI, 2495. 2696. 3419, *prov. Dacia* 2602.
 { *Apulum* VI, 2386a 1. b 3. Eph. IV p. 324.
provinc. Dac., leg. XIII gem.: VI, 2425.
Drub(etum): Eph. IV p. 325.
Maluensis: col. VI, 2388, 7.
Napoca: VI, 269. 2388, 2.
Sarmizegetusa VI, 2401, 5. 2403, 10. Eph. IV p. 326 et n. 896,
 1 (II, 23. 29) cf. 897.
domo Daciae regione Scodrihese VI, 2698.

2. legionarii:

- Dacus*: XIII.
Napoca: III Aug. (21).
Porolissus: II adi.
Sarmizegetusa: III Aug. — XIII.

3. auxiliarii:

- A. a. I Ulpia Dacorum* VI, 1333. Cf. Arrianus *ἐκταξίς* p. 81,
 17 Herch; Not. Dign. Or. 38, 23.
a. I Da III, 5044.
c. I Ulpia Dacorum Not. Dign. Or. 33, 33.
c. I Aelia Dacorum VII. Eph. V D. LXXV. Not. Dign.
 Occ. 40, 44.
c. II Augusta Dacorum veterana miliaria equitata III. Eph.
 II n. 577.
c. III Dacorum III.
 * *a. Mauret(ana) Tibiscensium* VIII, 9368.
B. Dacus s. Daciscus: eq. sing. 6 (horum tres adlecti ex alis).
Apulum: ala Pann.
colonia Maluese ex Dacia: eq. sing.

Napoca: coh. II Hisp.

Dacus, Zermiegetusa: eq. sing.

XXIII. THRACIA. — Madyti: πεμφθεῖς ἐπὶ στρατολογίαν ἀπὸ Ῥώμ[ης] εἰς τὴν αὐτὴν ἐπαρχείαν (Thraciam ut videtur) *Bull. de corr. hell.* 4 p. 507.

1. praetoriani:

A. *Perinthus* VI, 209.

B. *Thrax* VI, 2461. IX, 1424. Cf. VI, 2804. 2806.

regionis Thracia, vico Statuis VI, 2797.

Anchialus VI, 2385, 11, 2. 2397, 10. 11. 12. Eph. IV p. 324 et n. 896, 1 (I, 35). 2, 18.

Apri Eph. IV p. 324.

Augusta Traiana Eph. IV p. 326. Eodem fortasse pertinet *Traiana* Eph. IV, 896. 1 (I, 25).

Bergule? cf. VI, 2798.

Beroe sive *Beroia*¹⁾ VI, 2385, 11, 3. 2386 a 9. 2397, 15. Eph. IV p. 324.

Bize Eph. IV p. 324.

Byzantium Eph. IV p. 324.

Hadrianopolis VI, 2386 b 2. Eph. IV p. 325 et n. 896, 1 (II, 25).

Perinthus Eph. IV p. 326.

{ *Philippopolis* VI, 2388 b 4 (traditur *Titopopori*). 2398 (lapis *Philop.*). 2401, 8 (lapis *Filippopo.*). 2785 (transl. ex leg.). 2799 (viginti addito vico). 2812. Eph. IV p. 325.

{ *Trimontium* s. *Trimontia* VI, 2566. Eph. II D. LXII. IV p. 326.

{ *Trax, cives Filopopulitanus* VI, 2601 (transl. ex leg.). — *Stator prov. Trhacia, civit. Philippopol.* VI, 2954.

Trax, civitate Promesiana (praetoriani coniux) VI, 2734.

{ *Serdica* VI, 2386 a 13. b 1. 5. 8. 2387, 5. 2388, 4, 15. 2397, 13; cf. 2638. Eph. IV p. 325 et n. 896, 1 (II, 8).

{ *nat. Bessus, natus reg. Serdica vico Magari* X, 1754.

{ *natione Dacisca* (intellegitur *Dacia Aureliani*), *regione Serdica* VI, 2605.

{ *Trax, domu Sergica* VI, 2570; *Trax, civitate Serdica* VI, 2742. Cf. VI, 2819.

Traianopolis Eph. IV p. 326. Eodem fortasse pertinet *Traian.* Eph. IV n. 896, 1 (I, 19). 2, 2. 10.

Trimontium v. *Philippopolis*.

cives Usdicenses quattuor (addito vico) VI, 2807.

Bessus VI, 2486. 2699.

¹⁾ Hanc potius intellegi quam *Beroeam* sive *Macedoniae* sive *Syriae* indicat titulus infra p. 188 citatus *Thracis Beroeensis*. Cf. Dumont *Bull. de corr. hell.* 2 p. 409.

2. legionarii:

Thrax: I Ital. (2) — I Min. — II Parth. — XI Cl. — inc.

Apri: I adi.

Augusta: *Traiana* III Aug.

Philippopolis: I Ital. (2) — III Fl.

Bessus: III Aug.

3. auxiliarii:

A. a. I *Augusta Thracum* III. V, 7425. IX, 5357.

a. I (*Thracum*) *Mauretana* III.

a. I *Thracum veteranorum sagittariorum* VIII, 619.

a. I *Thracum veterana* III.

a. I *Thracum (civium Romanorum) victrix* III.

a. I *Thracum* III. VI, 3308. Brambach 56.

a. *Thracum Herc(u)lania* II, 4239. XII, 1357 = Henzen 6943.

a. *Thracum* II, 4251. VII, 68. VIII.

a. (*Augusta*) II *Thracum* II, 812. VI, 1625 a. VIII. *Caesareae Mauritaniae Bulletin épigr. de la Gaule* 3 p. 91. *Ain Bessem Bull. de corr. africaine* fasc. 5 p. 233.

a. III *Augusta Thracum (sagittariorum)* III.

a. III *Thracum (civium Romanorum)* III. VI, 1449.

*ala *T(hracum) B(ritannica) miliaria* Eph. II n. 384.

c. I *Augusta Thracum v r . .* III.

c. I *Augusta Thracum equitata* III.

c. I *Thracum Germanica (civium Romanorum)* III. Eph. II n. 764. 776.

c. I *Flavia Thracum* C. I. Gr. 4716 d 9 p. 1193.

c. I *Thracum civium Romanorum equitata* III.

c. I *Thracum civium Romanorum* III. Not. Dign. Occ. 32, 59.

c. I *Thracum equitata* III. V, 4957.

c. I *miliaria Thracum* C. I. Gr. 3132 = Lebas-Waddington n. 132. Not. Dign. Or. 37, 31.

c. I *Thracum sagittariorum* III.

c. I *Thracum* III. VII. Brambach 310. 897. 1684 (emanavit Zangemeister de visu). Eph. IV D. LXVIII et n. 563. C. I. Gr. 4536 f p. 1178. Tacitus hist. 1, 68. Not. Dign. Or. 37, 32 (traditur *thracocum*).

c. II *Augusta Thracum* III.

c. II *gemella Thracum* VIII.

c. II *Thracum equitata* VII, 364.

c. II *Thracum Syriaca* Praeneste Grut. 565, 2 (descripta de lapide exempla quattuor omnia consentiunt).

c. II *Thracum* III. *V, 953. VII, 363. 1091. Not. Dign. Or. 28, 45; Occ. 40, 50.

c. III *Thracum civium Romanorum* III. Eph. II D. LXI.

c. III *Augusta Thracum equitata* X, 6100.

- c. III Thracum veterana* Eph. II D. LXI.
c. III Thracum III. V, 2841. Eph. V D. LXXIV.
c. IIII Thracum Syriaca II, 1970. *Polae Arch. epigr. Mitth.* 5 p. 225.
c. IIII Thracum equitata II, 4212. Tibure Orell. 1549 (vidit Dessau; scripta est ante Vespasianum).
c. IIII Thracum II, 4138. Brambach 1290. 1523.
c. VI Thracum III. VII, 67. 158. X, 1777. Brambach 990. 1099. Eph. II, 144; V D. LXXIV.
c. Thracum Brambach 414. 980. Cf. Tacitus h. 1, 68.
c. I Astorum (fortasse scr. *Asturum*) Eph. II n. 704.
c. II Flavia Bessorum III. C. I. Gr. 3497.

B. Thrax: eq. sing. (6).

Bessus, Apri: eq. sing.

Thrax, Beroeensis: eq. sing.

Serdica: eq. sing.

Traianopoli, Thrax: eq. sing.

Bessus: eq. sing. — ala I *Asturum* — ala I *contar.* — ala *Tautor.* — coh. I *Montanorum* — coh. IIII *Thracum.*

Cololetic . . . coh. II *Thracum* (miles nomine *Thracico*).

De[ns]ala coh. *Thracum.*

Sappaus ala *Scubulorum.*

4. *classiarii:*

Bessus III D. I. et n. 557. 558. 6109. VI, 3097. 3103. 3107. 3128. 3139. 3141. 3142. 3145. X *duodeviginti.* XI, 47. 58. 82. 103. Eph. IV n. 920. *Civitavecchia* duo *Notizie degli scavi* 1877 p. 123. 124.

XXIV. MACEDONIA.

1. *praetoriani et urbanici:*

A. Macedo vigil VI, 220, 17.

Doberus VI, 2375 *c* 10. 2379, 2, 60. 5, 50. 2520. 2715. Eph. IV, 887, 1, 16. *Urbanici:* VI, 3884, 2, 15. 16. 21.

Durrachium VI, 2382 *a* 30. Eph. IV, 887, 2, 10. *Urbanici:* VI, 218. 2383 (1, 3. 2, 11. 12). 2916. 3884 (1, 8. 13. 2, 11. 3, 15. 34. 5, 2. 3. 6. 13).

Eordaea X, 8219.

Heraclea Sentica VI, 2382 *b* 9. 2645. 2767. Cf. *incerta* p. 258.

Pelagonia VI, 2381 *b* 2, 10. 2382 *b* 8.

Philippi VI, 2375 *c* 32. 2377, 3. 2379, 3, 10.

Stobi VI, 2379, 5, 52. 2382 *a* 25. X, 6096.

Thessalonica VI, 2382 *a* 1. 2646. 2679. *Urbanicianus:* VI, 2886.

B. Epirus Eph. IV p. 325.

nat(us) stat(ione) provinc(iae) M[ace]doniae Lychnidum IX, 1602.

{ *Pautalia* VI, 2397, 14. 2616. 2671. Eph. IV p. 325.
 { *natus vico Bitalcost. (?)*, *reg. Pautaliense* VI, 2772.

Philippi Eph. IV p. 325.

2. legionarii:

Macedo: II Trai.

Durrachium: III Aug. — VII Cl.

Heraclea Senticæ: XVI Gall.

Pelagonia: II adi. — VIII Aug. — XI.

Philippi: VII Cl. — VIII Aug. — XI — XV Ap. — inc.

Stoberra: V Mac.

Thessalonica II adi. (2).

3. auxiliarii:

A. —

B. Stobi: coh. I Sugambr.

4. classarii¹⁾ —

XXV. ACHAIA.

1. praetoriani²⁾ —

2. legionarii:

Athenae: XVI Fl.

3. auxiliarii —

4. classarii —

[*Graecus* VI, 3102. 3136. X quinquies. XI, 60. 122 non hominem significat ex Achaia oriundum, sed ex Graeca provincia aliqua.]

XXVI. ASIA.

1. praetoriani:

A. —

B. Cotiaeum C. I. Gr. 3827 cc (origo non enuntiatur).

Efe[sus] VI, 2388, 6.

Ypephnos (si est Ὑπαιπηνός ex Lydia) VI, 2386 a 4.

natus patr(ia?) Meo(nia?) VI, 2669 (cf. C. I. Gr. 3438).

Straton(icea) VI, 2398. Eph. IV n. 896, 1 (II, 6).

2. legionarii:

Augusta Troas: VII Cl.; item fortasse *Augusta nude*: VII Cl. —
 X gem.

Miletus: VI ferr.

¹⁾ In titulo Ravennate XI, 38 = Mur. 536, 3 qui nominatur *M. Aur. Theodot. n̄. Attia Nicop.* mihi visus est esse natione Actiacus Nicopolitanus et Nicopolis Epiri ad-
 ditamento illo a cognominibus distincta esse. Sed res ineerta est.

²⁾ *Coron(ea)* vix significatur VI, 2379 a 2, 41.

Mylias (?): VII Cl.

Sardes: III Aug.

Teos cf. C. I. Gr. 3080 = Lebas-Waddington 107: εἰς τὴν τοῦ Σε-
βαστῆ ἐπιταγὴν πείσαντα διὰ τῆς ἑαυτοῦ μεγαλοφροσύνης
πολείτας αὐτομόλους (= voluntarios) στρατεύσασθαι.

3. *auxilarii*:

A. a. Phrygum II, 4251. XIV, 171 = Henzen 6709.

a. VII Phryg(um) VI, 1838.

B. —

4. *classarii*:

Asiacus X, 6800.

Phryx X, 3565.

Phrygius, Laud(icea) D. IV (cl. ex leg.).

XXVII. PONTVS ET BITHYNIA.

1. *praetoriani et urbaniciani*:

A. Nicomedeia VI, 2780 (ex vigilibus translatus in praetorium).

B. Amastris VI, 2401, 12.

Nicomedeia Eph. IV n. 896, 1 (I, 22. 23. 27. 40. 42). 2,
25. 32.

2. *legionarii*:

Amastris: V Mac. (2) — XI Cl. — inc.

Cl[audi]opolis: III Aug.

Nicaea: III Aug. (sex notati *Nic.*) — Aegypt. inc.

Nicomedeia: II. Trai. — III Aug. (11).

Prusias: III Aug. (4).

3. *auxilarii* —

4. *classarii*:

Bithynus X quattuor. XI, 70.

Ponticus VI, 3094. 3143. X quattuor. Ferrero *armate* n. 511.

Nicaensis X quattuor.

Bithynus, Prusiade XI, 52.

Nicomedia XI, 105.

XXVIII. GALATIA }
XXIX. CAPPADOCIA } cum provinciis adiunctis.

1. *praetoriani et urbaniciani*:

A. Coropissus Lycaoniae urbanicianus VI, 2383, 2, 5.

Germanicopolis Paphlagoniae VI, 2383, 2, 6.

Iconium Lycaoniae VI, 2455. Inter vigiles VI, 2964.

B. Ancyra Galatiae VI, 2397, 2 et Eph. IV p. 324 et n. 896, 1
(I, 34).

Anti(ochia) Pisidiae (Sergia) Eph. IV p. 324.

Iconium Lycaoniae Eph. IV p. 325.

Pomp(eiopolis) Paphlagoniae? VI, 2386a 35.

2. legionarii:

Amblada Pisidiae: VII Cl.*Ancyra*: II adi. — V Mac. — X Fret. — Aegypt. inc. decem.*Conana* Pisidiae: VII Cl.*Etenna* Pisidiae: Aegypt. inc.*Gangra* Paphlagoniae: III Cyr. — Aegypt. inc.*Iconium* Lycaoniae: I adi.*Isinda* Pisidiae: Aegypt. inc.*Laranda* Lycaoniae: VII Cl. — XI.*Pessinus* Galatiae: VII Cl. — X fret.*Pompeiopolis* Paphlagoniae: Aegypt. inc.*Sebastopolis* Ponti Cappadocici: Aegypt. inc.*Tavium* Galatiae: Aegypt. inc. quattuor.

3. auxiliarii:

A. c. II Ulpia Paphlagonum III.*c. III Ulpia Paphlagonum* III. *Caesareae Bull. ép. de la Gaule* I p. 103.*B. Ancyra*: coh. I Aquitanorum.*Sebastopolis*: equites Illyrici.*Isaurus*: coh. II Hisp.

4. classiarii:

Coropissus Lycaoniae adiecto vico X, 8261.*Cappadox* VI, 3092.

XXX. LYCIA ET PAMPHYLIA.

1. praetoriani:

*A. —**B. Attalia* (Pamphyliae?) Eph. IV p. 324.*Sida* Eph. IV p. 326.

2. legionarii —

3. auxiliarii —

A. c. Lyciorum et Pamphyliorum (traditurΛΙ/Ε/ΩΝΚΑΙΠ/Λ/ΩΝ;
restitutio dubia) C. I. Gr. 4340*b* = Lebas n. 1364.*B. —*

4. classiarii:

Pamphylus X, 3400.

XXXI. CILICIA.

1. praetoriani:

A. Tharsus Cilic. vigil. VI, 220, 13.*B. Cilix* Eph. IV, 896, 1 (I, 24).*Anazarbus* Eph. IV, 896, 2, 2. 3. — *Stator* VI, 2823.*Mopsuestia* (nam eam significari verbis *Hadr. Manpsus*
ostendunt nummi inscripti Ἀδριανῶν Μοψεατῶν) Eph.
IV, 896, 2, 22.*Tarsus* Eph. IV p. 326.

2. legionarii:

Adana: III Aug.*Tarsus*: III Aug.

3. auxiliarii:

A. c. I Flavia Cilicum (equitata) III. C. I. Gr. 4713f.*c. I Cilicum* III. C. I. Gr. 3497.*B.* —

4. classarii:

Cilix VI, 3113. 3124. 3129. X quindecim. XI, 110.

XXXII. CYPRVS.

1. praetoriani —

2. legionarii:

Paphos: Aegypt. inc.

3. auxiliarii —

4. classarii —

- { XXXIII. SYRIA (COELE).
 { XXXIV. SYRIA PHOENICE.
 { XXXV. SYRIA PALAESTINA.

1. praetoriani:

A. Laudicia ex Suria VI, 2627.*B. Agrippias* (magis Anthedon Palaestinae quam Agrippina Germaniae) VI, 2399.*Antiochia* Eph. IV p. 325. 326 (modo *Ant. Dafne*, modo *Ant. Syria*; solum *Antioch.* similiaque ib. p. 324 et VI, 2388, 8 ambiguae interpretationis).*Apamea* (Claudia; cf. Eph. V 62) Eph. IV p. 324.*Arc(h)ela(is* aut Palaestinae aut Cappadociae) Eph. IV n. 896, 1 (I, 28).*Ascalon*: Ἰαμουρ Ἀσάμου Σύρος Ἀσκαλωνεΐτης Παλαιστεινή ἀδελφὸς Ἀντωνείνου στρατιώτης χόρ. ἡ' πρ. Romae. C. I. Gr. 6416. Notabilis propter nomen praetoriani formae peregrinae.*Berytus* VI, 2397, 3.*Capitolias* VI, 2388, 10 (?). Eph. IV, 896, 2, 4.*Damascus* VI, 2397, 4. Eph. IV p. 325.*Gadara* Eph. IV n. 896, 1 (I, 26). 2, 5.*Gaza* VI, 2416, 12.[*He*]liopo[*lis*] Eph. IV n. 896, 2, 1.*Hierapolis* (Syriae opinor) Eph. IV p. 325.*Laudicea* (*Collina*; fortasse Syriae) Eph. IV p. 325.*Sidonia* Eph. IV p. 326.*Tripolis* Eph. IV n. 896, 1 (II, 5).*Tyrus* Eph. IV p. 326.

2. legionarii:

- Syria*: III Aug. duo — XI Cl.
Anth(edon?): III Aug.
Antiochia: II Trai. — III Aug. tres — X gem. — XII.
Apa(mea): III Aug. — V Mac. (?)
Ara(dus): III Aug.
Arethusa: III Gall.
Berytus: III Aug. — Aegypt. inc.
Caesa(re): II Trai. (2) — III Aug. (ubi hanc intellegi positam inter Syriacas civitates multas probabile est; praeterea *Caesarea* ubi invenitur, explicatio ambigua).
Capitolias: III Aug. — VI ferr. duo.
Damascus: III Aug. — III Cyr.
Epiphania: III Aug.
Gabala: I Ital. — III Aug.
Gadara: X Fret.
Gaza: III Aug.
Heliopolis: III Aug.
Hemesa: II adi. — III Aug. — V Mac.
Hierapolis: II adi. — II Trai.
Larisa: III Aug.
Laudicea: III Aug.
Philadelphia: II Trai.
Ptolemais: III Aug. (ubi adiecto cognomine *Claudia* distinguitur a *Ptolemaide* Aegypti, quam vide).
Scytopolis: III Aug.
Sebaste (haec opinor): VII Cl.
Sidon sive *Sidonia*: III Aug. — Aegypt. inc.
Tripolis: III Aug.
Tyrus: III Aug.
Zeug(ma): III Aug.

3. auxiliarii:

- A. c. I miliaria nova Severiana Surorum sagittariorum* III, 3638. 3639. Eph. IV n. 440.
c. Surorum Caesareae Mauretaniae Bull. ép. de la Gaule 2 p. 280. Cf. *n(umerus) Surorum* ibidem l. c. p. 139.
c. I Apamenorum (sagittariorum equitata) III. Not. Dign. Or. 31, 60.
c. I Apamena XIV, 171 = Henzen 6709.
c. I Ascalonitarum felix III.
c. I Flavia Canathenorum (miliaria) VIII, 2394. 2395. Eph. II D. LXI et n. 1004. 1005 (cf. III, 5911. 6001). Eph. IV n. 634.
c. I (Flavia) Chalcidenorum equitata (sagittariorum) III. VIII, 2090. 10658.
*c. I *Chalcedonen.* II, 2103.
c. Chalcidenorum VI, 3538.

- c. II Chalcidenorum III.*
c. V Chalcidenorum III.
c. I Flavia Damascenorum III.
c. I Flavia Damascenorum miliaria (equitata sagittariorum)
 Brambach 1412. 1417 e.
c. I Flavia Damascenorum peditata Brambach 914.
c. I Damascenorum V, 5126.
c. (I) miliaria Hemesenorum (sagittariorum equitata civium Romanorum) III. Eph. II p. 509.
c. I Hemesenorum X, 3847. Eph. IV D. LXXII ¹⁾.
a. (I Augusta) Ituraeorum III. VI, 421. Brambach 2003.
c. I Augusta Ituraeorum (sagittariorum) III. Brambach 1099.
 Item fortasse titulus Clusinus Mur. 881, 1 quem sic legit Bormannus: | *Ituraeorum* | *sagittarior.* | *qui in bello* | *cecidit.*
c. I Ituraeorum III. Brambach 1233. 1234. 1289. Not. Dign. Occ. 26, 16 (traditur tribunus coh. primae ettityreorum).
c. II Ituraeorum C. I. Gr. 5050. 5081. 5110 et fortasse D. anni 83 mox edendum. Not. Dign. Or. 28, 44.
c. III Ituraeorum VIII, 2394. 2395, IX, 1619.
c. VII Ituraeorum III et fortasse D. anni 83 mox edendum.
a. I Flavia Sebastenorum Ann. de Constantine 1882 p. 361.
a. (gemina) Sebasten(or)um VIII, 9358. 9359 (ubi sic videtur corrigendum esse). Scherschel *Bull. ép. de la Gaule* 3 p. 242.
c. I Sebastenorum III.
c. Sebastenorum Eph. IV n. 370.
c. I Tyrriorum III.
c. Tyrriorum sagittariorum. Perusiae Orelli 3432 (primus Bormannus recte legit PRAEF COHOR | TYRIORVM SAGITTAR).
B. Syria: eq. sing.
Caes(area, Palaestinae ut videtur): ala I Ituraeorum(?) — coh. I Vindel.
Cyrrhus: I Aug. Ituraeorum.
Hemesenus: coh. Hemesen. duo.
Palmyrenus: eq. sing.
Sidonia: coh. I sagitt.
Tyrus: coh. Silauciensium.
Ityraeus: ala I Aug. Itur. duo.

4. classiarii:

Surus s. Syrus D. III (leg. ex cl.). VI, 3114. 3138. 3151. X octo. XI, 26. 36. 43. 56. 352. Eph. IV n. 924. Boulogne Desjardins *géogr. de la Gaule* 1 p. 366 = Ferrero *armate* n. 510.

¹⁾ Titulus Burdigalensis editus ab Allmero *revue épigr. de la Gaule* 1882 p. 273: AVRELIVCS | SVAAAAAIIIL | LES · IIIII · EMINOOR CIVIS M | ENSIACVS quid significet nescio, sed magis crediderim corruptis illis ductibus legionem aliquam geminam significari quam cohortem V Emesenorum.

Aradeus XI, 50.

Surus, Garasenus Eph. II D. LX = X, 867.

Seleuciensis X, 3487.

XXXVI. COMMAGENE.

1. praetoriani:

A. —

B. *Germanicea Caesarea* Eph. IV p. 325.

Doliche Eph. IV p. 325.

Samosata (sic explicandum *Fl. Samasa*) Eph. IV p. 325.

2. legionarii:

Samosata: II Trai.

3. auxiliarii:

a. (I) *Commagenorum* III. C. I. Gr. 5057. D. a. 83 mox edendum.

c. I *Flavia Commagenorum* III. IX, 1132. Eph. II n. 470.

c. I *Commagenorum* VI, 3504.

c. II (*Flavia*) *Commagenorum* III.

c. III *Commagenorum* III.

c. VI *Commagenorum* VIII. Aflu *Bull. d'Oran* fasc. 1 p. 25.

XXXVII. ARABIA.

1. praetoriani —

2. legionarii —

3. auxiliarii:

c. I *Ulpia Petreorum* III.

c. II *Ulpia Petraeorum milliaria equitata*. Attidii Orelli 516.

c. III *Ulpia miliaria Petraeorum* Not. Dign. Or. 38, 27.

c. III *Ulpia Petraeorum*. Sestini Mur. 512, 2 (vidit Bormann).

c. V *Petreorum* III.

4. classarii:

Syrus, natione Arabus X, 3546.

XXXVIII. MESOPOTAMIA.

1. praetoriani —

2. legionarii —

3. auxiliarii:

A. a. (I *Augusta*) *Parthorum* VIII. X, 3847. Prope Tlemcen *Bull. des antiq. afric.* (Oran 1882/3) p. 61; Arzew ibidem p. 137. Romae *Bullett. dell' Inst.* 1868 p. 60. Cf. Brambach 272.

B. *Carrhae*: numerus *Osrhoenorum*.

XXXIX. AEGYPTVS.

1. praetoriani:

A. *Alexandr(ea)* VI, 2379, 1, 49.

B. *Al[exandrea?]* VI, 2385, 22, 3.

Ptolemais VI, 2387, 3. Eph. IV n. 896, 2, 2, 14.

2. legionarii:

castra: II Trai. unus et viginti.

Alexandrea: II Trai. quattuor — Aegypt. inc. sex.

Paraetonium: II Trai. duo — III Aug. — Aegypt. inc.

Ptolemais: III Cyr. — III Aug. quinque.

Tanis: II Trai.

Thebae: II Trai.

3. auxiliarii:

A. c. I Thebaeorum Eph. V n. 15. C. I. Gr. 5052. 5053. 5054
cf. 5117. D. anni 83 mox edendum.

c. II Thebaeorum III. D. anni 83 mox edendum.

B. —

4. classarii:

Alexandrinus VI, 3093. 3096. 3112. X duodecim. XI, 37. 101.
Brambach 410. Arretii Marini Arv. p. 410. Torre in
pietra prope Lorium Marini Arv. p. 410. Civitavecchia
Notizie degli scavi 1877 p. 124. Scherschel *Bull. ép. de
la Gaule* 3 p. 244 (sine dubio classarii).

Paraetonium III, 3165.

Aegyptius VI, 3109. 3117. 3127. 3133. 3159. 3162. X vi-
gintiduo. XI, 29. 94. 116. Civitavecchia *Bull. dell'
Istituto* 1865 p. 44 duo.

Coptitanus D. XIII.

Aegyptius, Lycopolites X, 3482.

XL. CRETA ET CYRENAICA. — Cf. Tacitus ann. 14, 18 ad a. 59: *motus
senatu Pedius Blaesus accusantibus Cyrenensibus ... ab eo ... dilectum
militarem pretio et ambitione corruptum.*

1. praetoriani —

2. legionarii:

Cyrenae: III Aug. — Aegypt. inc.

3. auxiliarii:

A. —

B. Creticus, Lappa: coh. I sagitt.

4. classarii:

Cyr(enensis?) VI, 3115.

{ XLI. AFRICA.
XLII. NUMIDIA.

1. praetoriani et urbaniciani:

A. Carthago (Arniensi) VI, 2663.

Cirta urbanicianus VIII, 2890.

Rusicade urbanicianus VI, 2384, 2, 5.

Thysdrus urbaniciani VI, 3884 (3, 21. 5, 4). Inter vigiles
VI, 2987.

B. Afer VI, 2431.

Ammaedara Eph. IV, 896, 2, 29.

Carthago III, 446. Eph. IV p. 324 et n. 896, 1 (I, 21). Vigiles: VI, 220, 14. 16. 20.

Cirta VI, 2399. 2401, 13. 14. Eph. IV, 896, 1 (II, 32). 2, 31.

Hadrumetum inter vigiles VI, 220, 17.

Lambaesis VI, 2387, 1. Eph. IV p. 325.

Leptis m Eph. IV p. 325.

Sicca Eph. IV n. 896, 1 (II, 22).

Tenae Eph. IV p. 326.

Thamugadi Eph. IV, 896, 1 (II, 28).

Theveste Eph. IV, 896, 1 (II, 27).

Thysdrus Eph. IV, 896, 2, 13.

Uzalis VI, 2564 (cf. I p. 98).

Utina inter vigiles VI, 220, 12.

2. legionarii praeter legionis III Augustae milites infra p. 207 seq. relatos:

Afer: II Trai.

Carthago: II Trai.

Hadrumetum: II Trai.

Sufetula: II adi.

Theveste: II adi.

Utica: XXII.

3. auxiliarii:

A. *a. Afrorum* Brambach 66. Eph. IV D. LXIV.

a. II Ulpia Afrorum Not. Dign. Or. 28, 38.

c. I Afrorum civium Romanorum equitata IX, 5841.

c. I Ulpia Afrorum eq. ([ἐπαρχο]ν σπει[ρ]ης πρώτης Οὐλπίας Ἀφρων ἱππιῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ in titulo Nicaeensi apud Henzenum *Bull. dell' Inst.* 1848 p. 74).

c. Afrorum VI, 3529.

c. III Flavia Afr(orum) V, 6584 add.

c. II Cirt(ensium) VIII, 9631.

a. veterana Gaetulorum III.

a. I Flavia Gaetulorum III (ubi adde n. 600). VI, 3505. 3520.

a. Gaetulorum V, 7007.

c. I Gaetulorum III, 1163 add. VIII, 7039. C. I. Gr. 3497. Not. Dign. Or. 35, 32.

c. Gaetulorum V, 7895. X, 797.

c. I Musulam(iorum) VIII, 4879.

a. Numidarum III.

c. I Flavia Numidarum Eph. IV D. LXXI. C. I. Gr. 5783 c.

c. Au . . . Numidarum (ἐπα[ρχος] σπείρης Αὐ ος Νομάδων, nisi haec ad duo officia spectant: in Batanaea (Lebas-Waddington n. 2112).

c. II Flavia Numidarum III. Eph. II n. 467. C. I. Gr. 3497.

B. Afer: eq. sing. (2). — ala I Ulp. contar. — coh. Maurorum.

4. classarii:

Afer classis Misenensis VI, 3171. X decem.

Libycus classis Misenensis VI, 3134; classis Ravennatis X, 3527. XI, 92.

{ XLIII. MAVRETANIA CAESARIENSIS.
{ XLIV. MAVRETANIA TINGITANA.

1. praetoriani:

A. —

B. Caesarea Mauretaniae VI, 2416, 6; ubi est *Caesarea* vel *Caesaria* VI, 2385, 11, 9. 2401, 3. 15. 16. 17. 2416, 2. Eph. IV n. 896, 1 (I, 38. 39. 41). 2, 10. 15. 28. 30. 33, aut haec significatur aut Palaestinae.

2. legionarii —

3. auxilarii:

A. c. miliaria Maurorum III. Eph. II n. 625. 777.

c. quingenaria Maurorum III.

c. Maurorum et . . rporum X, 7600.

c. II Maurorum VIII, 4323.

a. exploratorum Pomariensium VIII, 9906. 9907.

B. Maurus eq. sing.

ex prov. Mauretana Caesarensis: eq. sing.

Caesaria Mauretania: eq. sing.

4. classarii —

INCERTA QVAEDAM.

Non posui in hac appendice quae propter compendia vel propter determinationem deficientem ambigua manent, ut sunt *Apol.* 2386a 10 — *Ar.* VI, 2777 — *Nic.* VI, 2416, 1 et leg. XX — *Phil.* 2386a 12. 14 — *Tra.* VI, 2397, 11 — *Troi.* VI, 2387, 2 aliaque similia complura ex laterculis qui sequuntur cognoscenda. Hiantia quoque et corrupta pleraque suppressi. Admisi autem potissimum vocabula oppidorum populorumque ipsa certa vel fere certa sed situs ignoti.

1. praetoriani:

A. vide infra p. 258.

B. Alban. VI, 2388, 6 (de castris Albanis legionis II Parthicae cogitavit Henzen).

Androp. (Ael.) Eph. IV p. 324.

Aquil. VI, 2397, 8.

Aul. Foen(ices?) Eph. IV p. 325.

vic. Azin. vel Arin. VI, 2388, 9 = 27.

Mazag. VI, 2385, 11, 6. 8.

*Mogio (Ael.) VI, 2385, 23, 3. 2396. 2398. Eph. IV p. 325
et n. 896, 1 (I, 31. 37). 2, 16. 27.*

Onspr. Eph. IV, 896, 1 (II, 7) = VI, 2385, 7, 7.

Plautian. VI, 2386 b 6.

Quiri. Eph. IV, 896, 1 (I, 45).

Sisepp. VI, 2388, 4.

Subus. Eph. IV p. 326.

2. *legionarii:*

Cibessos (Collina): III Aug.

Clistinnae: VII Cl.

vicus Gallorum: XIV.

3. *auxilarii:*

*A. c. *Ae V, 7820.*

a. I Artectorum III.

*c. *III B III 3345. 3760.*

a. Brauconum: praefectus equit. Brauconum ð imperante Com-
modo. Praeneste Orelli 2248. Cf. Βραῦον s. Βραῦνον oppi-
dum Turmodigorum in Tarraconensi Ptolem. 2, 6, 51.

*c. quingenaria *Canprag . . . Eph. II n. 722.*

c. I Cretulorum III.

*c. II Dongonum III. Lungones Ptolemaei 2, 6, 32, de qui-
bus cogitavit Henzenus (syll. n. 5455), diversos esse
animadvertit Detlefsen philol. 32 p. 664.*

*a. *Epuol . . . III, 130.*

c. II Fl II, 2532 c.

{ *c. I Hamiorum (sagittariorum) III. VII.*

{ *c. II Amiorum VIII, 10654.*

c. I Inn VIII, 908.

e. . . . Isipadensium V, 8185.

*a. I Lemanorum II, 2103. Non recte (ut animadvertit Det-
lefsen l. c. p. 665) ibi substitui Lemavos; nam populus
est Callaeciae neque in ea regione dilectus per civitates
institutus est.*

{ *c. I Nuritanorum Sestini Mur. 512, 2 = 677, 1, ubi sic legit
Bormannus: PRAEF COH PRIM | N\ R · ITANOR.*

{ *c. Nuritanorum VIII, 4292.*

c. p(rima) P III, 908.

*a. I Qu . . . ru[m] D. XXX. Cogitaverunt viri docti (cf.
Eph. V p. 92 n. 247, item Mowat Bull. ép. de la Gaule 3
p. 246) et de Quaceris Ptolemaei 2, 6, 46 (quod ad-
mitti non posse recte observavit Detlefsen l. c. p. 665)
et de Cugernis.*

*c. *Rhamae milliaria Brambach 787.*

a. (I) Scub(u)lorum III. V, 907. Brambach 896. 1125. 1524. Eph. IV D. LXVIII.

c. Silauciensium Brambach 230.

a. Tautorum victrix civium Romanorum miliaria II, 2984.

c. II Varc. equitata V, 875. Cogitavi de Varcianis errore; dilectus per civitates factus ab Illyrico abhorret.

ala Vor. Brambach 191.

ΞΠΕΙΡ. Β ΟΥΛΠ//ΥΡΗΛ vel ΟΥΛΠ///ΝΑ vel ΟΥΛΠΥΡΙΑ (sic Sirmondus) C. I. Gr. 6771.

*B. Lingauster s. Ligauster*¹⁾: *ala* Hisp. — coh. I Belg.

4. *classiarii*:

Agradiensis VI, 3111. XI, 91.

n(atione) Gry. Corvina XI, 78.

Vibiensis X, 3485.

II. LEGIONARII ITALICI ET PROVINCIALES.

I. ADIVTRIX, Galbae.

ex cas- tris Mogon- tiacen- sibus	{	<i>Dalmatia, Aequum — Iader:</i>
		<i>Q. Attius Q. f. Tro. Rufus Aequ. mil. leg. I adi.</i> Mogontiaci (Brambach 1142).
		<i>M. Marius M. f. Tro. Vegetus Aeq. mil. leg. I adi.</i> Mogontiaci (Brambach 1145).
		<i>C. Vibius C. f. Trom. Severus Aequo mil. leg. I adi.</i> Mogontiaci (Brambach 1147).
		<i>L. Appuleius L. f. Sergia Iadestinus Iader mil. leg. I adiut.</i> Mogontiaci (Brambach 1141).
	{	<i>Pannonia superior, Savaria:</i>
		<i>M. Aemilius M. f. Cla. Fuscus Sava. mil. leg. I adi.</i> Mogontiaci (Brambach 1288).
		<i>C. Cassius C. f. Cla. Longinus Sav. mil. leg. I adi.</i> Mogontiaci (Brambach 1143).
		<i>C. Galerius C. f. Cla. [P]udes Sava. mil. leg. I adi.</i> Mogontiaci (Brambach 1091).
		<i>Tit. Val... Mon[ta]n. Sava[ria] mil. leg. I adiutr.</i> Mogontiaci (Brambach 1146).
	{	<i>Thracia, Aprus:</i>
		<i>C. Antonius C. f. Cl. Rufus Apro mil. leg. I adi.</i> In agro Mogontiacensi (Brambach 938).

¹⁾ Fortasse sunt ipsi Lingones, Λιγυάσιοι appellati apud Strabonem 4, 1, 12 p. 186.

ex cas-
tris
Brige-
tionen-
sibus { *Lycaonia, Iconium:*
M. Munatius M. f. Coll. Placidus Iconio veter. leg. I adi. p. f.
 Brigetione (Eph. ep. IV p. 147 n. 509.)
 cf. *Valerius Sabinus miles leg. I ad. filius Valerii Saturnini ve-*
(terani) ex dup(lario) alae I Ulp(iae) cont(ariorum). In
 Pannonia superiore (C. III, 4278).

Pannonius:

C. Cusonius Victor miles leg. I adiutr. nation. Pan. Caesareae
Mauretaniae (C. VIII, 9376).

cf. *L. Val(erius) L. fil. Cl. Censorinus vet(eranus) leg. I ad.*
ex b(ene)f(iciario) co(n)s(ularis). Savariae, decurio ibidem
 (III, 4191).

Moesia, Marcianopolis:

Aur. Maximianus m(iles) leg. primes atiu[trici], frater nat[us]
Moesia i[n]ferio[re reg.] Mar(cianopoli) vic[o] ... diano.
Aquileiae (V, 892).

Africa, Theveste:

... *Respectus Pol. Tev. sign. leg. [I] ad. p. f.* Cyrrhi in
 Syria. Eph. V, 24.

I. (GERMANICA?), Augusti; exauctorata a Vespasiano.

ex cas-
tris
Bon-
nensi-
bus { *Italia, Hasta — Ticinum:*
L. Cominius L. f. Pol. Asta miles leg. I. Bonnae (Bram-
bach 473).
C. Cornelius C. f. Pap. Tic. veter. miss. exs leg. I. Bonnae
(ann. Rhen. 42, 138).
Narbonensis, Alba — Lucus Augustus — Vienna:
T. Carisius T. f. Vol. Alba vet. ex leg. I. Bonnae (Brambach
493).
P. Clodius P. f. Vol. Alb. mil. leg. I. Bonnae (Brambach
486).
C. Marius L. f. Vol. Luco Augusto eques leg. I. Bonnae
(ann. Rhen. 53/4 p. 184).
D. Val. D. [f.] Volt. Va[leri]anus Vie[nna] mil. leg. I. ... In
agro Bonnensi (Brambach 457), modo recte huc trahatur.

I. ITALICA, Neronis.

ex cas-
tris
Noven-
sibus
(Moes.
inf.) { *Moesia inferior, Nicopolis:*
Tib. Claudius Tib. f. Sergia Nicopoli vet. leg. I. Ital. In
Moesia inferiore (C. III, 6144).
Syria, Gab(ala?):
 Donatus Gab. mil. leg. I Ital. In Moesia inferiore
 (C. III, 6232).

Narbonensis, Lucus Augustus:

..... *Volt. Luco [optio?] leg. I Ital. Scupis (Eph. ep. II*
 p. 332 n. 496).

Thracia, Philippopolis:

Valerius Sudi miles leg. I Ital. provinciae Tracie. Tibure (Borghesi opp. 7 p. 424).

Marcus Aurelius Flac[cus] [translatus ex legio]ne prima Italica inter Thraces tituli urbani VI, 2803.

Aurelius Bitus . . . natione Trax, cives Filopopulitanus . . militavit . . . in legione I Italica. Romae (VI, 2601).

Valerius Sarmatius cives Filopopuletanus, militabit in leg. prima Italica. Romae (VI, 2785).

I. MINERVIA, Domitiani.

ex cas-

tris	{	<i>Thracia:</i>
Bon-		<i>M. Aur. Heracla Her</i> . . . dupliciarius leg. I M. Severi[anae]
nensi-		<i>natione Trax domo</i> Bonnae (Brambach 475).
bus		

Italia, Mediolanum:

L. Magius L. (sic) *Ouf. Dubius Mediolani mil(es) leg. I F(laviae?) M(inerviae) p(iae) f(idelis) D(omitianae?)*. Coloniae (ann. Rhen. vol. 57 p. 70). Litterae bonae aetatis sunt neque abhorrent a temporibus Domitiani, quem cum propter alias causas verisimile sit hanc legionem constituisse, ex hoc titulo scilicet scripto ipso imperante probari videtur a conditore duo nomina adsumpsisse mox eo damnato abolita.

Belgica, Remi (?):

M. Aurel. Primus veteranus leg. I M. missus honesta mission(e) civis Rem(us). Lugduni (Boissieu p. 306). Sed potest Primus post missionem demum civis Remus factus esse (v. p. 162).

Germania inferior, Agrippina:

C. Modestin(ius) Peregrinus veteranus leg. (I Min.) missus honest(a) mission(e) civ(is) Agripp(inensis). Lugduni (Boissieu p. 306). Idem de hoc dici potest (v. p. 162).

Silvanius Silvester mil. leg. pr. Sever. Natus col. Agrippinense. Capuae fortasse (X, 3896). Videtur significari I Minervia.

Pannonia et Dalmatia:

Aufanis matronis et matribus Pannoniorum et Delmatarum Ti. Cl. Pompeianus trib. mil. I Min. Lugduni sub Severo (Boissieu p. 59). Dedicatio videtur referenda ad patrias militum sub dedicante constitutorum.

II. ADIVTRIX, Vespasiani.

{	<i>Narbonensis (?)</i> , <i>Forum Iulii</i> (quodnam, non liquet; ad Forum Iulii
	<i>Narbonensis Aniensis</i> tribus trahit Hirschfeld vol. XII p. 38).

ex cas-
trisBritan-
nicis

*C. Murrius C. f. Arniensis Foro Iuli Modestus mil. leg. II ad.
p. f. Aquis Sulis (Bath). C. VII, 48.*

Lugudunensis, Lugudunum:

*L. Licinius L. f. Gal. Sanga Lug. nominatur una cum
[mil. le]g. II ad. p. f. Lindi C. VII, 186.*

Pannonia superior, Savaria:

*T. Valerius T. f. Cla. Pudens Sav. mil. leg. II a. p. f. Lindi
C. VII, 185.*

Italia, Luceria — Vercellae:

*T. Cl. Efficax q(uon)d(am) mil. leg. II p. f. bf. cos. domo
Luceria Apia. Aquinci (III, 3544).*

*L. Valerius L. f. Ani. Crescens Verc. mil. leg. II ad. p. f.
Aquinci (III, 3567).*

Pannonia inferior, Bassiana — Mursa — Sirmium:

*.... in(us) q(uon)d(am) armat[ura] leg. II ad. o[r]iundus ex
regione Bassianesi. In Pannonia inf. C. III, 3336.*

*G. Pollius G. filius domo col. Ael. Mursa Martianus vet. leg.
II ad. Aquinci (III, 3560).*

Q. Sam.... us Sirmi leg. II ad. Aquinci (III, 3563).

*..... [Flavi]a Sirmi Maximus quondam vet. ex sig. leg. II
ad. In Pannonia inferiore (III, 3320).*

Complures tituli Pannoniae inferioris huius legionis milites
habent oriundos ex castris eiusdem: ita patres cient
veteranos eiusdem III, 3398. 3538. 3543.

Dacia, Porolissus:

*.. cissianus mil. leg. II adi. Porolissensis pro(vinciae) Da(ciae).
Aquinci (III, 3556).*

ex cas-
trisPanno-
niae
inferio-
ris

Macedonia, Pelagonia — Thessalonica:

*P. Aelius P. f. Maecia Mestrius Pelago. opt. leg. II adi.
Aquinci (III, 3530).*

*P. Aelius Cl. Lusimacus Tessalonica mil. leg. II ad. Aquinci
(III, 3528).*

*Ti. Aelius Cla. Lucus Thessa. vet. leg. II ad. [p. f.] Aquinci
(Eph. ep. IV p. 128 n. 434).*

Germania inferior, Agrippina:

*T. Fl. T. f. C.... Agrippinen[is vet. leg. II] ad. In agro
Aquincensi (III, 3642).*

Galatia, Ancyra:

*P. Ael. Fa[b.]... Ancyra mil. leg. II] ad. Aquinci (Eph.
ep. II p. 382 n. 699).*

Syria, Hemesa:

*Aur. Proculus vet. leg. II ad. nation. Surus domo Hemesa.
In Pannonia inferiore (III, 3301).*

Africa, Sufetula — Theveste:

M. Granius Datus vet. leg. II ad. domo Africa Sufetla. Aquinci (III, 3680).

P. Sittius P. f. Papiria Teveste ex Africa Mustiolus. Aquinci (Eph. ep. II p. 385 n. 708).

incertae originis:

C. Val. C. fil. Claudii Secundus Aem. n. vet. leg. II adi. Aquinci (III, 3569.)

Italia, Brixia — Dertona:

Q. Cumelius Q. (sic) Fab. Celer vet. Bric(xia?) leg. II ad., item filius eius miles leg. eiusdem. Asturicae (II, 2639).

C. Cornelius C. f. Pom. Dert. Verus vet. leg. II adi. deductus c(oloniam) U(lpianam) T(raianam) P(oetovionem) . . . militavit b(eneficiarius) co(n)s(ularis). Poetovione (III, 4057).

Dalmatia, Aequum:

T. Plotius T. f. Tromentina Rufinus Aequo vet. leg. II adiut. p. f. Ravennae (XI, 23 = Grut. 1109, 8).

. . . idius . . . Trom. . . mens [Aequ]o(?) mil. [leg.] II adi. Mongontiaci (Brambach 1144).

Pannonia, Savaria:

Val. Secundinus mil. leg. II adi. n. Pann. Miseni (X, 1775).

M. Ulpus M. f. Iustinus mil. leg. II adiutr. frum. domo Savaria. Romae (VI, 3336).

Syria, Hierapolis:

Aelius Domitius vet. leg. II adi. domo Erapuli cives Surus. Brigetione (Eph. ep. II p. 427 n. 895).

II. AVGVSTA, Augusti.

ex cas- tris Argen- toraten- sibus	{	<i>Italia, Luca:</i>
		<i>C. Largennius C. (sic) Fab. Luc. mil. leg. II.</i> Strassburg (ann. Rhen. 66 p. 72).
{	<i>Lusitania, Norba:</i>	
	<i>L. Autronius L. f. Sergia Norba Silo</i> veteranus ex leg. II. Strassburg (Brambach 1892).	
ex cas- tris	{	<i>Narbonensis, Dinia:</i>
		<i>Q. Iulius Severus Dinia</i> veteranus leg. II Aug. Iscae, hodie Caerleon (VII, 122).
Britan- nicis ¹⁾	{	<i>Gallia, Lugudunum:</i>
		<i>G. Valerius C. f. Galeria Victor Lugduni</i> sig. leg. II Aug. Iscae (VII, 125). cf. . . er(ius) L. f. G[al.] Celsu[s s]pec. leg. [II A]ug. Londinii (VII, 24).

¹⁾ In titulo ad vallum reperto VII, 914: *Mart(i) Coc(idio) m(ilites) leg. II Aug. (centuria) Sanctiana (centuria) Secundini d. sol. sub cura cet. vix recte Buecheler* (v. Eph. ep. III p. 136) cogitavit de d(omo) Sol(va), nam duabus centuriis una domus adsignari non potest. Fortasse est d(ono) sol(verunt).

Alpes maritimae, Cemenelium:

L. Gratus L. f. Clau. Verinus Cemeneli mil. frum. leg. II
Aug. Romae (VI, 3339).

Narbonensis, Carcaso:

C. Iulius C. f. Vol. Carc. Niger miles leg. II. In agro Mo-
gontiacensi (Brambach 946).

Lusitania, Olisipo?

... Flavius M. f. Gal. Quadratus aquilifer leg. II. Olisipone
(II, 266).

II. ITALICA, Marci.

Italia, Tereventum:

C. Flavius P. fil. Vol. Praenestinus mil. legion. in Norico Ael(iis)
Obilab(is) b(eneficiarius) tribun(i). Tereventi, unde mili-
tem oriundum esse tribus ostendit (IX, 2593).

Noricum.

Aur. Maternus vet. leg. II Italic. natione Noric. Salonis
(Glavinic Bull. Dalm. 2 p. 81).

II. PARTHICA, Severi.

Italia, Verona?

Aur. Comas ... us mil. leg. Part. d. (?) Ver. Romae VI,
3396.

Pannonia, Mursa? — Poetovio.

Aurelius Dassius militavit in leg. II Part. Antonian. ae(terna)
p(ia) [felice] f(ideli) ... ex civ(itate) [Mur]sa (?). Ro-
mae (VI, 3373).

C. Iulius Glaus mil. leg. II Parthice Antoniniane p(iae) f(eli-
cis) f(idelis) eterne frater praetoriani oriundi Poetovione.
Romae (VI, 2579).

Thracia:

M. Aurelius Pastor mil. leg. II Parthicae Severianae natione
Thrax. Fabrateria vetere (X, 5652).

Dacia:

Marius Marcellinus mil. leg. II Partic. frater equitis singu-
laris Thracis. Romae VI, 3277.

domus incerta:

Atilius Marcianus domus Auria militavit an. VI mensib.
VI, 7 (traditur G) Vithaspri (?) Secundi. Albae (ex
Iucundo rec. 3 Reinesius 8, 8). Huc relatus est propter
locum unde prodiit. Domus nisi corrupta est, significatur
fortasse regio Auranitis.

II. TRAIANA FORTIS GERMANICA, Traiani.

	<i>Aegyptus, castra:</i> Eph. V n. 10 ¹⁾ viginti excepto uno sine tribu relato omnes tribus Polliae.
	<i>Alexandrea:</i> Eph. V n. 10 quattuor tribus Polliae.
	<i>Paraetonium:</i> Eph. V n. 10 duo alter tribus Pupinae, alter Collinae.
	<i>Tanis</i> ²⁾ : Eph. V n. 10 tribus Polliae.
	<i>Thebae</i> ²⁾ : Eph. V n. 10 tribus Polliae.
	<i>Italia:</i>
	<i>M. Titurius Gai f. mil. leg. II Traianes chor(te) III pil(i) prioris natio(ne) Italus.</i> Alexandreae (Eph. ep. II p. 290 n. 338 cf. V p. 2 n. 7).
	<i>Pannonia inferior, Carnuntinus:</i>
ex cas-	<i>M. Aurelius Avitus c. R. Avitiani f. Carnuntiensis provinciae</i>
tris	<i>Pannoniae superioris . . . miles l[egi]onis II Traiane fort(is).</i>
Ale-	Alexandreae (Eph. ep. II p. 288 n. 328).
xandri-	<i>Macedonia:</i>
nis	<i>Aurel. Alexandrus quandam (sic) signifer leg. II Traianae fort(is) Ger(manicae) cohort(e) II hastati pr(ioris) natione Macedon.</i> Alexandreae (Eph. ep. II p. 287 n. 327).
	<i>Bithynia:</i>
	<i>Nicomedia:</i> Eph. V n. 10 tribus Collinae.
	<i>Syria:</i>
	<i>Antiochia:</i> Eph. V n. 10 tribus Collinae.
	<i>Caesarea:</i> Eph. V n. 10 duo tribus Collinae.
	<i>Hierapolis:</i> Eph. V n. 10 tribus Collinae.
	<i>Philadelphia:</i> Eph. V n. 10 tribus Collinae.
	<i>Commagene:</i>
	<i>Samosata:</i> Eph. V n. 10 tribus Polliae.
	<i>Africa:</i>
	<i>Carthago:</i> Eph. V n. 10 tribus Arniensis.
	<i>Hadrumentum:</i> Eph. V n. 10 tribus Papiriae.
	<i>Africa:</i>
	<i>Q. Cornel(ius) Victor veteran. ex leg. II Traian. nat. Afer.</i> Miseni (X, 1772).

¹⁾ Eius tituli post impressam plagulam illam beneficio Haverfieldii Angli ectypum accepi et apographum optime facta, unde accesserunt origines militum in exemplari Walshiano omissae fere omnes. Ipsum exemplum cum huic fasciculo inseruerim (p. 259), hoc loco summam solam posui.

²⁾ Melioris aetatis monumenta cum ostendant in dilectu legionario non admissos esse ex Aegypto nisi Alexandrinos reliquarumque civitatum Graecarum cives, Aegyptiis procul habitis, id quod eo nititur, quod Aegyptius civis Romanus iure fieri non potest (vide supra p. 13), iam intellegimus sub Marco hanc legem neglegi coeptam esse; nam duo hi legionarii Thebaeus et Tanitanus Aegyptii sunt.

III. AVGVSTA, Augusti.

- Italia, Aquae Statiellae — Ricina:*
L. Calpurnius L. f. Tro. dom. Aquis Statelis miles leg. III Aug. In vico Thala (VIII, 502).
P. Vettius P. f. Velina mil. leg. III Aug. Ric(i)n(a). Ibidem (VIII, 503). Errore Wilmannsius interpretatur FRICN de Helvia Rivina; titulus enim aliquanto antiquior est Per- tinace.
- Aquitania, Augustonemetum — Burdigala:*
M. Iulius M. f. Qui. (non Ouf.) Maternus Aug(usto)n(emeto) mil. leg. III Aug. Theveste (VIII, 10629).
D. Seius D. f. Quir. Iuvenis Burdigala mil. leg. III Aug. In agro Thevestino (VIII, 2103).
- Lugdunensis, Autricum Carnutum:*
Q. Iulius Q. f. Quir. Dioratus Autr(ico) mil. leg. III Aug. Theveste (VIII, 1876).
- Ex castris Lambaesis institutis imperante Hadriano supersunt laterculi militum undecim plus minusve fracti omnes, omnes sine dubio veteranorum una missione misso- rum, quamquam unius tantum (nobis A) dedicatio su- perest anni 166 (*Poullie recueil des notices et mém. de la soc. arch. de Constantine* vol. 22 a. 1882 p. 382 n. 126 et p. 374 n. 123; ego adhibere potui descriptum diligenter ab Ioh. Schmidt). Legionis nomen superest praeterea vol. VIII, 2586; non superest in novem aliis, sex editis vol. VIII n. 2565. 2566. 2567. 2568. 2569. 2618 septimo, (nobis B) edito ab eodem Poullio l. c. p. 378 n. 125, nobis autem item exhibito a Schmidtio, octavo adhuc in- edito (nobis C) excepto ab eodem, nono (nobis D) edito a Poullio l. c. p. 377 n. 124, nobis item descripto a Schmidtio, sed hos quoque extra dubium est omnes pertinere ad legionem. In tanto numero militum legionis Africanæ nos breviorē formam adhibuimus. Locus ubi non adscribitur, significatur Lambaesis.
- Africa et Numidia:*
castra: Q. Iulius Q. f. Pol. Fortunatus cas. mil. leg. III Aug. VIII, 3151 — C. Steius C. f. Pol. Sabinianus cas. mil. leg. III Aug. VIII, 3247 — M. Valerius M. f. Pol. Secundus cas., sig. leg. III Aug. VIII, 2994; item in laterculis adscripta tribu Pollia n. 2565. 2618 (duo), non adscripta ea n. 2565 (II—VI ex XVIII). 2566 (III ex VII). 2567 (XXIII ex LXI). 2568 (XLIII ex LXXXVI). 2569 (XXI ex XLVII). 2586 (VI ex XLV). 2618 (IV ex XI). A (X ex XXVIII). B (IV ex LXXVIII). C (XIIX ex LV). D (II ex XLVI).

ex cas-
tris
Lam-
baesi-
tanis

- Ammaedara*: M. Silius M. f. Quir. Faustus Am. mil. leg. III Aug. VIII, 2975 et in laterculis 2566. 2568(2). 2586. A (2). D (3), fortasse etiam 2565(2). Cf. 2911.
- Assuras* in laterculis 2586, 33. A.
- August.*, fortasse vicus *Augusti* in laterculo 2568, 30.
- Bag(ai)* in laterculis 2568, 42. 2569, 15.
- Bulla*: L. Vetulenus Quirina Bul. Festus eq. leg. III Aug. VIII 3274.
- Kalama*: L. Flavius M. fil. Quir. Geminus Kalama mil. leg. III Aug. VIII, 2639.
- Capsa* in laterculo 2569 (2).
- Karthago*: D. Cornelius D. fil. Arn. Felix domo Karthag. mil. frument. leg. III Aug. Romae VI, 232 et in laterculis 2618, 35 adiecta tribu Ar., item 2565 (4). 2567 (5). 2568 (10). 2569 (5). 2586 (5). A (6). B (6). C (3). D (23).
- Cillium*: Fla. Cilium in laterculo 2568, 46.
- Cirta*: C. Iulius C. f. Quir. Quadratus Cirt. frater militis legionis III Aug. VIII, 2890 et in laterculo 2618, 44 adiecta tribu Qui., item 2566. 2567 (5). 2568 (2). 2569. 2618. A. B (2). D.
- Cuiculum* in laterculis 2567. 2568. 2586.
- Hadrumetum*: T. Aelius . . f. Severus Had. mil. leg. III Aug. VIII, 3020 et L. Caecilius L. f. Pap. Aurelianus Had. mil. leg. III Aug. VIII, 3062 et in laterculis 2565. 2568 (2). 2586 (4). 2618. B. C (3). D (6).
- Hippo* in laterculo B.
- Lambaesis*: C. Mustius C. f. Aurelia Fortunatus Lam[ba]es. vet. ex si[gnifero] ... VIII, 2949 et in laterculo 2586 (6).
- Lep(tis)* in laterculis C. D (2).
- Madaura*: M. Attius M. fi. Quir. Festus M(a)d(auris?) miles leg. III Aug. VIII, 3043.
- Mascula* in laterculis 2568. 2569. 2586.
- Maxula* in laterculis 2567. A. D.
- Milev*: C. Valerius C. fil. Sar. Optatus Mil. mil. leg. III Aug. VIII, 3266 et in laterculis 2567 (2). 2586.
- Naraggara* in laterculo C.
- Oea* in laterculis 2567. D.
- Rusicade* in laterculo 2586.
- Sab(ratha)* in laterculo 2568, 71.
- Sicca* in laterculo 2565 adiecta tribu Ar., item 2567 (5). 2569. A (2).
- Simitthu* in laterculis 2567 (4). 2568 (2).
- Sufes* in laterculo 2569, 14 et fortasse 2567.
- Sufetula* in laterculo 2586.

Tacapae in laterculo 2569 (2).

Ten(elium?) in laterculo 2568.

Thab(raca) in laterculo 2568.

Thamugadi: *P. Aurel. Felix speculator leg. III Aug. domo Thamug. VIII, 2603 et in laterculis 2566. 2567 (5). 2568. 2586 (5). 2618. A. D.*

Thelepte: *T. Fla. T. f. Paria [scr. Papiria] Felix Thelep. mil. leg. III Aug. VIII, 3106; item in laterculo 2565 adiecta tribu Pa. et 2568. 2569 (2). 2586. C. Cf. Theveste.*

Thenae(?): *P. Valerius P. f. Ael. Then. aquilifer VIII, 2991.*

Theveste in laterculis 2567 (2). 2568. 2569 (2). 2586 (3). Alibi aut *Thelepte* aut *Theveste* intellegitur, ut VIII, 3251: *C. Valerius C. f. Papiria Castus The. mil. leg. III Aug. et in laterculis 2566. B. C (3; modo The., modo Th.). D (The. quater).*

T(h)igiba in laterculo 2568.

Thuburbo in laterculis 2567. 2568.

Thubursicum Numidarum in laterculo 2618.

Thysdrus: *T. Licinius T. f. Gal. Secundus Thys. mil. leg. III Aug. VIII, 3177 et in laterculis 2567. 2568. 2569. 2618. A (2). C. D.*

Tipasa in laterculis 2567. 2568.

Vaga in laterculis 2568. 2586.

Vina: *C. Annius L. f. Qu[ir.] Fidelis mil. leg. III Augus. Vin(a). Siccae. VIII, 1642.*

Uthina: *L. Caecilius L. f. Hor. Secundus Uthina mil. leg. III Aug. VIII, 3067.*

Utica in laterculis 2565 (?). 2567. 2586. A.

Italia, Campania — Opitergium:

Aquilius Priscus mil. leg. III Aug. natione Italicus. VIII, 3026.

centurio et miles huius legionis *condecoriones ex Campania. VIII, 2801.*

C. Terentius Secundus Opiter(gio) tesserarius leg. III Aug. VIII, 2983.

Sardinia, Caralis:

L. Magnus Fortunatianus Quirina Caralis m. l. III A. VIII, 3185.

Lusitania, Scallabis?

L. Lucretius Serg. Robustus Scallabi miles leg(ionis) aut huius aut potius VII geminae. VIII, 3182.

Lugdunensis:

Lugd(unum) in laterculo B.

Germania inferior, Agrippina?

L. Domitius Optatus Cl(audia?) A(ra?) mil. leg. III Aug. VIII, 3099.

*Pannonia superior:**Em(ona?)* in laterculo *C*.*Savaria* in laterculo *C* (2).*Siscia* in laterculo 2586.*Moesia:**Marcian(opolis)* in laterculo *B*.*Dacia:**Napoca*: *P. Aelius Victor vet.* (huius legionis fortasse) *Aelia**Napoca* VIII, 3021 et in laterculis *A. C* (19).*Sarmizegetusa* in laterculo 2586.*Thracia, Traiana*¹⁾.*Mucratalis Aulureni mil. leg. III Aug. natione Thr(a)x natus in civitate Augusta Traianesie.* VIII, 3198.*Macedonia, Dyrrachium:**P. Cerennius P. f. Quir. Severus Durrac. vet. leg. III Aug.* VIII, 3079.*Asia, Sardes?**P. Aurelius P. f. Sardis [Min]ucianus mil.* fortasse huius legionis. VIII, 3017.*Pontus et Bithynia:**Cl[audi]opolis* in lat. *B*.*Nic(aea?)* in lat. *B* (6).*Nicom(edia)* in lat. *B* (11).*Prusias* s. *Plusias* in lat. *B* (4).*Cilicia, Adana — Tarsus:**M. Iulius Col. Proculus Adan. veter. leg. III Aug.* VIII, 3159.*C. Iulius C. f. Col. Atticus Tar. optio leg. III Aug.* VIII, 2886.*Thars.* in laterculo 2586.*Syria:**M. Nonius Alexander Syrus mil. leg. III Aug.* VIII, 3207.*Antiochia*: *P.... S.... vet. ex l. III Aug. Ant(iochia?) dom(o?)* VIII, 3225; *Ant.* in laterculo *B*.*Anth(edon)* in lat. *B*.*Apa(mea)* in lat. *B* (3).*Ara(dus?)* in laterculo *D*.*Berytus*: *L. Ulpus Nero natus Berito vet. ...* VIII, 3278.

¹⁾ Intellegitur urbs hodie Eski-Zaghra, olim Ergissa et Beroe dicta, deinde ἡ Τραιανέων πόλις sive Τραιανεῖς ἐκ τῶν Ὑπερπαιόνων; videantur Dumont *Bull. de corr. hell.* 2 p. 406 et Foucart ibidem vol. 6 p. 184. Haec est Ἀυγοῦστα Τραιάνα nummorum, *Aug. Trai.* laterculorum urbanorum huius eph. IV p. 326, diversa omnino ab *Ulpia Traianopoli* eorundem laterculorum sita ad ostia Hebri fluvii in eadem provincia Thracia.

- Caes(area)* in lat. *B*.
Capito(lias) in lat. *B*.
Damasc(us) in lat. *B* (2).
Epipa(nia) in lat. *B*.
Gabal(a) in lat. *B*.
Gazza in lat. *B*.
Helio(polis) in lat. *B* (2).
Emesa in laterculo 2568.
Larisa in lat. *B*.
Laud(icea) in lat. *B* (2).
Claudia Tol(emais) in lat. *B* (2).
Scytopolis in lat. *B*.
Sidonia in lat. *B* (8).
Tripolis in lat. *B*.
Tyrus in lat. *B* (2).
Zeug(ma) in lat. *B*.
Creta et Cyrenae:
Cyr(енаe) in lat. *B*.
Aegyptus:
Pareth(onium) in lat. *B*.
Tolomais in lat. *B* (5).
incerta:
P. A[e]lius Alexander mil. leg. III Aug., domo Collina Cibes-
sos. VIII, 3028.
P. Ael. Cl. Col. I. l. Vol. III Aug. VIII, 2625.
... Cl. Ti. f. Col. Alexander [? Apoll]onia vet. ex armor. c[ust.
leg. I]II Aug. VIII, 2840.
M. Licinius M. fil. Coll. Aquila Bera (Beroea?) vet. leg. III
Aug. VIII, 3175.
Gisiron in laterculo 2568, 74.

III. CYRENAICA, Augusti.

	{	<i>Aegyptus, Ptolemais:</i>	
ex		<i>G. Farsuleius Strabo Ptolomaide n(atione) m. leg. III Cyr.</i>	
castris		<i>Alexandreae</i> (Eph. ep. II p. 289 n. 332).	
Ale-	{	<i>Syria, Damascus:</i>	
xan-		<i>T. Cominius Bassus Damasco, leg. III Cyr. Alexandriae</i>	
drinis		(Eph. ep. II p. 289 n. 335).	
	{	<i>Paphlagonia, Gangra:</i>	
		<i>M. Longinus M. f. Pol. Gangr. mil. leg. III. Alexandriae</i>	
		(Eph. ep. II p. 290 n. 336).	
ex	{	<i>Thracia, Bessi:</i>	
castris		<i>L. Valerius Bitus natione Bessus mil. leg. III Cyr. Bostrae</i>	
Arabicis		(III, 109).	
		cf. . . <i>Codennius A. f. Scapt. milit. ann. XXI leg. III Cyre-</i>	
		<i>naeica. Domus incertae</i> (X, 5368).	

III. GALLICA, Augusti.

Syria, Arethusa:

Iul. Valens vet. natio. Surus prob. in III Gal. In Numidia. VIII, 4310.

. . Iulius C. fil. domo Arethusa Livianus translatus ex leg. III Gallic. Lambaese. VIII, 2904.

III. FLAVIA, Vespasiani¹).*Moesia superior, Viminacium:*

Aur. Martinus mil. leg. IIII Fl. frater Ulpii Victoris imaginiferi leg. VII ex provincia Moes. sup., reg. Viminac. Cyrrhi in Syria (III, 195).

Narbonensis, Vienna:

P. Pompeius P. f. Volt. Colonus Viana vet. leg. IIII F. f. Scarbantiae (III, 4245).

Germania inferior, Agrippina?:

. . . i Aur. . . . fil. Clu . . Agri[ppinen]sis quon[dam] miles leg. IIII [F. f. ?]. Aquinci (Eph. ep. IV p. 128 n. 435).

Thracia, Philippopolis:

Valerius Dizo i . . . legionis IIII Flavie cives Filopopolita . . . Venafrici (X, 4874).

III. MACEDONICA, Augusti, exauctorata a Vespasiano.

Italia, Augusta Taurinorum — Corfinium — Falerio — Faventia — Hasta — Ticinum — Valentia Liguria:

T. Clodius T. f. Ste. Optatus Aug. Taur. mil. leg. IIII Mac. Mogontiaci (Brambach 1156).

G. Minucius G. f. Stelatina Asper Augusta Taurinorum mil. leg. IIII Mac. Mogontiaci (Brambach 1163).

M. Lutatius M. f. Ser. Albanus dom. Cor. mil. leg. IIII Mac. Mogontiaci (Brambach 1162).

C. Vettius L. f. Vel. Tuscus legionis IIII Macedonicae aquilifer. In agro Falerionensi, cui respondet tribus (IX, 5527).

. . Appinius Pol. Faven[ti]a Quadratus (centurio) veteranorum leg. IIII Mac. Scardonae in Dalmatia (C. III, 2817).

C. Valerius L. f. Poll. Tertius Hasta mil. leg. IIII Mac. Mogontiaci (Brambach 1166).

Q. Castricius Q. f. Pol. Severus Ticini mil. leg. IIII Mac. Mogontiaci (Brambach 1155).

. Polia Valentia mil. leg. IIII Mac. Mogontiaci (Brambach 1170). Cf. Mogontiacensis altera (Brambach 949): L. Loro . . . us L. f. . . . Crisp . . . Vale . . . leg. IIII . . .

¹) Titulus inventus in Pannonia superiore (III, 4593) . . merasius L. f. d[omo] Ticino Vita[li]s . . . le]g. IIII F. f. centurionis magis est quam gregalis.

Propter tribum intellegendum Forum Fulvii Valentia Liguriae (cf. vol. V p. 840; errat Kubitschek de trib. Rom. orig. p. 181).

Baetica, Nertobriga — Tucci:

L. Attius L. f. Gal. Nepos Nertobriga mil. leg. IIII Mg. (sic). Mogontiacy; titulum fecerunt municipes et liberti (Brambach 1151).

Q. Atius Q. f. Gal. Quietus domo Nertobriga mil. leg. IIII Mac. Mogontiacy (Brambach 1150).

T. Iulius L. f. Gal. Macer dom. Nertobriga mil. leg. IIII Mac. Mogontiacy (Brambach 1160).

C. Bruttius Q. f. Sergia Crescens domo Tucci mil. leg. IIII Mac. Mogontiacy (Brambach 1152).

Narbonensis, Baeterrae — Forum Iulii — Narbo — Tolosa — Vienna:

C. Caecilius C. f. Pup. dom. Baeterris mil. leg. IIII Mac. Mogontiacy (Brambach 1153).

G. Valerius C. f. Cla. Proculus domo Baeterris vet. leg. IIII Mac. Luceriae (IX, 799). Tribus est non Baeterrensi-um, sed Lucerinorum.

M. Iulius Marci f. Aniensis Foro Iuli Macrinus miles leg. IIII Mac. Mogontiacy (Brambach 1159).

L. Licinius L. f. An. Verus Foro Iuli mil. leg. IIII Mac. Mogontiacy (Brambach 1161).

Q. Septimius et signifer legionis IIII Macedonicae domo Foro Iuli. Narbone (Herzog n. 39).

C. Valerius G. f. Pap. Narb. Taurus mil. leg. IIII Mac. Mogontiacy (Brambach 1167).

G. Iulius G. f. Vol. Priscus Tol. mil. leg. IIII Mac. Mogontiacy (Brambach 1158).

M. Petronius M. f. Vol. Mansuetus Viana mil. leg. IIII Mac. Mogontiacy (Brambach 1164).

M. Sullius M. f. Vol. Via. Campanus mil. leg. IIII Mac. Mogontiacy (Brambach 1165).

Sex. Valerius Sex. f. Vol. Masuetus Viana mil. leg. IIII Mac. Mogontiacy (Brambach 1168).

Lugdunensis, Lugdunum:

L. Vinicius L. f. Gal. domo Modestus Lugud. mil. leg. IIII Mac. Mogontiacy (Brambach 1169).

Noricum, Virunum:

L. Cattonius L. f. Secundus Claud. Viru. m. leg. IIII. Mogontiacy (Brambach 2058 et p. XXXIV).

L. Giamillius L. f. Cla. Cerialis Viruni mil. leg. IIII Mac. Mogontiacy (Brambach 1157).

III. SCYTHICA, Augusti.

Italia, Mediolanum:

L. Sentius L. f. Ouf. signif. leg. IIII Scythicae. Mediolani; adscribitur: hic natus, hic situs est (V, 5595).

V. ALAVDAE, Augusti, exauctorata a Vespasiano.

Italia, Mediolanum:

ex cas-
tris Ger-
manicis { *C. Calventius Omuli (?) fil. Ouf. Med. . . . mil. leg. V. Vete-
ribus, hodie Xanten (Brambach 218; cf. ann. Rhen. 53/4
p. 245).*

Italia, Faventia:

*Q. Annaeus Q. f. Pol. Balbus Faventinus ann. LIII, miles
leg. V, donatus bis, II vir Thuburn. h. s. e. Et tu ave.
Arbitratu Q. Annae[i] Capulae. Ad Aquas prope Simitthu.
C. VIII, 10605 male; emendatius dederunt Poulle ann.
de Constantine 1882 p. 324 et imprimis Cagnat in rela-
tione altera p. 95. Hic si miles fuit non Caesaris patris,
id quod admitti potest, sed Augusti, pari iure referri
poterit ad alteram utram legionam quintam.*

V. MACEDONICA, Augusti.

Moesia inferior, castra — Oescus:

*. T. f. Polia Marc[ellinus] cas. vet. leg. V Mace[donic.]
Troesmi (Hirschfeld arch. ep. Mitth. 6, 41).
C. Iulius Saturninus domo Oesci ex optione vet. leg. V. Mac.
Troesmi (III, 6190).*

Galatia, Ancyra:

*C. Antistius Ancyra. Vale[ns vet.] leg. V Mac. Troesmi
(III, 6184).*

Pontus, Amastris:

*T. Fl. T. f. Teretin. Val(ens?) Amast. vet. leg. V Mac. Troesmi
(Hirschfeld arch. epigr. Mitth. 6, 40).*

*Iul. Ponticus . . . milit. . . . in leg. V Mac., natus Amassis.
Troesmi (l. c. p. 41). Significatur aut Amastris aut
Amasia.*

Syria, Hemesa:

*T. Clau(dius) Ti. filius Quirina Priscus Hemesa ex c(ustode)
a(rmorum). Troesmi (Hirschfeld arch. epigr. Mitth. 6
p. 40). Legio non enuntiatur, sed est haec omnino.*

Moesia inferior, Oescus:

*T. Fl. Pap. Valerianus Oesco mil. fr. leg. V Mac. Romae
(VI, 3342).*

Macedonia, Stoberra:

*L. Allius L. f. Scap. Stober. vet. leg. V Mac. Tarenti (IX,
6155).*

Syria (?), *Apamea*:

Aur. Crysomallus quintanesis leg. ortus c. Apamia. Prope Albanum (Amati giorn. arcad. 28 p. 350).

VI. FERRATA, Augusti.

Palaestina, Capitoliās:

L. Domitius Valerianus domo Kapitoliade . . ex leg. VI ferrata f(ideli) c(onstante). Anni 208. Romae (VI, 210).

T. T. f. Flavius Agrippa Cyrin. Capitolia, heres militis ex leg. VI ferr. fideli constanti translati in praetorium. Salerni (X, 532).

Baetica, Italica:

Fulv[ius C]apratinus ex p[rovi]ncia Baetic[a It]alicensis probatus in leg. VI ferra[ta]. Saeculi II exeuntis vel III, quoniam legio VII ibi pia dicitur (C. II, 4154).

Asia, Miletus:

*Γάιος Σήιος Ἀπτινός . . . λεγιῶνος ἐκτῆς (ferratae opinor) ὀπ-
τῶν Μειλήσιος. Hierapoli Phrygiae (C. I. Gr. 3932).*

VI. VICTRIX, Augusti.

ex	{	<i>Italia, Verona</i> :
castris		<i>L. Vettius M. f. Publilia Firmaru . . Verona vetera[nus] leg. VI</i>
Germanicis		<i>vic. p. f. (lectionis parum certae). Ad Rhenum. Brambach 233.</i>

ex	{	<i>Italia, Noricum, Africa, Gallia</i> :
		<i>militēs leg. VI victricis pie f(idelis) cives Italici et Norici.</i>
		<i>In Britannia ad vallum Antonini (VII, 1095).</i>
castris	{	<i>mat(ribus) Af(ris) Ita(lis) Ga(llis) M. Minu(cius) Mude . . .</i>
Bri-		<i>mil(es) leg. VI vic. guber(nator?) leg. VI. Eburaci (VII,</i>
tanni-		<i>238). Fortasse posita tum cum legio VI imperante</i>
cis	{	<i>Hadriano ex Germania in Britanniam transiit.</i>
		<i>Lugudunensis, Lugudunum</i> :
		<i>G. Iulius Gal. Gal[e]nus Lug. vet. ex leg. VI vic. p. f. Lindi</i>
	{	<i>(VII, 182).</i>
		<i>Italia, Bononia</i> :
		<i>C. Variolenus C. f. domilii (?) Bononia mil. leg. VI. Calagurri</i>
		<i>(II, 2983).</i>

Narbonensis, Aquae Sextiae:

*M. Iulius M. f. Vol. Paternus Aquis Sextiis mil. leg. VI vic-
tric. Salonis (III, 2035).*

Britannia, Glevum:

*M. Ulpius Ner. Quinto Glevi mil. fr. leg. VI v. Romae (VI,
3346).*

Noricum, Solva:

*M. Coelius M. f. Fl. Homullus Solva mil. fr. leg. VI vic.
Veronae (V, 3362).*

incerta domus:

.. *Aelius P. f. . . ocont. [Secu]ndus fr. leg. VI victr. Romae*
(VI, 3343).

VII. CLAVDIA, Augusti.

Italia, Aesis — Arretium — Florentia — Forum Cornelii — Pisaurum — Ticinum — Verona:

.....[Po]l. *Aese mil. leg. VII. Delminii* (Eph. ep. IV p. 109 n. 352).

C. Vatinius Sex. f. Capito vet. leg. VII C. p. f. dom. Arreti. Salonis (Glavinic *Bull. Dalm.* 4 p. 33).

.... *im. Arretio . . . mil. leg. VII . . . Salonis* (III, 2071).

P. Lastus A. f. Scaeva domo Florentia eques vet. leg. VII [C.] p. f. Naronae (III, 1814).

Q. Oppius Q. f. Pol. Foro Corne. signifer leg. VII. Delminii (III, 2716).

L. Caesius L. f. Cam. Bassus domo Pisauri vet. leg. VII C. p. f. Salonis (III, 2014).

Sex. Atilius Sex. f. Pap. veter. leg. VII domo Ticino. Iader (III, 2913).

C. Lucretius signif. (sic 2040, vet. 2041) leg. VII C. p. f. domo Verona. Salonis (III, 2040. 2041).

Macedonia, Durrachium — Philippi:

M. Vibius M. f. Aem. Durra. mil. leg. VII. Delminii (Eph. ep. IV p. 109 n. 351).

L. Valerius L. f. Vol. domo Philippis mil. leg. VII. Delminii (III, 2717).

Asia, Augusta Troas — Sebaste (Phrygiae?):

ex cas-
tris
Dal-
maticis

C. Curiatius T. f. Serg. Secundus dom. Augusta Troade vet. leg. VII C. p. f. Salonis (III, 2019).

Q. Murius Q. f. Ser. Au[g.] mil. le[g. VII]. Delminii (Eph. ep. IV p. 108 n. 349). Iam magis ad Augustam Troadem rettulerim quam ad Augustam Praetoriam.

T. Sabinus T. f. Fab. domo Sebaste vet. leg. VII. Salonis (III, 2048).

Galatia, Pessinus; Pisidia, Amblada — Conana; Lycaonia, Laranda; Pontus Cappadocicus, Sebastopolis:

Cn. Domitius Cn. f. Vel. Pessinunte veteran. ex leg. VII. Delminii (III, 2710). Cf. Naronitana n. 1818 a *L. Atilio L. f. Vel. veter. leg. VII posita avunculo L. Riccio L. f. Vel. Pessinunte vet.*

C. Longinus C. f. Cor. Amblada mil. leg. VII. Delminii (Eph. ep. IV p. 108 n. 348).

Q. Baebius Q. f. Serg. Conan. miles leg. VII. Delminii (Eph. ep. IV p. 107 n. 347).

T. Ancharenus T. f. Ser. dom. Laranda mil. leg. VII. Delminii (III, 2709).

M. Sosius M. f. Fab. Sebasto [mil. leg.] VII. Ljubuski (Hirschfeld *arch. epigr. Mitth.* 3 p. 40).

incertae originis:

L. Domitius L. f. An[ie]n. Aquila vet. leg. VII domo Myliada. Ljubuski (Hirschfeld *arch. epigr. Mitth.* 4 p. 38; cf. eundem apud Kubitschekium trib. p. 193).

C. Iulius C. f. Ultinia Clistinnis mil. leg. VII. Delminii (III, 2714 = Eph. ep. IV p. 107 n. 345).

M. Iulius M. f. Trernahensis (?) miles leg. VII C. p. f. Delminii (III, 2715).

ex cas-
tris
Moesiae
sup.

Noricum, Virunum:

C. Terentius C. f. Cl. Catullus Vir. vet. leg. VII Cl. p. f. ex sig. Viminacii (Hirschfeld *arch. epigr. Mitth.* 6, 131).

Italia, Bononia:

T. Curtiacus T. f. Lem. Bon. vet. leg. VII C. p. f. Ravennae (C. XI, 21 = Mur. 809, 3).

Moesia superior:

..... mil. probitus in leg. VII C[laudia] ... natus provincia M[oe]sia superiore reg[io]ne Scrina: Da[r]dana me genuit, tenuit c nia colonum. Mogontiaci (Brambach 1077).

Ulpus Victor v. supra in IIII Flavia.

VII. GEMINA, Galbae.

Italia, Albintimilium:

L. Valerius L. f. Secundus domo Albentibili mil. leg. VII g. f. Tarracone (II, 4171).

Lusitania, Pax:

M. Antonius M. f. Gal. Augustinus Pace miles leg. VII gem. fel. Bracaraugustae (II, 2425).

Tarraconensis, Asturica — Castulo (?) — Iuliobriga — Lucus Augusti — Palentia — Segisama Brasaca — Tarraco — Toletum:

L. Anteijs Flavinus bf. cos. civis Asturic. leg. VII g. p. fel. Tarracone (II, 4144).

M. Valerius ... Gal. Licini[anus] ex m(unicipio) Cas[tulonensi?] bf. leg. (traditur CALEC) leg. VII gem. (traditur V · CENT). Asturicae (II, 2641).

C. Statilius Pom. Maternus Iuliobriga mil. leg. VII g. f. Lambaese (VIII, 3245).

T. Riburrinius Gal. Fuscus Lugo (scr. Luco) mil. leg. VII g. f. Lambaese (VIII, 3226).

L. Valerius Gal. Rufinus [L]u[co Aug.?] mil. leg. VII g. f. Lambaese (VIII, 3268).

C. L. Ispanus m. l. VII g. f. Palentinus. Aquileiae (V, 920).

C. Iulius Reburus mil. leg. VII g. f. d. Segisama Brasaca. Tarracone (II, 4157). Segisama Brasaca si est eadem atque Segisama Iulia, Tarraconensis est, si diversa, quae est opinio Huebneri (ad II, 2915), situs incerti.

L. Pontius Gal. Nigrinus [Tarr]ac. mil. frum. leg. VII gem. Romae (VI, 3349).

Cn. Pompeius Fructus bf. cos. Toletanus (legio non enuntiat). Tarracone (II, 4164).

Narbonensis, Narbo — Nemausus — Sextantio:

Q. Moneius Verecundus Narbonensis vet. leg. VII gem. fel. Tarracone (II, 4161).

C. Vallicius Avillius Volt. Nemauso veteranus leg. VII g. f. Tarracone (II, 4173).

..... [legionis s]eptumae gem. dom. Sestatio. Aquileiae (V, 926).

Germania superior, Agrippina:

C. Acutius Cl. Severus Ara mil. fr. leg. VII gem. f. Romae (VI, 3348).

VIII. AVGVSTA, Augusti.

Italia, Mediolanum — Verona:

T. Flavius T. f. Offentina Peregrinus Mediolanni mil. leg. VI[II] Aug. Strassburg (Brambach 1884).

L. Braetius L. f. Publ. Veron. vet. leg. VIII Aug. Celeiae (III, 5220).

Narbonensis, Arelate (?) — Lucus Augustus:

... Afi [T]eretina [v]eter. leg. VIII [A]ug. Mirabeau prope Divionem (Mém. de la Commiss. de la Côte d'or VI p. LII; vidit Hirschfeld). Domus cum non enuntietur, tribus ducit ad Arelate.

T. Agleius T. f. Volt. Carus Luco vet. ex [leg.] VIII Aug. In agro Mogontiacensi (Brambach 940).

Germania superior, Sumelocenna (?):

Victorinius Vittalius (?) veteranus honeste missionis leg. VIII civis Sumelocennensis. Bellay (Mur. 870, 2). Civis Sumelocennensis videtur factus esse post missionem.

Raetia, Augusta Vindelicum:

C. Iulius Vettius Aug. Vindelicum mil. fr. leg. VIII Aug. Romae (VI, 3353).

Macedonia, Pelagonia — Philippi:

C. Iulius Bassus C. f. Maec. Pelago. mis. vete. ex leg. VIII Aug. Stobis (III, 630).

C. Iulius C. f. Longinus domo Voltinia Philippis Macedonia, veteranus leg. VIII Aug., deductus ab divo Aug. Vespasiano Quirin. Reate. Reate (IX, 4684).

incerti situs:

L. Herennius L. f. Pap. Muliade vetr. leg. VIII. Ljubuski (III, 6364). Cf. supra p. 217.

C. Val. C. f. Berta Menenia Crispus mil. leg. VIII Aug. Wiesbaden (Brambach 1515).

VIII. HISPANA, Augusti. Interiit aetate Hadriani.

Italia, Bononia — Novaria — Verona:

C. Aninius . . Lem. Bono[n. mi]l. leg. VIII. Terzi prope Aquileiam (sic descripsit Pais; Gregorutti *archeografo triestino* 6 p. 238).

...us C. fil. ... [N]ovaria [mil. leg. I]X Hisp. Eburaci (VII, 244).

C. Fabius C. f. Publil. Verona mil. leg. VIII Hisp. Aquileiae (V, 911).

C. Octavius P. f. Pastor Publ. Verona sig. leg. VIII, deductus ab divo Aug. Vespasiano. Reate (IX, 4685).

Baetica, Malaca?:

L. Sempronius Flavinus mil. leg. VIII . . . Ispanus Galeria (traditur *ispanica leria*) *civ. Ma.* Lindi in Britannia (VII, 184).

Narbonensis, Forum Iulii — Vienna:

M. Valerius M. f. Ani. Saturninus Foro Iuli mil. leg. VIII Hispanae. Romae (VI, 3639).

L. Duccius L. (sic) Volt. Rufinus Vien. signif. leg. VIII. Eburaci (VII, 243).

[Cilicia?

Aelius Asclepiades nat. Cilix mil. leg. IX. Puteolis (X, 1769).
Sine dubio corrupta; classarii potius quam legionarii.]

incerti situs:

Q. Vettidius Q. f. Cla. Beria mil. leg. VIII. Aquileiae (V, 947 cf. p. 537).

X. FRETENSIS, Augusti.

Palaestina, Gadara:

... l. Philocalus . . aef. col. Valen. (?) Gadara mil. leg. X fr. Bybli (III, 181).

Galatia, Ancyra — Pessinus:

M. Messius M. f. Col. Pudens singularis leg. X fretensis domo Ancyra. Romae (VI, 3614).

M. Sempronius M. f. Col. Celer aquilifer legionis X fretensis domo Pessenunto. Romae (VI, 3627).

X. GEMINA, Augusti.

ex cas- tris Hispa- nis	{	<i>Italia, Cremona:</i>
		<i>M. Volumnius C. f. Anie. Crem. mil. leg. X.</i> Apud Astures (II, 2631).
		<i>Baetica, Hispalis:</i>
		<i>G. Iu[lius] . . . Ser. His[pa]li Victor mil. leg. X gem.</i> Iriae in Tarraconensi (II, 2545).

- Italia, Aug. Taurinorum — Brixia:*
C. Cassius L. f. Stell. Clemens Taurus (scr. Taurin.) mil. leg. X gem. Nimwegen (Brambach 99).
Q. Bisius Secundi Q. f. domo Briksae (sic) mil. leg. X g. Nimwegen (Brambach 116).
- ex cas-
 tris
 Germa-
 niae in-
 ferioris
Tarraconensis, Calagurris:
.. Aurelius L. f. Gal. [Fl]avos Cal. mil. leg. X gem. Nimwegen (Brambach 117).
Narbonensis, Tolosa:
L. Valerius L. f. Vol. Marinus Tol. mil. leg. X g. Nimwegen (Brambach 118).
incertae originis:
G. Iulius Clau. Pudens Liouia (?) vet. leg. X g. p. f. Nimwegen (Brambach 81).
- Italia, Florentia:*
Q. Cerfonius Q. f. Scap. Celer Flo. m. l. X g. Carnunti (III, 4463 a).
- ex cas-
 tris
 Pann.
 super.
Asia, Augusta (Troas?):
C. Attius Romulus Augusta mil. leg. X g. ex armor. custode. Vindobonae (III, 4572).
- Baetica, Italica:*
L. Rutius L. f. Serg. Italica Sabinus ex Hispania mil. leg. X gem. Aquileiae (V, 932).
- Pannonia superior, Carnuntum — Poetovio:*
Salvinus Valentinus mil. leg. X gem. optio ... natus Carnunto. Romae (VI, 3625).
M. Aebutius M. f. Ulp. Papir. Troiana Victorinus Poetovio(ne) mil. leg. X g. Ancyrae (III, 260).
- Syria, Antiochia:*
M. Aurel. Romanus dom. Antioc. vet. leg. X g. Savariae (III, 4182).

XI. CLAUDIA, Augusti.

- Italia, Aquae Statiellae — Arretium — Ateste — Cremona — Eporredia:*
L. Cassius L. f. Trom. Martialis Aq. Sta. mil. leg. XI C. p. f. Burni (III, 2833).
A. Sentius A. f. Pom. Arreti vet. leg. XI. Burni (III, 6418).
T. Cominius C. f. Romilia Ateste miles leg. XI. Burni (III, 2835).
P. Fannius ... Ani. Cremon. eq. leg. XI. Burni (III, 6416).
P. Cornelius P. f. Eporediensis mil. leg. XI. Scardonae (III, 6413).
- Tarraconensis, Caesaraugusta?:*
L. Iconius L. f. Ani. Surio Caesar Aug. miles leg. XI C. p. f. Burni (III, 6417). Ad Caesaraugustam Hispaniae revocavit Kubitschek de Rom. trib. origine p. 168 propter tribum collato titulo II, 4249.

ex cas-	{	<i>Narbonensis, Forum Iulii:</i>
tris		<i>Q. Valerius Q. f. Ani. Niger domo Foro Iuli vet. leg. XI C.</i>
Dal-		<i>p. f. Burni (III, 2839).</i>
maticis		<i>Macedonia, Pelagonia — Philippi:</i>
		<i>L. Cornelius L. f. Mae. Pelagonia vet. leg. XI. Salonis (III, 2019).</i>
		<i>C. Fulvius C. f. Vol. Phil. miles leg. XI. Salonis (III, 2031).</i>
		<i>Lycaonia, Laranda:</i>
		<i>T. Cillius T. f. Fab. domo Laranda vet. leg. XI. In agro Scardonitano (III, 2818).</i>
		<i>incertae originis:</i>
		<i>P. Val . . . leg. X . . . c. f. Pa . . . Carin in Dalmatia (Bull. Dalm. 2 p. 145).</i>
	{	<i>L. Vari . . . domo A leg. XI C. p. [f.] Salonis (III, 2062).</i>
		<i>Italia, Bergomum — Bononia — Brixia — Cremona — Forum Corneli — Pollentia — Verona:</i>
		<i>Q. Lucilius Q. f. Vot. Pudens Bergomi mil. leg. XI C. p. f. Vindonissae (inscr. Helv. app. 36).</i>
		<i>L. Titennius L. f. Lemonia Victorinus Bono. mil. leg. XI C. p. f. Vindonissae (inscr. Helv. 255).</i>
		<i>Q. Valerius Q. f. Fab. Libens Brixia mil. leg. XI C. p. f. Zurzach (inscr. Helv. 268).</i>
		<i>C. Vegelo C. f. Ani. Rufus Cremona miles leg. XI C. p. f. Vindonissae (inscr. Helv. app. 35).</i>
ex cas-		<i>L. Vecna Pol. Maximus For. Cor. mil. l[eg.] XI C. p. f. Vindonissae (inscr. Helv. 257).</i>
tris		<i>. . . Augiacus . . f. Polia Super [Pol]lencia miles [leg.] XI C. p. f. Zurzach (inscr. Helv. 269).</i>
Vindo-		<i>M. Magius M. (sic) Pol. Maccaus Verona mil. leg. XI C. p. f. Vindonissae (inscr. Helv. 254).</i>
nissen-		<i>Narbonensis, Lucus Augustus — Vienna:</i>
sibus	{	<i>M. Apronius M. fulvius (scr. M. f. Vl.) Secundus Luco Aug. miles leg. XI C. [p. f.] Vindonissae (inscr. Helv. 251).</i>
Germ.		<i>C. Valerius C. f. Vol. Campanus Vienna mil. leg. XI C. p. f. Vindonissae (inscr. Helv. 256).</i>
super.		<i>Aquitania, Augustonemetum:</i>
		<i>[M.] Iulius M. f. [Qui]r. Maximus [A]ugusto [Ne]meto mil. [leg.] XI C. p. f. Vindonissae (inscr. Helv. 253).</i>
		<i>incertae originis:</i>
		<i>Ti. Vite . . . Ser. Fe cla m[il. leg. XI] C. p. f. Vindonissae (inscr. Helv. 258).</i>
ex cas-	{	<i>Syria:</i>
tris		<i>Antonis Val[e]s miles legion(is) XI Clau[diae] nat(ione) et (?)</i>
Moesiae		<i>Surus. In Moesia inferiore (III, 6130).</i>
infer.		

Thracia:

Aurelius Vincentius miles coh[o]rtis tertiae praetoriae militavit in legione undecima Claudia annis V, in praetoria (sic) annis XI; vixit annis XL; civis Thrax. Memoria(m) fecerunt cives. Caesareae Mauretaniae (descripsit misitque Ioh. Schmidt).

Moesia inferior:

Val. Longinianus militavit optio leg. XI Clau natus in M[oe]si[a] infer. castell. Abritanor. Aquileiae (V, 942).

Pannonia superior, Siscia:

P. Crescentinius Fl. Saturninus Siscie mil. leg. XI C. In Mauretania (VIII, 9761).

Pontus, Amas(ia) vel Amas(tris).

T. Fl. Rufus vet. leg. XI C. p. f. dom. Amas. In Dacia (III, 971),

XII. FVLMINATA, Augusti.

Italia, Florentia — Privernum:

C. Prastina Scap. Flor. mil. leg. XII fulmi. Smyrnae (III, 414).

C. Salvius Calpurnianus miles leg. XII fulm. domo Priverno ex Italia. Amorii in Phrygia a vexillatione posita (III, 353).

Syria, Antiochia:

C. Vettius C. f. Col. Niger domo Antiochia Syria veteranus leg. XII fulminat. Romae (VI, 3644).

XIII. GEMINA, Augusti.

ex castris Germ. super.	{	<i>Italia, Forum Fulvii:</i>
		<i>P. Urvinus P. f. For. Fulvi speculator leg. XIII. Mogontiacy (Brambach 1171).</i>
		<i>Narbonensis, Vienna:</i>
		<i>. . . . M. f. Volt. Certus . . . [V]ien. veteranus [leg.] XIII geminae. Zurzach (inser. Helv. 267).</i>
ex castris Poetovionensibus Pann. sup.	{	<i>Italia, Mediolanum:</i>
		<i>C. Rufius C. f. Ouf. Med. miles leg. XIII gem. Poetovione (III, 4061).</i>
		<i>Noricum, Celeia:</i>
		<i>. . . cius T. f. . . . atus Cel. [mil. leg.] XIII gem. In agro Poetovionensi (Eph. ep. II p. 418 n. 853).</i>
ex cas- tris Da- cicis	{	<i>Italia, Carsulae:</i>
		<i>C. Atrius C. f. Crustumina Crescens Carsulis mil. leg. XIII gem. Apuli (III, 1188).</i>

Italia, Ariminum:

... *us Arimin. mil. leg. XIII. Naronae. Eph. ep. IV p. 87 n. 236.*

Dacia, Sarmizegethusa:

Aur. German[us] mil. coh. I pr. [7] Casti nat. D[a]cus lectus ex [leg.] XIII. Mogontiaci (Brambach 1017). — Praetorianus natus provinc. Dacia leg. XIII gem. (VI, 2425) non in legione XIII militavit, sed in canabis eius natus est.

... *f. Ulp. Florus [Sarmiz]egethusa mil. fac[tus in leg. XII]I gem. [p. f. Severo et [Victorino cos.], id est anno 200. Beneventi (IX, 1609).*

Moesia superior:

Aurelius Iovinus veter. leg. XIII gem. ... e Mesis sup. (?) Emo-nae (III, 3844).

XIV. GEMINA, Augusti.

ex cas-
tris Bri-
tannicis

Italia, Vicetia:

M. Petronius L. f. Men. Vic. mil. leg. XIII gem. Viroconii (Wroxeter) in Britannia (VII, 155).

Italia, Aquae Statiellae — Augusta Taurinorum — Brixia — Cremona — Eporedia — Firmum — Hasta — Histonium — Mutina — Placentia — Pollentia — Vardagate — Veleia — Verona:

Sex. Naevius Sex. f. Trom. Aquis miles leg. XIII gem[i]nae. Mogontiaci (Brambach 1185).

M. Braetius M. (sic) Stel. Taur. mil. leg. XIII gem. Mogontiaci (Brambach 1173).

Secundus Metilius M. f. Stl. Tau. mil. leg. XIV gem. Mogontiaci (Brambach 1181).

L. Naevius P. f. Stel. Tauri. mil. leg. XIII gem. Mogontiaci (Brambach 1184).

M. Servilius M. f. Fab. Seneca domo Brixia mil. leg. XIII gem. Mogontiaci (ann. Rhen. 72, 136).

C. Allius C. f. Anies. Cremona mil. leg. XIII gem. Mogontiaci (Brambach 1172).

... *irius Macconis f. Pol. Eporedia mil. leg. XIII gem. Mogontiaci (Brambach 1192).*

T. Iulius T. f. Sab. Secundus Firmo mil. leg. XIII gem. Mar. vic. Mogontiaci (Brambach 1179).

... *Fir. mil. leg. XIII [g.] M. v. Mogontiaci (Brambach 1195).*

C. Cornelius C. f. Pol. As[t.] mil. leg. XIV gem. Mogontiaci (Brambach 989).

Q. Gavius M. f. Arniens. Histonio mil. leg. XIII gem. Mogontiaci (Brambach 1176).

ex
castris
Mo-
gon-
tiacen-
sibus
Germ.
sup.

P. Flavoleius P. f. Pol. Mutina Cordus mil. leg. XIII gem.
In agro Mogontiacensi (Brambach 923).

L. Veturius Sp. f. Vot. Plac. Primus veter. ex leg. XIII gem.
Wiesbaden (Brambach 1516).

Q. Luccius Q. f. Pollia Faustus Polentia mil. leg. XIII gem.
Mar. vic. Mogontiaci (Brambach 1180).

L. Staius L. f. Poli. Polle. miles leg. XIII gem. Mogontiaci
(Brambach 1188).

T. Quintius T. f. Pollia Var. mil. leg. XIII gem. Mogontiaci
(Brambach 1189). Cf. V* p. 841.

Cn. Musius T. f. Gal. Veleias aquilif. leg. XIII gem. Mo-
gontiaci (Brambach 1183).

Q. Pompeius Q. f. Pub. Severus Ver. mil. leg. XIII g. M. v.
Mogontiaci (Brambach 1186).

M. Valerius L. f. Pub. Ver. mil. leg. XIII gem. Mogontiaci
(Brambach 1191).

Alpes Cottiae, Forum Vibi:

Qu. Mettius C. f. Stel. For. Vibi mil. leg. XIII gem. Mogon-
tiaci (Brambach 1182).

Sec. Mettius C. f. St. F. Vibi mil. leg. XIII. Mogontiaci
(Brambach 1339).

Narbonensis, Tolosa — Vienna:

Q. C.....ius Q. f. Volt. Tolosa eque[s] leg. XIII gem. Mo-
gontiaci (Brambach 1196).

C. Dannius C. f. Vol. Secundus Vianna miles leg. XIII g.
M. v. Mogontiaci (Brambach 1061).

Fiertius (?) T. f. Vol. Vian. mil. leg. XIII gem. Mogontiaci
(Brambach 1175).

L. Valerius C. f. Vol. Verecundus Ve... (scr. fortasse Vienna)
veteranus leg. XIII g. M. vic. Mogontiaci (Brambach
1190).

Germania inferior, Agrippina:

L. Aemilius L. f. Cla. Crescens Ara mil. leg. XIII g. M. v.
Baden (Brambach 1658).

M. Gellius M. f. Cla. Secundus Ara mil. leg. [XIII] g. M. v.
Mogontiaci (Brambach 1177).

G. Iul. Marinus Ara armatura leg. XIII g. M. v. Mogon-
tiaci (Brambach 1178).

Noricum, Celeia? — Virunum:

M. Petronius C. f. Cla. acele (scr. Cele.) mil. leg. XIII ge.
In agro Mogontiacensi (Brambach 947).

C. Donius Suavis C. Viruno mil. leg. XIII gem. Mogontiaci
(Brambach 1174).

ex
castris
Carnun-
tinis
Pann.
sup.

Moesia inferior, Nicopolis:
Marcus Aure. Aficus Rediti filius vet. leg. XIII g. domo Ni-
copolis. Carnunti (III, 4458).
...., vicus Gallorum:
Servilius Emeritus mil. leg. XIII g. vico Gallorum. Anni 195.
Carnunti (III, 4407).

Italia, Iguvium:

M. Uttedius Sallubianus C. Petilius Amandus domo Iguvio ve-
teranus leg. XIII gemin. Salonis (III, 2066).

Tarraconensis, Clunia:

L. Iul. T. f. Gal. Leuganus Clunia vet. leg. XIII g. M. v.,
aedis custos c. R. leg. XIII. Apuli (III, 1158).

Narbonensis, Forum Iulii:

L. Autius L. f. Ani. For. Iuli mil. leg. XIII gem. Saintes
(Caumont Bull. monum. 22 a. 1856 p. 617; vidit Hirsch-
feld).

Germania inferior, Agrippina:

....us C. f. [Clau]d. Ver . . . s Ara [mil. le]g. XIII. Agrip-
pinae (ann. Rhen. 44/5 p. 40).

Pannonia:

Val. Martinus . . mil. in leg. XIII gem. . . . natione Panno-
nus. Romae (VI, 2758).

XV. APOLLINARIS, Augusti.

Italia, Hasta — Patavium:
C. Arruntius C. f. Polli. Assta Primus veteranus leg. XV Apol.
Carnunti (III, 4455).
Cerutius (?) Se[r]e C. fil. Patavi vet. leg. XV A[p.]. Carnunti
(vidit Hirschfeld, editurus Arch. epigr. Mitth. vol. 8).
Pannonia superior, castra — Savaria:
T. Fl. T. (sic) Pol. Secundus cast. mil. leg. XV Apol. Car-
nunti (Eph. ep. IV p. 155 n. 533).
C. Iulius C. f. Cla. Secundus Sav. [mil.] leg. XV Apo. Car-
nunti (III, 4473).
Narbonensis, Arelate:
L. Cornelius L. f. Firmus Teretina Arelate mil. leg. XV Apol.
Carnunti (III, 4464).
Germania inferior, Agrippina:
L. Aurelius . . f. Cl. Celer Ara mil. leg. XV A[poll.] Car-
nunti (III, 4456).
T. Exomnius C[l.] A[r.] mil. leg. XV Apolinar. Carnunti
(III, 4465).
L. Longinus Vales Cl. Ara mil. l. XV Apo. veteran. Car-
nunti (III, 4475).

ex
castris
Car-
nun-
tinis

.... *Cla. Rufus Ara Agrip. mil. leg. XV Apo. Carnunti* (III, 4479).

Noricum, Iuvavum:

L. Barb[ius L. f.] Cla. Con[stitu]tus Iuao [vet.? leg.] XV Ap. ded[uctus?]... Carnunti (III, 4461).

Pannonia inferior, Sirmium:

M. Ulpus Marci f. Quirina Dasius Sirmi mil. leg. XV Apoll. Carnunti (III, 4491).

incertae originis:

C. Valerius C. f. Sor. Her. Tub. mil. leg. XV Apoll. Carnunti (III, 4483).

.... *Proculus ... August. M.... mil. leg. XV ... Carnunti.* (Hirschfeld *Mitth.* 5 p. 221).

Italia, Ateste — Tarquinii — Tergeste:

Q. Licinius L. f. Rom. Ateste vet. leg. XV Apollinaris. Ateste (V, 2746).

L. Oclatius Tarquiniensis vet. leg. XV. Emonae (III, 3845).

L. Arnius L. f. Pup. Bassus mil. leg. XV Apol. Tergeste, cui respondet tribus (V, 522).

Narbonensis, Narbo — Vienna:

.. *Varius T. f. Pap. Narbon. vet. leg. XV. Emmae* (III, 3847).

C. Titius C. f. Volt. Vienna veteranus leg. XV Apol. Capodistriae (V, 486).

Macedonia, Philippi:

C. Valerius C. f. Ultinia Pilipis miles leg. XV Apol. In Norico (III, 5636).

Pannonia inferior, Sirmium:

P. Maecius P. f. Sabinus vet. leg. XV domo Sir ... Savariae (III, 4189).

XV. PRIMIGENIA, Claudii? Exauctorata a Vespasiano.

Italia, Augusta Taurinorum — Mediolanum:

L. Piperacius L. f. Stell. Optatus domo Taurinus mil. leg. XV prim. Bonnae (Brambach 480).

Q. Petilius Q. f. Ofen. Secundus dom. Medio. miles leg. XV prim. Bonnae (Brambach 479).

XVI. FLAVIA, Vespasiani.

Achaia, Athenae:

Γ. Ἰούλιος Λεωνίδης Ἀθηναῖος στρατιώτης λεγιῶνος ι[ς'] Φλ. φέρμ. Tarsi (C. I. Gr. 4439).

XVI. GALLICA, Augusti. Exauctorata a Vespasiano.

Italia, Pistoriae — Placentia — Vercellae:

[*L. Novellius T. f. Polia Hispelo miles leg. XVI. Mogontiacy* (Brambach 1201). Sed *Hispelo* cognomen potius esse quam patriam observavit Grotefendius trib. p. 59].

- ex
castris
Mo-
gontia-
censi-
bus
Germ.
sup.
- Sex. Lartidius Sex. f. Vel. Pistoris, miles leg. XVI. Mogontiaci (Brambach 1200).*
L. Antestius C. f. Vet. Plac. mil. leg. XVI. Mogontiaci (Brambach 1197).
T. Viccius T. f. Vet. Plac. mil. ex leg. XVI. Mogontiaci (Brambach 1204).
Ter. Exsornus Ter. f. An. Ver. mil. leg. XVI. Mogontiaci (Brambach 1079).
Narbonensis, Cabalio — Vienna:
C. Satrius C. f. Vol. Cabalione mil. leg. XVI. Mogontiaci (Brambach 1203).
T. Pompeius T. f. Vol. Vian. mil. leg. XVI. Mogontiaci (Brambach 1202).
Lugdunensis, Lugdunum:
C. Iulius C. f. Gal. Lug. Optatus miles leg. XVI. Mogontiaci (Brambach 1198).
incertae originis:
.....luso miles leg. XV[I]. Mogontiaci (Brambach 1205).
- Italia, Antium — Brixia:*
C. Vedennius C. f. Qui. Moderatus Antio milit. in leg. XVI Gal. Romae (VI, 2725). Cf. Hermae vol. 14 p. 32.
L. Aelius Fab. Brixia veteranus militavit legione XVI in Germania.
P. Aelius Fab. Brixia idem frater veter. militavit leg. XVI in Germania. } Romae VI, 3560.
Macedonia, Heraclea Sintica:
C. Cornelius C. f. Fab. Longinus Heracla eq. leg. XVI. Neuss in Germania inferiore (Brambach 269).

XX. VALERIA VICTRIX, Augusti.

- ex
castris
Illyri-
canis
- Italia, Luca:*
C. Allius T. f. Fab. Luc. veter. leg. XX. Iader (III, 2911).
- ex
castris
Germa-
niae
in-
ferioris
- Italia, Mutina — Patavium — Ticinum — Veleia:*
L. Cornelius L. f. Poll. Cinna Mut. vet. ex leg. XX. Nimwegen (Brambach 88).
M. Sulpicius P. f. Fab. Pat. mil. leg. XX. Neuss (Brambach 268).
C. Deccius L. f. Papiria Ticini miles leg. XX. Köln (Brambach 377).
L. Baebius L. f. Gal. Veleias vet. leg. XX. Köln (ann. Rhen. 72, 60).

- ex
castris
Bri-
tanni-
cis
- Italia, Pollentia:*
C. Mannius C. f. Pol. Secundus Pollen. mil. leg. XX. Wroxeter
 (VII, 156).
Narbonensis, Vienna:
C. Valerius C. (sic) Vol. Tullus Vian. mil. leg. XX v. v. Ad
vallum Hadriani (VII, 794).
Belgica, Equestris:
Iulius Vitulis fabriciesis leg. XX v. v. natione Belga.
Bath (VII, 49).
M. Valerius M. fil. Latinus c. Eq. mil. leg. XX. Bath (VII,
50).
Moesia inferior, Nicopolis:
. . . . Ser. A inus Nic. emeritus ex leg. XX. Bath (VII,
51). Cf. III, 6144.
Italia, Vercellae:
L. Valerius L. f. Aniensis Verc. miles leg. XX. Aquileiae
(V, 939).
Alpes maritimae, Cemenelum:
T. Aurelius Cl. Certus Cemeneli fr. leg. XX v. v. Romae (VI,
3916).

XXI. RAPAX, Augusti.

- ex
castris
Ger-
ma-
niae
inf.
- Italia, Augusta Bagiennorum — Fanum — Vercellae:*
C. Atilius Q. f. Camilia Aug. mil. leg. XXI rap. Bonnae
(Brambach 492).
. Pollia Crescens Fano Fortunae veter. ex leg. XXI. Prope
Vetera (Brambach 210).
. Ani. Verrecun[dus] domo Vercel. sig. et veter. leg. XXI rap.
In museo Coloniensi (Brambach 1983).
Narbonensis, Nemausus:
Cn. Carantius Cn. f. Vol. Nema. mil. leg. XXI. Prope Vetera
(Brambach 1968a).
- ex
castris
Ger-
ma-
niae
sup.
- Italia, Bononia:*
M. Val. M. f. Lem. Matto Bono. mil. leg. XXI rap. Mogon-
tiaci (Brambach 1207).
Narbonensis, Baeterrae:
L. Marius L. f. Pupinea Baeterris miles leg. XXI. Mogon-
tiaci (Brambach 1057).
incerta:
. via mil. leg. XXI rap. Mogontiacy (Brambach 1206
= 2082; cf. ann. Rhen. 53, 157).

XXII. DEIOTARIANA, Augusti.

- Syria, Garasa (?):*
M. Pontius M. f. Col. Saburianus Gar. (?), leg. XXII Deiotar.
Alexandreae (Eph. ep. II p. 288 n. 331 cf. V p. 1 n. 4).

Africa, Utica:

T. Gavidius T. f. Qui. Primus Utica mil. leg. XXII Deiot. Alexandreae (Eph. ep. II p. 289 n. 334).

XXII. PRIMIGENIA, Claudii (?).

Italia, Alba Pompeia — Albingaunum — Ateste — Bononia — Eporedia — Faesulae — Laus — Mantua — Mediolanum — Vercellae:

Q. Manlius Q. f. Cam. Severus Alba Pompeia ... traslatus ex leg. XXII primig. im praet. chor. XVII. Romae (VI, 2649). Translatum esse a Vitellio observavit Bohnius p. 12 recte.

M. Mucius M. f. Pub. Albi. Pud. m. le. XXII. Mogontiaci (Brambach 1215).

.. Atinius Sept[i]mi f. Romilia Ateste mil. leg. XXII. In agro Mogontiacensi (Brambach 932).

C. Matheius C. f. Lemon. Priscus Bono. mil. leg. XXII pri. Mogontiaci (Brambach 1213).

T. Vibius T. f. Pol. Optatus Eporedia mil. leg. XXII pr. Mogontiaci (Brambach 1224).

Aulus Baebius C. f. Scap. Clemes Faes. mil. leg. XXII. Mogontiaci (Brambach 1075).

L. Valerius L. f. Pup. Tertullus Laude mil. leg. XXII pr. Mogontiaci (Brambach 1220).

M. Sulpicius M. f. Sabati. Vales Mantua mil. leg. XXII pr. Mogontiaci (Brambach 1218).

M. Novellius M. f. Ouf. Rom. Mediolani mil. leg. XXII pr. Mogontiaci (Brambach 1216).

Q. Valerius Q. f. Ofe. Virilio Me. mil. leg. XXII pri. Mogontiaci (Brambach 1222).

C. Vibulius C. f. Ofen. Valentinus Mediola. mil. leg. XXII. Mogontiaci (Brambach 1225).

C. Acinius C. f. Ani. Salvius Vercellis mil. leg. XXII pri. Mogontiaci (Brambach 1208).

Alpes maritimae, Cemenelium:

Matronis Veditiabus P. Enistalius P. f. Cl. Paternus Cemeneliensis optio ad ordine 7 leg. XXII primigeniae piae fidelis. Cemenelii (V, 7872).

Narbonensis, Aquae Sextiae — Lucus Augustus — Narbo — Vienna:

M. Cornelius M. f. Voltinia Optatus Aquis Sextis miles leg. XXII primigeniae. Mogontiaci (Brambach 1212).

Sex. Valerius Sex. f. Vol. Suerus (sic) Luc. Aug. mil. leg. XXII pr. Mogontiaci (Brambach 1223).

.. Valerius L. f. Pap. Sabinus Nar. mil. leg. XXII p[r]i. In agro Mogontiacensi (Brambach 945).

C. Rittius C. f. Vol. Paulus Vienna mil. leg. XXII prim. Mogontiaci (Brambach 1082).

P. Solius P. f. Vol. Suavis Viana mil. leg. XXII prim. In agro Mogontiacensi (Brambach 1382).

Germania superior, Sumelocenna — Taunensis civitas:

[*bonum eventum ee. qq. leg. XXII pr. p. f. Albanius Agricola et Macrinus Iuli[a]nus q(uon)d(am) cives Sumelo(cennenses). Anni 231. Mogontiaci* (Brambach 1034). Sed est *equitum potius quam equites*].

T. Fl. Sanctinus mil. leg. XXII p(rimigeniae) [Alexandrianae] p(iae) f(idelis) imm(unis) co(n)s(ularis) et Perpetuus et Felix fratres c(ives) R(omani) et Taunenses ex origine patris T. Fl. Materni veterani coh. III praet. piae vindicis. Anni 230. Heddernheim (Brambach 1444).

... [*F*]avor veteranus [*l*]eg. XXI[I] p. duplarius ... cives Taun. (traditur ΤΑΥ). Mogontiaci (Brambach 1081). Fortasse civis Taunensis factus post missionem (v. p. 162).

Germania inferior, Batavi — Traiana:

Titus Flavius Germinus veter. leg. XXII pr. p. f. natione Batavus. Wiesbaden (Brambach 1517).

M. Vet(tius) Saturnin(us) vet. leg. XXII p. p. f. civis Traianensis. Traianae (Brambach 199; cf. ann. Rhen. 44/5 p. 60). Videtur civis factus esse post missionem (v. p. 162).

Raetia, Augusta Vindelicum:

T. Fl. Vitalis Ael. Aug. mil. leg. XXII p. p. f., bf. cos. Anni 186. Olnhausen in Wurtembergia (Brambach 1617).

Tib. Iustinus Ael. Augusta Titianus bf. leg. leg. XXII. Anni 210. Mogontiaci (Brambach 999).

Noricum, Virunum:

Tib. Iul. Tib. f. Cl. Rufinus Vir. eq. leg. XXII pr. p. f. In agro Mogontiacensi (Brambach 944).

T. Iulius Tuttius T. f. Claudia Viruno mil. leg. XXII primig. Coloniae (Brambach 311).

incerta:

Aur. Otrxli ... tesserarius leg. XXII p. p. f. civis Trli. Mogontiaci (Brambach 1115). Corrupta.

Sex. Careius Sex. f. Vol. Florus Foro Aug. miles leg. XXII pr. Mogontiaci (Brambach 1211). Grotefendius trib. p. 118 quod idem putat Forum Augustum atque Forum Iulii Narbonensis, redarguit tribus huius coloniae iam patefacta; magis crediderim intellegi Augustum Tricastinorum.

Aulus Coraulus mil. leg. XXII p. p. f. ... cives civitate Anche-nusanus. Mogontiaci (Brambach 1341). Tota corrupta.

L. Sergius L. f. Sabati. Valenti. leg. XXII. Mogontiaci (Brambach 1217). Lectio certa. Oppidum videtur intellegi, sed quodnam, ignoro.

M. Terentius M. f. Ult. Tertius Deci. mil. leg. XXII pr. Mongontiaci (Brambach 1219). De Deciatibus ad Antipolim cogitavit Grotefendius; sed populo locus non est in titulo militis legionarii.

XXX. VLPIA VICTRIX, Traiani.

Germania inferior, Agrippina — Batavi — Treveri:

M. Aemilius M. f. Cl. Nigrinus Ara mil. fru. leg. XXX U. v. Romae (VI, 3360).

C. Iulius Firminus victimarius mil. leg. XXX U. v. Agrip. Coloniae (Brambach 433).

Celerinius Fide[lis] civis Batavus mil. l[eg.] XXX. Lugduni (Boissieu p. 334).

Iustinus Mercator civis Trever veteranus leg. XXX U. v. Châlons-sur-Saône (Mur. 1088, 5).

Quintinius Primanus civis Trever vet. ex leg. XXX U. v. Alexandrian(a). Lugduni (Bull. épigr. de la Gaule 2 p. 186).

Matribus Treveris T. Paternius Perpetuus cornicular(ius) leg(ati) leg. XXX U. v. Veteribus (Brambach 149).

Britannia:

Matribus Brittis L. Valerius Simplex mil. leg. XXX U. v. Veteribus (Brambach 201).

AEGYPTIACAE LEGIONES DVAE LATERCULI COPTITANI (supra p. 6. 7).

Italia:

Vercellae 2, 24.

Galliae:

Lugdunum: duo 1, 26. 35.

Bithynia:

Nicaea: 1, 31.

Galatia cum provinciis adiunctis:

Ancyra: decem 1, 9. 11. 16. 33. 2, 3. 11. 16. 20. 26. 33.

Tavium: quattuor 1, 5. 20. 22. 2, 22.

Etenna Pisidiae: 2, 13.

Isinda Pisidiae: 2, 7.

Gangra Paphlagoniae: 1, 18.

Pompeiopolis Paphlagoniae: 1, 13.

Sebastopolis Ponti Cappadocici: 1, 7.

Cyprus:

Paphos: 2, 37.

Syria:

Berytus: 2, 39.

Sidon: 1, 29.

Aegyptus:

castra: duo 1, 39. 2, 35.

Alexandrea: sex 1, 3. 24. 2, 5. 9. 18. 31.

Paraetonium: 1, 37.

Cyrenaica:

Cyrenae: 2, 29.

DVBIA ET INCERTA QVAEDAM.

Italia:

tirones iuventutis novae Italicae dilectus posterioris in titulo a. 235/8. *Aquileiae* (V, 7989).

...f. *Val. A*.... *domo Aq[uileia] eq. leg. X.. ge*... *Mogontiaci* (Brambach 1260).

M. Aquilius M. f. Proculus Arimin. commentar. *Lambaese* (VIII, 2812; praenomina emendavit Schmidtus).

L. Vale. L. f. Fab. Sec. Brixia mil. leg...... *Wiesbaden* (Brambach 1528).

L. Antestius M. f. Ani. Tertius Cremon. mil. leg..... In agro *Mogontiacensi* (Brambach 948).

C. Tillius M. f. Pol. Vital. Ast. veteranus militavit in [leg.]... *I. Hastae* (V, 7559).

..... *Camilia Pisauro mil. leg. I*... *Lindi* (VII, 188).

L. Licinius L. f. Clau. Lepid. natus dom[o] Verona (immo *Viruno*) *vet. leg.*... *II. Savariae* (III, 4188).

Q. Frendullus Rufus Vicetinus armorum custos. Aquinci (III, 3549).

Narbonensis:

C. Iul(ius) C. f. Clemes Foro Iuli vet. *Wiesbaden* (Brambach 1520).

C. Vibius C. f. Volti. Luco miles. Mogontiaci (Brambach 1247).

Aquitania:

T. Valerius T. f. Fabia Titul[l]us Gabaliensis (sic vel *Cabaliensis* traditur) *veteranus. Narbone Herzog n. 42.*

Germania inferior:

P. Sextantiu[s ex civi]tat(e) Traia[nensi] dedicat pro s[alute] commiliton[um] barbaroru[m] ob virtu[tem]. Carlisle (VII, 924). Potest eodem iure referri ad *Traianam Traianopolimve Thraciae.*

Britannia:

T. Staius T. (sic) Cla. Vitalis Camuloduni stip. III. Carnunti (Hirschfeld *arch. epigr. Mitth.* 4 p. 128).

Noricum:

L. Terentius Secun[dus natio]ne Noricus [in leg. ... militavit]. Caesareae Mauretaniae (VIII, 9391). Supplementa emendavit Domaszewskius *arch. epigr. Mitth.* 5 p. 205.

...domo *Cla. Celeia miles legionis. Poetovione* (III, 4055).

Dalmatia:

L. Licinius L. f. Claud. Maximus Aequo miles legionis ut videtur. Strassburg (Brambach 1893).

Pannonia:

[*Aur. T*]ertius . . . mil. in leg. . . . [*Cl*]aud natione Pann. Romae (VI, 2673).

Corn(elius) Victor s(ingularis) c(onsularis) civ(is) Pann(onius). Vindolanae (VII, 723).

L. Genucius Exsoratus s. c. eqq. sing. cos. . . . domu Fl. Sisc. Carnunti (III, 4471).

Thracia:

[*A*]urel. Ma . . . s mil. leg. I . . . prov. Thra . . . ensis. Lugduni (Boissieu p. 325).

Macedonia:

D. Furius D. f. Vol. Octavius Octavianus Philippis miles . . . Romae (VI, 3597).

Pontus:

. . . Ponti . . . [*A*]mastri miles. Aquinci (III, 3682).

incerta domus:

C. Valerius C. f. Fab. Silvinus Val. mil. leg. Carnunti (III, 4486).

Titulos Aquileiensium legionariorum cives defuncti ponunt (V, 893. 895).

III. EQVITES SINGVLARES ADSCRIPTA ORIGINE.

Nomina cum sequantur formam Latinam, hic non adscripsimus. Populis regionibusque natione praescribi solet neque tamen urbibus; inde quae discedunt, enotata sunt. Numeri titulorum qui adlegantur volumine non adscripto, sexti sunt urbanarum.

GERMANIAE SVPERIOR ET INFERIOR.

Germanus 3280. * 3315.

natus in Ger(man)ia sup(eriore) 3290.

col. Cl. Ara 3175; *Cl. Ara* 3298. 3299; *nat. Cl. Ara* 3311.

Ulp(ia) Noviomag(o) 3237; [*Noviom*]agi 3284.

Ulpia Traiana 3296.

Bataus 3220. 3223. 3289; *Badaus* 3240.

Canonefas 3203.

Frisevo 3260; *Friseus* 3230; *Frisei* . . 3321 a.

Helvetius 3302; item lapis inventus III m. p. ab urbe via Labicana repraesentans virum lecto stratum subscripto titulo hoc: *d. M. . . . | P. Aelius Pom. . . . | Helvetius vix | P. Aelius En* (Buonarroti cod. Maruc. A 6 et 260).

Marsaquius 3263.

Suaebus Eph. IV n. 935.

Trever Eph. IV n. 930.

BRITANNIA.

Britanicianus 3279.

Britto 3301.

RAETIA.

Raetus 3190. 3208. 3210. 3213. 3218. 3224. 3228. 3233. 3273.
3282. 3317. Cf. 3576.

NORICVM.

Noricus 3206. 3211. 3253. 3283. 3295. Eph. IV n. 929. Vn. 60. 211.

Claudio Viruno, nat. *Noricus* 3225; nat. *Noricus*, Cl. *Viruno* 3304;

Claud. Viruni 3259.

PANNONIAE SVPERIOR ET INFERIOR.

Pannonius 3183. 3186. 3222. 3232. 3239. 3256. 3264. 3267. 3270.
3285. 3307. 3913. Eph. IV n. 928. 936.

natus Pannon. super. Fiorelli *Notizie degli scavi* 1881 p. 372; *oriendus Panonie superiore* 3293 cf. 3286.

oriundus ex provincia Pannonia inf. 3204; *natus ex Pann. inf.* 3266.

natus in Pannonia inferiore (sic), *domo Bregetione et legione prima adiutrice* 3198.

natione Pann., civis Faustianus 3241.

Aelio (sic) *Mursa*, *natione Pannonius* 3214; ... *Ael. Mursa* 3235.

... *Quinti vix. an. XXX, mil. (traditur xxxiii) an. X, oriund. ex provincia Pannonia superiore civitate Poetabionense Longinia Clementina filia heres patri et Long. Paternianus pater et s(e)c(undus) h(e)r(es) b. m. f(e)c(e)r(unt). Ex urbe delata Sinigagliam. Guarnieri ms. Videtur esse equitis singularis.*

natione Pannoniae superiore, C. Savaris vico Voleucinis 3300; nat. *Pann., Cl. Savaria* 3272; *Cl. Savaria* 3276. *3291; [*nati*]one *Cl. Savaria* 3287; nat. *Savaria* 3192.

natione Pannonius, domu Flavia Sirmio 3184.

domu Fl. Siscia 3180.

ex Pan. sup. natus ad aquas Balizas pago Iovista vic. Coc...netibus 3297.

Boius ex Pann. sup. 3308.

**Iasius* 3268.

**Na[rist]us Panormi X*, 7290.

Varcianus 3257.

MOESIAE SVPERIOR ET INFERIOR.

Mysius 3199; *Nysius* 3271.

... *Moes. imp. (scr. inf.)* 3292.

Fl. Scupis, nat. Bessus 3205.

Dardanus Eph. IV n. 931.

DACIA.

Dacus 3191 (ex ala Gallorum). 3200. 3234 (ex ala I Illyricorum).
3238 (ex ala Campagonum). 3277. 3288.

Daciscus 3320.

colonia Maluese ex Dacia III D. LI.

natione Daqus, domum coloni(a) Zermiegete(si) 3236.

DALMATIA.

[*Da*]lm(ata) 3261.

THRACIA.

Thrax 3195. 3201. 3215. 3217, Tibure Mur. 790, 2; *domo Thracia*
3216.

nat. Bessus, Claudia Apris 3177.

natione Trax, civis Beroeensis 3196.

Traianopoli, natione Thrax 3176.

natus Ulpia Serdicae 3314.

Bessus 3303.

SYRIA.

Surus 3197. 3251. Cf. Gudius 188, 6.

Palmurenus 3174.

AFRICA.

Afer 3212. Eph. IV n. 932.

MAVRETANIAE.

Maurus 3219.

ex provin(cia) Maur. Caesarensis 3312.

Cl. Caesaria, Mauretania 3262.

IV. ALARII ADSRIPTA ORIGINE.

AGRIPPIANA v. II. FLAVIA AGRIPPIANA.

Ai: Trever.

C. Iul. Apollinaris Trever eq. alae Ai Lancaster (VII, 288).

(I.) ARAVACORVM: Siscianus — Sueltrius.

Crispus Mac Siscianus eq. alae I Aravac. Arrabonae (III, 4373).

Niger Bataronis f. Sueltrius eques ala Aravacorum. Mursae (III, 3286).

(I.) ASTVRVM: Bessus — Ubius.

Meticus Solae f. Bessus, gregalis alae I Asturum, in Moesia. Philippopoli a. 100 (D. XX).

Albanus Excingi f. eques ala Asturum natione Ubius. Châlon-sur-Saône (Canat *inscr. de Châlon* p. 33; vidit Hirschfeld). Litterae non bonae.

AVRIANA v. I HISPANORVM.

BA: Cantaber.

. . . *ini Licin[i]an[. f.?] Cant[ab]r(i) eq. Ces(?) alae Ba* In Cantabria (II, 2926).

BOSPORANORVM: Nantuas.

Scaurus Ambitouti f. domo Nantuas eques ala Bosphoranorum. In Syria Eph. V p. 19 n. 23.

CAMPAGONVM v. I HISPANORVM.

I. CANINEFATIVM: Trever.

Flavius Atticus cives Trever eq. al. I Cann. Prope Vindobonam (III, 4391).

CLAVDIA (NOVA): Biturix — Cugernus — Tribocus.

Virdomarus Thartontis f. domo Biturix missicius alae Claudiae novae. Salonis (III, 2065).

M. Elvadius Macrinus eq. alae Claudiae novae dom. Cugernus. Delminii (III, 2712).

Surus Sparuci f. dom. Tribocus eques alae Claud. novae. In Dalmatia (III, 3164).

Andes Sex. f. cives Raetinio (?) eq. ala Claud. Mogontiaci (Brambach 1228).

I. ULPIA CONTARIORVM: Afer — Bessus.

Ulp. Varivore (?) vetr(anus) ex stat(ore) ala I Ulp. cont. do. Af. Arrabonae (III, 4379).

Ulp. [Muc]atralis eq. al. I contar. domo Bessus. Arrabonae (III, 4378).

I. FLAVIA: Batavus Noviomago — Sequanus.

T. Fl. Romanus Ulpia Noviomagi Batavus dec. alae I Flaviae. In Raetia (III, 5918b). Admisi extra ordinem quamquam decurionem.

Muranus eq. ala I (?) Flavia Andiouri f. civis Secuanus. Wiesbaden (Brambach 1525).

II. FLAVIA AGRIPPIANA: Baetasius — Batanaea — Trever.

Annavus Sedavonis f. cives Baetasiu[s eques alae] II Flavia[e]. Mogontiaci (Brambach 981).

. . . . [ἐπα]νετὸς καὶ φιλόπατρις ἀπὸ Γερμανίας ἀνελθὼν καὶ ἐν εἰλῇ Ἀγριππιανῇ ἀποθανὼν εἰς τὰ ἴδια μεθηνέχθη (sic). In Batanaea. Lebas-Waddington n. 2121.

Partus Mutii f. eques ala Agripiana natione Trever. Worms (Brambach 893).

FRONTONIANA v. TVNGRORVM.

GALLORVM: Dacus.

Aurel. Antonius curat(or) eq(uitum) sing(ularium) d(omini) n(ostri) nat. Dacus, allect. ex ala Gallor. Romae (VI, 3191).

GEMELLIANA: Helvetius.

Cattaus Bardi f. Helvetius, gregalis alae Gemellianae. In Norico a. 64 (D. III).

(I.) HISPANORVM s. HISPANA AVRIANA: Batavus — Boius — Frisius — Helvetius — Lingauster.

.. maloger domo Betav[us] ala Hisp. Pestini (III, 3681).

Mogetissa Comatulli f. Boius, ex gregale alae I Hispanorum Auriana, in Raetia. In Raetia a. 107 (D. XXIV).

... li f. Frisius [ex grega]le [alae Au]rianæ, in ... In Raetia imp. Hadriano? (D. XXXVII).

Licinius Closi f. Helvetius alae I Hisp. Worms (Brambach 890).

Rufus Coutus Vati f. natio(ne) Elvetius eques alae Ispanae. Mogontiæ (Brambach 1227).

Nertus Dumnotali f. veteranus ala Hisp. I sesquip(licarius) Lingauster. Aquinci (Hirschfeld *arch. epigr. Mitth.* 7, 91). Cf. Brambach 1101.

(I. HISPANORVM) CAMPAGONVM: Dacus.

Aurelius Vitalis eq. sing. nat. Dacus ala Campagon(um). Romae VI, 3238.

I. ILLYRICORVM: Dacus.

Aurel. Victor eq. sing. nat. Dacus allect. ex ala I Illyricor. Romae (VI, 3234).

VEXILLATIO EQVITVM ILLYRICORVM: Sebastopolitanus.

Eupator Eumeni f. Sebastopol(itanus), ex gregale vexillationis equitum Illyricorum, in Dacia inferiore. In Dacia a. 129 (D. XXXIII).

INDIANA: Namnis — Rauricus — Trever.

Alam equitum, quae conscripta e Treviris militia disciplinaque nostra habebatur, ut ait Tacitus ann. 3, 42, ibidem memorans Iulium Indum e civitate eadem, hanc ipsam iudicat anonymus auctor ann. Rhen. 19 (1853) p. 55 probabiliter.

Aegiotalus Smertulitani f. Namnis equ. ala Indiana. Worms (Brambach 891).

Dannicus eqes alae Indianae cives Raur. In Britannia (VII, 66).

Albanus Vitalis eq. alae Indianae civis Trever. Coloniae Agrippinae (Brambach 307).

(I.) AVGVSTA ITVRAEORVM: Batavus — Caesarea (?) — Ituraeus.

Albanus Balvi f. dec. ala Augusta Ituraeorum domo Betavos. Raab (III, 4368). *Recepi licet decurio sit; caret enim civitate Romana.*
*C. Licinius Coll. Caes. (Palaestinae?) Ponticus vet. alae I Aug. *Itureo(rum).* Veczel (III, 1382). *Potest tribum et domum impetravisse post missionem.*

Bargathes Regebali f. eques alae Aug. Ityraeorum domo Ityraeus. Raab (III, 4371).

Thaemus Horati f. Ituraeus, ex gregale alae I Aug. Ituraeor., in Dacia. Anni 110. In Hungaria (D. XXV).

LONGINIANA: Biturix — Remus.

Biturix nationis, Faedus eq. ala Longina (scr. Longiniana). Bonnae (Brambach 498).

Samorix Liomari f. Remus eq. ala Longiniana. Châlon-sur-Saône (Canat inscr. de Châlon p. 36).

NORICORVM: Celeia — Trever.

C. Romanus eq. alae Norico(rum) Claud(ia) Capito Celeia. Mogontiacy (Brambach 1229).

C. Iulius Adari f. Primus Trever eq. alae Noric. Calcar (Brambach 187).

(I.) PANNONIORVM TAMPIANA: Aequum — Apulum — Breucus — Cattus — Durocortorum Remorum — Hispanus — Luco Cadiacus — Lusitanus — Susarrus.

..... *Crati f. col. Aequ. ala Panno.* Raab (III, 4376).

Bato Buli f. col. Ap. eq. ala Pannoniorum. Raab (III, 4372).

Scilus Batonis f. Breucus eq. ala Pannoniorum. Raab (III, 4377).

Priscus Flanalli f. Cattus eques alae Panno. Prope Savariam (III, 4228).

T. Flavius Crenscus equ(es) ale Tam(pianae) vex(illationis) Brit(anicae) dom(o) Durocor(toro) Rem(orum). Carnunti (III, 4466).

Reburus Severi f. Hispan(us), decurio alae I Pannoniorum Tampianae in Britannia. Anni 103. In Britannia (D. XXI). *Recepi utpote peregrinum.*

Abilus Turanci f. Luco Cadiacus eques ala Pannoniorum; titulum ponunt Bovegius Venini f. Lanciesis, Penius Dovideri f. Aligantiesis. Prope Savariam (III, 4227). *Lancienses fuerunt et in Lusitania et in Asturia; Lucus fortasse est caput conventus Lucensis.*

Ti. Claudius Mntai (?) f. Cilius Lusitanus eques alae Pannoniorum I (sic Schmidt pro τ). In Numidia (VIII, 6309).

Cloutius Clutami f. duplicarius alae Pannonior. Susarru domu Corunniace. Salonis (III, 2016). *Videtur fuisse Astur (v. Hermae vol. 19 p. 25).*

PATRVI: Leonica.

M. Valerius C. f. Hispanus domo Leonica eques de ala Patruī. Larini (IX, 733).

PETRIANA: Ulpia Traiana.

... acadunus Ulp(ia) Trai(ana) em(eritus) al(ae) Petr(ianae). In Britannia (VII, 323).

RVSONIS: Petrucorius.

Adbogius Coinagi f. na(tione) Petrucorius eq. al. Rusonis. Mogontiaci (Brambach 1230).

SCAEVAE: Narbonensis.

C. Ancharius C. f. Pol. Narbone(n)s(is) evocatus, ala Scaevae. Minturnis (X, 6011). Cf. supra p. 142 n. 1.

SABINIANA: Noricus.

Messorius Magnus duplarius alae Sabinianae, frater civis Noricus. In Britannia ad vallum Hadriani (VII, 571).

SCVBVLORVM: Pannonius — Sapaeus — Sequanus.

Veturius Teutomi f. Pannonius, gregalis alae Scubulorum, in Germania. Anni 74. In Pannonia superiore (D. IX).

T. Flavius Celsus vetr. ex ala Scubu[l]orum cives Sappaus (SAPPA|VS legit Zangemeister). Wiesbaden (Brambach 1524).

Catalus Callaei f. natione Sequ. equ. ala Scubl. sesquipl(icarius). Aquileiae (V, 907).

SEBOSIANA: Termestinus.

M. Sempronius L. f. domo Termestinus dec. equ. alae Sebosianae. Worms (Brambach 894). Omitti non debuit, etsi et decurio et civis Romanus.

SVLPICIA: Bessus.

Longinus Blarta Bisae f. Bessus eq. alae Sulp. Coloniae Agrippinae (Brambach 344).

TAVTORVM: Bessus.

Iulius Longinus Doles Biticenti f. Bessus eques ala Tautor. vic(tricis) c(ivium) R(omanorum) e. (?). Calagurri (II, 2984).

(I.) THRACVM: Boius — Eraviscus — Frisiavus.

Ulp. Titus eq. sing. Aug. n. nat. Boius allect. ex ala I Thr. ex Pann. sup. Romae (VI, 3308).

Oxetius Naevionis f. Erav(iscus), ex gregale alae I Thrac(um) veteran(ae) in Pannonia inferiore. Anni 167. Aquinci (D. XLVI).

Sextus Valerius Genialis eges alae Trhaec. civis Frisiaus. In Britannia (VII, 68).

II. THRACVM: Biturix — Caperensis — Caucesis.

....ius Congonetia[us] eq. alae II Thracum [n]atione Biturix. Caesareae Mauretaniae (*Bull. ép. de la Gaule* 3 p. 91).

M. Sulpicius ...daeti f. Ca...e[ques] alae II Thracu[m]. Caperae in Lusitania (II, 812).

....us Saeci Caucesis [eques] alae II Thracum. Caesareae Mauretaniae (VIII, 9390).

(TVNGRORVM) FRONTONIANA: Andautonia — Boius — Scordiscus.

T. F(lavius) Bonio Quri(na) Andautonia eques alae Frontoniana. Pestini (III, 3679).

Nertomarus Irducissae f. Boius, ex gregale alae Frontoniana, in Pannonia inferiore. Anni 113/4. Carnunti (D. XXVI).

Tersus Precionis f. Scordiscus eques alae Fro. In Pannonia inferiore (III, 3400).

VETTONVM: Cauriensis.

L. Vitellius Mantai f. Tancinus cives Hisp. Cauriesis eq. alae Vettonum c. R. Bath (VII, 52).

VOCONTIORVM.

Silvanus Loupi f. Trever eq. ala Vocont. In Germania inferiore (Brambach 161).

INCERTA.

Panes Masauri f. Dalmata eques. Cemenelii (V, 7983). Potest item militasse in cohorte equitata.

V. COHORTALES ADSCRIPTA ORIGINE.

I. ALPINORVM: Eraviscus — Sirmium.

Ulpus Spumari f. Biauscus Eraviscus, ex equite coh. I Alpinor. equit., in Pannonia [inferiore]. Anni 145/160. In Pannonia inferiore (D. XLII).

..... *Sirm(io), optio coh. I Alp. eq.* In Pannonia inferiore (III, 3352).

II. ALPINORVM: Azalus.

Ursio Busturonis f. Azalus, ex pedite coh. II Alpinorum, in Pannonia superiore. Anni 154. In Pannonia superiore (D. XXXIX).

III. ALPINORVM: Bodionticus — Caturix — Daversus.

Vannaius Venio T. f. domo Bodio(nticus?) m(iles) coh. III Alp. In Dalmatia (*Bull. Dalm.* 6 p. 3). Bodionticos Inalpinos prope Diniam oppidum nominat Plinius h. n. 3, 4, 37.

Primus Titi [f.] tubicen do(mo) Caturix mil. coh. III Alp. In Dalmatia (III, 6366).

Venetus Diti f. Daversus, pedes coh. III Alpinorum, in Dalmatia. Anni 93. Salonis (D. XVI).

(I.) AQVITANORVM: Ancyra — Cam... — Trebocus — Valentinus.

L. Valerius L. f. Pudens Ancyra., ex pedite cohort. I Aquitanorum, in Germania. Anni 82. In Moesia inferiore (D. LXVIII Eph. ep. 4 p. 495).

Tarcho Tarbunnis f. mil. coh. Aqu. dom. Camuitarpolie (?). Salonis (III, 2053).

Burrius Betuloni f. Trebocus miles cho. Aquitanorum. Aequi (Eph. ep. 4 p. 110 n. 357).

Rufus Tabusi f. Valentinus, ex cho. Aquit. Caralibus (X, 7596).

I. ASTVRVM: Dalmata — Iuvavum — Tunger.

Maximus Dasantis mensor coh. I Asturum c(ivis) Dalmata ex municipio Maga... (MAGAI/ lapis) et Ba[t]o Beusantis optio coh. s. s. ex municipio Salvia. In Wurtembergia (Brambach 1621; recognovit Zangemeister).

L. Cuspius L. f. Cla. Iuvai Lautus Norico mil. coh. I Asturum. Romae (VI, 3588).

Freioverus Veransati f. cives Tung. eq. ex coh. I Astur. Mogontiacy (Brambach 1231).

V. ASTVRVM: Astur transmontanus.

Pintaius Pedilici f. Astur transmontanus castelo Intercatia signifer cho. V Asturum. Bonnae (Brambach 478).

I. BELGARVM s. BELGICA: Daesitias — Ligauster.

...emens Platoris [Da]esitias vexill. [e]quit. coh. I Belgar. In Dalmatia (Eph. ep. IV p. 108 n. 350).

... Aprilis Sol. f. 7 (?; fortasse eq.) cho. I (traditur τ) Belgica, natione Ligauster. Mogontiacy (Brambach 1101).

I. VLPPIA BRITTONVM MILIARIA: Britto.

Luonercus Molaci f. Britto, ex pedite coh. I Ulpiae Britton. (milliariae) in en Anni 145/161. In Dacia (D. XLIV).

QVINGENARIA CANPRAG... (?).

Cl. Victorinus eq. coh. (quingenariae) Canprag... (?) dom. Can. In Pannonia inferiore (III, 3667 = Eph. ep. II p. 390 n. 722).

I. CLASSICA: Forum Iuli — Lucus Augustus.

Sex. Valerius Sex. f. Ani., Maxsumus For[o] Iuli mil. coh. I class. Excisi in Aquitania (Boudon de St. Amans antiq. du dép. de Lot et Garonne p. 195).

Valerius Gal. Vol. Tutus Luco mil. cohortis I classicae. Excisi in Aquitania (Henzen 5225). Tribus videtur esse Voltinia; Gal.

vide num possit esse *Gallus*, adiectum ut distinguatur *Lucus Narbonensis* provinciae ab oppido Hispano cognomine.

CLAVDIA MILIARENSIS: Dardanus.

[*Au*]rel(ius) *Moca militavit in (cohorte?) Claud(ia) miliarense natus in Dardan(ia) vico Zatidis. Aquileiae* (V, 898).

III. DELMATARVM: Daversus — Delmata — Ditis.

Aurelius Pravai f. Daverzus mil. ex coh. IIII Delmatarum. Bingerbrück (Brambach 742).

Beusas Suiti f. Delmat. mil. coh. IIII [Delma]tar(um). Bingen (Brambach 869).

Bato Dasantis fil. natione Ditis mil. ex coh. IIII Delmatarum. Bingerbrück (Brambach 741).

V. DELMATARVM: Docleas — Maezeius.

. *Plassi f. Docleas mil. ex cohorte V Dalmatarum; titulum posuit municeps. Mogontiacy* (Brambach 1069).

Dassius Daetoris fil. Maeseius mil. coh. V Delmatarum. Wiesbaden (Brambach 1518).

VI. DELMATARVM: Maezeius.

Dazas Sceni f. Ma[eze]ius eques coh. VI Delmatarum. Caesareae Mauretaniae (VIII, 9377).

VII. DELMATARVM: Maezeius.

Licaius Carui f. natione Maezeius eques coh. VII Delmatarum. Caesareae Mauretaniae (VIII, 9384).

III. GALLORVM: Rauricus.

Ambirenus Iuvenci f. Rauric(us), pedes coh. III Gallorum, in Moesia inferiore. A. 105. (D. XXII.)

MILIARIA HEMESENORVM: Hemesa.

M. Aur. Sallumas vet. ex tess(e)r(ario) coh. (miliariae) Hemaes(enorum) domo Hemesa. In Pannonia inferiore (Eph. ep. II p. 364 n. 600).

Marcus Aurel(ius) Deism (?) domo Hemesa ve[t. e]x stor (?) trib(uni) coh(ortis miliariae) H[e]m(esenorum). In Pannonia inferiore (III, 3334).

II. HISPANORVM: Isaurus — Varcianus.

. *Diomedes mil. coh. II[I] (vel II[II]) Isp. natione Isaur. In Germania superiore* (Brambach 1759; recognovit Zangemeister).

Iantumarus Andedunis f. Varcianus, equ. coh. II Hisp., in Illyrico. Anni 60. Vindobonae (D. II).

VI. INGENVORVM C. R. (?): Britto.

D. Senius Vitalis mil. coh. VI [in]genuor. c. R (?) civis Brit . . . Coloniae Agrippinae (Brambach 2033).

I. AVGVSTA ITVRAEORVM: Cyrrhus.

P. Insteius Agrippae f. Cyrrh., ex pedite cohort. I Aug. Ituraeor., in Pannonia. Anni 98. In Pannonia inferiore (D. XIX).

II. GEMINA LIGVRVM ET CORSORVM: Caresius.

Tunila . . . f. Cares., cohort. II gemin[ae Ligurum] et Cursorum, in Sardinia. Anni 96. In Sardinia (D. XVIII).

Cf. VIII, 5885.

(I.) LVSITANORVM: Iasus — Niclinus.

Fronto Sceni f. Iasus, ex pedite cohort. I Lusitanorum, in Pannonia. Anni 85. In Pannonia superiore (D. XII).

Ubasus Chilonis f. Niclinus tubicen ex coh. Lusitanor. In Sardinia (X, 7884). Niclinus quam nationem significet, ignoramus.

VII. LVSITANORVM: castra Alexandrina.

Q. Domitius Polio castris Sardonicus mil. coh. VII Lusitanorum; pater D. Domitius Sardonicus Polia Alexandria. Lambaese (VIII, 3101).

QVINGENARIA MAVRORVM: Africa.

M. Tullius Fortunatus vet. ch(ortis quingenariae) Mau(rorum) d(omo) Africa. In Pannonia inferiore (III, 3324).

NVMERVS MELENVENS(IVM): Germania superior.

Titulus Itamonis (vel Tiamonis) Ituveri (?) ex p(rovincia) G(ermania) s(uperiore). Auziae in Mauretania Caesariensi (VIII, 9060).

I. MONTANORVM: Bessus — Dalmata.

Soio Musceli f. Bessus, ex pedite cohort. I Montanorum in Pannonia. Anni 80. In Norico (D. XI).

Dasius Dasentis f. Dalmat., pedes cohort. I Montanorum, in Pannonia. Anni 84. In Pannonia sup. (D. LXXIV Eph. V p. 93).

II. NERVIORVM: Sunici — Texandri.

Texand(ri) et Sunic(i) vex(illarii) coh. II Nervior. In Britannia ad vallum Hadriani (Eph. ep. III p. 134 n. 103).

I. FLAVIA NVMIDARVM: castra.

Valerius Valeri f. Valens castr(is), ex equite coh. I Flaviae Numidarum, Lyciae Pamphylicae. Anni 178. In Moesia superiore (D. LXXI Eph. ep. IV p. 504).

NVMERVS OSRHOENORVM: Carrhae.

Barsemis Abbei dec(urio) ala firma katafractaria ex numero Hosro-ruorum (sic) d(omo) Carris. In Pannonia inferiore (Eph. ep. II p. 363 n. 578).

I. PANNONIORVM: Breucus — Menapius — Ratiaria.

Breucus Blaedari f. miles ex coh. I Panno(niorum) nat. Breucus. Bingerbrück (Brambach 740).

Adiutor Lauci f. cives Menapius mil. coho. I Pannoniorum. Aquileiae (V, 885).

Valerius Valeri f. Valens Ratiar(ia) ex pedite cohort. I Pannonior. Anni 165. (D. XLV.)

RAETORVM: Montanus.

Attio Lassi f. Montanus mil. cor. Raitorum. Mogontiaci (Brambach 1128).

[F]irmus Ecconis f. mil. ex coh. Raetorum natione M[o]nta[n]us. Andernach (ann. Rhen. 73, 156).

Veiaenus Sisgi f. miles ex cohorte Raeto[rum] natus Monte. Worms (Brambach 892).

II. RAETORVM: Raetus.

Q. Vibius Augustus Raetus mil. coh. II Raet. Wiesbaden (Brambach 1521; vidit Zangemeister).

I. SAGITTARIORVM: Lappa in Creta — Sidon.

Hyperanor Hyperanoris f. Cretic(us) Lappa mil. cho. I sag. Bingerbrück (Brambach 738).

Tib. Iul. Abdes Pantera Sidonia miles ex coh. I sagittariorum. Bingerbrück (Brambach 739).

SILAUCIENSIVM: Tyrus.

Tib. Iul. Caretis f. Sedebdas domo Turo missicius ex coh. Silauciensiu(m). In Germania inferiore (Brambach 230).

I. CLAVDIA SVGAMBRORVM: Stobi.

L. Sextilius Sextili f. Pudens Stobis, ex pedite coh. I Claudiae Sugambrorum, in Moesia inferiore. Anni 134. In Moesia inferiore (D. XXXIV).

I. SVNVCORVM: Sunucus.

... Albani [f. Su]nu[c]us, coh. I Sun[uc]orum, in Brittannia. Anni 124. In Britannia (D. XXX).

(I.) THRACVM: Andautonia — Densala — Lugudunum — Trevir.

Aurel. Vindex Andautonia eq. coh. I Thrac. Bregetione (III, 4316).

... sese Lenulae f. D[e]nsala mil. ex coh. Thracum. Mogontiaci (Brambach 980).

C. Iulius C. (sic) Galeria Baccus Luguduni mil. coh. I Thracum. Coloniae Agrippinae (Brambach 310).

Sex. Iulius Sex. f. Primus Trevir ex equite coh. I Thracum, [in Pannonia supe]riore. Anni 138. In Pannonia superiore (D. XXXVI).

[L. Valerius Albinus domo 7 (?) cho. I Trhacu[m]. Offenburg. Brambach 1684; emendavit Zangemeister].

II. THRACVM: Brigans.

Seuthes Traibithi f. Cololetic., eques coh. II Thracum, in Iudaea. Anni 86. In agro Napocensi (D. XIV; cf. Eph. V p. 92).
Domus ignota.

T. Flavius Bitus eq. coh. II gemel. Trac. Masculae in Numidia (VIII, 2251). Recepi propter cognomen quod redit in filio.
Niciovelius f. Vindicis nationis Brigantis, militavit in coh. II Thr(a-cum). Ad vallum Antonini (C. VII, 1091).

III. THRACVM: Bessus.

Dolanus Esbeni f. Bessus eq. ex coh. IIII Thracum. Wiesbaden (Brambach 1523; recognovit Zangemeister).

II. TVNGRORVM: Raeti.

c(ives) Raeti milit(antes) in coh. II Tungr. In Caledonia (VII, 1068).
pagus Vellaus milit(ans) coh(orte) II Tung. In Caledonia (VII, 1072). Pagus hinc tantum notus.
pagus Condrustis milit(ans) in coh(orte) II Tungro(rum). In Caledonia (VII, 1073). Pagus hinc tantum notus.

I. VINDELICORVM: Caesarea Palaestinae.

Barsimsus Callistenis f. Caes(area), ex pedite coh. I Vindelicor(um miliariae) [in Dacia]. Anni 157? In Dacia (D. XL).

VIII. (VOLVNTARIORVM): Celeia.

L. Terentius L. f. Claud. Severus Cel. mil. coh. VIII. In Dalmatia (III, 2745).

[XV. VOLVNTARIORVM (?): Cortona — Cremona].

[*T. Vettius T. f. Ste. Seneca Cortona mil. coh. XV.* Romae (VI, 3642). Sed magis crediderim intellegi XV urbanam (cf. X, 1765. 6443. 7863. 7952).]

[*Lucius Valerius L. f. Aniesi Fortunatus Cremon. miles coh. ·XV· RO* tituli urbani VI, 3641 non redigendus est ad XV cohortem aliquam, sed potius ad X urbanam.]

XVIII. VOLVNTARIORVM (?): Arelate.

Quintus Iulius Q. f. Ter. Cetrus domo Arelat. miles leg. [scr. coh.] XVIII vol. Briou prope Saintes (Bourignon *antiquités de Saintonge* p. 301). Corrupta vel potius interpolata.

XXVI. VOLVNTARIORVM CIVIVM ROMANORVM: Agrippina.

L. Reburrinius L. f. Cl. Candidus Ara mil. ch. XXVI vol. c. R. Baden-Baden (Brambach 1659).

XXXII. VOLVNTARIORVM: Lugudunum.

L. Val. Felix Galeria Lug. mil. coh. XXXII vo. Mogontiaci (*Korrespondenzblatt der westdeutschen Zeitschrift* 1882 p. 2).

N(VMERVS) VRSARIEN(SIVM).

... *l. Ianuarius imag(inifer) [i]n n(umero) Ursarien(sium) cives [Se]quan(us).* Amiens (Mowat *revue archéologique* vol. 42 a. 1881 p. 144; vidit Hirschfeld).

INCERTA QVAEDAM.

D. M. | Viridomaro | Battonis f. | CLVIRIO | DMOTENS mil. coh. III pr. | 7 SPECINAVG mil. ann. LXII | t. f. i. Pozzo inter Vicenza et Bassano oppida. C. V, 361*. Vindicavit titulum immerito in suspicionem vocatum codex Londiniensis (v. supra p. 180 adn.); sed de emendatione et interpretatione parum constat. Tam nomen quam patria (quae fuisse videtur ad hoc exemplum: *Ceutroni domo* . . .) cum ad peregrinum ducant, non audeo cogitare de cohorte Breucorum vel Brittonum; nam extat unus certe titulus militis praetoriani nomine usi formae peregrinae (v. p. 192).

VI. ALAE NON RECEPTAE IN INDICEM I.

- a. Ae* VIII, 9657.
- { *a. II Flavia Agrippiana* C. I. Gr. 3497.
- { *a. Agrippiana* III, 600. XII, 2231 = Gud. 176, 2. Brambach 893.
- a. Antoniana* IX, 2213.
- a. Apriana* III. D. a. 83 mox edendum. Notitia dign. Or. 28, 32.
- a. (I) Augusta* III. V, 6478. 7008. VII. XII, 2394 = Herzog n. 570. Eph. II p. 453 n. 1017. D. a. 83 mox edendum. Cf. Eph. V n. 41.
- a. Auriana* v. *Hispanorum Auriana* p. 167.
- a. Britannica* v. p. 178.
- a. catafractaria* v. *ala Gallorum et Pannoniorum catafractaria* p. 172.
- a. Celerum* III.
- a. I civium Romanorum* III. Eph. V D. LXXIV.
- a. classiana civium Romanorum* III.
- { *a. I Claudia *milliaria* (traditur MISELI vel MISCELL) Pisauri Henzen 6519.
- { *a. Claudia nova* III.
- { *a. Claudia* Brambach 1228.
- a. I (Augusta gemina) colonorum* VIII, 8934. C. I. Gr. 4342b (cf. p. 1160).
Arrianus *ἐκταξίς* p. 80, 8 Herch. Notitia Dign. Or. 38, 21.
- a. (I Ulpia) contariorum (miliaria civium Romanorum)* III. V, 5266. VI, 1449. VIII, 9291.
- a. fida vindex* Brambach 320.
- a. I Flavia civium Romanorum* III. Cagli Mur. 1122, 4.
- a. I Flavia fidelis* V, 538.
- a. I. Flavia gemina* III.
- a. I Flavia milliaria* Brambach 1468.
- a. I Flavia* III. V, 8660. Brambach 1525. 1645 (v. 2 { 1 · ī · FLAV { legit Zangemeister).
- a. II Flavia gemina* III.
- a. II Flavia miliaria* III.

- a. II Flavia* III. Brambach 981.
a. Flavia miliaria Orell. 3409.
a. Flavia III. VIII, 4510. Aflu in Mauretania *Bull. d'Oran* fasc. 1 p. 25.
a. Flaviana v. *Gallorum Flaviana* p. 171.
a. Frontoniana v. *Tungrorum Frontoniana* p. 175.
a. Gallica v. p. 172.
a. I Flavia Gemelliana III. Eph. II D. LXI.
a. Herculiana III: cf. *a. I Hercula* (sic libri) Not. Dign. Occ. 40, 22 et supra *a. Thracum Herculania* p. 187.
a. Hispana v. p. 167.
a. Indiana VII, 66. Brambach 307. 891. 924. 1087. Orell. 3507. 4039.
a. Longiniana (sic tituli Nemausensis et Chalonensis; *Longi*..... Toulonnensis; *Longina* Brambachianus male) Brambach 498. Nemausi Herzog n. 123. Châlon-sur-Saône Canat *inscr. de Châlon* p. 36. Toulon C. XII, 392 ex Peirescianis.
a. miliaria III. VIII, 9389. 9750. XII, 672 = Orell. 3655. Caesareae Maur. *Bull. épigraphique de la Gaule* 3 p. 92.
a. Moesica felix torquata VI, 3538.
a. Moesica XI, 709 = Henzen 6948. *Brambach 438.
a. Patru IX, 733.
a. Petriana v. *Gallorum Petriana* p. 171.
a. Picentiana s. *Picentina* III. C. I. Gr. 3991. Brambach 915. 1344. Tacitus hist. 4, 62.
a. (I) praetoria (civium Romanorum) III. V, 5266. VI, 1523. *Brambach 326. Cf. Not. Dign. Or. 38, 26.
a. Proculeiana v. *Augusta Gallorum Proculeiana* p. 172.
a. [quinge]naria VIII, 6707.
a. Rusonis Brambach 1230.
a. Sabiniana VII, 571. *Eph. III p. 318 n. 202. Notitia Dign. Occ. 40, 37.
a. Scaevae X, 6011.
a. Sebosiana v. *Gallorum Sebosiana* p. 172.
a. Siliana (torquata civium Romanorum) III. Eph. V D. LXXIV. Tacitus hist. 1, 70. 2, 17.
a. I Flavia singularium III. Eph. II D. LXI.
a. I Ulpia singularium. X, 6426.
a. I singularium (civium Romanorum) III. V, 875. 8660.
a. II Flavia singularium III.
a. singularium III. C. I. Gr. 3497. Tacitus hist. 4, 70.
a. Sulpicia (civium Romanorum) Boissieu Lyon p. 269. Brambach 314. 344.
a. Syriaca III.
a. Tampiana v. *Pannoniorum Tampiana* p. 181.
a. Tauriana v. *I Flavia Gallorum Tauriana* p. 171.
(a.) Valeria drumedariorum III.
a. veterana VIII, 5936.

VII. COHORTES NON RECEPTAE IN IND. I.

- c. I (nude) III.* Eph. V D. LXXIV. C. I. Gr. 3902 *q*.
- c. Ael(ia) expedita VIII,* 9358.
- c. Apuleta (sic libri) civium Romanorum* Not. Dign. Or. 38, 34. Cf. Ἀπλευοὶ Arriani ἑκταξ. p. 81, 14. 15 p. 82, 16.
- c. Augusta* *Lebas-Waddington n. 2112. Acta Apost. 27, 1.
- c. Augusta I* Eph. IV p. 538.
- c. II Aug(usta)* Brambach 1456.
- c. III Aug(usta)* VI, 3508.
- c. Baetica V,* 5127. Vix militum populi Romani.
- c. I Britannica v.* p. 178.
- c. I voluptaria (sic) campanorum VI,* 3520.
- c. I campestris (voluntariorum civium Romanorum) III.* Eph. IV n. 236.
- c. III campestris (civium Romanorum) III.* Eph. IV n. 103.
- c. VII campestris III.*
- c. I civium Romanorum ingenuorum V,* 3936. Nemausi Herzog n. 161 (traditur cohort... u... ingenuorum).
- c. I civium Romanorum (equitata) III.* VI, 3520. Brambach 670. 1407 *b* (cf. *c*). 1431 *c*. 1542 *c*.
- c. II civium Romanorum equitata VIII,* 2623. Ann. de Const. 1883 p. 370.
- c. II civium Romanorum II,* 4114. V, 522. IX, 2958. Brambach 676.
- c. civium Romanorum XI,* 392 = Mur. 835, 2. XI, 709 = Henzen 6948.
- c. I Aelia classica* Eph. V D. LXXV. Not. Dign. Occ. 40, 51.
- c. I classica IX,* 4885. 4886. Excisi in Aquitania Henzen 5225 et Boudon de St. Amans antiq. du dép. de Lot et Garonne p. 195 (vide p. 241).
- c. II classica IX,* 4885 *a*. Eph. IV p. 538.
- [*c.*] ...classica III.
- (*c.*) *Claudia miliarensis V,* 898.
- c. I Claudia equitata* Not. Dign. Or. 38, 36.
- c. III Cypria civium Romanorum III.*
- c. I Cyren(aica)* Brambach 1120.
- c. II Augusta Cyren(aica) III.* Brambach 108.
- c. III Cyrenaic(a) III.*
- c. *II equitum III,* 600; *II equitatum (sic) V,* 2841.
- c. VI equestris* Plinius ep. ad Trai. 106. 107.
- c. I Flavia civium Romanorum III.*
- c. I Flavia equitata VI,* 1607. VIII, 2844. 4527.
- c. I Flavia* Brambach 60 *d*. 645(?).
- c. Flavia III.*
- c. Flaviana* C. I. Gr. 3615. 3616. 3617.
- c. I Gallica v.* p. 172.
- c. II Hispana v.* p. 167.
- c. V ingenuorum* Herzog n. 161.
- c. VI [in]genuorum civium Romanorum* Brambach 2033.

- c. I Italica civium Romanorum voluntariorum* XIV, 171 = Henzen 6709.
c. VI Italica VI, 3528.
c. mil. Italica voluntariorum Fori Sempronii Grut. 434, 1 (vidit Bormann).
c. Italica Act. Apost. 10, 1.
c. I Lepidiana civium Romanorum III. Not. Dign. Or. 38, 35.
c. I Macedonica II, 4232.
c. maritima II 2224. Vix militum p. R.
c. I miliaria III.
c. nautarum V, 7884. 7887. 7892.
c. I quingenaria equitata III.
c. pilatorum II, 4240. Vix militum p. R.
c. I Ulpia sagittariorum III.
c. I Aelia sagittariorum (miliaria equitata) III (cf. Eph. IV n. 543).
c. I sagittariorum (miliaria) III. Brambach 738. 739. Not. Dign. Or. 28, 40.
c. III sagittariorum III. Nomenti Orelli 208.
c. sagittariorum V, 3359.
c. scutata (civium Romanorum) Orelli 3448. Not. Dign. Or. 31, 59. Cf. supra *c. II Hispanorum scutata*.
c. Servia Iuvenalis II, 3272. Vix militum p. R.
c. singularium VIII.
c. nova tironum II, 4138. 4224 cf. 4189. 4213. 4264. 4266. Vix militum p. R.
c. veterana V, 7567.
c. II Ulpia equitata civium Romanorum III.
c. I voluntaria campanorum v. *campanorum*.
c. I campestris voluntariorum v. *campestris*.
c. VIII voluntariorum III. Eph. II n. 511. 526. 573. IV n. 295. 346. Not. Dign. Or. 37, 33.
**c. XIII voluntariorum* III.
c. XV voluntariorum *VI, 3641 (v. supra p. 245). X, 4579. Brambach 6 a. 140 k.
c. XVIII voluntariorum civium Romanorum III.
c. voluntariorum XVIII VII, 383.
c. XXIII Eph. IV n. 547.
c. XXIII voluntariorum (civium Romanorum). Brambach 1393. 1568. 1570. 1596. 1700.
c. XXVI voluntariorum civium Romanorum III. Brambach 1659. 1662. 1667. 1673 d. 2062.
c. XXX voluntariorum (civium Romanorum) III. V, 6896. Eph. V, 61.
c. XXXII voluntariorum (civium Romanorum) III. IX, 5835. 5836. Brambach 1467. 1496. *Korrespondenzblatt der westdeutschen Zeitschrift* 1882 p. 2. Orell. 90. Eph. IV n. 475.

Mommsen, Theodor,

Miscellen

Bd.: 3

1884

4 Var. 171 u-1/8

urn:nbn:de:bvb:12-bsb11529247-9